

SAK 3

Landsstyrets forslag til arbeidsprogram for perioden 2013 - 2017

Dato: 24.01.2013





Landsstyrets

Forslag til arbeidsprogram

for

Sosialistisk Venstreparti

2013 - 2017

Vedtatt 18. januar 2013

Innhold

| | |
|---|----|
| Kapittel 1: Stort nok til å drømme om, konkret nok til å tro på | 8 |
| Fire nasjonale reformer..... | 9 |
| Gjennomføre en grønn transportomlegging..... | 9 |
| Ta tilbake styringen over boligmarkedet – alle skal ha et hjem..... | 9 |
| Et løft for læring og lærere i grunnskolen | 9 |
| Dissens 1..... | 9 |
| Et godt arbeidsliv for alle..... | 10 |
| Tre internasjonale kampsaker | 10 |
| Stå opp for faglige rettigheter og forsvare den norske modellen mot EUs høyrepolitikk | 10 |
| Ta styring over finansmarkedene og kjempe mot skatteparadiser..... | 11 |
| Styrke FN – for fred og menneskerettigheter | 11 |
| Kapittel 2: Økonomi | 12 |
| Dissens 2..... | 12 |
| Små forskjeller og god velferd | 13 |
| Dissens 3..... | 13 |
| Langsiktig offentlig eierskap..... | 14 |
| Redusert oljeavhengighet | 14 |
| Dissens 4..... | 14 |
| Mange og dyktige arbeidstakere..... | 15 |
| Trygghet for fremtiden | 15 |
| Oljeformuen | 15 |
| Budsjettpolitikken | 16 |
| Kapittel 3: Miljø..... | 17 |
| Dissens 5..... | 17 |
| Målsettinger og prinsipper i klimapolitikken | 18 |
| Miljøvennlig transportpolitikk..... | 18 |
| Dissens 6..... | 20 |
| Bevar naturmangfoldet..... | 20 |
| Ny grønn industri | 22 |
| Fornybar energi | 22 |
| Petroleumsindustrien | 23 |
| Dissens 7..... | 24 |
| En miljøvennlig hverdag..... | 25 |
| Trafikk | 25 |

| | |
|--|----|
| Kapittel 4: Et arbeidsliv for alle..... | 27 |
| Arbeid for alle | 29 |
| En arbeidstid å leve med..... | 30 |
| Faste ansettelse..... | 30 |
| Et likestilt arbeidsliv | 31 |
| Bedre sikkerhet på jobben..... | 31 |
| Anstendige arbeidsvilkår - kamp mot sosial dumping | 31 |
| Offentlige ansatte..... | 32 |
| Arbeidstid, permisjoner og velferd | 32 |
| Kapittel 5: Ny og bærekraftig næringsutvikling | 33 |
| Sats på kompetanse og innovasjon | 34 |
| Aktivt og langsiktig offentlig eierskap..... | 34 |
| Et målrettet virkemiddelapparat | 35 |
| God infrastruktur bidrar til næringsutvikling..... | 35 |
| En offentlig pådriver..... | 35 |
| Tjenestesektoren | 36 |
| Industri..... | 37 |
| Dissens 8..... | 38 |
| Miljøteknologi | 38 |
| Dissens 9..... | 39 |
| Landbruk og foredling av landbruksvarer | 39 |
| Fiskeri, havbruk og fiskeindustri..... | 40 |
| Regional utvikling og distriktpolitikk..... | 42 |
| Kapittel 6: Kunnskap..... | 43 |
| Framtidens barnehager..... | 44 |
| En styrket fellesskole | 45 |
| Grunnskolen: Et løft for læring og lærere | 46 |
| Mer variert og praktisk ungdomsskole | 47 |
| Videregående opplæring: Sats på yrkesfagene | 47 |
| Dissens 10..... | 48 |
| Kapittel 7: Høyere utdanning og forskning | 50 |
| Akademias samfunnsforpliktelse | 51 |
| Lik rett til høyere utdanning | 51 |
| Kvalitet i utdanningen | 52 |
| Kvalitet i forskningen | 52 |
| Fri og nysgjerrighetsdrevet forskning | 53 |

| | |
|---|-----------|
| Arbeidsbetingelser i forskningen | 53 |
| Livslang læring..... | 54 |
| Kapittel 8: Digitalisering | 56 |
| Modernisering og mindre byråkrati..... | 57 |
| Privatliv og personvern..... | 57 |
| IKT og sikkerhet | 58 |
| Alt offentlig skal være offentlig | 58 |
| Utsatte grupper | 59 |
| Helse | 59 |
| Utdanning | 60 |
| Politi og sikkerhet..... | 60 |
| Kapittel 9: Velferd | 62 |
| Prinsipper for offentlig velferd..... | 63 |
| Fattigdomsbekjempelse..... | 63 |
| Innsats for fattige barn..... | 64 |
| Sosiale ytelser..... | 64 |
| Trygg oppvekst - barnevern | 65 |
| Dissens 11 | 66 |
| Arbeids- og velferdsetaten (NAV)..... | 66 |
| Rettferdig boligpolitikk..... | 66 |
| Eldrepolitikk..... | 67 |
| Pensjon | 69 |
| Kapittel 10: Helse | 70 |
| Dissens 12..... | 70 |
| Folkehelse..... | 71 |
| En god oppvekst..... | 71 |
| Pasientsikkerhet..... | 72 |
| Et bedre offentlig helsevesen | 73 |
| Sykehus..... | 74 |
| Tannhelse | 74 |
| Trygge og nære helsetjenester..... | 74 |
| Rekruttering..... | 75 |
| Rusomsorg..... | 75 |
| Alkohol..... | 76 |
| Psykisk helse..... | 77 |
| Verdivalg i helsepolitikken..... | 77 |

| | |
|---|-----------|
| Kronisk sykdom og nedsatt funksjonsevne | 78 |
| Kapittel 11: Demokrati og folkestyre..... | 79 |
| En sterk fagbevegelse | 80 |
| Deltagende demokrati..... | 80 |
| Grunnloven..... | 81 |
| Lokaldemokrati..... | 81 |
| Helsedemokrati..... | 82 |
| Barn og unges rett til medbestemmelse..... | 82 |
| En sterk frivillig sektor | 82 |
| Kunnskapsdemokrati | 83 |
| Arbeidslivsdemokrati | 83 |
| Trosfrihet..... | 84 |
| Fri presse | 84 |
| Forbrukermakt | 84 |
| Kapittel 12: Likestilling, feminisme og valgfrihet | 86 |
| Valgfrihet og likestilling i arbeid og utdanning | 87 |
| Folkestyre..... | 87 |
| Barn og foreldrepermisjon..... | 87 |
| Vold, overgrep og seksuell trakassering..... | 88 |
| Dissens 13 | 89 |
| Kommersialisering | 89 |
| Kvinnens helse | 90 |
| Likestilling - lovverk og politisk gjennomslagskraft..... | 90 |
| LHBT-politikk | 91 |
| Et universelt utformet samfunn | 91 |
| Kapittel 13: Mangfold og integrering | 92 |
| Bosetting | 94 |
| Opplæring i norsk og samfunnskunnskap | 94 |
| Kvalifisering og rekruttering til arbeid | 94 |
| Familie og likestilling..... | 95 |
| Religiøs og kulturell praksis | 96 |
| Mangfold og demokrati..... | 96 |
| Dissens 14..... | 96 |
| Diskriminering, rasisme og ekstremisme | 96 |
| Ytringsfrihet og ekstremisme | 97 |
| Samer og nasjonale minoriteter | 97 |

| | |
|---|-----|
| Kapittel 14: Kultur og idrett | 99 |
| Bibliotek | 100 |
| Språk og litteratur | 100 |
| Barn og unge | 101 |
| Kunstneres leve- og arbeidsvilkår | 101 |
| Statlige institusjoner og forvaltning av kulturpolitikken | 102 |
| Musikk | 102 |
| Film og kino..... | 103 |
| Scenekunst..... | 103 |
| Billedkunst og kunsthåndverk | 103 |
| Arkitektur og design | 104 |
| Pengespill..... | 104 |
| Kulturvern..... | 104 |
| Idrett | 105 |
| Friluftsliv | 105 |
| Dissens 15..... | 105 |
| Dissens 16..... | 106 |
| Kapittel 15: Justispolitikk og samfunnsikkerhet..... | 107 |
| God forebygging | 108 |
| Folkeberedskap | 108 |
| Ekstremisme | 108 |
| Våpenkontroll..... | 109 |
| En bredere forsvarspolitik..... | 109 |
| Nødetatene | 109 |
| Ekstremvær..... | 110 |
| Oljevernberedskap | 110 |
| Matvareberedskap | 110 |
| Politi- og rettsvesen..... | 110 |
| Vold og overgrep | 111 |
| Kriminalomsorg og rehabilitering..... | 112 |
| Kapittel 16: Internasjonal rettferdighet..... | 113 |
| Mer rettferdig fordeling..... | 115 |
| Global miljøpolitikk | 115 |
| Mer rettferdig handelssystem..... | 116 |
| Statens pensjonsfond utland - oljefondet..... | 116 |
| Utviklingssamarbeid | 117 |

| | |
|--|------------|
| Demokrati og menneskerettigheter | 118 |
| Fred og forsoning | 119 |
| Nedrustning | 120 |
| Ny alliansepolitikk | 121 |
| Et forsvar for fred og sikkerhet | 121 |
| Samarbeidet i Europa | 122 |
| Styrket samarbeid i nordområdene | 123 |
| Dissens 17 | 123 |
| Kapittel 17: Innvandring og asyl..... | 125 |
| Mennesker på flukt | 125 |
| En human og rettssikker asylpolitikk..... | 126 |
| Retur av asylsøkere med endelig avslag..... | 127 |
| Hensyn til barns beste | 128 |
| Enslige mindreårige asylsøkere | 128 |
| Papirløse og ureturnerbare asylsøkere | 129 |
| Drift av asylmottak..... | 129 |
| Arbeidsinnvandring..... | 130 |
| Familieinnvandring..... | 130 |

Kapittel 1: Stort nok til å drømme om, konkret nok til å tro på

- Fire nasjonale reformer, tre internasjonale kampsaker

SV er et sosialistisk parti som vil skape et rettferdig og miljøvennlig samfunn. I dette programmet viser vi hva SV mener det er viktigst å forandre og bevare i den kommende stortingsperioden. Programmet skrives i en dramatisk og avgjørende tid i Europa og verden.

Finanskrisen og eurokrisen viser hvor viktig det er å bevare et samfunn med små forskjeller, og å sikre politiske styring over finansmarkedene. Dagens rå kapitalisme bidrar til større utrygghet for alle og arbeidslivet i Europa er under press. Lønninger dumpes, arbeidsledigheten biter seg fast på et høyt nivå og folk får en løsere og utrygg tilknytning til arbeidslivet. Utviklingen i Norge er bedre. Vi har høy sysselsetting og et godt arbeidsliv, men vi er også berørt av det som skjer. SV vil holde Norge utenfor EU og euroen, forsvare det trygge arbeidslivet, også mot EU-innblanding via EØS, og motvirke arbeidsløshet ved å investere i utdanning og arbeid. SV vil føre en politikk som hindrer nye kriser i framtida. Penger skal investeres i arbeidsplasser og produksjon, ikke spekulasjon.

Den økonomiske krisen, sosial ulikhet og finansøkonomiens dominerende rolle, er den ene av vår tids store utfordringer. De menneskeskapte klimaendringene og tapet av naturmangfold, er den andre. Klimaendringene vil kunne påføre både mennesker og samfunn store skader, og de vil forsterke den urettferdige fordelingen mellom verdens fattige og rike. Dette vil SV stoppe. Klimagassutslippene må ned nasjonalt og internasjonalt. Mangfoldet i naturen er livsgrunlaget vårt, og naturen har verdi i seg selv. SV vil ta vare på naturmangfoldet.

SV vil føre en solidarisk miljøpolitikk. Et rikt land som Norge må ta lederskap. Vi må vise at det er mulig å tilby gode levekår for egne innbyggere uten å ødelegge livsgrunlaget til kommende generasjoner. Det haster med å snu utviklingen, og SV ser mulighetene som ligger i en slik snuoperasjon. Kutt i utslipp av klimagasser nasjonalt kan gi ny næringsutvikling, mer konkurransedyktige arbeidsplasser og bedre løsninger i hverdagen til folk flest: Raskere kommunikasjon, friskere luft, bedre trafiksikkerhet og mindre kø. SV vil ha en grønn transportomlegging i Norge.

Mer rettferdig fordeling av ressurser, goder og byrder må til for å løse miljø- og fattigdomsproblemene. Små økonomiske forskjeller gir økt trygghet og frihet, for individet så vel som for samfunnet. Motsatt fører store klasseskiller til økte helseproblemer, økt kriminalitet og kortere levealder. En ambisiøs politikk for omfordeling er derfor både riktig og rettferdig.

Den beste investeringen et samfunn kan gjøre, er å sikre at barn får en trygg og god oppvekst. Vi vet at en god barndom betyr mye for hele livet, til og med i generasjoner. Hvis vi setter inn ressursene tidlig i et barns liv, er sjansene størst for at det får et godt liv i voksen alder. Derfor vil SV videreføre og forsterke satsingen på barnehagene og den offentlige fellesskolen, som er de viktigste offentlige arenaene for barns velferd og utvikling. Vi vil legge til rette for at alle barn lærer å lese, skrive og regne, at de får et godt læringsmiljø og at de fullfører videregående opplæring. Lærerne må ha nok tid og god nok kompetanse til at de kan tilpasse opplæringen til hvert enkelt barn.

Derfor vil SV gjennomføre en milliardatsing på et lærerløft i grunnskolen. Vi vil sikre et godt læringsmiljø for elevene gjennom aktiv bekjemping av mobbing og utestengelse. SV vil satse på læringsstøttende tiltak som leksehjelp, daglig fysisk aktivitet og sunt kosthold. Når flere barn og unge får brukt sitt potensial og sine ressurser, bidrar det til vekst og utvikling for alle.

42

43

44 **Jo større innflytelse SV får over politikken, jo tydeligere vil politikken preges av disse verdiene:**

- 45 • En ambisiøs, innovativ og solidarisk miljøpolitikk.
- 46 • Rettferdig fordeling mellom mennesker, land og generasjoner.
- 47 • Trygge oppvekstvilkår for alle barn.
- 48 • Likestilling og likeverd, fellesskap og folkestyre.

49 **SV foreslår på bakgrunn av dette fire nasjonale reformer, som vi vil gjennomføre eller være godt i gang**
50 **med i løpet av stortingsperioden 2013-2017. Disse fire reformene prioriterer SV høyest i kommende**
51 **stortingsperiode**

52 Fire nasjonale reformer

53 **Gjennomføre en grønn transportomlegging**

54 En stor andel av Norges klimagassutslipp kommer fra transport. I tillegg krever befolkningsutviklingen,
55 særlig i de store byområdene, at vi prioriterer kollektive løsninger. Alternativet er mer kø og kaos. SV vil
56 omprioritere samfunnets ressurser fra motorveier som skaper mer trafikk og forurensning, til jernbane
57 og kollektivtransport. Vi vil bygge et nytt miljøvennlig jernbanenett i to etapper de neste 20 åra: først nye
58 dobbeltspor rundt våre største byer, deretter nye linjer mellom landsdelene. Vi vil doble statens tilskudd
59 for å sikre et godt kollektivtilbud, særlig i områder der folk bor tett. Og vi vil gjennomføre en rettferdig
60 omlegging av bilavgiftene mellom by og land. Det skal koste mindre å kjøre bil der alternativene
61 mangler.

62 **Ta tilbake styringen over boligmarkedet – alle skal ha et hjem**

63 Å skaffe nok boliger til alle er et politisk ansvar. Markedet klarer ikke å sikre en rask nok boligbygging til
64 priser som folk flest har råd til. Vi kan ikke la markedet styre et så avgjørende område for
65 enkeltmennesker og familiers velferd. Boligspekulanter og kommersielle aktører må bremses og styres.
66 Det er behov for en nasjonal boligplan med virkemidler som bidrar til trygghet for folk flest og gir
67 ungdom mulighet til å klare seg selv. En nasjonal boligplan må åpne for statlig planregulering i
68 pressområder, samt pålegg om regionalt plansamarbeid for å sikre rask og helhetlig regulering av tomter.
69 Planen skal omfatte bygging av minst 2000 studentboliger årlig og bygging av ikke-kommersielle
70 leieboliger.

71 **Et løft for læring og lærere i grunnskolen**

72 Tidlig innsats gir størst resultater, også for økt gjennomføring og for å hindre frafall i videregående
73 opplæring. Grunnskolen må nå få et læringsløft gjennom en fireårig satsing på lærerne og på
74 læringsstøttende tiltak. Vi vil legge til rette for en mer praktisk og variert skoledag, der alle barn får
75 tilpasset opplæring. Vi vil at lærerne skal ha mer tid til hver elev og vi vil heve lærernes kompetanse. SV
76 vil derfor bygge ut lærerutdanningen til et femårig masterstudium, samt bedre vilkårene for lærernes
77 etter- og videreutdanning. Læringsstøttende tiltak i form av leksehjelp, daglig fysisk aktivitet og sunt
78 kosthold skal hjelpe elevene til å lære mer, og gjøre det enklere for lærerne å være lærere. For å fange
79 opp og verne om elever som sliter, må det ansettes flere helsesøstre. SV vil skjerpe innsatsen mot
80 mobbing og for inkludering, skolen må ta elevenes arbeidsmiljø på alvor.

Dissens 1

Et mindretall i landsstyret bestående av Andreas Halse ønsker å slette foregående avsnitt (teksten under er det forslagsstiller ønsker å slette):

«Et løft for læring og lærere i grunnskolen

Tidlig innsats gir størst resultater, også for økt gjennomføring og for å hindre frafall i videregående opplæring. Grunnskolen må nå få et læringsløft gjennom en fireårig satsing på lærerne og på læringsstøttende tiltak. Vi vil legge til rette for en mer praktisk og variert skoledag, der alle barn får

tilpasset opplæring. Vi vil at lærerne skal ha mer tid til hver elev og vi vil heve lærernes kompetanse. SV vil derfor bygge ut lærerutdanningen til et femårig masterstudium, samt bedre vilkårene for lærernes etter- og videreutdanning. Læringsstøttende tiltak i form av leksehjelp, daglig fysisk aktivitet og sunt kosthold skal hjelpe elevene til å lære mer, og gjøre det enklere for lærerne å være lærere. For å fange opp og verne om elever som sliter, må det ansettes flere helsesøstre. SV vil skjerpe innsatsen mot mobbing og for inkludering, skolen må ta elevenes arbeidsmiljø på alvor.»

81 **Et godt arbeidsliv for alle**

82 Full sysselsetting, små lønnsforskjeller og et velorganisert arbeidsliv gir et bedre samfunn for alle. SV vil
83 begrense bruken av innleid arbeidskraft, lovfeste retten til heltid og føre en aktiv politikk for arbeid til
84 alle. Fast ansettelse skal være hovedregelen i arbeidslivet. SV vil innføre en reell ungdomsgaranti som
85 sørger for tilgang på tiltak, arbeidstrening eller utdanning. Arbeidet for å inkludere personer med
86 funksjonsnedsettelse og folk med etnisk minoritetsbakgrunn i arbeidslivet må styrkes. Den beste
87 velferden skapes når den er et offentlig ansvar eller utøves i samarbeid med ideelle organisasjoner.
88 Anbudsutsetning og private selskaper som skal tjene penger på velferd går ut over lønns- og
89 arbeidsvilkårene for de ansatte og kvaliteten på tjenestene. De ansatte og deres kompetanse er den
90 viktigste faktoren for gode velferdstjenester.

91 **Tre internasjonale kampsaker**

92 Det er behov for land som går mot strømmen. Norge er et lite land i verden, vi er avhengige av andre.
93 Samtidig har vi mulighet til å ta lederskap på viktige områder internasjonalt, fordi vi ikke har bundet oss
94 til EU gjennom medlemskap. Flere og flere ser til Norge og interesserer seg for den norske modellen.
95 Vår skattepolitikk vekker internasjonal interesse, og vi ses på som et land som tar menneskerettighetene
96 på alvor. På den andre siden ser vi flere utviklingstrekk som bekymrer. EØS-avtalen fremmer en
97 politikk på arbeidslivsområdet som gjør det vanskelig, kanskje umulig, å opprettholde den norske
98 modellen på sikt. Asylpolitikken baserer seg ikke på FNs høykommissærs anbefalinger på viktige felt, og
99 Norge har inntatt en mer avventende holdning til implementering av nye menneskerettigheter enn hva
100 SV ønsker. Finanskrisen, skatteparadiser, globalisering og markedsliberalistiske løsninger skaper
101 sammen et sterkt behov for økt politisk samarbeid med et sosialt utgangspunkt. Store deler av verden
102 preges i dag av høy arbeidsløshet. Klasseskille øker, og med dem øker også mistilliten mellom folk,
103 land og nasjoner.

104 SV mener at Norge aktivt må forsvare sin selvråderett til å gå motsatt vei. Vi må forsvare den norske
105 modellen og bekjempe klasseskille nasjonalt og internasjonalt. Vi må bruke vår selvstendige stemme i
106 internasjonale fora til å fremme nedrustning, miljø og sosial rettferdighet. Norge må arbeide for at
107 finanssektoren de kommende åra underlegges større grad av kontroll. Finansielle virkemidler må tas i
108 bruk for å forebygge nye kriser, til å skaffe penger til store felles oppgaver, og til å vri investeringene fra
109 spekulasjon til produksjon.

110 SVs viktigste internasjonale kampsaker den kommende perioden er derfor:

111 **Stå opp for faglige rettigheter og forsvare den norske modellen mot EUs høyrepolitikk**

112 SV vil arbeide for at arbeidstakernes rettigheter blir styrket internasjonalt. Redusert oppslutning om
113 fagbevegelsen har gått hånd i hånd med økte forskjeller i svært mange land. SV mener at
114 utviklingspolitikken må bidra til å styrke faglige rettigheter og minske forskjellene mellom folk. I Norge
115 står det viktigste slaget om EØS-avtalen skal kunne overprøve norske tariffavtaler og arbeidsmiljøloven.
116 SV vil jobbe for å erstatte EØS-avtalen med en handelsavtale med EU. Avgjørelser om norske
117 arbeidsforhold må være et nasjonalt spørsmål. SV sier ja til et inkluderende og trygt arbeidsliv med en
118 sterk fagbevegelse. Vi vil ha mindre innleie av arbeidskraft, ikke mer. Vi vil ha flere hele og faste
119 stillinger, ikke færre. SV mener det er et viktig prinsipp at alle arbeidstakere i Norge skal ha norske

120 lønns- og arbeidsvilkår. EU presser på for økt bruk av midlertidige stillinger og innleie av arbeidskraft.
121 Dette vil føre til økte forskjeller og mer sosial dumping. SV vil føre en aktiv politikk opp mot EU for å
122 hindre at den norske modellen settes under press, og vi vil si nei til direktiver som truer rettigheter
123 arbeidere i norsk arbeidsliv har kjempet for.

124 **Ta styring over finansmarkedene og kjempe mot skatteparadiser**

125 Finansmarkedene er i dag underregulert, og spekulanter setter både nasjoners og enkeltmenneskers
126 trygghet og frihet i fare. SV vil vri investeringene fra spekulasjon til produksjon, og sikre at
127 finanssektoren blir beskattet minst på linje med andre sektorer. Det er et stort behov for inntektskilder
128 som gjør det internasjonale samfunnet i stand til å gjennomføre viktige miljø- og fordelingstiltak. En
129 internasjonal skatt på finanstransaksjoner vil kunne bli avgjørende for kampen om en sosialt rettferdig
130 fordeling og bærekraftig utvikling. Tilsvarende er det nødvendig å få slutt på at enkeltpersoner og
131 selskaper unndrar fellesskapets midler fra beskatning ved å gjemme seg i skatteparadiser. Slike
132 skatteunndragelser fra u-land tilsvarer mange ganger summene som i dag gis i bistand til de samme
133 landene. Skatteparadisene bidrar dessuten til å kamuflere alvorlig kriminalitet, som for eksempel
134 menneskehandel, narkotikasmugling, ulovlig våpenhandel og, i verste fall, terror. SV vil derfor jobbe for
135 land-for-land-rapportering, der selskaper må være åpne om blant annet beskatning. Offentlige selskaper,
136 og selskaper der staten er medeier, skal ikke kjøpe produkter og tjenester av, eller ha eierinteresser i,
137 selskaper registrert i skatteparadiser.

138 **Styrke FN – for fred og menneskerettigheter**

139 SV vil at Norge skal føre en selvstendig internasjonal politikk for solidaritet, samarbeid,
140 menneskerettigheter og fred. Norges utenrikspolitikk skal være uavhengig av stormaktsinteresser og vår
141 sikkerhet skal baseres på folkeretten, samarbeid i FN og Nordisk forsvarssamarbeid. SV vil erstatte
142 medlemskapet i NATO med en nordisk forsvarsallianse og vil ikke delta i offensiv krigføring i NATO-
143 regi. Norge må i stedet arbeide for å styrke FNs fredsbevarende rolle. Videre vil SV arbeide for en
144 rettferdig, rettssikker og solidarisk asylpolitikk, som følger FNs høykommissær for flyktninger sine
145 anbefalinger. SV vil avskaffe ordningen med midlertidig opphold for enslige, mindreårige asylsøkere.

146 Fire nasjonale reformer, tre internasjonale kampsaker. Vil du vite mer om SV sin politikk for den
147 kommende stortingsperioden? Les videre! Vil du være med på å diskutere og påvirke programmet,
148 meld deg inn i partiet! Bli med i kampen mot klimaendringer og miljøødeleggelser, for rettferdig
149 fordeling og internasjonal solidaritet.

150

151 Kapittel 2: Økonomi

152 Den økonomiske politikken er det viktigste redskapet i arbeidet for et grønt og rettferdig samfunn. SV
153 vil føre en økonomisk politikk som gir grunnlag for arbeid for alle, lave utslipp, mindre forskjeller og
154 gode velferdstjenester til alle innbyggere. Politisk styring med den økonomiske utviklingen er avgjørende
155 for å sørge for spredning av samfunnets samlede makt og ressurser.

156 SV vil gjennom vår økonomiske politikk legge grunnlaget for en utvikling tuftet på miljø og rettferdighet.
157 Det er et svært viktig mål for SV at de økonomiske og sosiale forskjellene mellom innbyggerne i Norge
158 skal være små. Slik styrker vi tilliten mellom folk og legger grunnlaget for et helsefremmende og
159 konkurransedyktig Norge. SVs økonomiske politikk er en politikk for arbeid til alle og utjanning av
160 klasseskiller.

161 SVs økonomiske politikk er en politikk for lave klimagassutslipp, innovasjon og fornyelse. Norsk
162 økonomi preges i dag av alt for høye investeringer i oljesektoren, noe som fører til at fastlandsindustrien
163 kan bli presset ut. I tillegg øker de høye investeringene risikoen for alvorlige utslipp i sårbare
164 havområder og bidrar til høyere klimagassutslipp. SV mener fastlandsindustrien må sikres gode
165 rammebetingelser, samtidig som vi reduserer oljeinvesteringene. SV vil satse på forskning, innovasjon og
166 fornyelse og styre Norge i retning av lavutslippssamfunnet.

167 Den økonomiske krisen har vist hvordan markedsliberalismen kan ramme vanlige folk og hele nasjoner.
168 Internasjonale kriser kan få stor betydning også for Norge. SV vil at Norge skal jobbe for en tryggere
169 internasjonal økonomi som ikke ødelegger velferd og trygghet.

170 Norske boligpriser er et problem både for folk og næringsliv. Beskatningen av bolig er blant de laveste i
171 den vestlige verden, langt lavere enn i andre næringer. Det bidrar til en stor økning i boligprisene, hvor
172 folk uten stor egenkapital faller utenfor. Rentefradragsordningen bør gjennomgås med mål om et
173 velfungerende og rettferdig boligmarked. Dette øker klasseskillene. Dessuten tiltrekker de gode
174 skattebetingelsene til seg investorer, som igjen bidrar til økte priser. Det er ikke tilstrekkelig å bygge flere
175 boliger, spillereglene i boligmarkedet må også endres. SV vil derfor både bygge flere boliger til en
176 levelig pris, og bremse den voldsomme prisveksten ved å gjøre boligmarkedet mindre lukrativt for
177 investorer. [Les mer om bolig i kapittelet som omhandler velferd]

178 Hovedprioriteringer for SV i perioden

- 179 • Reduserte forskjeller i Norge. Skattepolitikken må fungere rettferdig ved at alle bidrar etter evne. SV
180 vil styrke arbeidet mot fattigdom, spesielt blant barn, og hindre at landets rikeste kan ende som
181 nullskattytere.
- 182 • Å redusere den norske oljeavhengigheten. Det høye investerings- og aktivitetsnivået på sokkelen
183 bidrar til høye klimagassutslipp, tapper arbeidskraft fra andre bransjer, øker kostnadsnivået i landet
184 og begrenser nytenkning og gjør økonomien mer sårbar.
- 185 • Et sterkt offentlig eierskap. Slik trygger vi arbeidsplasser, infrastruktur, demokratiet og økonomien.
186 [Les mer om statlig eierskap i kapitlet om næringspolitikk]

Dissens 2

Et mindretall i landsstyret bestående av medlemmene Andreas Halse og Nora Fjelddalen ønsker å bytte ut det tredje kulepunktet (følgende tekst: «Et sterkt offentlig eierskap. Slik trygger vi arbeidsplasser, infrastruktur, demokratiet og økonomien.») med denne teksten:

"SV vil vri investeringer fra finansøkonomien over til realøkonomien; fra spekulasjon til produksjon. SV vil jobbe for et samfunn med arbeid til alle, rettferdig fordeling og økonomisk demokrati, der det produseres de varene og tjenestene folk trenger framfor investeringer i finans- og papiøkonomien."

Offentlig eierskap over samfunnsnødvendige ressurser og infrastruktur, sammen med statlige investeringer i nye vekstnæringer, er avgjørende for å fremme en produktiv og rettferdig økonomi."

187

188 **Små forskjeller og god velferd**

189 Små økonomiske forskjeller er et selvstendig mål for SVs økonomiske politikk. Internasjonale
190 sammenligninger viser at land med små forskjeller har færre sosiale problemer enn land med større
191 forskjeller. Små klasseskiller gir bedre helse, mindre kriminalitet og lenger levealder.

192 Skatteinntekter er en forutsetning for velferdsstaten. SVs mål er et rettferdig skattesystem, som bidrar til
193 å utjevne forskjeller og ta vare på miljøet. SV vil foreslå endringer som bidrar til å nå dette målet. SV er
194 villig til å øke skattenivået, unntatt for lavinntektsgruppene, dersom det er nødvendig for å opprettholde
195 et høyt nivå på framtidens velferdstjenester. En omfordelende skatte- og avgiftspolitik og sterke
196 sikkerhetsnett fører også til økt yrkesdeltakelse, mer omstillingsvillige arbeidstakere og en sunnere
197 økonomi. Grønne skatter og avgifter reduserer etterspørselen etter miljøfiendtlige produkter, øker
198 konkurransekraften til miljøvennlige alternativer, og skaffer inntekter som kan brukes på miljøtiltak og
199 kompensasjon til lavinntektsgrupper. SV mener deler av inntektene fra grønne skatter og avgifter bør
200 øremerkes direkte til miljøformål, for eksempel investeringer i grønn teknologi og nye toglinjer.

Dissens 3

Et mindretall i landsstyret bestående av Mali Trønsmoen, Gjermund Skaar, Thore Wiig Andersen og Nora Fjelddalen ønsker følgende tilleggstekst inn avsnittet over (etter (...)et høyt nivå på fremtidens velferdstjenester.): "SV mener rentefradragsordningen må fjernes eller begrenses. Denne ordningen gir mer skattelette til dem som har råd til å ha mest gjeld, og ingenting til dem uten gjeld."

201

202 SV jobber for en skattepolitikk som skaffer fellesskapet inntekter, utjevner forskjeller, bidrar til et bedre
203 miljø og til å gi alle likeverdige muligheter. De som tjener og har mest, uavhengig av hvor inntektene
204 stammer fra, skal også bidra vesentlig mer enn de som tjener minst. Skattesystemet må derfor fungere
205 progressivt, slik at andelen av inntektene som går til skatt øker med økende inntekt. SV vil vri
206 investeringene fra spekulasjon til produksjon gjennom å skattlegge finans tjenester på samme måte som
207 andre tjenester.

208 Markedsliberalismen har dominert mye av den økonomiske og politiske tenkning i verden de siste tre
209 tiårene. Makt har systematisk blitt flyttet fra demokratiet til markedet. Mange steder har arbeidstakerne
210 mistet makt og innflytelse til arbeidsgiversiden og kapitalkreftene. Dette har bidratt til at en stadig større
211 andel av verdiskapingen tilfaller de rikeste i samfunnet. Samtidig har lønn som andel av verdiskapingen
212 gått jevnt ned i mange land. Finanskrisen har igjen synliggjort behovet for en sterkere styring av
213 markedskreftene for å redusere forskjellene og styrke verdiskapingen i samfunnet. SV mener
214 fellesskapet må sikres en større andel av verdiskapingen.

215 **SV vil jobbe for**

- 216 • Å redusere de økonomiske forskjellene i Norge gjennom sterkere skattlegging av høye inntekter og
217 formuer.
- 218 • Sterkere demokratisk kontroll over økonomien.
- 219 • En aktivitetsskatt i finansnæringen som kompenserer for sektorens unntak fra merverdiavgift.
- 220 • En systemomlegging som øker skatten for høye inntekter og som senker skattene for lavtlønnte.
- 221 • En mer rettferdig beskatning av kapitalinntekter, blant annet ved å redusere eller fjerne
222 skjermingsfradraget..

- 223 • Grønn skatteveksling for omfordeling og bedre miljø.
224 • Å motvirke spekulasjon i boligmarkedet ved å øke beskatningen av næringsseiendom og boliger som
225 ikke er primærboliger der folk bor selv.
226 • *[Les mer om eiendomsskatt under boligpolitikk i kapittelet om velferd og mer om internasjonal*
227 *skatt i kapittelet om internasjonal rettferdighet]*

228 **Langsiktig offentlig eierskap**

229 Et sterkt offentlig eierskap gir samfunnet muligheten til langsiktig industri- og næringsutvikling. Et aktivt
230 offentlig eierskap er også nødvendig for å sikre at ekstraordinært høye inntekter kommer hele folket til
231 gode. Offentlig eierskap er også viktig for å ha offentlig kontroll over nøkkelsektorer i norsk økonomi,
232 for eksempel i energisektoren. Hel- eller delprivatisering av eierskapet vil ikke bare være en gavepakke
233 til private eiere, men også føre til at evnen til å styre økonomien blir mindre.

234 **SV vil jobbe for**

- 235 • Et sterkt og aktivt statlig eierskap av infrastruktur og naturressurser innenfor næringer av en særlig
236 samfunnsstrategisk betydning.
237 • Gode rammevilkår for omstilling til et mer miljøvennlig næringsliv.

238 **Redusert oljeavhengighet**

239 De menneskeskapte klimaendringene er den største utfordringen vår generasjon står overfor. Norge kan
240 være et foregangsland i utvikling av ny fornybar energi og en grønn industri. For å opprettholde
241 velferden vår må vi ha et næringsliv som både tåler et høyt kostnadsnivå og kan håndtere omstillinger.
242 Det krever et variert og kunnskapsintensivt næringsliv. Dette er vårt konkurransefortrinn i årene
243 framover. SV vil satse på kunnskap og kompetanse i hele samfunnet, fra skoler og barnehager til
244 forskning og livslang læring.

245 Leting og utvinning av olje og gass har vært en viktig del av norsk økonomi i flere tiår. Det har bidratt til
246 sysselsetting, kompetansebygging og inntekter. Denne utviklingen har vært et viktig bidrag til vår velferd.
247 Samtidig har vi kommet til et punkt hvor norsk økonomi i for stor grad er avhengig av oljenæringen. Det
248 høye investerings- og aktivitetsnivået på sokkelen er et av de viktigste bidragene til Norges
249 klimagassutslipp. Det taper arbeidskraft fra andre bransjer, øker kostnadsnivået i landet og begrenser
250 nytenkning og gjør økonomien mer sårbar..

251 SV mener at lete- og utvinningstempoet må reduseres, både gjennom å redusere antall tildelinger og ved
252 å øke beskatningen av oljesektoren. Samtidig vil vi legge til rette for miljøvennlig omstilling av industrien,
253 ny grønn industri og produksjon av ny fornybar energi.

254 **SV vil jobbe for**

- 255 • Å redusere oljeavhengigheten i den norske økonomien
256 • Redusert lete- og utvinningstempo
257 • Grønn industribygging og - omstilling

Dissens 4

Et mindretall i landsstyret bestående av Andreas Halse ønsker å bytte ut hele seksjonen «Redusert oljeavhengighet» over, inkludert kulepunkter, med følgende tekst:

«Norge er en petroleumsstormakt. Det har gitt oss store inntekter, arbeidsplasser over hele landet og en verdensledende industriell kompetanse. Også i framtida kommer olje og gassvirksomhet fra norsk sokkel til å være viktige for norsk økonomi. Men en for ensidig satsing på petroleumsnæringene vil kunne svekke norsk næringslivs konkurransekraft og bærekraftigheten i norsk økonomi.

- Vri skattefordelene for investeringer i oljenæringen
- Vurdere skjerpelser i særskatten for oljeselskaper.

- Bruke statens eiermakt til å begrense oljeselskapenes jakt på marginale fossile ressurser, for eksempel ved å fjerne ordningen for tildeling av forhåndsdefinerte områder(TFO).
- Aktivt støtte utviklingen av industrier og næringer som sikrer Norge inntekter utenfor petroleumssektoren.
- Offshore over til satsing på offshore vindkraft»

258

259 Mange og dyktige arbeidstakere

260 Vår største nasjonalformue er verdien av vårt felles arbeid. At vi er mange og dyktige arbeidstakere er
261 forutsetningen for fortsatt god velferd. Utdanning, likestilling mellom kjønnene, barnehager og gode
262 velferdstilbud er viktige årsaker til at norsk økonomi går bra. Det er derfor viktig å øke yrkesdeltakelsen,
263 ikke minst ved å sørge for at de som av ulike grunner stenges ute fra arbeidsmarkedet får seg en jobb.

264 Deler av arbeidslivet preges av dårlige lønns- og arbeidsforhold. I enkelte bransjer konkurrerer
265 bedriftene ved hjelp av lav lønn, redusert pensjon og utrygge arbeidsforhold, framfor gjennom å
266 forbedre seg. SV vil sammen med fagbevegelsen fortsette arbeidet for et anstendig arbeidsliv.

267 **SV vil jobbe for**

- 268 • Et organisert arbeidsliv der hele og faste jobber ligger til grunn
- 269 • Et arbeidsliv der det er plass til alle

270 Trygghet for framtiden

271 Den økonomiske krisen er langt fra over, og Norge er ikke immun mot de dramatiske endringene ellers
272 i verden. Mange europeiske land har valgt å besvare finanskrise med privatisering og voldsomme kutt i
273 offentlig sektor. Dette har gjort vondt verre. En stor, godt styrt og aktiv stat virker stabiliserende på
274 økonomien siden den ikke er underlagt markedskreftene. Velferdsstaten er derfor et viktig vern mot
275 økonomisk krise. Om en krise likevel skulle ramme er det nødvendig å øke aktiviteten i økonomien
276 gjennom å bruke mer penger for å styrke sysselsettingen. I flere land har stater gått inn med enorme
277 beløp for å redde bankene. Det kan i mange tilfeller være nødvendig for å unngå enda større problemer.
278 Det må likevel settes strenge krav til bankene både før eventuelle problemer inntreffer og ved eventuelle
279 redningsaksjoner fra staten. I gitte situasjoner kan det være nødvendig å nasjonalisere banker som ellers
280 risikerer å gå over ende. Vi må sørge for at fellesskapet ikke står igjen med hele risikoen og tapene mens
281 bankene sitter igjen med gevinstene.

282 Finansøkonomien utgjør i dag største delen av verdensøkonomien. Den samlede verdien av valuta- og
283 verdipapirhandel er mange titalls ganger større enn handelen med varer og tjenester. Dette skaper
284 ubalanse, store svingninger og økende forskjeller. Men slik trenger det ikke være. For å redusere
285 størrelsen på finansøkonomien må det tas store politiske grep i årene som kommer. Et første skritt på
286 veien er å innføre skatt på valutatransaksjoner for å redusere spekulasjonsøkonomien.

287 **SV vil jobbe for**

- 288 • At det innføres skatt på valutatransaksjoner
- 289 • [Les mer i kapittel om internasjonal rettferdighet]

290 Oljeformuen

291 Gjennom Statens Pensjonsfond - Utland (SPU) har Norge bygget opp store finansielle reserver som
292 også framtidige generasjoner vil kunne nyte godt av. Handlingsregelen har sørget for at inntektene fra
293 petroleumssektoren ikke har blitt faset inn for raskt i den norske økonomien. Dette har gjort at Norge
294 over lang tid har håndtert de enorme oljeinntektene på en langsiktig og forsvarlig måte.

295 Også i framtiden vil det være avgjørende med en fornuftig forvaltning av petroleumsinntektene. Det er
296 en utfordring at det i dag foretas store investeringer på norsk sokkel, finansiert av oljeinntekter, uten at
297 dette er underlagt begrensninger tilsvarende handlingsregelen. Resultatet er et investeringsnivå på
298 sokkelen som bidrar til press i økonomien og en todeling av næringslivet. Det er derfor nødvendig å
299 redusere antall tildelinger og øke beskatningen av oljesektoren. Et lavere investeringsnivå på sokkelen vil
300 også frigjøre handlingsrom til å foreta nødvendige investeringer i eksempelvis landindustri, fornybar
301 energi og infrastruktur.

302 Målet med pensjonsfondet er at det skal være vår felles sparekasse for å kunne bidra til å løse finansielle
303 utfordringer i framtida, samtidig har vi et ansvar for at fondet bidrar til miljøvennlig utvikling og sosial
304 utjevning globalt.

305 SV mener at Norge gjennom oljefondet må lede den internasjonale utviklingen for ansvarlig
306 investeringspraksis. Hensynet til miljø, menneskerettigheter og internasjonal lovgiving må settes først i
307 forvaltningen av pensjonsfondets investeringer.

308 **SV vil jobbe for**

- 309 • Å videreutvikle og styrke de etiske retningslinjene for oljefondet
- 310 • At investeringene på sokkelen reduseres til fordel for investeringer i landindustri, fornybar energi og
311 infrastruktur.
- 312 • [Les mer i avsnitt om statens pensjonsfond utland i internasjonalt kapittel]

313 **Budsjettpolitikken**

314 Den offentlige økonomiske planleggingen er ofte for kortsiktig. Kostnader innen det enkelte budsjettår
315 gjøres viktigere enn om kostnadene øker på sikt. Dermed svekkes velferden og samfunnets langsiktige
316 økonomiske trygghet. De negative konsekvensene ser vi når offentlige bygg ikke løpende vedlikeholdes,
317 men repareres når etterslepet er så stort at man ikke lenger har noe valg. Det samme ser vi når det satses
318 for lite på å få folk i arbeid, fordi arbeidsmarkedstiltak og utdanning koster mye i øyeblikket. Dermed
319 risikerer man at folk ender med å stå utenfor arbeidslivet hele livet. Kostnadene for den enkelte og for
320 samfunnet blir store. SV vil jobbe for mer at langsiktig tenkning preger de årlige budsjettene og sørge for
321 at langsiktige virkninger, både for folk og økonomi, styrer mer av den offentlige budsjetteringen.

322 Kapittel 3: Miljø

323 Den største utfordringen vi står overfor er å bygge et samfunn som løser dagens og framtidens
324 miljøproblemer. Vi må begrense de menneskeskapte klimaendringene, som vil kunne gjøre
325 uopprettelige skade både på mennesker og natur, og som vil forsterke den urettferdige fordelingen
326 mellom den fattige og rike delen av verden. Vi må ta vare på mangfoldet i naturen fordi det er
327 livsgrunnlaget vårt og fordi det har en verdi i seg selv. Og vi må sikre alle en trygg og giftfri hverdag og
328 tilgang til rike naturopplevelser.

329 Miljøproblemene er knyttet til vårt forbruk av energi, areal og andre ressurser. Det høye
330 ressursforbruket hos verdens rike mindretall gjør at resten av verden ikke får rom for velstandsvekst uten
331 at naturens tålegrenser sprenses. De som rammes hardest av miljøproblemene er som regel de
332 menneskene som har det vanskeligst fra før. Derfor er et samfunn som løser miljøproblemene et mer
333 rettferdig samfunn.

334 Et samfunn som tar tak i miljøproblemene er et samfunn som åpner for nye muligheter. Når vi bygger et
335 miljøvennlig og fremtidsrettet samfunn vokser nye næringer fram, nye jobber skapes og nye hjem bygges.
336 Et Norge som tar ansvar for å begrense utslippene av klimagasser og ødeleggelse av naturen blir et Norge
337 med flere trygge og framtidsretta arbeidsplasser, grønnere og mer moderne lokalsamfunn, og en enklere
338 hverdag for folk med lettere framkommelighet.

339 Norge rår over enorme fornybare ressurser, verdensledende teknologisk kompetanse og rikelig
340 økonomisk kapital. SV vil gripe disse mulighetene til å skape morgendagens arbeidsplasser,
341 transportsystemer og lokalsamfunn. Norge skal være et foregangsland i miljøpolitikken.

342 Å stanse klimaendringene og andre miljøproblemer krever omfattende omstilling, og hensynet til miljøet
343 må være gjennomgripende i alt vi foretar oss.

344 Hovedprioriteringer for SV i perioden

- 345 • **SV vil satse kollektivt.** Innen ti år skal toget ha to kjørefelt for høy hastighet i hele Intercity-
346 området og rundt de største byene. Samtidig vil vi doble den statlige innsatsen for lokal
347 kollektivtransport. SV vil prioritere å starte arbeidet for å gi bilen to trygge kjørefelt i hele landet
348 framfor firefelts forurensende og kapasitetsøkende motorveier i sentrale strøk.
- 349 • **SV vil sikre mangfoldet i norsk natur.** Vår ambisjon er at Norge skal bli det første landet i verden
350 til å stoppe tap av plante- og dyrearter. SV vil øke bevilgningene til skogvern for å redde truede
351 arter i skog, og vil jobbe for en ny verneplan for å beskytte vassdragsnatur fra fjord til fjell.
352 [Referanse til friluftsliv i kapittel om kultur og idrett]
- 353 • **SV vil legge om fra fossilt til fornybart næringsliv.** Norge har store fornybare energiresurser og et
354 kjempepotensial for energisparing. SV vil vri investeringer fra petroleumsøkonomien over til
355 grønne arbeidsplasser basert på fornybar energi, energisparing og miljøteknologi. Viktige
356 fiskeriområder som Lofoten, Vesterålen og Senja og Møreblokkene må holdes oljefrie.

Dissens 5

Et mindretall i landsstyret bestående av Andreas Halse ønsker å bytte ut tredje kulepunkt (følgende tekst slettes: «**SV vil legge om fra fossilt til fornybart næringsliv.** Norge har store fornybare energiresurser og et kjempepotensial for energisparing. SV vil vri investeringer fra petroleumsøkonomien over til grønne arbeidsplasser basert på fornybar energi, energisparing og miljøteknologi. Viktige fiskeriområder som Lofoten, Vesterålen og Senja og Møreblokkene må holdes oljefrie.»)

Halse foreslår følgende tekst som erstatning:

«**SV vil satse på grønn industri.** SV mener Norge må bruke våre fornybare ressurser til å skape flere grønne arbeidsplasser i industri og næringsliv. Gjennom å bygge videre på norsk industri

drevet av ren vannkraft, og samtidig både stille krav til og støtte opp om teknologiutvikling for reduserte klimagassutslipp og ren produksjon vil SV gjøre Norge til verdens mest miljøvennlige industrinasjon.»

357 **Målsettinger og prinsipper i klimapolitikken**

358 SV mener målsettingene i klimapolitikken må bygge på vitenskapelige beregninger av hvor store globale
359 utslippskutt som må til for å begrense klimaendringene. Dersom den globale gjennomsnittstemperaturen
360 øker mer enn to grader over nivået vi var på før den industrielle revolusjonen, vil klimaendringene
361 kunne føre til omfattende ødeleggelser. Det kan vi ikke ta sjansen på. Derfor må vi sette globale og
362 nasjonale utslippsmål som gir størst mulig sikkerhet for å overholde togradersmålet.

363 Klimaproblemet må løses gjennom en global dugnad der ansvaret fordeles ut fra prinsippene om hvert
364 enkelt lands historiske ansvar og kapasitet til å bidra. Norge må være en pådriver for en internasjonal
365 klimaavtale som forplikter de rikeste landene til å betale for utslippsreduksjoner og klimatilpasning i
366 fattige land, samtidig som de reduserer sine egne utslipp kraftig. Men også uavhengig av en slik avtale må
367 rike land som Norge ta ansvar for sine utslipp ved å starte omstillingen til et klimavennlig samfunn,
368 samtidig som vi støtter utviklingsland i arbeidet med å gjøre det samme.

369 *[Les mer om internasjonalt klimaarbeid i kapittelet om internasjonal rettferdighet]*

370 Målsetningene fra Klimameldingen og klimaforliket av 2012 er grunnmuren i norsk klimapolitikk. Det
371 betyr at norske klimagassutslipp skal kuttes med 15-17 millioner tonn innen 2020. SV vil bygge videre på
372 grunnmuren i klimaforliket, og sette langt mer ambisiøse mål for framtida. SV vil at Norge skal forplikte
373 seg til utslippskutt på 40 prosent innen 2020, og at vi fram mot 2050 skal bygge et samfunn med
374 tilnærmet nullutslipp av klimagasser.

375 SV mener at det er nødvendig å legge om skattesystemet slik at det blir dyrere å forurense og lønnsomt å
376 investere i ny miljøvennlig teknologi. Vi vil arbeide for grønn skatteveksling, der miljøavgifter økes
377 samtidig som øvrige skatter reduseres, spesielt for lavinntektsgrupper. Men generelle økonomiske
378 virkemidler er ikke tilstrekkelig. Skal vi sikre en rask og rettferdig omstilling til et klimavennlig samfunn,
379 trenger vi politisk styring. Da må det føres en aktiv politikk for å fremme gode klimaløsninger, skape nye
380 næringer og gjøre det lettere å være miljøvennlig i hverdagen. Arbeidet med konkrete planer for
381 omstilling av hver enkelt sektor i samfunnet må styrkes med nye mål, tiltak og virkemidler. Det må
382 gjennomføres jevnlige, uavhengige evalueringer av norsk klimapolitikk for å vurdere behovet for nye
383 tiltak og virkemidler i omstillingen til et nullutslippssamfunn.

384 **Miljøvennlig transportpolitikk**

385 SV vil legge om norsk transportpolitikk for å skape en enklere, tryggere og mer miljøvennlig hverdag.
386 Effektive kollektivløsninger er nødvendig for å sikre framkommelighet, rein luft og for å møte boligkrisa.
387 All økning i persontransport i de store byene må dekkes av jernbane, kollektivtransport, sykkel og gange.
388 Det krever at de kollektive transportløsningene blir raskere, mer pålitelige og får flere avganger, og at
389 byer og tettsteder planlegges slik at det er lettere å klare seg uten bil.

390 SV mener at utbyggingen av Intercity-triangelet er det viktigste samferdselsprosjektet de neste
391 stortingsperiodene. Den vil bidra til bedre byutvikling, næringsutvikling og lettere framkommelighet, og
392 er en nødvendig betingelse for opprustning av jernbanetilbudet i alle landsdeler. Utbyggingen må utgjøre
393 det første skrittet mot et nett av høyfartsbaner mellom de norske landsdelene og til våre naboland. SV vil
394 jobbe for økte midler over statsbudsjettet og å utvikle finansieringsordninger som gjør det mulig å øke
395 tempoet i jernbaneutbyggingen.

396 Rask og effektiv utbygging av nye transportløsninger krever ikke bare flere penger til
397 samferdselssektoren, men også klarere prioriteringer. SV vil prioritere jernbaneutbygging og
398 kollektivløsninger i tettsteder og byer fremfor nye store veiprosjekter i sentrale strøk og utvidelse av
399 kapasiteten til de store flyplassene i Sør-Norge. Vi vil innføre finansieringsordninger som gir
400 forutsigbarhet og langsiktighet utover årlige budsjettet og som sikrer rask og sammenhengende utbygging,
401 og bruke bompenginntekter til å bygge ut jernbanen på samme strekning.

402 Den mest effektive måten å redusere klimagassutslipp fra transportsektoren er å redusere samfunnets
403 totale transportbehov. SV vil arbeide for at all areal- og samfunnsplanlegging bidrar til å redusere
404 transportbehovet. Gang- og sykkelveier er viktige for framkommelighet, trivsel, sikkerhet og folkehelse.
405 SV mener både byer og mindre lokalsamfunn må prioritere sammenhengende utbygging av gang og
406 sykkelveier som gjør det mulig for flere å gå eller sykle til jobb eller på fritiden. Staten bør bidra med
407 midler til utbygging av sykkelveier, og med tilskudd til kommuner som ønsker å drive nyskapende og
408 framtidsretta stedsplanlegging.

409 SV vil styrke den lokale kollektivtransporten – buss, trikk, bane og båt. Bedre samordning mellom stat,
410 fylke og kommune er nødvendig for å sikre kollektivtransporten investeringer, driftsmidler og
411 framkommelighet. Det må satses på langsiktige avtaler mellom sentrale og regionale myndigheter, der
412 staten forplikter seg til å bygge ut infrastruktur og bidra økonomisk til drift av kollektivtransport hvis
413 kommune og fylke følger opp med miljøvennlig arealplanlegging og effektive restriktive tiltak som
414 begrenser biltrafikken. Som en del av dette bør rushtidsavgift innføres i de største byene.

415 Sjøtransport er et viktig og miljøvennlig alternativ til veitransport, og kan noen ganger også være et
416 alternativ til jernbane. Skip kan transportere mye større mengder last enn andre former for transport.
417 SVs mål er at en større andel av godstransporten skjer med skip og jernbane. Det krever blant annet
418 moderniserte godsterminaler, nye kryssingsspor, elektrifisering av flere strekninger og annen styrking av
419 regulariteten i jernbanenettet.

420 I dag transporteres for mye gods på vei i Norge. Det er lite miljøvennlig og skaper farlige
421 trafikksituasjoner. SVs mål er at en større andel av godstransporten skjer med skip og jernbane. Det
422 krever blant annet moderniserte godsterminaler, nye kryssingsspor, elektrifisering av flere strekninger og
423 annen styrking av regulariteten i jernbanenettet. Skal målet om mer gods på bane nås må det lages en
424 nasjonal strategi for godstransport på bane.

425 Selv med en kraftig satsing på kollektivtransport vil bilen være det viktigste framkomstmiddelet i mange
426 deler av landet. SV vil prioritere vedlikehold, vegsikkerhet og framkommelighet i de områdene som er
427 avhengig av transport på vei, og å starte arbeidet for å sikre tå kjørefelt i hele riksvegnettet. Vi vil arbeide
428 for en grønn og rettferdig omlegging av avgiftssystemet for å sikre at bilbruk er billigst i de områdene der
429 det ikke finnes gode alternativer. I distriktene er det viktig å beholde drosjene som en sentral del av
430 kollektivtilbudet.

431 Med den stadig raskere teknologiske utviklingen av utslippsfrie drivstoff åpner det seg nye muligheter for
432 miljøvennlig transport på veg. I dag produseres elbiler med rekkevidde og kapasitet som er i stand til å
433 konkurrere med bensin- og dieselbil. Aktiv miljøpolitikk har gjort Norge til et av de beste markedene for
434 elbiler i Europa. SV mener det er svært viktig å opprettholde gunstige avgiftsordninger for utslippsfrie
435 biler for å fremme omlegging fra fossile forbrenningsmotorer.

436 **SV vil jobbe for**

- 437 • Et helt nødvendig generasjonsskifte for toget: de neste 20 år bygge et nytt dobbeltsporet jernbanenett
438 for lokaltog, lyntog og godstog. Første etappe blir fullføring av intercitytriangelet på Østlandet og

- 439 dobbeltspor og moderne toglinjer i de andre storbyregionene innen 10 år. Nye linjer bygges for å
440 inngå i et fremtidig lyttnett som vil binde sammen landsdelene.
- 441 • Å øke den statlige belønningsordningen for kollektivtrafikk i de store byene til to milliarder i løpet
442 av perioden, og åpne for statlige driftsmidler til kollektivtrafikk i store byområder.
 - 443 • Nye tiltak for å støtte kommunene også utenfor de største byene i arbeidet med miljøvennlig
444 arealplanlegging, blant annet en belønningsordning for utbygging av gang- og sykkelveier
 - 445 • At vedlikehold, vegsikkerhet og framkommelighet i distriktene prioriteres framfor nye store
446 veiprojekter i mer sentrale strøk
 - 447 • At gratis parkeringsplasser fordelsbeskattes i områder med avgiftsbelagt parkering

Dissens 6

Et mindretall i landsstyret bestående av Gjertrud Kjellesvik ønsker å føye til følgende tekst etter teksten på linjen over: ", samt skattefritak for kollektivtrafikk gitt av arbeidsgiver."

Dersom dissensen vedtas blir resultatet følgende kulepunkt:

- «At gratis parkeringsplasser fordelsbeskattes i områder med avgiftsbelagt parkering, samt skattefritak for kollektivtrafikk gitt av arbeidsgiver.

- 448 • Et nasjonalt ungdomskort til alle under 25 år, og tilsvarende ordning for studenter og lærlinger.
- 449 • Økt bruk av elektrisitet, biogass og andre utslippsfrie drivstoff, blant annet gjennom en opptrapping
450 av støtten til Transnova og utbygging av flere ladepunkt for elbiler.
- 451 • At minst halvparten av det offentlige bilinnkjøp skal være elbiler eller ladbare hybridbiler
- 452 • Økt bruk av utslippsfrie kjøretøy i kollektivtransport og drosjenæring
- 453 • At staten og de største båt fylkene i landet samarbeider om å ta i bruk og utvikle mer miljøvennlig
454 teknologi på hurtigbåter og ferger
- 455 • Fortsatt daglige hurtigruteavganger
- 456 • Sammenhengende sykkelnett i byene

Bevar naturmangfoldet

458 Naturens rikdom og mangfold må sikres for framtiden. Naturen forsyner oss med ren luft, friskt vann,
459 mat og medisiner, gjør samfunnet mer robust overfor flom og uvær, og gir oss muligheter for å skape
460 opplevelser og identitet. Naturmangfoldet må tas vare på både fordi vi mennesker er avhengig av det, og
461 fordi naturmangfoldet har verdi i seg selv. Derfor har SV som ambisjon å stanse tapet av plante- og
462 dyrearter. Vi vil at Norge skal være et foregangsland når det gjelder å ta vare på vårt eget naturmangfold,
463 og i front for å følge opp internasjonale avtaler.

464 Den første forutsetningen for å ta vare på norsk natur er en kunnskapsbasert og langsiktig
465 arealforvaltning som sikrer bærekraftig bruk av naturen. Naturmangfoldloven må ligge til grunn for all
466 norsk politikk, og må brukes for å sikre truede arter og naturtyper. SV vil arbeide for større innsats for
467 registrering og overvåkning av naturmangfoldet, og økt kapasitet i miljøspørsmål på kommune- og
468 fylkesnivå. Helhetlige forvaltningsplaner må legge forsvarlige rammer for bruken av våre havområder, og
469 naturmangfoldlovens virkemidler må gjelde ut til 200 nautiske mil.

470 Den andre forutsetningen for å bevare naturmangfoldet er en aktiv vernepolitikk som både sikrer viktige
471 naturverdier og legger til rette for lokal verdiskapning innenfor bærekraftige rammer. Lokalsamfunn
472 spiller en viktig rolle i forvaltningen av verneområder, og skal derfor være aktivt involvert både i
473 prosessen fram mot vern og i senere forvaltning. SV vil arbeide for større ressurser til forvaltning og
474 formidling knyttet til vernet natur. Verdensarvområder, nasjonalparker, naturreservater, Ramsar-

475 områder og landskapsvernområder gir grunnlag for ny lokal verdiskapning og grønt reiseliv, noe SV vil
476 stimulere.

477 [Les mer om friluftsliv og allemannsrett kapittelet om kultur- og idrett]

478 SV mener det særlig må satses på vern av naturtyper som er underrepresentert i dagens verneområder,
479 og på å sikre levevilkårene for utrydningstruede arter. SV vil derfor øke vernet av den produktive skogen
480 i Norge i tråd med faglige anbefalinger, og arbeide for å få fortlgang i arbeidet med de marine
481 verneplanene. Det er også viktig å sikre den inngrepsfrie naturen. En stor andel av de truede artene i
482 Norge befinner seg i kulturlandskap. Mange av disse artene er truet av ikke-bruk. For å verne disse
483 artene må kulturlandskapet pleies og holdes i hevd.

484 Bevaring av naturtyper som gammelskog og våtmark er et viktig klimatiltak. Myr suger til seg vann og
485 hindrer flom og katastrofer som følge av økte nedbørmengder. De bidrar også til å motvirke tørke i
486 tørre perioder.

487 Introduserte arter regnes som en av de største truslene mot naturmangfoldet. SV vil at det utarbeides
488 strategier for å uskadeliggjøre fremmede arter som kan skade miljøet og det biologiske mangfoldet, og at
489 det etableres strenge regler for å hindre innførsel av nye. SV mener det ikke må brukes fremmede
490 treslag i skogbruket.

491 Norge forvalter de siste flokkene av den europeiske villreinen, og har et internasjonalt ansvar for å sikre
492 gode leveområder for den.

493 Villaksbestanden i mange vassdrag er truet. Laksesykdommer, oppdrettsnæringen, regulering av elver,
494 sur nedbør og fremmede arter er blant de viktigste truslene. SV vil stille oppdrettsnæringen til ansvar for
495 rømt laks, og forby alle former for fiskeoppdrett i nasjonale laksefjorder, samt i ferskvann. SV mener at
496 oppdrett bør fases over i lukkede anlegg i sjø eller på land. Det må stilles strenge krav til dokumentert
497 bærekraft før tildeling av nye konsesjoner kan tillates. Ved sviktende bærekraft må tildelte konsesjoner
498 begrenses.

499 De fire store rovdyrene, jerv, ulv, gaupe og bjørn, er verdifulle og viktig deler av norsk natur. SVs mål er
500 å sikre balanse mellom levedyktige bestander av de fire store rovdyrene i Norge og gode vilkår for
501 miljøvennlig kjøtt- og melkeproduksjon i det norske landbruket. Utmarksbeitet må opprettholdes, og
502 myndighetene har i samarbeid med næringen ansvaret for å hindre at bønder og reieiere lider
503 økonomiske tap som følge av rovdyr. Det er viktig at uttak av rovdyr der det er gitt lisens- eller
504 skadefellingstillatelse skjer effektivt og raskt.

505 Bærekraftig forvaltning av naturmangfoldet må også legges til grunn for utnyttelsen av genetiske og
506 biologiske ressurser. SV går imot forslag om å utvide patentrettigheter til å gjelde patent på liv. SV
507 ønsker et midlertidig forbud mot å dyrke genmodifiserte planter i Norge og å importere genmodifisert
508 for til fiskeoppdrett og landbruk.

509 **SV vil jobbe for:**

- 510 • Å bruke naturmangfoldloven for å sikre beskyttelse av truede arter og deres leveområder, både på
511 land og i norske havområder
- 512 • Økte ressurser til forvaltning av verneområder, kartlegging av naturens mangfold og kapasitet i
513 miljøsaker på kommune- og fylkesnivå
- 514 • En kraftig opptrapping av skogvernet, både gjennom ordningen for frivillig vern og ved å sikre vern
515 av de mest unike og verdifulle naturtypene i skog, slik at vi på sikt oppnår den faglige anbefalingen
516 om å verne ti prosent av den produktive skogen

- 517 • Et representativt vern av alle norske naturtyper, blant annet gjennom marine verneplaner
- 518 • Å styrke satsingen på den naturlige skolesekken og opprette flere naturinformasjonssentra med
- 519 formidlingskompetanse
- 520 • Å sikre levedyktige bestander av de store rovdirene i Norge.

521 Ny grønn industri

522 Skal vi redusere utslippene av klimagasser må verden gjennom en grønn industriell revolusjon. Denne
523 revolusjonen vil kunne gi mange nye arbeidsplasser og langsiktig verdiskapning, men det forutsetter tidlig
524 og målrettet satsing på miljøteknologi og ren industriproduksjon. Norge har fornybare ressurser,
525 teknologisk og industriell kompetanse både til havs og på land, og økonomisk kapital som gjør at vi kan
526 sikre sysselsetting og industriell utvikling for framtida.

527 Norsk industri har møtt strenge miljøkrav og vist at omstilling til mer miljøvennlig produksjon er mulig.
528 Likevel er fremdeles mye ugjørt, og det er behov for å stille strenge krav til industribedriftene i framtida.

529 Prinsippet om at forurenser skal betale må også gjelde i industrien. Kravene må kombineres med
530 virkemidler som gjør det lønnsomt å drive teknologit utvikling, endre prosesser til beste miljøstandard.

531 SV mener Norge må ta i bruk større deler av de fornybare ressursene vi har til å drive frem ny grønn
532 produksjon her hjemme. Mye av den miljøteknologien vi vil trenge i framtida vil ikke være umiddelbart
533 lønnsom. Derfor er det særlig viktig det offentlige stiller kapital og eierskap til rådighet i et langsiktig
534 perspektiv. [Referanse: Se næringslivskomiteet for konkrete punkter]

535 Fornybar energi

536 Norge har store fornybare energiresurser som kan brukes både til å erstatte fossil energi i transport,
537 kraftproduksjon og oppvarming, til å forsyne norsk industri med ren kraft, og til å utvikle nye næringer.
538 Vindkraft, bioenergi og andre nye fornybare energikilder må tas i bruk og videreutvikles samtidig som vi
539 realiserer Norges store potensial for å spare energi, for eksempel gjennom effektivisering av industri og
540 eksisterende vannkraftverk, mer energieffektive kjøretøy og moderne, energigjerrige bygninger.

541 Redusert energiforbruk er en nødvendig forutsetning for at Norge skal kunne bli en miljøvennlig
542 energistormakt uten for store naturinngrep. SV vil stimulere til økt energieffektivisering og omlegging til
543 fleksible energisystemer gjennom styrkede støtteordninger, bedre rådgiving og annen tilrettelegging. SV
544 vil arbeide for økt bruk av bioenergi, jord- og fjordvarme i lokal- og fjernvarmeanlegg. Økt produksjon
545 av fornybar energi må gå til å erstatte fossil energibruk.

546 For å kunne fase ut fossil energibruk på lang sikt, trenger verden flere kilder til fornybar energi. SV
547 mener at Norge skal spille en viktig rolle i utviklingen av umodne teknologier for ren energi, som
548 havvindmøller, bølge- og tidevannskraft. Potensielle konflikter med marin natur og ressursutnyttelse bør
549 minimeres.

550 SV mener det offentlige må ta lederskap i utviklingen av nye fornybare energikilder. På samme måte
551 som petroleumsressursene ble satt under offentlig eierskap og kontroll, er det avgjørende viktige at nye
552 fornybare energikilder blir felleseie. Hjemfallsretten må bevares for å trygge fellesskapets eierskap til en
553 viktig fornybar energikilde. Det offentlige må også gå i første rekke i å satse strategisk på utviklingen av
554 framtidas energiresurser. En vindkraftsatsing på havet krever langsiktig planlegging og offentlig innsats.

555 Norge har et stort potensial for å bygge ut ny fornybar energi. Derfor har vi også råd til å si nei til de
556 prosjektene som medfører store negative konsekvenser for naturmangfoldet eller store tap av
557 inngrepsfrie naturområder. De store vassdragsutbyggingenes tid er forbi. Vernede vassdrag må ikke
558 åpnes for kraftutbygging. SV vil jobbe for en ny verneplan for vassdrag som ivaretar verdifull

559 vassdragsnatur fra fjell til fjord, og for en satsing på å modernisere og effektivisere eksisterende
560 vannkraftanlegg. Utbygging av vindkraft må ta utgangspunkt i planer som tar hensyn til nasjonale
561 miljømål. Samlet belastning av eksisterende og konsesjonsgitte anlegg må bli en del av
562 konsekvensutredningen. Det må utarbeides nasjonale krav til utredningsprogram som sikrer at det
563 innhentes tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag før beslutninger fattes.

564 SV mener det er riktig å bygge ut ny fornybar energi og øke overføringskapasiteten i norske kraftlinjer.
565 Ved utbygging av nye kraftlinjer må det velges traseer og utbyggingsformer som gir minst mulig skade på
566 naturmangfoldet, også hvis dette medfører dyrere utbyggingsløsninger som sjøkabel. SV vil åpne for at
567 det kreves anleggsbidrag fra de som utløser behovet for nye linjer.

568 For å oppnå en mer bærekraftig vannkraftproduksjon, må miljøvilkårene i gamle vannkraftkonsesjoner
569 moderniseres i kommende revisjonssaker. Minstevannføring og magasinrestriksjoner er viktige miljøkrav
570 som kan bidra til store miljøforbedringer i regulerte vassdrag. Revisjon av gamle konsesjonsvilkår skal
571 samordnes med vannforvaltningsplanene som utarbeides av vannregionene. Bruk av vannkraftenes
572 reguleringssevne kan ha negative miljøkonsekvenser i elver og magasiner, og hensynet til vassdragsmiljøet
573 og andre brukerinteresser i vassdraget må sikres gjennom oppdaterte konsesjonsvilkår tilpasset nye
574 kjøremønstre og effektregulering.

575 Atomkraft slipper ikke ut klimagasser, men skaper høyradioaktivt avfall som må lagres i over 100 000
576 år. Atomkraft innebærer risiko for ulykker med katastrofale konsekvenser for millioner av mennesker.
577 SV mener Norge må jobbe for å stenge atomkraftverk i våre nærområder, og være en pådriver for
578 arbeidet med å rydde opp i atomavfall. SV vil arbeide for en styrt avvikling av reaktoren i Halden, og går
579 mot en fornyelse av konsesjonen i 2014. Det må gis statlig økonomisk støtte til forskning og omstilling av
580 driften til ny industriell virksomhet.

581 **SV vil jobbe for**

- 582 • Å ta i bruk og videreutvikle nye fornybare energikilder for å erstatte bruk av fossil energi i transport,
583 kraftproduksjon og oppvarming.
- 584 • Å satse sterkere på energisparing både i industri, næringsbygg og husholdninger. I løpet av perioden
585 skal passivhus-standard innføres for nye bygg, og nesten-null-energibygg vedtas som standard fra
586 2020.
- 587 • Å styrke Enova, og sikre at det blir et instrument for fornybar varme, energieffektivisering og for
588 fornybarteknologier som havvind, bølgekraft og saltvannskraft.
- 589 • At Enova-støtten til husholdninger økes for å bidra til installering av solvarmeanlegg, pelletskaminer,
590 varmpumper og lignende, og at ordningene utvides til også å omfatte tiltak for energisparing.
- 591 • Økt kompetanse i byggebransjen når det gjelder energieffektive bygg.
- 592 • Utfasing av all bruk av fossil energi i bygg innen 2020.
- 593 • At det legges til rette for utbygging av plusshus, og at kraft fra plusshus og mikrokraftverk enkelt kan
594 selges til strømmettet.
- 595 • At det offentlige bygger ut plusshus, for eksempel gjennom Statsbygg.
- 596 • Å bevare hjemfallsretten.
- 597 • Å forbedre miljøvilkårene i gamle vannkraftkonsesjoner gjennom revisjon.
- 598 • Enovamidlene må gjøres tilgjengelig også for de som har dårligst råd.

599 **Petroleumsindustrien**

600 Petroleumsnæringen har gitt Norge enorme inntekter og bygget norsk industriell kompetanse til å bli
601 verdensledende på flere områder. Men petroleumsaktiviteten medfører også store utslipp av
602 klimagasser, og er hovedgrunnen til at norske klimagassutslipp øker. Skal vi stanse klimaendringene kan

603 ikke alle kjente reserver av olje og gass utvinnes. SV mener derfor det er nødvendig å redusere
604 oljeutvinningstempoet og vri investeringer, kompetanse og teknologi fra forurensende olje- og
605 gassproduksjon til nye, grønne arbeidsplasser og ny fornybar energi.

606 I dag er det for høyt tempo både i investeringene petroleumssektoren og i utvinningen av olje og gass.
607 Både hensynet til resten av industrien og miljøet krever sterkere vilje til styring av olje- og gassektoren og
608 et redusert tempo på investeringene i olje- og gass. Det viktigste virkemiddelet for å redusere
609 investeringsnivået i olje- og gassektoren vil være å redusere tempoet i tildeling av nye utvinningslisenser,
610 og økt åpenhet og politisk kontroll i alle ledd av konsesjonsprosessen. Fornuftig ressursutnyttelse tilsier
611 at økt utnyttelse av felt og områder i produksjon prioriteres framfor tildeling av nytt areal for
612 letevirkosmhet.

613 SV mener det er nødvendig å gi sårbare havområder varig vern mot oljeutvinning, og at hensynet til en
614 bærekraftig forvaltning av fiskeriressursene må gå foran ønsket om økt oljeutvinning i nord. SV vil
615 arbeide for at områdene utenfor Lofoten, Vesterålen og Senja, samt områder i Barentshavet Sør, ved
616 Møre og Skagerrak skal gjøres til petroleumsfrie soner. Barentshavet Nord og områdene rundt Svalbard
617 må ikke åpnes for oljevirkosmhet. I andre områder må anbefalingene fra statens miljøfaglige etater
618 tillegges langt større vekt ved utlysning av nye konsesjoner.

619 Hvis klimamålene skal nås må vi også klare å bruke fossile energikilder uten å slippe store mengder
620 klimagasser ut i atmosfæren. Virksomheten på norsk sokkel må gjøres renere gjennom utfasing av fossil
621 energi til drift av olje- og gassproduksjonen. Det må ikke tillates bygging av gasskraftverk uten CO2-
622 håndtering, og eksisterende gasskraftverk må renses. SV vil arbeide for at minst ett
623 demonstrasjonsprosjekt for rensing av et stort CO2-utslipp i industrien blir vedtatt i løpet av neste
624 stortingsperiode.

625 SV mener staten må utnytte sitt eierskap i petroleumsnæringen for å sikre at petroleumssektoren driver i
626 tråd med norsk miljø- og arbeidslivspolitik, både på norsk sokkel og i utlandet. Statoil må ikke være
627 involvert i utvinning av ukonvensjonelle olje- og gassressurser med alvorlige miljøkonsekvenser, slik som
628 oljesandproduksjonen i Canada.

629 **SV vil jobbe for**

- 630 • At CO2-avgiften på sokkelen økes for å utløse reduksjon i utslippene
- 631 • At det kreves CO2-rensing fra dag en ved nye gasskraftverk
- 632 • Fullskala rensing av CO2-utslipp slik at det ikke er utslipp fra noen gasskraftverk
- 633 • Å avvikle ordningen med tildeling i forhåndsdefinerte områder (TFO)
- 634 • At oljevemberedskapen styrkes
- 635 • Å gi havområdene utenfor Lofoten, Vesterålen og Senja og områder i Barentshavet Sør, ved Møre
636 og Skagerrak status som petroleumsfrie soner
- 637 • At fornybar energiforsyning skal være en forutsetning for å få bygge ut nye felt på norsk sokkel, og
638 ved store ombygginger.
- 639 • At utslippene fra petroleumsindustrien reduseres med minst 4 millioner tonn CO2 fram mot 2020
640 gjennom elektrifisering av eksisterende felt.

Dissens 7

Et mindretall i landsstyret bestående av Oddrun Årflot ønsker å slette de to foregående punktene.

Årfot ønsker denne teksten slettet:

- «At fornybar energiforsyning skal være en forutsetning for å få bygge ut nye felt på norsk sokkel,

og ved store ombygginger.

- At utslippene fra petroleumsindustrien reduseres med minst 4 millioner tonn CO2 fram mot 2020 gjennom elektrifisering av eksisterende felt.»

641 **En miljøvennlig hverdag**

642 Det må bli enklere for vanlige folk å velge miljøvennlig. SV arbeider for bedre merking og
643 forbrukerinformasjon, slik at forbrukere enkelt kan velge varer som er mer miljøvennlige. SV vil
644 begrense omfanget av reklame og arbeide for å redusere kjøpepresset, spesielt det som er rettet mot
645 barn og unge.

646 [Les mer om forbrukerpolitikk i kapitlet om Demokrati og folkestyre]

647 SV vil føre en politikk som gjør det lønnsomt å velge miljøvennlig. Å effektivisere energibruken i hus
648 eller velge miljøvennlig transport bør gjøres mer lønnsomt gjennom særlige avgiftsfritak eller tilskudd.

649 Som forbrukere utsettes vi daglig for stoffer som kan være skadelige for menneskers helse og for miljøet.
650 I tråd med føre var-prinsippet vil SV arbeide for at ingen nye kjemikalier tillates før det er dokumentert
651 at de ikke kan skade natur eller mennesker, og vurdere forbud mot eksisterende helseskadelige stoffer.
652 Det må ryddes opp i alle gamle miljøsynder. Norske havner og fjorder må igjen bli egnet som matfat.

653 SV vil begrense avfallsmengden gjennom å stimulere til mer miljøvennlig produksjon og forbruk. Mest
654 mulig avfall må gjenbrukes og gjenvinnes. SV mener at klimagassutslippene fra avfallshåndteringen må
655 reduseres, blant annet gjennom forsvarlig håndtering av våtorganisk avfall og oppsamling av metangass.

656 **SV vil jobbe for**

- 657 • At det offentlige bruker sin innkjøpsmakt til å fremme miljøvennlig produksjon og forbruk
- 658 • At det legges bedre til rette for materialgjenvinning og sikker sluttbehandling av avfall, blant annet
659 gjennom nye ordninger for retur og pant
- 660 • Å beholde dagens grunnavgift for engangsemballasje for drikkevarer
- 661 • Å sikre at miljøgiftavfall håndteres på en forsvarlig måte, og at forurenset grunn blir rensset.
- 662 • At støtten til opprydding av miljøgifter i fjorder og havner trappes opp, slik at vi innen 2020 kan
663 spise sjømat fra alle fjorder og havner som i dag har kostholdsrad
- 664 • Nye tiltak for å redusere utslipp av miljøgifter og lokal luftforurensning
- 665 • Et forbud mot helseskadelige plastmyknere

666 **Trafikk**

667 Grunlaget for trygghet i trafikken skapes gjennom gode samferdselsløsninger, kontrollert trafikkbilde og
668 god opplæring av trafikanter. Særlig er unge trafikanter utsatt, det må innebære bedre og nye tanker for
669 kjøreopplæringen. En viktig faktor for tryggere førere er mer mengdetrening, SV mener det er tid for å
670 øke mulighetene ungdom har til å bli tryggere sjåførere.

671 Trafikkplanleggingen må ta hensyn til forskjellige trafikanter, særlig er fotgjengere, syklistere og MC-
672 førere utsatt. Det er viktig at planlegging, bygging og vedlikehold ivaretar sikkerheten til alle grupper i
673 trafikken på en god måte.

674 **SV vil jobbe for**

- 675 • At vedlikehold, vegsikkerhet og framkommelighet i distriktene prioriteres framfor nye store
676 veiprosjekter i mer sentrale strøk
- 677 • Å utrede en helhetlig omlegging av avgiftene på bruk av bil, for å sikre at bilbruk er billigere i de
678 områdene der det ikke finnes gode alternativer enn i områder med gode kollektive alternativer

- 679 • En gradvis utvidelse av førerretten ved å innføre gradert førerkort, for eksempel ved å gi 17-åringer
- 680 rett til å kjøre bil alene på dagtid dersom de har et omfattende antall øvelsestimer bak seg.
- 681 • Å sikre likeverdig og kontinuerlig trafikkopplæring til alle barn og unge ved å innføre mer
- 682 trafikkopplæring i barnehage og grunnskole
- 683 • Å øke bruken av 30-sone i sentrum av byene og i områder rundt skolene
- 684 • At det innføres et forbud mot rekkverk av wire for å beskytte MC-førere
- 685 • En gjennomgang av alt regelverk for å gjøre endringer på eget kjøretøy for å hindre unødige
- 686 vanskeligheter og byråkrati
- 687 • At bruken av veisalt begrenses så mye som mulig

688 Kapittel 4: Et arbeidsliv for alle

689 Vårt mål er arbeid for alle. Retten til arbeid er vårt fremste middel for å fordele makt og ressurser i
690 samfunnet. Full sysselsetting innebærer at alle som ønsker det kan få arbeid, og at heltid skal være en
691 rettighet. Målet vårt er et arbeidsliv med gode arbeidsvilkår, sterke kollektive avtaler og små
692 lønnsforskjeller.

693 At norsk arbeidsliv er så trygt som i dag, skyldes en sterk fagbevegelse som har sørget for gode avtaler og
694 lovreguleringer. SV vil arbeide sammen med fagbevegelsen for at flere skal organisere seg og for at den
695 norske modellen og arbeidstakernes vern styrkes.

696 SV vil føre en næringspolitikk som trygger og skaper arbeidsplasser, og en økonomisk politikk som gir
697 stabilitet. Arbeidslivet vårt har disse hovedutfordringene: Den første er likestillingsutfordringen: Kvinner
698 tjener fortsatt mindre enn menn, og jobber oftere deltid. Den andre er sosial dumping, som gjør at
699 arbeidsinnvandrere utnyttes og som undergraver rettighetene i norsk arbeidsliv. Den tredje er
700 arbeidsløshet. Det er fortsatt mange som ønsker det som ikke får bidra i arbeidslivet, ikke minst eldre
701 arbeidstakere, personer med funksjonsnedsettelse eller folk med etnisk minoritetsbakgrunn. Veien mot
702 et mer likestilt samfunn går gjennom heltid og likelønn.

703 Norge har en høy andel personer over 60 år i arbeidslivet, høyere enn de fleste andre europeiske land.
704 Undersøkelser viser at mange over 60 ønsker å være yrkesaktive – og at de utgjør en stor ressurs for
705 arbeidslivet både faglig og økonomisk. Det at eldre fortsetter å være yrkesaktive er en fordel, ikke bare
706 for den enkelte eldre arbeidstaker, men også for arbeidslivet og for landets økonomi.

707 Alle som jobber i Norge skal ha norske lønns- og arbeidsvilkår. Et gjennomorganisert arbeidsliv og en
708 sterk arbeidsmiljølovgivning kan hindre sosial dumping. SV vil styrke kontrollen med hvem som
709 oppholder seg i Norge, og kontrollen med arbeidslivet, for å sørge for at friheten folk har til å flytte ikke
710 skal gå ut over tryggheten for lønn og arbeid.

711 Arbeidet for arbeid til alle må fortsatt føres med full tyngde. Arbeidsløsheten blant ungdom brer om seg
712 i Europa, også i våre naboland. Selv i Norge er arbeidsløsheten blant ungdom mye høyere enn i
713 befolkningen ellers. SV vil innføre en reell ungdomsgaranti som sørger for tilgang på tiltak,
714 arbeidstrening eller utdanning. Arbeidet for å inkludere personer med funksjonsnedsettelse og folk
715 med etnisk minoritetsbakgrunn i arbeidslivet må styrkes.

716 SV vil jobbe for å erstatte EØS-avtalen med en handelsavtale med EU. Det haster å sikre at EØS ikke
717 kan overprøve tariffavtaler, at lovgivningen for arbeidslivet ikke kan svekkes av EU og at EU-regler ikke
718 kan sette til side ILO-konvensjoner Norge har forpliktet seg til å følge. Avgjørelser om norske
719 arbeidsforhold må være et nasjonalt spørsmål.

720
721 Fast arbeid er avgjørende for en trygg økonomi. Det er avgjørende for å gi arbeidstakere en sterkere
722 posisjon til å kreve skikkelig lønn og gode arbeidsvilkår, og det er selve grunnlaget for fagbevegelsens
723 makt.

724 Hovedprioriteringer for SV i perioden

- 725 • **Lovfeste retten til heltid.** Mange arbeidsgivere som kunne gitt hele stillinger deler av ulike grunner
726 likevel opp jobber, dette vil SV stoppe. Slik vil vi unngå at arbeidsgivere spekulerer i deltidsstillinger,
727 og gi arbeidsgiver bevisbyrden for deltidsansettelser.
- 728 • **Flere skal få fast arbeid.** Fast arbeid gir økonomisk trygghet og mulighet til å planlegge hverdagen.
729 SV vil mot alle forsøk på å presse frem et mer utrygt arbeidsliv.

- 730 • **En ny ungdomsgaranti** som gir unge under 25 år rett til arbeidsmarkedstiltak eller annen hjelp de
731 trenger for å komme i arbeid. Denne retten til tiltak skal innfris innen tre måneder, i tillegg til
732 dagens garantier om fastsetting av planer for hver enkelt.

733 **Arbeid for alle**

734 Vårt mål er arbeid for alle. Full sysselsetting innebærer at alle som ønsker det kan få arbeid, og at heltid
735 skal være en rettighet. En aktiv statlig næringspolitikk må bidra til å trygge eksisterende arbeidsplasser og
736 skape nye. De som ikke får arbeid, må få tilbud om tiltak eller utdanning.

737 Staten må bidra hvis retten til arbeid for alle skal være reell. Innsatsen mot diskriminering og sosial
738 dumping må styrkes. SV vil fjerne barrierene som gjør at folk med nedsatt funksjonsevne ikke får arbeid.
739 Midlertidighet, bruk av innleid arbeidskraft og vikarer må reduseres til nødvendig minimum. Staten må
740 bidra både med tilskudd til tilrettelagte arbeidsplasser og til tilrettelegging og kompetanseheving for
741 arbeidsløse som trenger det. SV mener tiltakene skal ligge så nært som mulig det ordinære arbeidslivet,
742 og at arbeidsgivere har et ansvar for å bidra. Samtidig har hver enkelt et ansvar for å skaffe seg nødvendig
743 kompetanse for å kunne delta i arbeidslivet.

744 Det skal være mulig å bruke lønnstilskudd i arbeidet, men det viktigste arbeidet gjøres gjennom at
745 arbeids- og velferdsetaten har kompetanse på arbeidsliv. Den må sikre oppfølging av bedrift og ansatt
746 når folk er i arbeidstrening eller i andre tiltak i arbeidslivet. Like sentralt er arbeidet for mennesker som
747 er i ferd med å miste kontakten med arbeidslivet. NAV må være innrettet mot tidlig innsats.
748 Arbeidsmarkedstiltakene må være tilpasset at folk er forskjellige og har forskjellige behov. Det gjøres
749 best lokalt.

750 Ungdom som ikke er i arbeid eller utdanning må ha fortrinnsrett til hjelp til å komme i aktivitet. Det
751 krever rask saksbehandling og en aktivitetsplan som forplikter både ungdommen selv og det offentlige,
752 uten unødig ventetid. Det må være nok arbeidsmarkedstiltak tilgjengelig til at all ungdom som trenger
753 det får hjelp. SV vil gå inn for en ungdomsgaranti som gir unge under 25 år rett til den hjelpen de
754 trenger for å komme i arbeid.

755 **SV vil jobbe for**

- 756 • En klar lovfesting av rett til utdanning, kompetansegivende aktivitet eller veiledning innen tre
757 måneder for ungdom under 25 år som ikke er i utdanning eller arbeid. Tiltakene skal ikke
758 innebære at ungdom som kan ta utdanning med ordinær støtte fra Statens lånekasse får dette dekket
759 av Folketrygden.
- 760 • At unge med uføretrygd gis rett til arbeidsmarkedstiltak.
- 761 • Å utvide kvalifiseringsprogrammet slik at folk som mottar sosialhjelp kan få kvalifisering til arbeid og
762 samtidig en fast inntekt.
- 763 • At også ungdom som mottar stønad for kvalifiseringsprogrammet gis en ytelse på nivå med
764 minsteytelsen i folketrygden (2 G, 164 000 kroner i 2012) for å øke muligheten for å komme i
765 arbeid.
- 766 • Å lovfeste rett til fast jobb med like høy stillingsprosent som den tiden man faktisk jobber, dersom
767 avtalt stillingsbrøk er lavere enn gjennomsnittlig faktisk arbeidstid over en periode på ett år.
- 768 • Å lovfeste rett til heltid slik at arbeidsgivere som kunne tilbudt hele stillinger, men likevel deler dem
769 opp pålegges å gi de ansatte hele jobber. Dette vil gi arbeidsgiver ansvar for å vise hvorfor en
770 deltidsansettelse er lovlig.
- 771 • At ordningen med varig tilrettelagt arbeid har nok plasser til at alle som trenger det får plass og at
772 flere får arbeid i ordinære virksomheter.
- 773 • At ordningen med lønnstilskudd økes for å gi flere mulighet til arbeid.
- 774 • Å utvide jobbstrategien for mennesker med nedsatt funksjonsevne med nye virkemidler for å øke
775 deltagelsen i arbeidslivet.

- 776 • At ordninger som arbeids- og utdanningsreiser, funksjonsassistenter, servicehunder, tolketjenesten
- 777 og lese- og sekretærhjelpsordningen er varige og gis nok kapasitet til å sikre at de som kan jobbe får
- 778 jobbe.
- 779 • At det offentlige går foran gjennom å innføre trainee-ordninger og læreplasser for folk med nedsatt
- 780 funksjonsevne.
- 781 • At det lages en egen strategi for arbeid for sosialt vanskeligstilte, for å gi flere muligheten til å komme
- 782 i arbeid.
- 783 • At statlige innkjøpsordninger innebærer krav om universell utforming og inkludering av folk med
- 784 nedsatt funksjonsevne for å vinne kontrakter.
- 785 • Å utvide ordningen med tilskudd til tilrettelegging for folk som har behov for det.
- 786 • At arbeids- og velferdsetaten utvikler mer kompetanse på arbeidslivet gjennom tettere kontakt med
- 787 arbeids- og næringsliv og andre relevante parter.

788 En arbeidstid å leve med

789 Normalarbeidsdagen er bra for de ansatte og bra for samfunnet. Den sikrer at folk som hovedregel skal

790 arbeide på dagtid, og gjør det mulig å kombinere jobb med familie, venner og fritid. Det er dokumentert

791 at ubekvem arbeidstid, som nattarbeid, kan utgjøre en helsefare og øke risikoen for uførhet. SV vil

792 derfor ha en tydeligere regulering av ubekvem arbeidstid i de yrkene der det ikke er nødvendig for at

793 samfunnet skal fungere, som for eksempel i servicenæringen.

794 **SV vil jobbe for**

- 795 • En klarere regulering av arbeid utenom normalarbeidsdagen for å unngå skadelig kvelds- og
- 796 nattarbeid der det ikke er nødvendig
- 797 • Å endre Arbeidsmiljøloven slik at ansatte i varehandelen blir omfattet av Arbeidsmiljølovens regler
- 798 om natt-, søn- og helgearbeid.

799 Faste ansettelser

800 Faste ansettelser er grunnlaget for et seriøst arbeidsliv og for kvalitet i arbeidet. For den enkelte betyr en

801 midlertidig stilling mindre økonomisk trygghet. Det blir vanskelig å få huslån, og usikkert om man vil

802 klare å betale regningene sine.

803 SV vil gå mot alle forsøk på å svekke den faste ansettelsen. SV vil jobbe for at andelen faste ansettelser

804 økes på bekostning av midlertidige ansettelser, og at det innføres en svært restriktiv praksis mot bruk av

805 midlertidige ansettelser. Offentlig sektor må gå foran i dette arbeidet.

806 Folk som er innleid direkte, eller som er ansatt i kontraktørselskap som leies inn for oppdrag, skal ha

807 skikkelige lønns- og arbeidsvilkår. Vekst i bemanningsbransjen, fører til press på lønns- og arbeidsvilkår,

808 og gjør det vanskeligere å nå målet om et godt organisert arbeidsliv. Vårt langsiktige mål er at forbudet

809 mot utleie av arbeidskraft gjeninnføres.

810 SV vil opprettholde strenge begrensninger på muligheten for å drive utleie av arbeidskraft, slik at flest

811 mulig arbeidstakere skal ansettes fast i den bedriften de jobber for, ikke i et byrå.

812 **SV vil jobbe for**

- 813 • At midlertidige ansatte skal regnes som fast ansatte etter to år.
- 814 • Å innføre lovkrav om at arbeidskraft innleid fra byråer kun tillates dersom den innleide er fast ansatt
- 815 i utleiebedriften eller bemanningsbyrået.
- 816 • At kommunene skal etablere egne kommunale vikarpooler med faste ansatte.

- 817 • At alle statlige, og statlig eide, virksomheter pålegges gjennomgang av bruken av midlertidige
818 kontrakter for å sørge for at så mange som mulig får faste ansettelser.
- 819 • Å innføre et eget bransjeprogram for bemanningsbransjen for å sikre gode arbeidsforhold og for å
820 stoppe brudd på bestemmelsene om inn- og utleie.

821 **Et likestilt arbeidsliv**

822 Økonomisk uavhengighet er en forutsetning for likestilling. Derfor er kampen for hele og faste stillinger
823 og lik lønn for likt arbeid så viktig. Likelønnskampen handler både om lavtlønnsgrupper, generell
824 likestilling i arbeidslivet og likelønn mellom grupper med likt utdanningsnivå. Fordi
825 likelønnsproblemene er så ulike for ulike grupper, må arbeidet for likelønn gjøres gjennom bruk av en
826 rekke virkemidler. Langsiktig forpliktende avtaler mellom partene må ligge til grunn for arbeidet, og det
827 offentlige, som arbeidsgiver, må være en pådriver. SV skal arbeide på alle nivåer for å sikre forpliktende
828 likelønnsplaner for alle virksomheter.

829 **SV vil jobbe for**

- 830 • At det fastsettes forpliktende likelønnsplaner i alle offentlige virksomheter. Planene skal baseres på
831 lik lønn for folk med likt utdanningsnivå, sikring av hele stillinger i kvinne-dominerte grupper og
832 fortsatt heving av lavtlønnsgruppene

833 **Bedre sikkerhet på jobben**

834 Folk skal være trygge på jobb. God opplæring og gode rutiner for helse-, miljø og sikkerhet, inkludert
835 arbeidsgivernes ansvar, er avgjørende i blant annet industrien, helsesektoren og innenfor bygg og anlegg.
836 Ansatte må sikres mot vold, og utrygt alenarbeid må begrenses. Belastningsskader fra yrker med høy
837 andel kvinner bør gi lik rett til erstatning som belastningsskader fra yrker som tradisjonelt har høy andel
838 menn.

839 Arbeidsmiljølovens bestemmelser om vernetjeneste må følges. Varslerne tar ansvar for å si fra om
840 kritikkverdige forhold, og må ha et sterkt vern

841 **SV vil jobbe for**

- 842 • Å styrke plikten for arbeidsgivere til å drive opplæring for sine ansatte, særlig når det gjelder
843 sikkerhet på arbeidsplassen
- 844 • At slitasjeskader regnes som yrkesskade for å gi grupper som i dag ikke får yrkesskadeerstatning for
845 belastningsskader mulighet til erstatning
- 846 • At Arbeidstilsynet og Petroleumstilsynet styrkes, for å sørge for at brudd på arbeidslivets lover og
847 regler avdekkes
- 848 • At ansatte på sokkelen sikres tilstrekkelig hvile, og at lugardeling på ikke tillates

849 **Anstendige arbeidsvilkår – kamp mot sosial dumping**

850 De senere årene har stor arbeidsinnvandring ført til press på norske lønns- og arbeidsvilkår. Midlertidige
851 ansettelser, innleid arbeidskraft og lavere organiseringsgrad truer tryggheten i det norske arbeidslivet.
852 Dersom sosial dumping får bre om seg, vil lønningene i Norge presses nedover også i andre bransjer i
853 det private og det offentlige. På sikt vil sosial dumping gå ut over felles velferd og trygghet i arbeidslivet
854 for alle norske arbeidstakere. Sosial dumping må bekjempes gjennom aktive tiltak. SV går inn for at
855 penger tjent ved sosial dumping skal kunne inndras.

856 **SV vil jobbe for**

- 857 • At allmenngjøringsordningen styrkes, for eksempel ved å senke dokumentasjonskravene og skjerpe
858 reaksjonene for brudd på loven

- 859 • Å styrke muligheten for å gi næringsforbud for aktører som gjentatte ganger alvorlig bryter
860 arbeidsmiljøloven og allmenngjøringsloven
- 861 • At oppdragsgivere ikke styrer leverandørselskap og entreprenørselskap gjennom
862 kontraktutforminger som bryter med arbeidsmiljøloven og tariffavtaler.
- 863 • At tillitsvalgte har fullt innsyn i forbindelse med kontraktsinngåelser.
- 864 • At Arbeidstilsynet gis rett til å ilegge overtredelsesgebyrer ved brudd på arbeidsmiljøloven,
865 allmenngjøringsloven og utlendingsloven

866 Offentlige ansatte

867 Kompetente ansatte med tid til å gjøre jobben er den beste garantien for gode velferdstilbud og offentlige
868 tjenester. Ansatte i det offentlige skal ha seriøse arbeidsgivere og skikkelige arbeidsvilkår. De ansatte må
869 gis innflytelse og frihet til å utvikle tjenester av høy kvalitet. Unødig byråkratisering må forhindres.
870 Grunnbemanningen må ha et nivå som sikrer kvalitet for de som trenger tjenestene og gode
871 arbeidsforhold for de som gjør jobben.

872 **SV vil jobbe for**

- 873 • Å sikre ansattes rettigheter ved konkurranseutsetting av offentlige tjenester ved å forby konkurranse
874 gjennom nedpressing av ansattes lønns-, arbeids- og pensjonsvilkår, for eksempel ved at reglene for
875 virksomhetsoverdragelse skal gjelde for alle anbud
- 876 • At det offentlige pålegges et ansvar for at ansatte i virksomheter som leverer varer eller tjenester til
877 det offentlige får den lønnen de skal ha
- 878 • Å utvikle alle anbudsavtaler med private profitører innenfor velferdssektoren. Fellesskapets midler
879 skal komme brukerne til gode.
- 880 • At man samarbeider med de ansatte reduserer unødig byråkrati og rapportering i det offentlige, til
881 fordel for større faglig skjønn og frihet

882 Arbeidstid, permisjoner og velferd

883 SV mener det er tid for å ta ut noe av velstandsutviklingen i kortere arbeidstid. Det vil gi økt fritid for
884 den enkelte, og bidra til at flere kommer i arbeid. Fagbevegelsen har fått gjennomslag for kortere
885 arbeidstid. Det er et politisk ansvar å følge opp disse seirene for å bane vei for nye milepæler. SV går
886 derfor inn for å lovfeste en arbeidsuke på 37,5 timer. SV går inn for nye forsøksordninger med redusert
887 arbeidstid.

888 **SV vil jobbe for**

- 889 • Nye forsøk med sekstimersdagen og andre ordninger med redusert arbeidstid
- 890 • Å endre arbeidsmiljøloven, slik at dagens bestemmelse om 40 timers arbeidsuke senkes til 37,5
891 timer
- 892 • At retten til egenmeldt sykefravær økes til 5 kalenderdager av gangen

893 [Les mer sterkere fagbevegelse og om arbeidslivdemokrati i kapittel 11: Demokrati]

894

895 Kapittel 5: Ny og bærekraftig næringsutvikling

896 SV vil føre en offensiv næringspolitikk for å skape et allsidig næringsliv med perspektiv utover
897 oljealderen. Vi vil satse på kunnskap og innovasjon for å sikre arbeid og velferd i fremtiden.

898 Norge er et godt land å drive næringsvirksomhet i. Stabile rammebetingelser og en høyt utdannet
899 arbeidsstyrke kjennetegner norsk næringsliv. Samtidig står næringslivet overfor betydelige utfordringer i
900 form av øket internasjonal konkurranse og store omstillingsbehov.

901 Kompetanse er en nøkkelfaktor for å møte utfordringene i næringslivet. Skal vi utvikle en bærekraftig
902 næringspolitikk med perspektiver ut over oljealderen, må vi satse på forskning og utdanning. Det er
903 viktig både for nyskaping og for å videreutvikle etablerte bedrifter. Kompetanse på alle nivå i
904 organisasjonen er et konkurransefortrinn i norsk næringsliv. Det ønsker SV å videreutvikle ved å satse
905 på livslang læring.

906 Norge må satse på innovasjon for å møte fremtidige utfordringer. I tillegg til kompetanse trengs det
907 risikovillig kapital, spesielt i en tidlig fase, og et virkemiddelapparat med god rådgivning til gründere.
908 Offentlig sektor må tilby gode digitale tjenester og stimulere til innovasjon gjennom sin innkjøpspolitikk.

909 God miljøpolitikk er god næringspolitikk. SV vil stille strenge miljøkrav til bedriftene og kombinere det
910 med støtte til utvikling av ny teknologi. Det vil gi mer konkurransedyktige bedrifter og et marked for
911 miljøteknologi, i tillegg til lavere klimagassutslipp og et bedre miljø. Et langvarig høyt aktivitetsnivå i
912 oljenæringene er i ferd med å skape en todeling av norsk økonomi der oljenæringene trekker til seg
913 kompetanse og kapital på bekostning av andre sektorer. Fortsatt vekst i oljeinvesteringene vil også stå i
914 veien for en grønn omstilling av norsk økonomi. SV gradvis redusere aktivitetsnivået i olje- og
915 gassnæringen og gjennom det overføre mer av ressursene våre til annen næringsvirksomhet.

916 Verdiskapningen i næringslivet er grunnlaget for norsk velferd. Samtidig er den norske velferdsmodellen
917 det beste utgangspunktet for en aktiv og framtidsrettet næringspolitikk. En høy verdiskapning skapes
918 gjennom et effektivt samspill mellom arbeidskraften, risikovillig kapital og offentlig infrastruktur. Den
919 norske modellen bidrar nettopp til dette. Den skattefinansierte velferdsstaten sørger for gode
920 velferdstjenester, høyt utdannede arbeidstakere og god infrastruktur.

921 En sterk fagbevegelse og trepartssamarbeidet har bidratt til en fornuftig lønnsdannelse og små
922 økonomiske forskjeller. En aktiv likestillingspolitikk har gitt flere kvinner i jobb og høye fødselsrater.
923 Det offentlige eierskapet i nøkkelsektorer har sikret nasjonal kontroll over viktige ressurser, gitt store
924 skatteinntekter og bidratt med nødvendig kapital for å utvikle norsk næringsliv. SV vil styrke og
925 videreutvikle den norske modellen for å bidra til framtidens verdiskapning.

926 Hovedprioriteringer for SV i perioden:

- 927 • **Livslang læring.** Menneskene er vår viktigste ressurs, og høy kompetanse i arbeidsstokken er vårt
928 viktigste konkurransefortrinn. SV vil samarbeide med partene i arbeidslivet om et løft for livslang
929 læring. *Se kapitlet om høyere utdanning og forskning.*
- 930 • **Grønn næringsutvikling.** Norsk industri ligger langt fremme på miljøteknologi og miljøvennlig
931 produksjon. Dette må videreutvikles gjennom ordninger som miljøteknologiordningen i Innovasjon
932 Norge, klimateknologifondet i ENOVA og forskningssentre for miljøvennlig energi
- 933 • **Økt nyskaping.** SV vil styrke ordninger for støtte og rådgivning til bedrifter i etableringsfasen
934 (inkubatorer og næringshager) kombinert med risikokapital i en tidlig fase (pollenkapital og
935 såkornkapital)

936 **Sats på kompetanse og innovasjon**

937 Norsk verdiskaping i framtiden vil avhenge av om vi klarer å skape en mer mangfoldig og mindre
938 oljeavhengig næringsstruktur. Skal vi lykkes med det, må virkemidler og investeringer dreies i retning av
939 innovasjon og kunnskapsbasert næringsvirksomhet.

940 Forskning og utdanning er grunnlaget for et innovativt og bærekraftig næringsliv. Menneskene er vår
941 viktigste ressurs. Derfor er forskningspolitikken og kunnskapspolitikken en viktig del av
942 næringspolitikken. Se kapitlet om utdanning og om høyere utdanning og forskning.

943 Mange lovende bedrifter må gi tapt i fasen før inntektene begynner å komme. For å bidra til en mer
944 innovativ næringsstruktur, er det behov for risikovillig kapital og gode veiledningstjenestene for
945 gründere.

946 **SV vil jobbe for**

- 947 • At den offentlige forskningsinnsatsen økes, både grunnforskning og strategisk forskningsprogrammer,
948 se kapitlet om høyere utdanning og forskning.
- 949 • Mer kompetanseoverføring mellom næringslivet og forskningssektoren gjennom virkemidler som
950 nærings-phd (stipendiater delfinansiert av næringslivet) og utveksling av personell.
- 951 • At dagens ordning med Norwegian Centres of Expertise (NCE) og Arena-programmet styrkes, og at
952 det utvikles et globalt nivå for nettverksprogrammer, kalt Global Centers of Expertise (GCE)
- 953 • Å styrke ordningen med SkatteFUNN
- 954 • Å øke tilgangen på risikovillig kapital, både såkornkapital og kapital i en tidligere fase
- 955 • Å legge til rette for flere nyetableringer gjennom et enklere regelverk og god offentlig rådgivning.
- 956 • Å videreutvikle satsingen på næringshager og inkubatorprogram.
- 957 • Styrke de sosiale rettighetene for selvstendig næringsdrivende

958 **Aktivt og langsiktig offentlig eierskap**

959 SV støtter et sterkt offentlig eierskap fordi det bidrar til nasjonal kontroll over viktige samfunnsressurser,
960 og fordi det bidrar til forutsigbarhet og økt verdiskaping i næringslivet. Hel- eller deleide statlige
961 selskaper har vært helt sentrale i utviklingen av norsk næringsliv, både på land og på norsk sokkel. Også
962 i framtiden vil vi trenge staten som lokomotiv for å skape ny vekst i Norge, ikke minst når det gjelder å
963 løfte fram innovativ og miljøvennlig industri.

964 De siste årene har vi sett eksempler på sterkt økende lederlønninger i staten, som ikke står i forhold til
965 den generelle lønnsveksten. SV vil motvirke en slik utvikling, og arbeide for økt moderasjon i
966 lederlønninger i staten og i statseide selskaper.

967 Det offentlige eierskapet bør konsentreres til infrastruktur, forvaltning av naturressurser og
968 nøkkelnæringer av stor samfunnsstrategisk betydning. Innenfor disse områdene bør eierskapet være
969 større og utøves mer aktivt enn i dag. Målet med eierskapet må være å ivareta fellesskapets interesser og
970 bidra til økt verdiskaping.

971 **SV vil jobbe for:**

- 972 • Et sterkt og aktivt statlig eierskap av infrastruktur og naturressurser og innenfor næringer av en særlig
973 samfunnsstrategisk betydning
- 974 • Å trappe opp innsatsen for at statlige selskaper arbeider etter etiske retningslinjer knyttet til miljø,
975 menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter, åpenhet og anti-korrupsjon, og at de internasjonale
976 selskapene inngår globale rammeavtaler med de internasjonale fagorganisasjonene
- 977 • At styrene får klar instruks om å snu trenden med urimelig høye lederlønninger

- 978 • At de ansatte er representert i organer som forbereder lederlønnssaker for styret.

979 **Et målrettet virkemiddelapparat**

980 En aktiv næringspolitikk krever et målrettet og effektivt virkemiddelapparat som bidrar til innovasjon.
981 Det skal være enkelt for bedriftene å forholde seg til, samtidig som det skal bidra til å oppfylle
982 målsettingene i næringspolitikken. SV vil at det offentlige skal være aktiv tilrettelegger for å utvikle nye
983 næringer og bedrifter og være pådriver for jobbskaping i distriktene. Virkemiddelapparatet må tilby god
984 service overfor næringslivet gjennom veiledning og effektiv saksbehandling.

985 **SV vil jobbe for:**

- 986 • Å tillate Innovasjon Norge å ta større risiko og gi bedre støtte til lange utviklingsløp før
987 kommersialisering
988 • At Innovasjon Norge skal få større programmer med mindre detaljstyring
989 • At det blir enklere for mindre bedrifter å finne fram og få hjelp i virkemiddelapparatet
990 • At det etableres ordninger som kan løfte fram testanlegg og pilotanlegg for utvikling av teknologi
991 • At virkemiddelapparatet skal ha programmer som følger opp de store nasjonale satsingene i
992 forskningsrådet

993 **God infrastruktur bidrar til næringsutvikling**

994 God infrastruktur bidrar til økt produktivitet, økt verdiskaping og flere arbeidsplasser over hele landet. I
995 dag skaper dårlig veistandard og flaskehalsproblemer for næringslivet en del steder, spesielt i
996 distriktene. SV vil prioritere opprustning av veinettet i distriktene, framfor nye, store veiprojekter i
997 sentrale strøk. Samtidig er det et mål for SV å flytte persontrafikk og godstransport fra vei til bane i de
998 delene av landet der det er mulig. Dette vil også gi en enklere hverdag for yrkessjåfører og andre som er
999 avhengig av å bruke bil. SV vil legge til rette for at mer gods kan gå med bår.

1000 **SV vil jobbe for:**

- 1001 • At opprustning av veinettet i distriktene prioriteres, gjennom mer penger til standardheving, fjerning
1002 av flaskehals, rassikring og god vinterregularitet
1003 • Å heve standarden på dagens jernbanenett [henvisning til samferdsel i miljøkapittelet]
1004 • Å bidra til økt godstransport på jernbane
1005 • Et nettilbud med stor kapasitet over hele landet, og flere offentlig eide åpne trådløse nett

1006 **En offentlig pådriver**

1007 Offentlig sektor kan bidra til innovasjon og verdiskaping i det private næringslivet. Gjennom en målrettet
1008 politikk for offentlige anskaffelser kan det offentlige legge til rette for innovasjon og skape etterspørsel
1009 etter nye varer og tjenester. Ny teknologi som utvikles for norske institusjoner, kan legge grunnlaget for å
1010 etablere seg på et internasjonalt marked. Offentlige reguleringer, som kvalitets- eller miljøkrav, kan bidra
1011 til at norske produsenter får et forsprang på sine internasjonale konkurrenter.

1012 Åpne standarder og tilgjengeliggjøring bidrar til å forenkle hverdagen for bedriftene. Det kan også bidra
1013 til innovasjon og verdiskaping gjennom viderebruk av offentlige data.

1014 **SV vil jobbe for**

- 1015 • Å legge til rette for økt innovasjon i næringslivet gjennom en ny politikk for offentlige anbud.
1016 Anbudene bør i større grad ha oppmerksomheten rettet mot målet med leveransen
1017 • Å hindre at sentraliserte innkjøp diskriminerer gründere og mindre virksomheter, ved å
1018 øremerke 2 prosent av kontraktsummen ved innkjøpsamarbeid på tvers av offentlige myndigheter
1019 til prosjektkonkurranser etter EUs "pre-commercial procurement"-modell

- 1020 • At offentlig sektor bruker åpne standarder i sin kommunikasjon med innbyggere og næringsliv, og at
1021 det skal stilles krav om åpne standarder ved innkjøp av programvare
1022 • Forenkling ved å forsere digitaliseringen av den offentlige forvaltningen

1023 Tjenestesektoren

1024 Privat tjenesteyting utgjør en stadig større andel av næringslivet, både i form av omsetning,
1025 eksportinntekter og antall ansatte. Sektoren representerer mange ulike bransjer, fra handel til avanserte
1026 datatjenester. I bransjer som telekommunikasjon, IT, energi og miljø, finans, helse og reiseliv er det et
1027 stort potensiale for tjenesteinnovasjon. Det kan gi økt verdiskaping i tjenestesektoren, men kan også
1028 utløse nye arbeidsplasser i vareproduserende industri.

1029 SV mener det er behov for en mer helhetlig satsing på innovasjon, kompetanse og verdiskaping i
1030 tjenestesektoren. Særlig gjelder dette den såkalte kunnskapsintensive tjenestesektoren. SV mener
1031 tjenesteinnovasjon må være et satsingsområde innenfor næringspolitikken, og vil arbeide for et tettere
1032 samarbeid mellom forskningsmiljøer og bedriftene for å styrke innovasjonsevnen. Mennesker er den
1033 viktigste innsatsfaktoren i tjenestenæringene. *Se avsnittet om kunnskap og innovasjon.* Derfor vil SV
1034 sikre et godt utdanningstilbud og legges til rette for entreprenørskap og gründervirksomhet. Gjennom en
1035 mer målrettet politikk for offentlige anskaffelser, kan det offentlige bidra til økt tjenesteinnovasjon. Blant
1036 annet ved å dele offentlige data og ved å basere anbud på åpne standarder slik at også mindre
1037 tjenesteprodusenter kan bidra.

1038 Sunn og rettferdig konkurranse er bærebjelken i SVs politikk ovenfor varehandelen. SV støtter kravet
1039 om en lov om god handelskikk i varehandelen. Det er også behov for å vurdere tiltak for å begrense den
1040 sterke maktkonsentrasjonen i bransjen og legge til rette for at nye virksomheter skal ha en sjanse til å
1041 lykkes.

1042 Transportnæringen utgjør kritisk infrastruktur for annet næringsliv. Miljøvennlige løsninger og effektiv
1043 og sikker trafikkavvikling er en forutsetning for at veksten i transportnæringa kan fortsette. SV vil støtte
1044 opp under nye og miljøvennlige teknologier i transportnæringen.

1045 IKT-næringen er en av de største næringene i Norge. Utviklingen på de fleste samfunnsfelt er i dag
1046 avhengig av IKT. SV vil stimulere til vekst og utvikling i IKT-næringen, blant annet ved at det offentlige
1047 tilbyr flere og bedre digitale tjenester..

1048 Mange IKT-bedrifter sliter med å rekruttere riktig kompetanse, noe som er avgjørende for
1049 innovasjonsevnen. Det er viktig at næringslivets behov for utdannede ansatte dekkes, og at det satses på
1050 forskning innen IKT

1051 Bygg- og anleggsbransjen møter stadig sterke internasjonal konkurranse. SV vil at det offentlige inviterer
1052 byggnæringen og fagforeningene med i et samarbeid for å styrke næringa, blant annet gjennom bruk ny
1053 teknologi, kompetanseheving og økt FoU-virksomhet i bransjen.

1054 Norsk natur og kultur er reiselivsnæringen fremste fortrinn. Det er helt avgjørende for verdiskapingen i
1055 næringen at dette blir tatt i bruk på en bærekraftig måte, slik at vi også i framtida kan gi turistene unike
1056 opplevelser. Det er viktig at reiselivet får ta del i virkemiddelapparatets satsinger på innovasjon og
1057 nyskaping, blant annet for å utvikle helårskonsepter. Gjennom tverrfaglig samarbeid (blant annet i
1058 departementene MD, LMD og NHD) bør det stimuleres til langt større produktutvikling av økoturisme
1059 i Norge. Ikke minst i tilknytning til verneområder. Dette er viktig i en tid da den tradisjonelle
1060 landbruksnæringen er under press fra mange hold.

1061 **SV vil jobbe for**

- 1062 • Å styrke det offentlige utdanningstilbudet for tjenestenæringene
- 1063 • Sterkere satsing på forskning som er relevant for tjenestesektoren, herunder et program for
- 1064 tjenesteinnovasjon
- 1065 • Å styrke ordningen Ungt Entreprenørskap
- 1066 • Et kompetanse- og innovasjonsprogram for byggesektoren
- 1067 • Å støtte bygg- og anleggsbransjen gjennom å satse på offentlige prosjekter i nedgangstider
- 1068 • Bedre markedsføring av Norge som reisemål og styrke natur og kulturbasert turisme
- 1069 • En ny lov om god handelsskikk i dagligvarebransje for å sikre rettferdig konkurranse
- 1070 • En ny lov som regulerer rettigheter og plikter mellom franchisegiver og franchisetaker, og som sikrer
- 1071 de ansattes faglige rettigheter.

1072 Industri

- 1073 Norske industribedrifter har vist stor omstillingsevne i møte med strenge miljøkrav og en krevende
- 1074 internasjonal konkurranse. I tillegg er norsk industri teknologisk ledende på mange områder. Dette er
- 1075 en kompetanse som SV vil ta vare på og videreutvikle for å sikre sysselsetting, eksportinntekter og en
- 1076 variert næringsstruktur.
- 1077 Godt kvalifisert arbeidskraft på alle nivå i organisasjonen er et viktig konkurransefortrinn for norsk
- 1078 industri. Derfor er det viktig å satse på relevant utdanning fra fagarbeider til forsker, og på god etter- og
- 1079 videreutdanning.
- 1080 God infrastruktur, herunder stabil kraftforsyning, er viktig for at industrien i Norge skal være
- 1081 konkurransedyktig. Tilgang på råvarer, lokal ressursutnyttelse og økt industriell bearbeiding i Norge er et
- 1082 mål for SV.
- 1083 Fremveksten av ny industri er ofte knyttet til forskningsmiljøer. Dette gjelder blant annet innenfor
- 1084 bioteknologi, medisin, helseteknologi, IKT og nanoteknologi. Disse næringene er avhengig at langsiktig
- 1085 satsing på forskning og internasjonalt samarbeid. Forskning og utvikling er også viktig for den
- 1086 tradisjonelle industrien som maritim industri og prosess- og materialindustri.
- 1087 Norge er en av verdens fremste velferdsstater, og har gode forutsetninger for å utvikle en ny vekstnæring
- 1088 som leverer teknologi som trengs i helse- og omsorgstjenestene. Helse- og omsorgsteknologi bør bli et
- 1089 nytt satsningsområde i norsk næringspolitikk.
- 1090 Verden trenger mineraler og Norge har store forekomster. Ved utvinning av mineralressursene i Norge,
- 1091 vil SV stille strenge krav om sameksistens med natur, bomiljø og annen næringsvirksomhet. Det må
- 1092 utvikles metoder som tar i bruk og minimerer restavfall fra gruvedrift, og det må stilles strenge miljøkrav
- 1093 til deponering. Norge må rettes eg etter internasjonale målsetninger for bevaring av fjordområder. Det
- 1094 må etableres regionale planer for mineralutvinning, og opprettes forskningsprogrammer som kan
- 1095 vurdere alle sider av mineralutvinning. SV vil innføre mineralavgift for uttak av mineraler.
- 1096 De særlige skattefordelene olje- og gassnæringen har på sine investeringer må reverseres, slik at det ikke
- 1097 lønner seg å investere i petroleumsnæringen fremfor landbasert industri. CO₂-avgiften på sokkelen må
- 1098 økes slik at også olje- og gassnæringen betaler for de klimagassene de slipper ut. Videreforedling av gass
- 1099 kan gi grunnlag for utvikling av industri nær ilandføringssteder langs kysten, blant annet i tilknytning til
- 1100 mineralforekomster. Bruk av gass på land må gå til industrielle formål og CO₂-håndtering må være en
- 1101 forutsetning.
- 1102 Olje- og gassforekomstene på norsk sokkel er felleseie for hele samfunnet. Skattnivået på sokkelen må
- 1103 derfor være så høyt at inntektene fra olje- og gassvirksomhet kommer fellesskapet, ikke private selskaper

1104 til gode. Det statlige eierskapet i Statoil, Petoro og Hydro har sikret store inntekter til fellesskapet og
1105 demokratisk kontroll over avgjørende deler av virksomheten på norsk sokkel. SV mener det var feil å
1106 delprivatisere Statoil.

1107 Petoros og oljedirektoratets rolle må styrkes. SV vil sikre lokale ringvirkninger av utvinning så langt det
1108 er mulig og miljømessig forsvarlig.

1109 **SV vil jobbe for**

- 1110 • Langsiktige og forutsigbare kraftkontrakter for industrien, kombinert med energieffektivisering og
1111 forsyningsikkerhet.
- 1112 • Utvikle en innovasjonsstrategi for helse- og omsorgsteknologi, og øke støtten til forskning og utvikling.
- 1113 • Å fremme bruk av design som et strategisk innovasjonsverktøy i industrien
- 1114 • Å opprettholde gode garanti- og finansierungsordninger til norske eksportbedrifter
- 1115 • Samarbeide med næringslivet om etablering av testanlegg for prosess- og produktutvikling
- 1116 • At statens eierskap i Statkraft brukes aktivt i utbygging av ny fornybar energi.
- 1117 • At det opprettes et statlig mineralselskap for å sikre at utvinninga av mineral kommer samfunnet til
1118 nytte og at det skjer på en miljømessig forsvarlig måte
- 1119 • At det i forbindelse med mineralutvinning ikke tillates nye deponi i sjø, da vi har kunnskap om at
1120 slik deponering kan få dramatiske konsekvenser for fjordøkosystemene. Det utarbeides nye og
1121 strenge miljøkrav i de tilfeller der det i dag pågår deponering i sjø. Det satses på utvikling av ny
1122 teknologi for annen og mer miljøvennlig håndtering av gruveavfall, slik at sjødeponi etter en
1123 overgangsperiode totalforbys i Norge.

Dissens 8

Et mindretall i landsstyret bestående av Andreas Halse ønsker å slette kulepunktet over.

Halse foreslår følgende tekst slettet:

«At det i forbindelse med mineralutvinning ikke tillates nye deponi i sjø, da vi har kunnskap om at slik deponering kan få dramatiske konsekvenser for fjordøkosystemene. Det utarbeides nye og strenge miljøkrav i de tilfeller der det i dag pågår deponering i sjø. Det satses på utvikling av ny teknologi for annen og mer miljøvennlig håndtering av gruveavfall, slik at sjødeponi etter en overgangsperiode totalforbys i Norge.»

1124 **Miljøteknologi**

1125 Mange bransjer i Norge har kompetanse som er relevant for det voksende markedet for miljøteknologi.
1126 SVs mål er at arbeidsplasser innenfor fornybar energi og miljøteknologi blir en ny vekstnæring, og at
1127 Norge blir et attraktivt land for de som vil investere i miljøteknologi. SV vil øke støtten til utvikling og
1128 bruk av ny miljøteknologi.

1129 SV vil ha en sterk satsing på fornybar energi for å bidra til forbedring av det globale klimaet, og for å
1130 sikre arbeidsplasser både hos kraftkrevende industri og hos energiprodusenter og utstyrsløseleverandører.
1131 Staten må også bidra til å utvikle en infrastruktur som gjør det mulig å starte produksjon av kraft fra
1132 norske havområder. Samtidig må vi satse sterkt på energioptimalisering i bygg og industri. Her har
1133 Norge et stort uutnyttet potensial for å frigjøre fornybar energi til andre formål og skape grønne
1134 arbeidsplasser. Materialgjenvinning er klima- og miljøvennlig og gir store næringsmuligheter. SV vil
1135 utvikle virkemidler som bidrar at bedriftene i større grad benytter gjenvunnet råstoff, og til at det skapes
1136 et marked for slikt råstoff.

1137 SV ønsker en helhetlig gjennomgang av energilovgivningen. Vi vil ha en sterkere regulering og styring av
1138 kraftmarkedet. Formålet med norsk kraftproduksjon er først og fremst å levere forutsigbar kraft til forbrukere og
1139 industri og sikre at vi oppnår våre miljøpolitiske og næringspolitiske mål. Det må legges til rette for at fornybar
1140 energi erstatter fossil energi, og vi vil skape rammebetingelser som motvirker karbonlekkasje.
1141 Kraftutveksling med utlandet må bidra til forsyningssikkerhet og positive klimaeffekter og baseres på
1142 samfunnsmessig lønnsomhet. Norsk kraftproduksjon sitt fremste formål er å skaffe forutsigbar kraft til
1143 forbrukere og industrien – ikke være en handelsvare.

Dissens 9

Et mindretall i landsstyret bestående av Oddrun Årflot, Thore Wiig Andersen og Andreas Halse ønsker å legge til følgende tekst etter siste punktum i avsnittet over: "Kraftutveksling med utlandet skal kun forekomme ved betydelig kraftoverskudd."

1144 SV vil jobbe for

- 1145 • En forsterking av Innovasjon Norges miljøteknologiordning
- 1146 • Styrking av klimateknologifondet i ENOVA
- 1147 • At myndighetene inngår forpliktende avtaler om utslippsreduksjoner med industrien.
- 1148 • At det settes klare mål for energiøkonomisering i bygg og utvikles tiltak som sikrer at målene nås
- 1149 • At offentlig sektor skal øke egen etterspørsel etter miljøteknologi gjennom innkjøp av miljøvennlige
- 1150 transportløsninger og energieffektive løsninger i offentlige bygg
- 1151 • At det legges til rette for kommersialisering og næringsutvikling basert på resultater fra
- 1152 forskningssentrene for miljøvennlig energi.

1153 Landbruk og foredling av landbruksvarer

1154 I en framtid med økende folketall og skiftende klima ønsker SV å øke matproduksjonen med basis i
1155 norske ressurser som grovfor og beite, framfor økt import av for og et mer industrielt landbruk. En
1156 optimal ressursutnytting i hele landet forutsetter en variert struktur både når det gjelder
1157 råvareproduksjon og foredling. Vi må unngå en utvikling med for høy gjeldsbyrde i landbruket. Det er
1158 også viktig å utvikle bygdenæringer som kan kombineres med landbruk.

1159 Landbrukspolitikken må sikre at matproduksjonen er trygg, miljøvennlig og langsiktig. Kun tre prosent
1160 av arealet i Norge er dyrket jord, og jordvernet må styrkes. Det er særlig de høyproduktive områdene
1161 nær byer og tettsteder som er utsatt for press.

1162 Produksjonen av jordbruksvarer skal baseres på det solidariske prinsippet om matsuverenitet. Det
1163 innebærer at alle land har rett og plikt til å produsere mat til sin egen befolkning, og til å bestemme
1164 hvilken måte maten skal produseres på.

1165 For å demme opp for bruksavgangen og sørge for økt rekruttering til næringa, mener SV at bonden må
1166 få gode og forutsigbare inntekter. SV vil opprettholde et høyt nivå på overføringene gjennom
1167 jordbruksavtalen og videreføre markedsregulering i regi av landbrukssamvirket. SV vil ha et sterkt
1168 importvern. For å opprettholde hovedtrekkene i norsk landbrukspolitikk er det avgjørende at Norge
1169 står utenfor EU.

1170 Alt husdyrhold skal foregå på måter som er dyreetisk forsvarlig. SV vil styrke kontrollen med
1171 dyrevelferden. Reindriften er en viktig bærer av samisk kultur, og en viktig samisk næring. SV vil jobbe
1172 for en bærekraftig reindrift der næringen ikke går ut over naturmangfoldet. Vi vil styrke arbeidet for å
1173 hindre konflikt mellom reindriften og andre næringer og lokalbefolkning.

1174 Ved innføring av nye dyrevernregler som medfører større investeringskostnader for landbruket, vil SV
1175 arbeide for at det gis investeringstilskudd til nødvendig ombygging og omlegging av produksjonen. Et
1176 importforbud av pels og dyretestet kosmetikk må også på plass. Erfaringene hittil viser at det ikke er
1177 mulig å ha en pelsdyrproduksjon som sikrer god dyrevelferd, og den må avvikles.

1178 Næringsmiddelindustrien er en sentral del av matvareproduksjonen. Det er viktig å ha en helhetlig
1179 verdikjede fra jord til bord. SV støtter kravet om lov om god handelsskikk for å legge til rette for
1180 utvikling av næringsmiddelindustrien og hindrer at matvarekjedene får for stor makt.

1181 Samvirkeorganisasjonene sin rolle som markedsregulator opprettholdes.

1182 Skogen er en fornybar ressurs. SV er opptatt av å utvikle et bærekraftig skogbruk som også ivaretar
1183 naturmangfoldet.

1184 **SV vil jobbe for**

- 1185 • Å styrke jordvernet og innføre ordninger for erstatning av dyrket mark som bli bygd ned.
- 1186 • Å legge til rette for grovforbasert matproduksjon og vri støtteordningene til grovfor og beite.
- 1187 • At det innføres ordninger for erstatning av dyrka mark som blir bygd ned.
- 1188 • Å sikre importvernet som er en hjørnestein i norsk landbrukspolitikk.
- 1189 • At utøverne i landbruket får en inntekt og sosiale vilkår på linje med andre grupper i samfunnet, og
1190 en inntektsfordeling som motvirker fortsatt bruksavgang.
- 1191 • En vridning av tilskuddsordningene som særlig bidrar til å sikre lønnsomhet i små og mellomstore
1192 bruk, for å motvirke markedskreftenes sentraliseringskraft i landbruket.
- 1193 • Å legge til rette for økt lokal matproduksjon i tilknytning til gårdsdriften
- 1194 • At 15 prosent av all landbruksproduksjon og forbruk av landbruksvarer skal være økologisk, og at
1195 staten bruker offentlige innkjøp for å nå målet.
- 1196 • At jordbruk og skogbruk bidrar til reduserte klimagassutslipp blant annet gjennom satsing på biogass
1197 og bioenergi og økt omløpstid og lukket hogst i skogbruket,
- 1198 • Et forbud mot nye anlegg i pelsdyrnaturlig og en styrt avvikling av næringa. Det må settes en frist for
1199 avvikling av pelsdynamering.
- 1200 • En vridning av norsk matimport bort fra EU over til land i sør
- 1201 • En restriktiv håndheving av den norske genteknologiloven, og et midlertidig forbud mot å dyrke
1202 genmodifiserte planter i Norge og mot å importere genmodifisert fôr til fiskeoppdrett og landbruk.
- 1203 • En bærekraftig og konfliktdepennende forvaltning av reindriftsnæringen

1204 **Fiskeri, havbruk og fiskeindustri**

1205 Norge er en av Europas viktigste fiskerinasjoner. En lang kyst med vide havgrunner og mange fjorder gir
1206 Norge gode forutsetninger for å høste rikelig fra havet og videreutvikle en bærekraftig blå næring. Det gir
1207 et stort potensial, både med tanke på eksportinntekter og sysselsetting i kystsamfunnene. Den viktigste
1208 utfordringen er å forvalte fiskebestandene bærekraftig og til det beste for kystsamfunnene og for
1209 fellesskapet. Havets ressurser må forbli fellesskapets eiendom.

1210 SV ønsker å utvikle foredlingsindustrien for å sikre ilandføring og god råvarepris på fisken. Dersom en
1211 har fått kvoter med leveringsforpliktelser, men ikke leverer der en skal, må kvotene reforderes til noen
1212 som kan klare dette. Det er et mål å øke bearbeidingsgraden og verdiskapningen. Samarbeidet mellom
1213 fiskeindustrien og forskningsinstitusjonene må styrkes. Leveringsplikten er et viktig tiltak for å sikre at
1214 fiskeriene skaper aktivitet i kystsamfunnene. Det er også viktig å øke ilandføringen av fersk fisk.

1215 Selv om sjømat er sunt og en av våre viktigste eksportnæringer, spiser vi for sjømat i Norge. SV vil derfor
1216 arbeide for at det etableres informasjonssentra og fisketorg, som Kystens Hus, i alle de største byene.

- 1217 I årene framover er det viktig å se nærmere på mange til nå lite utnyttede marine ressurser. Dette kan
 1218 gjelde mikroalger (planteplankton), makroalger og dyreplankton som krill og raudåte. Mye av dette kan
 1219 brukes direkte til mat, for, medisin eller energiproduksjon
- 1220 Havet har mange organismer som kan anvendes til ulike formål fra medisin til grønn energiproduksjon.
 1221 SV går inn for å styrke forskningen på dette området, både med tanke på mulig verdiskaping og for å få
 1222 større forståelse for økosystemene slik at vi får en bærekraftig utvikling. Norge må videreutvikle det
 1223 internasjonale samarbeidet på dette området.
- 1224 Havbruk er en av våre største eksportnæringer med stor betydning for mange lokalsamfunn.
 1225 Oppdrettsnæringa skaper imidlertid store miljøproblemer som lakselus, rømming og smittsomme
 1226 sykdommer, noe som virker negativt inn på villaksen og de lokale økosystemene. Den skaper også store
 1227 ressursutfordring. Det brukes mye fisk til fiskeproduksjon. Dette fører til at Norge er en stor importør av
 1228 fisk til fôr, dette er en vesentlig utfordring.
- 1229 SV vil sikre en bærekraftig utvikling av oppdretts- og havbruksnæringen ved å stille strengere miljøkrav
 1230 og sikre at de blir fulgt opp. Kravene må kombineres med virkemidler som gjør det lønnsomt å drive
 1231 teknologiutvikling og endre prosesser til beste miljøstandard. Kommuner og fylkeskommuner bør
 1232 samarbeide om utvikling av arealplaner for kysten.
- 1233 For å unngå påvirkning av genetisk materiale i villfisk, og for å unngå konkurranse med fiskeriene, er det
 1234 nødvendig med restriktiv håndtering av nye arter i oppdrett. Det gjelder blant annet torsk, spesielt i
 1235 nærheten av gyteområder.
- 1236 Det må stilles klare krav om at fangst av for til oppdrettsnæringen ikke overbeskatter fiskebestander, og
 1237 forbruket av viltfanget fisk til fiskefôr må reduseres. Fiskefôr basert på genmodifiserte organismer som
 1238 erstatter fiskeolje, er ikke veien ut av førkrisa.
- 1239 **SV vil jobbe for**
- 1240 • Å opprettholde råfiskloven, styrke deltakerloven og skjerpe kravene til leveringsplikt for trålflåten
 1241 med refordeling av kvoten dersom plikten ikke overholdes.
 - 1242 • At kvoter omfordeles fra den kapitalintensive havfiskeflåten og store kystflåten til den
 1243 arbeidsintensive kystflåten.
 - 1244 • At det utvikles verktøy for bedre kvalitetsmåling og klassifisering av fersk fisk som grunnlag for
 1245 prisdifferensiering.
 - 1246 • En utvidelse av ordningen med rekrutteringskvoter til ungdom.
 - 1247 • Å gjennomføre en grønn skatteomlegging innenfor dagens skattenivå for å redusere utslippene av
 1248 CO2 fra fiskerisektorene.
 - 1249 • Bekjempelse av ulovlig, urapportert og uregulert fiske, og arbeide for et internasjonalt forbud mot
 1250 utkast av fisk.
 - 1251 • SV mener at oppdrett bør fases over i lukkede anlegg i sjø eller på land. Det må stilles strenge krav
 1252 til dokumentert bærekraft før tildeling av nye konsesjoner. Ved sviktende bærekraft må tildelte
 1253 konsesjoner begrenses.
 - 1254 • Innføring av arealavgift for oppdrettsanlegg.
 - 1255 • At nye oppdrettskonsesjoner ikke skal være omsettelige, men falle tilbake til fellesskapet om de går
 1256 ut av bruk.
 - 1257 • At regjeringen skal ta initiativ til en internasjonal avtale mellom de største oppdrettsnasjonene for å
 1258 regulere minstestandarder, styrke og sikre ivaretagelse av arbeidstakere, urfolks og
 1259 lokalbefolkningens rettigheter.

- 1260 • Å styrke satsingen på marin bioprospektering og ta i bruk mikro og makroalger som grunnlag for for
1261 og biodiesel.

1262 **Regional utvikling og distriktpolitikk**

1263 SV vil bidra til en regional utvikling som demmer opp for markedskreftenes sentraliseringseffekt. Hele
1264 Norge skal utvikles med utgangspunkt egne ressurser. SV vil føre en aktiv politikk for å utvikle
1265 distriktene og opprettholde hovedtrekkene i bosettingsmønsteret.

1266 Dette innebærer et statlig økonomisk system som sikrer distriktene nødvendig handlingsrom både når det
1267 gjelder basisjenester der folk bor, og muligheter for å ivareta fylkeskommuner og kommuners rolle som
1268 samfunnsutviklere og pådriverer for attraktive bomiljø og næringsutvikling i hele Norge.

1269 Virkemiddelapparatet skal ha klare føringer på at det skal ivareta distrikts politiske hensyn i fordeling av
1270 midler. Virkemidlene for utvikling av distriktene må være forutsigbare. Dette innebærer en dreining bort
1271 fra prosjektorganisert tildeling av midler til distriktene og over på langsiktige forutsigbare ordninger som
1272 avbyråkatiseres. Distriktpolitiske virkemidler skal være kunnskapsbaserte og ta utgangspunkt i
1273 anbefalinger fra fagmiljøer som har kompetanse på hva det er som skal til for å gi distriktene gode
1274 rammebetingelser.

1275 **SV vil jobbe for**

- 1276 • At det etableres inntil seks landsdekkende såkornfond
- 1277 • Å styrke finansieringa av universiteter og høyskoler og sikre et desentralisert utdanningstilbud,
1278 herunder etter- og videreutdanning
- 1279 • En videreutvikling av de regionale forskingsfondene
- 1280 • At støtteordningen for små distriktsbutikker videreføres
- 1281 • At nye statlige arbeidsplasser fortrinnsvis legges utenfor Oslo
- 1282 • Videreutvikling av næringsshagene
- 1283

1284 Kapittel 6: Kunnskap

1285 Kunnskap til alle er nøkkelen til et godt samfunn. Derfor er det en hovedprioritet for SV å satse på
1286 kunnskap, fra grunntid til forskning, fra barnehagen til etter- og videreutdanning gjennom et langt
1287 yrkesliv.

1288 For den enkelte gir kunnskap muligheter og valgfrihet, og er en kilde til økt innsikt, forståelse og
1289 dannelse. For samfunnet er kunnskap et verktøy for verdiskaping, maktutjevning, inkludering og et
1290 levende folkestyre.

1291 Skolen skal sørge for at alle lærer å lese, skrive og regne, og forberede elevene på aktiv deltakelse i
1292 samfunnet, arbeidslivet og demokratiet. For å oppnå dette kreves dyktige lærere. Lærerne må gis mer tid
1293 til undervisning og til samarbeid i personalgruppen. Elevene er tjent med en skole med kollektive
1294 verdier der personalet opptrer samstemt.

1295 Alle skal ha lik rett til utdanning. Forskjeller i sosial og kulturell bakgrunn, økonomiske eller geografiske
1296 forhold, kjønn, alder, seksuell orientering eller funksjonsevne skal ikke være til hinder for muligheten til
1297 å ta utdanning. SV vil verne om gratisprinsippet i skolen og sørge for at alle elever gis opplæring med
1298 utgangspunkt i sine forutsetninger. Gjennom tidlig innsats skal elever få hjelp til å mestre opplæringen,
1299 slik at de får faglig grunnlag og motivasjon til å fullføre utdanningsløpet.

1300 Utdanningen må bidra til å utvikle hele mennesket. Praktisk, sosial og estetisk kompetanse må
1301 vektlegges gjennom hele opplæringen. En mer helhetlig og variert skole vil styrke læringen for alle
1302 elever. SV vil øke det profesjonelle handlingsrommet for lærerne og oppmuntre til forsøk og
1303 utviklingsarbeid i skolen.

1304 Norge trenger flere fagarbeidere. SV vil øke rekrutteringen til yrkesfagene blant annet ved å styrke
1305 rådgivertjenesten, heve kvaliteten på undervisningen, sikre flere lærlingplasser og øke utstyrstipendet.

1306 Ledere og ansatte med god faglig kompetanse er avgjørende for kvalitet og tilpasset opplæring. SV vil
1307 bidra til at styrere, skoleledere og ansatte får mer tid til pedagogisk ledelse. Vi vil videreføre satsingen på
1308 å bedre elevenes grunnleggende ferdigheter i lesing, skriving og regning. Dette er særlig viktig for å
1309 redusere frafallet i videregående opplæring.

1310 Skolen er en møteplass for barn og ungdom med ulik sosial og kulturell bakgrunn. Den offentlige
1311 fellesskolen skal bidra til økt forståelse og tillit mellom folk. SV vil derfor styrke fellesskolen og beholde
1312 en fortsatt restriktiv privatskolelov.

1313 SV vil også styrke skolen og barnehagens mulighet til å fange opp og hjelpe barn og ungdom som har
1314 problemer. Vi vil derfor styrke lærernes og førskolelærernes kompetanse på området og få flere
1315 yrkesgrupper med særskilt kompetanse inn som en naturlig del av skolen.

1316 Hovedprioriteringer for SV i perioden

- 1317 • **Et løft for læring og lærere i grunnskolen.** Videreutvikle en offentlig grunnskole med flere
1318 lærere, mer praktisk og variert læring, leksehjelp og fysisk aktivitet slik at alle lærer å lese, skrive
1319 og regne, og får andre viktige ferdigheter og kunnskaper de trenger resten av livet.
- 1320 • **Gode barnehager til alle barn.** SV vil styrke kvaliteten i barnehagene og, i løpet av neste
1321 stortingsperiode, trappe opp til minimum to barnehageopptak i året. SVs mål er fortløpende
1322 opptak, slik at alle som ønsker plass skal få tildelt en plass når de trenger det.
- 1323 • **Styrke yrkesfagopplæringen i videregående opplæring:** For å sikre yrkesfagelevne et godt
1324 opplæringstilbud, og skaffe flere dyktige fagarbeidere, vil SV gjøre fagopplæringen mer praktisk
1325 og yrkesretta, øke utstyrstipendet og sikre læreplass til alle.

1326 **Framtidas barnehager**

1327 SV vil videreutvikle den norske barnehagetradisjonen, der barndommens egenverdi og barns frie lek blir
1328 ivarettatt. Barna skal møtes med tillit og respekt, slik at de kan utvikle seg i trygge omgivelser.

1329 Barnehagen er det første steget i utdanningsløpet for de fleste barn i dag, og er en viktig arena for barns
1330 sosiale utvikling, språkutvikling og læring.

1331 SV vil styrke barnehagen gjennom høyere faglig kvalitet på tilbudet. Nøkkelen til dette er økt
1332 kompetanse blant de ansatte og små barnegrupper. SV vil derfor prioritere tiltak som øker
1333 rekrutteringen til førskolelæreryrket og styrker de ansattes kompetanse. Økt kompetanse og god
1334 bemanning vil styrke barnehagen som pedagogisk tilbud, og bedre oppfølgingen av barn med særskilte
1335 behov og barn som er rammet av omsorgssvikt.

1336 Barnehagen skal være tilgjengelig for alle barn. SV er opptatt av å nå de barna som ikke går i barnehage,
1337 spesielt barn i alderen tre til fem år. Barnehagene er særlig viktige for barn som ikke kan norsk eller som
1338 har vanskelige oppvekstvilkår.

1339 **SV vil jobbe for**

- 1340 • Flere barnehageplasser ved å fortsette opptrappingen av kapasiteten i barnehagene i takt med at det
1341 er tilstrekkelige kvalifiserte ansatte. SV ønsker minimum to barnehageopptak i året.
- 1342 • En statlig bemanningsnorm hvor det skal være minimum en voksen per tredje barn under tre år, og
1343 en voksen per sjetten barn over tre år.
- 1344 • Å øke kompetansekravene til de ansatte i barnehagene ved å beholde dagens voksentetthet og
1345 trappe opp mot at minst halvparten av de ansatte i barnehagene skal ha pedagogisk kompetanse. Det
1346 skal stilles krav om at alle ansatte i barnehagene minst skal ha barnehagefaglig grunnkompetanse og
1347 muligheten for dispensasjon fra kravene til pedagogisk utdanning skal innskrenkes.
- 1348 • En satsing på etter- og videreutdanning gjennom en kompetansestrategi som gir en betydelig økning
1349 av mulighetene for etter- og videreutdanning for de ansatte i barnehagene.
- 1350 • At barnehageeier får en plikt til å tilby etter- og videreutdanning/sørge for kompetanseutvikling av
1351 sine ansatte.
- 1352 • Å styrke ordningen med arbeidsplassbasert førskolelærerutdanning, slik at ansatte kan beholde sitt
1353 arbeidsforhold samtidig som de øker sin formelle kompetanse.
- 1354 • Lav pris på barnehageplass. SV vil forsvare maksprisen for en barnehageplass ved å fryse prisen på
1355 dagens nivå.
- 1356 • At det innføres redusert pris for barnehageplass for familier med lav inntekt i alle barnehager
- 1357 • At flere inkluderes ved å utvide ordningen med gratis halvdagsplass i barnehagen. Det vil bidra til
1358 sosial og språklig kompetanse og gi et godt grunnlag for skolestart.
- 1359 • At alle barn skal kunne norsk før de begynner på skolen. SV vil se på nye virkemidler for å nå de
1360 barna som i dag ikke går i barnehage før skolestart. Norsk kunnskaper er avgjørende for å lykkes i
1361 skolen.
- 1362 • At en større andel av barnehagene er drevet av det offentlige. Styrke kommunenes muligheter til å
1363 sikre kvaliteten og gode arbeidsforhold for ansatte både i kommunale og private barnehager
- 1364 • At offentlige tilskudd og foreldrebetaling går til gode barnehager ikke til overskudd til eierne
- 1365 • At arbeidet med å styrke førskolelærerutdanningen og øke rekrutteringen til førskolelæreryrket
1366 fortsettes
- 1367 • Bredere rekruttering av ansatte i barnehagen, blant annet gjennom flere tospråklige assistenter
- 1368 • Å styrke arbeidet for å avdekke overgrep og omsorgssvikt i barnehagen. Kunnskapen om dette må
1369 styrkes i førskolelærerutdanningen, og samhandlingen mellom barnevern, barnehage og andre
1370 relevante etater må bedres

- 1371 • At kontantstøtten gjøres om til en ventestøtte for foreldre som ikke har fått tilbud om
1372 barnehageplass, inntil løpende barnehageopptak er på plass.

1373 En styrket fellesskole

1374 Ikke noe er så viktig for læring og kvalitet i skolen og barnehagen som læreren. Gode lærere, lektorer og
1375 instruktører er det viktigste bidraget til læring, mestring og trivsel. SV vil føre en politikk som bidrar til
1376 flere kompetente lærere i norsk skole, som har tid til å se hver enkelt elev. For å klare dette vil vi
1377 arbeide for økt rekruttering til læreryrkene, bedre lærerutdanning og bedre ordninger for etter- og
1378 videreutdanning. SV vil utvide forsøket med økt lærertetthet på ungdomstrinnet til å gjelde hele
1379 grunnskolen. Målet er en ressursnorm på skolenivå.

1380 En god skole krever gode lønns- og arbeidsvilkår for lærerne. Vi vil bidra til at lærerne kan få mer tid til
1381 kjernevirksomheten sin, rom for faglig samarbeid og fellesskap og å utvikle faglige karriereveier for
1382 lærere.

1383 Lærernes tid skal brukes på læring og oppfølging av barn og elever. Derfor vil SV jobbe mot unødig
1384 byråkratisering i utdanningssystemet. Systemene for kvalitetsvurdering skal være gode pedagogiske
1385 verktøy for lærerne, samtidig som de gir utdanningsmyndighetene god styringsinformasjon. Kartlegging
1386 og rapportering som ikke bidrar til dette, bør avskaffes. Nasjonale prøver gjøres om til utvalgsprøver.

1387 Grunnskolen skal lære elevene å lese, skrive og regne og gi elevene den kunnskapen de trenger for
1388 videre utdanning og yrkesliv. Skolen skal være en trygg og inkluderende læringsarena. For at alle skal ha
1389 lik tilgang til kunnskap må vi ha en gratis, offentlig fellesskole.

1390 Snevre systemer for kartlegging og resultatstyring står i veien for at elevene får lære så mye som mulig.
1391 Skal kunnskap komme først må kan ikke testing og byråkrati stjele tid fra elever og lærere. Skolen skal gi
1392 lyst til å lære, den skal både fremme elevenes nysgjerrighet og gi klare rammer for hva elevene skal
1393 kunne.

1394 Skolen har også et bredt samfunnsmandat, som en bidragsyter til inkludering, forståelse, dannelse og
1395 fellesskap. Barn som i perioder eller over lengre tid har behov for spesiell oppfølging, skal sikres et
1396 tilrettelagt tilbud. Beredskapen for barn som opplever kriser, overgrep eller omsorgssvikt må styrkes. I
1397 tillegg må ansatte i barnehager og skoler sikres mer kunnskap om vold og overgrep, slik at de er trygge
1398 på å gjennomføre sin meldeplikt til barnevernet ved behov. Mer og bedre kunnskap gir trygghet til å
1399 melde fra.

1400 Det er en klar sammenheng mellom inneklima og læringsevne. Kommunene må sette av tilstrekkelige
1401 ressurser til vedlikehold av skolebygg, slik at de fysiske forholdene for læring og trivsel ligger til rette.
1402 Uteområdene må være tilpasset fysisk aktivitet, læring og lek.

1403
1404 SV vil forsvare og styrke fellesskolen, der barn med ulik bakgrunn får like muligheter til å lære mer. For
1405 å sikre alle barn og unge en likeverdig opplæring av høy kvalitet, vil vi opprettholde en restriktiv
1406 privatskolepolitikk. Private skoler benyttes i størst grad av familier der foreldrene har høyt
1407 utdanningsnivå, og er i stor grad et tilbud i sentrale strøk. Et større innslag av private skoler vil derfor øke
1408 betydningen av elevenes foreldrebakgrunn og skape større forskjeller i skole-Norge. SV vil derfor
1409 videreføre en restriktiv privatskolelov, som begrenser adgangen til å opprette private skoler til de som
1410 tilbyr et pedagogisk eller religiøst alternativ. For å bidra til integrering og ta vare på felles møteplasser på
1411 tvers av religiøs bakgrunn, er det et mål på sikt å begrense antallet religiøse private skoler som mottar
1412 statsstøtte.

1413 Opprettelse av privatskoler gjør det mange steder vanskeligere å opprettholde et godt offentlig
1414 skoletilbud. Elevgrunnlaget for offentlige skoler svekkes og kan føre til nedlegging av offentlige skoler

1415 utenfor sentrale områder i regionen. SV vil legge mer vekt på kommuner- og fylkeskommuners
1416 vurderinger når søknader om godkjenning eller utvidelse av privatskoler vurderes.

1417 Det er en del av skolens samfunnsoppdrag å gi elevene mulighet til deltakelse og innflytelse. Et sterkt
1418 elevdemokrati gjør skolen bedre og gir verdifull opplæring i demokratiske prosesser med retter og
1419 plikter for elevene som deltar.

1420 **Grunnskolen: Et løft for læring og lærere**

1421 Veien til økt kunnskap i skolen går gjennom flere og bedre lærere, sammen med ulike
1422 læringsfremmende tiltak som skaper større helhet og variasjon i skoledagen. Mer fysisk aktivitet og
1423 leksehjelp støtter opp under lærernes undervisning og gjør at flere vil lære seg å lese, skrive og regne
1424 tidligere. SV vil innføre en ny skoledag med lærersatsing.

1425 De første skoleårene er svært viktige for å lære seg å lese, skrive og regne og for hvor godt elevene lykkes
1426 i utdanningsløpet. Gjennom tidlig innsats vil SV gi alle barn et godt grunnlag for livslang læring. Alle
1427 elever må følges opp tett, slik at barn som sliter med fag, eller ikke trives på skolen, kan få hjelp. Nye
1428 yrkesgrupper inn i skolen skal gi lærerne bedre tid til å lære ungene det de skal. Tidlig innsats for elever
1429 som trenger ekstra oppfølging gjør at flere lærer å lese, skrive og regne. Samtidig vil behovet for
1430 spesialundervisning senere i utdanningsløpet reduseres.

1431 Økt lærertetthet vil gi økt faglig kvalitet i skolen. God oppfølging handler om tid. Skolen skal gi alle
1432 elevene, også de flinkeste, utfordringer tilpasset deres faglige nivå. Bedre oppfølging krever at det blir
1433 færre elever per lærer. Tilrettelagt undervisning betyr også at undervisningen må gjøres mer variert og
1434 praktisk enn i dag.

1435 **SV vil jobbe for**

- 1436 • Å utvide forsøket med økt lærertetthet på ungdomstrinnet til å gjelde hele grunnskolen. Målet er en
1437 ressursnorm på skolenivå hvor hver skole ikke kan ha mer enn 15 elever per lærer på 1.-4. trinn, og
1438 20 elever per lærer på 5.-10. trinn.
- 1439 • At ordningen med gratis leksehjelp utvides til å gjelde hele grunnskolen. Leksehjelpen skal gis av
1440 lærere eller annet kompetent personale.
- 1441 • Å styrke læringen gjennom mer fysisk aktivitet i skolen. Trappe opp til en halvtime fysisk aktivitet
1442 ledet av lærer daglig fra 1. til 10. trinn
- 1443 • Bedre ernæring for bedre læring: Utvide ordningen med frukt- og grønt til å omfatte hele
1444 grunnskolen. På sikt er det et mål for SV å innføre et gratis skolemåltid
- 1445 • Å gjøre skolefritidsordningen til et pedagogisk tilbud. Kvaliteten i SFO skal sikres ved å innføre en
1446 rammeplan som setter krav til innhold og kvalitet, samt ved å stille krav om at SFO-leder skal ha
1447 pedagogisk utdanning. SFO skal samarbeide med kulturskolen og lokale idretts- og aktivitetstilbud
1448 om tilbud innenfor SFO-tida. Samtidig vil vi trappe opp tilbudet om gratis SFO-tid. På sikt er SVs
1449 mål at SFO skal være et gratis tilbud.
- 1450 • Å få flere yrkesgrupper inn i skolen for å jobbe for bedre læringsmiljø for ungene og bedre
1451 arbeidsforhold for lærerne. Eksempler på slike grupper er helsesøstre, barnevernspedagoger og
1452 miljøarbeidere
- 1453 • Å lovfeste retten til etter- og videreutdanning av lærere, og kommunenes plikt til medfinansiering,
1454 samt ved å øke de statlige bevilgningene til slik etter- og videreutdanning.
- 1455 • At det innføres en plikt til og rett for nyutdannede førskolelærere og lærer til å få veiledning.
1456 Innholdet og omfanget av veiledningen må bestemmes nasjonalt.
- 1457 • Å arbeide for økt selvstendighet i lærerrollen, tid til pedagogisk refleksjon og faglig samarbeid og
1458 fellesskap.

- 1459 • At satsingen på økt rekruttering til lærerutdanningene videreføres
- 1460 • Å videreutvikle innholdet og kvaliteten i lærerutdanningene fra barnehage og opp til videregående
- 1461 opplæring.
- 1462 • At lærerutdanningen trappes opp til å bli en utdanning på masternivå
- 1463 • Å styrke norsk- og matematikkopplæringen i lærerutdanningene
- 1464 • Styrke rektors rolle som leder og utvide tilbudet om styrer- og rektorutdanning
- 1465 • Å videreføre en restriktiv privatskolepolitikk for å ta vare på fellesskolen der elevene møtes, uansett
- 1466 bakgrunn. For å unngå sentralisering og nedleggelse av offentlige skoler, vil SV vil legge mer vekt på
- 1467 kommuner- og fylkeskommuners vurderinger når søknader om godkjenning eller utvidelse av
- 1468 privatskoler vurderes. For å bidra til integrering og ta vare på felles møteplasser på tvers av religiøs
- 1469 bakgrunn, er det et mål på sikt å begrense antallet religiøse private skoler som mottar statsstøtte.
- 1470 • Å forsvare gratisprinsippet i skolen, slik at alle elever får delta på lik linje.
- 1471 • At det ikke innføres tallkarakterer i barneskolen, men i stedet gis tilbakemeldinger som bidrar til
- 1472 læring og faglig utvikling
- 1473 • Å innføre forsøk med nye og læringsfremmende vurderingsformer i ungdomsskolen.
- 1474 • Bedre vedlikehold og godt innemiljø i skolene gjennom å styrke rentekompensasjonsordningen for
- 1475 skolebygg, slik at det blir lettere for kommunene å sikre godt fysisk læringsmiljø
- 1476 • At arbeidet for universell utforming og tilrettelagt opplæring skal prioriteres
- 1477 • At skolene har gode rutiner for melding til barnevern og politi ved mistanke om omsorgssvikt og
- 1478 vold i nære relasjoner.
- 1479 • At kampen mot mobbing og diskriminering i skolen skal ha høy prioritet
- 1480 • At skolebibliotekene gir et godt kunnskapstilbud til elevene
- 1481 • At skolene gir alle barn og unge kompetanse til å mestre en stadig mer digital hverdag
- 1482 • [Les mer om elev- og studentdemokrati i kapitlet om demokrati og folkestyre]

1483 Mer variert og praktisk ungdomsskole

1484 Mange elever opplever synkende motivasjon på ungdomsskolen. SV vil gjøre ungdomsskolen mer

1485 praktisk og variert. For å gi elevene mer kunnskap og et bedre utgangspunkt for videre læring, trenger

1486 ungdomsskolen mer praktisk læring og mer valgfrihet for elevene.

1487 Rådgivningstjenesten i skolen har over tid vært for dårlig. SV mener det er nødvendig med et

1488 rådgivningsløft for å gi elevene de beste forutsetningene for valg av videregående opplæring. En viktig

1489 oppgave er å bidra til at tradisjonelle kjønnsroller ikke legger grunnlaget for valg av utdanning.

1490 **SV vil jobbe for**

- 1491 • At opplæringen i ungdomsskolen blir mer praktisk og variert, slik at alle elever får økt motivasjon og
- 1492 større læringsutbytte.
- 1493 • At innføringen av valgfag i ungdomsskolen fortsetter slik at elevene i større grad får følge egne faglige
- 1494 interesser og får mulighet til å tilegne seg kunnskap på mer praktiske måter.
- 1495 • At rådgivningstjenesten i ungdomsskolen styrkes vesentlig for å gi elevene bedre kunnskap og
- 1496 forutsetninger for videre utdanningsvalg.
- 1497 • At ungdomsskolen tar et særlig ansvar for demokratiopplæring og stimulering til samfunnsdeltagelse
- 1498 • At elevene får større muligheter til utplassering i arbeidslivet
- 1499 • At det gis gode muligheter til en fleksibel overgang mellom ungdomsskole og videregående
- 1500 opplæring

1501 Videregående opplæring: Sats på yrkesfagene

1502 Alle har rett til videregående opplæring. Videregående opplæring skal være gratis og tilrettelagt for den
1503 enkelte. Både studiespesialiserende og yrkesfaglige programmer skal tilby relevant undervisning av høy
1504 kvalitet. De grunnleggende ferdighetene skal styrkes hos alle elever og en mer praktisk, variert og
1505 relevant opplæring skal sikre bedre tilpasset opplæring for alle. Godt samarbeid med arbeidslivet,
1506 lokalsamfunn og høgskole- og universiteter skal bidra til dette.

1507 Skal Norge ha en trygg velferdsstat og et næringsliv og en industri som kan konkurrere med andre land,
1508 må vi også ha yrkesfaglig opplæring av høy kvalitet. SV mener det er mål at flere elever velger
1509 yrkesfaglige linjer og fullfører læretiden for å få fagbrev.

1510 Mangel på læreplasser og en undervisning som oppleves for lite relevant, samt kunnskapshull fra
1511 grunnskolen, bidrar til stort frafall på yrkesfagene. Det er et politisk ansvar å sørge for at alle som ønsker
1512 å gjennomføre yrkesfaglig opplæring får muligheten til en relevant og praksisnær undervisning og
1513 læreplass.

1514 SV mener fellesfagene må gjøres mer relevante for elevens yrkesopplæring. Dette er spesielt viktig innen
1515 språkfagene, der yrkesfagelevne må gis muligheten til å spesialisere seg innen relevante fagspråk.

1516 SV vil fortsatt prioritere arbeidet med å øke gjennomføringen i videregående høyt. Fullført videregående
1517 utdanning har stor betydning for elevenes muligheter til videre studier og deltakelse i arbeidslivet senere.
1518 Alle elever må gjøres bedre forberedt på de faglige utfordringene i videregående ved at opplæringen i
1519 grunnskolen gjøres mer variert og tilpassa hver enkelt elev. I tillegg vil SV fortsatt satse på målrettede
1520 tiltak for å lette overgangen mellom ungdomsskole og videregående, og tiltak som skal gi alle mulighet til
1521 å få et fagbrev eller vitnemål.

1522 SV vil opprettholde et mangfoldig skoletilbud over hele landet. Karakterbasert opptak bidrar til å
1523 forsterke sosiale forskjeller og redusere valgfriheten for mange elever. SV vil at opptaket til videregående
1524 opplæring skal balansere geografi og karakterer slik at flest mulig får gå på videregående skole uten å
1525 måtte flytte. For at videregående skal være gratis for alle vil SV øke utstyrstipendet, slik at størrelsen på
1526 stipendet er tilpasset de reelle utgiftene elevene har.

Dissens 10

Et mindretall i landsstyret bestående av Andreas Halse, Gülay Kutal, Oddrun Årflot og Mali Tronsmoen ønsker å erstatte følgende tekst fra avsnittet over: «For at videregående skal være gratis for alle vil SV øke utstyrstipendet, slik at størrelsen på stipendet er tilpasset de reelle utgiftene elevene har.»

Med denne teksten:

"SVs mål er at videregående opplæring skal være gratis for alle. Derfor vil vi ha en gradvis opptrapping av utstyrstipendet for yrkesfag, der vi prioriterer de yrkesfaglinjene som utdanner fagfolk til de bransjene der det er store behov for arbeidskraft i framtiden. Det gjelder særlig innenfor bygg- og anleggsnæringen."

1527 Elevene skal få gode tilbakemelding på både arbeidsinnsats og prestasjoner. SV ønsker å prøve ut
1528 alternative former for evaluering i videregående opplæring og forsøk med nye eksamensformer.

1529 En god rådgivingstjeneste er avgjørende for at elevene skal kunne orientere seg i et stadig mer komplisert
1530 utdanningssystem. SV vil styrke og profesjonaliseres rådgivingstjenesten.

1531 Samfunnskontrakten for flere læreplasser må følges opp med flere konkrete tiltak. Næringslivet og det
1532 offentlige må sammen fastslå behovet for lærlingplasser og i fellesskap sette av nok penger til å finansiere
1533 lærlingplasser for alle. På den måten vil det ikke koste den enkelte bedrift noe ekstra å ta i mot lærlinger.
1534 SV mener at lærlingtilskuddet skal økes.

1535 Yrkesfaglærerutdanningen må utbedres. Det er viktig at yrkesfaglærere med jevne mellomrom gis tilbud
1536 om opphold i bedrifter. Flere fagarbeidere må stimuleres til å bli lærere på yrkesfag. Flere skoler bør ta i
1537 bruk lektor 2-ordninger for å få flere fagfolk inn i undervisningen.

1538 **SV vil jobbe for**

- 1539 • En mer praktisk, variert og relevant opplæring i alle fag, for å øke læringsutbyttet i videregående
1540 opplæring. Å øke gjennomføringen av videregående opplæring.
- 1541 • Å videreutvikle en god vurderingskultur som er rettferdig og læringsfremmende og gjennomføre
1542 forsøk med nye eksamensformer.
- 1543 • Å styrke rådgivertjenesten.
- 1544 • At elevdemokratiet i videregående har gode rammevilkår. Sikre at elevenes tillitsvalgte får
1545 informasjon, muligheter for deltakelse og innflytelse der beslutninger tas.
- 1546 • Å gjøre fellesfag og programfag på yrkesfaglige linjer mer praktiske og yrkesrettede
- 1547 • Å innføre nye muligheter i opplæringsløpene slik at det er mulig å veksle mellom skole og praksis
1548 gjennom hele opplæringen.
- 1549 • At alle elever som ikke får læreplass etter VG2, får rett til toårig praksisbasert opplæringsløp i
1550 skolens regi. Et slikt tiltak må følges opp med partnerskapskontrakter og praksisperioder i bedrifter
1551 eller virksomheter.
- 1552 • Å utvikle alternative modeller til dagens ordning med to år i skole og to år som lærling slik at eleven
1553 tidligere kommer i kontakt med arbeidslivet.
- 1554 • Å innføre krav om at bedrifter som får kontrakter med det offentlige tar i mot lærlinger
- 1555 • At alle offentlige aktører, kommuner og virksomheter pålegges å fastsette klare og forpliktende mål
1556 for antall læreplasser i deres regi slik at alle får gjennomført utdanningen sin og at samfunnet får nok
1557 kvalifisert arbeidskraft.
- 1558 • At kostnadene ved lærlingordningen betales av alle norske arbeidsgivere i fellesskap gjennom økt
1559 arbeidsgiveravgift. Inntektene tilføres et fond som dekker kostnader ved lærlinger, slik at kostnadene
1560 for utdanning av fremtidig arbeidskraft blir et spleiselag, og at ingen bedrifter kan unndra seg å bidra
1561 til opplæring.
- 1562 • At ordningen med opplæringskontor videreutvikles for å gi bedre oppfølging av både lærlinger og
1563 lærebedrifter.
- 1564 • At satsene på utstyrstipend økes.
- 1565 • Å legge til rette for at fagskolene kan videreutvikle seg som en naturlig del av vårt utdanningssystem.
1566

1567 Kapittel 7: Høyere utdanning og forskning

1568 SV satser på kunnskap fordi det er avgjørende for utvikling av demokrati og samfunn. Forskning og
1569 utdanning av høy kvalitet vil bidra til bærekraftig utvikling, verdiskaping og velferd. Vi står i dag overfor
1570 store samfunnsutfordringer, som vil skape nye utdanningsbehov og kreve økt forskningsinnsats i tiden
1571 framover.

1572 Lik rett til utdanning er et bærende element i SVs utdanningspolitikk, og viktig for utviklingen av et
1573 rettferdig og demokratisk samfunn. Hvilken utdanning du kan velge skal ikke styres av hvilken bakgrunn
1574 du har eller økonomien din.

1575 Fri og uavhengig forskning er en viktig forutsetning for en opplyst og kritisk samfunnsdebatt, og et
1576 levende demokrati. SVs visjon er å styrke Norge som kunnskapssamfunn. Det krever gode
1577 rammebetingelser for forskningen, og at hele samfunnet skal ta del i kunnskapsutviklingen. SV vil derfor
1578 videreføre og øke veksten i forskningsinnsatsen, og satse på forskning av høy kvalitet. SVs mål er at det
1579 offentliges forskningsinnsats skal være minst 1 prosent av brutto nasjonalprodukt (BNP), inkludert
1580 private investeringer i forskning er målet 3 prosent av BNP.

1581 SV ønsker samfunnsforpliktete universiteter og høyskoler som har faglig frihet og organisatorisk
1582 selvstendighet. Men academia kan ikke være selvtilstrekkelig – det må inngå i samhandling med
1583 omverdenen. Målet er vitenskapelige institusjoner som anerkjenner denne rollen, og at vitenskapen skal
1584 bidra til å løse samfunnsmessige behov og utfordringer og gjøre best mulig utdanning tilgjengelig for flest
1585 mulig.

1586 Hovedprioriteringer for SV i perioden

- 1587 • **Lik rett til utdanning.** Starte en opptrapping av studiefinansieringen til 1,5 G (123 000 kroner per 1.
1588 mai 2012) i året, samt innføre lønnsjustering av studiefinansieringen.
- 1589 • **Satse på kvalitet i høyere utdanning.** SV vil øke grunnfinansieringen.
- 1590 • **Trappe opp forskningsinnsatsen.** SV vil bidra til økt forutsigbarhet ved å innføre en langtidsplan for
1591 kunnskap og forskning. Planen skal inneholde mål for blant annet forskningsinnsats,
1592 stipendiatstillinger, studieplasser og investeringer i bygg og infrastruktur.

1593 **Akademias samfunnsforpliktelse**

1594 Universitetene og høyskolene har et sammensatt samfunnsoppdrag. De skal på den ene siden gi
1595 studentene en utdanning som forbereder til arbeidslivet og svarer til samfunnets behov. På den andre
1596 siden skal de fremme vitenskapen og bidra til faglig utvikling og nyvinning. Kvaliteten ved norsk høyere
1597 utdanning er avhengig av at begge disse sidene av samfunnsoppdraget virker sammen, og at sektoren får
1598 vilkår som gjør dette samspeillet mulig.

1599 SV mener det bør etableres et kontaktforum mellom akademia og det sivile samfunn der frivillige
1600 organisasjoner og folkelige bevegelser melder sine interesser for nye forskningstema. I tillegg vil SV at
1601 akademia skal utvide samfunnskontakten til å omfatte det sivile samfunn, gjennom videreutvikling av
1602 dagens samarbeidsorgan mellom akademia og offentlig sektor og næringslivet.

1603 For å sikre at universitetene og høyskolene når politisk fastsatte mål for sektoren, går SV inn for at
1604 akademia skal ta et større samfunnsmessig ansvar. SV mener dette kan skje ved at det innføres et system
1605 med flerårige avtaler mellom institusjonene og Kunnskapsdepartementet for å styrke langsiktigheten i
1606 virksomheten. En slik reform vil gjøre akademia bedre i stand til å oppfylle de samfunnsmessige målene
1607 for høyere utdanning i Norge. Overordnet styring og finansiering av utdannings- og forskningssektoren
1608 skal være et offentlig ansvar, universiteter og høyskoler må fortsatt være statlige forvaltningsorganer

1609 **SV vil jobbe for**

- 1610 • At dagens samarbeidsorgan mellom akademia og lokalsamfunnet og næringslivet utvides, slik at det
- 1611 sivile samfunnet og folkelige bevegelser også får delta.
- 1612 • Å utvide prøveordningen med en samfunnskontrakt for å styrke samarbeidet mellom arbeids- og
- 1613 næringsliv og akademia
- 1614 • Å innføre et system med mer langsiktige avtaler for finansiering av høyere utdanningsinstitusjoner

1615 **Lik rett til høyere utdanning**

1616 SV arbeider for at alle skal ha mulighet til å ta høyere utdanning, uavhengig av sosial eller kulturell
1617 bakgrunn, kjønn, bosted, etnisitet, klasse eller funksjonsevne. Det skal ikke tas studieavgift for offentlig
1618 høyere utdanning i Norge.

1619 SV mener det må gjennomføres en helhetlig satsing for å bedre boligsituasjonen, studentvelferden og
1620 studiestøtten. Antall studieplasser skal fortsatt økes, slik at flere får ta del i utdanningsgodet. SV mener at
1621 veksten i studieplasser i hovedsak bør komme utenfor Oslo, for å dempe sentraliseringen og unngå
1622 ytterligere oppheting av leiemarkedet i Oslo. Bolig er den største enkeltutgiften til studenter. Det er
1623 avgjørende å legge til rette for rimeligere boforhold for studenter. Det må innføres ordninger som gjør
1624 det lettere å kombinere det å ha barn med studier.

1625 Høyere utdanning må gjøres tilgjengelig alle studenter. Det må sikres universell utforming av fysisk miljø
1626 og IT-miljø, hjelpemidler, inntaksregler og tilrettelegging av læremidler og eksamen.

1627 Desentral høyskoleutdanning må gis forutsigbare rammebetingelser gjennom tydelig avklaring av ansvar
1628 for de lokale studiesentra, og en finansieringsordning som gjør det attraktivt for høyskolene å levere
1629 utdanning til slike studiesentre.

1630 **SV vil jobbe for**

- 1631 • Å øke antallet studieplasser innenfor høyere utdanning
- 1632 • Å starte opptrappingen av studiestøtten til 1,5 ganger grunnbeløpet i folketrygden i året (123 000
- 1633 kroner per 1. mai 2012), fordele støtten over 11 måneder i året. Koblingen til grunnbeløpet gir
- 1634 lønnsjustering hvert år.
- 1635 • At det skal bygges minst 2000 nye studentboliger hvert år i stortingsperioden.
- 1636 • At utdanning skal gi pensjonsopptjening
- 1637 • At studenter med barn får studiestøtte og forsørgerstipend 12 måneder i året

- 1642 • At studenter som får barn skal få en foreldrepermisjon tilsvarer minsteytelsen i folketrygden (2 G)
- 1643 • At både undervisning, eksamen og fysiske forhold ved høyere utdanningsinstitusjoner er tilrettelagt
- 1644 slik at studenter med funksjonsnedsettelse har likeverdige muligheter til høyere utdanning

1645 Kvalitet i utdanningen

1646 SV vil satse på kvalitet i høyere utdanning. Alle studenter skal få et opplæringstilbud med faglige

1647 utfordringer, tett oppfølging og nærhet til aktuell forskning. SV vil ta initiativ til en større satsing i høyere

1648 utdanning for å bedre utdanningskvaliteten.

1649

1650 Undervisningen i høyere utdanning skal være forskningsbasert. Studentene skal gjøres kjent med aktuell

1651 forskning og få mulighet til å prøve ut forskning i praksis. Undervisning skal være en prioritert oppgave

1652 for de vitenskapelige ansatte, og alle institusjoner må sørge for å tilby studentene en undervisning av høy

1653 kvalitet.

1654

1655 For å sikre at kvalitet i opplæringen blir prioritert, vil SV at en større del av finansieringen av

1656 undervisningen i høyere utdanning skal gå gjennom grunnbevilgninger.

1657

1658 Undervisningen i høyere utdanning må bli mer praksisrelevant for studentenes yrkesliv etter endt

1659 utdanning. Alle fag bør tilby en opplæring der studentene får ta i bruk kunnskapen sin, teste den ut i

1660 praksis og anvende den på ulike måter.

1661

1662 Det er et betydelig etterslep på vedlikehold av bygg innenfor høyere utdanning. For å kunne tilby

1663 undervisning av høy kvalitet, må studiestedene ha gode bygg og oppdatert vitenskapelig utstyr.

1664 **SV vil jobbe for**

- 1665
- 1666 • At forskning og undervisning kobles tettere sammen. Flere vitenskapelige stillinger bør ha
 - 1667 undervisningsplikt
 - 1668 • At Forskningsrådet har egne midler til forskning der studenter deltar
 - 1669 • At undervisningserfaring belønnes ved å bli meritterende ved ansettelser og opprykk i vitenskapelige
 - 1670 stillinger
 - 1671 • At en større del av finansieringen av undervisningen ved universiteter og høyskoler skal gis gjennom
 - 1672 grunnbevilgninger. Andelen av tilskuddet som er avhengig av studiepoengproduksjon skal reduseres
 - 1673 fra 40 til 20 prosent
 - 1674 • At det blir mer lønnsomt for institusjonene å gjøre delgradsstudier i utlandet til en integrert del av
 - 1675 studieløpet
 - 1676 • At flere norske studenter tar gradsstudier i ikke-engelskspråklige land
 - 1677 • Økt innsats for å ruste opp bygg og vitenskapelig utstyr innenfor høyere utdanning
 - 1678 • Å videreutvikle og styrke undervisningsmetoder og evalueringsmetoder i høyere utdanning.

1679 Kvalitet i forskningen

1680 SV arbeider for mer forskning av høy kvalitet i Norge. Det stiller krav om gode finansieringsordninger,

1681 tilstrekkelig tid til forskning, faglig frihet og skikkelige arbeidsbetingelser for forskerne.

1682

1683 Siden de rødgrønne tok over i 2005, har forskningssektoren hatt en realvekst på 32 prosent. SV vil

1684 trappe opp forskningsinnsatsen og øke grunnbevilgningene direkte til universiteter, høyskoler og

1685 forskningsinstitutter. Finansieringen av forskning bør i større grad enn i dag gå gjennom faste

1686 bevilgninger og baseres på evaluering av tidligere arbeid. Det er viktig å ivareta en spredning i

1687 forvaltningen av forskningsmidler for å sikre maktspredning i forskningen.

1688

1689 SV har som mål å styrke næringslivets forskningsbidrag vesentlig og vil utfordre næringslivet til å bidra

1690 mer til fri og uavhengig forskning. SV vil gå inn for at det offentlige skal øke sin innsats, i form av støtte

1691 og lån, til anvendt forskning i bedriftene. Forskning og innovasjon bør være kriterium i statens

1692 innkjøpspolitikk. SV vil styrke mulighetene til kompetanseoverføring mellom næringslivet og

1693 forskningssektoren.

1694

1695 SV mener Norge må være en pådriver for å styrke det internasjonale forskningssamarbeidet. Det må
1696 legges bedre til rette for at norske forskere får delta i internasjonale forskningsnettverk. En rekke
1697 internasjonale prosesser bidrar i dag til global skjevfordeling og kommersialisering av teknisk og
1698 vitenskapelig kunnskap. SV ønsker en åpen og inkluderende kunnskapsutvikling basert på samarbeid
1699 framfor konkurranse mellom institusjoner for å takle globale utfordringer som fattigdom og miljøkriser.
1700 Utvikling av samarbeid med partnerinstitusjoner i sør bør prioriteres.

1701
1702 Norge deltar i EUs forskningsprogrammer i tråd med EØS-avtalen. SV ønsker en kritisk gjennomgang
1703 av hvordan forskningsressursene benyttes, blant annet deltakelsen i EUs rammeprogrammer.

1704 1705 **SV vil jobbe for**

- 1706 • Fortsatt opptrapping av forskningsinnsatsen. SV vil øke den offentlige forskningsinnsatsen til minst 1
1707 prosent av BNP.
- 1708 • At det nedsettes et trepartsutvalg med fagbevegelsen, NHO og staten for å øke forskningsinnsatsen i
1709 næringslivet.
- 1710 • Å evaluere samfunns-effekten av den omfattende økonomiske satsingen på EU-forskning som
1711 norske myndigheter har prioritert de siste år.
- 1712 • Å styrke mulighetene til kompetanseoverføring mellom næringslivet og forskningssektoren gjennom
1713 virkemidler som nærings-phd (stipendiater delfinansiert av næringslivet), utveksling av personell,
1714 traineeordninger og andre former for samarbeidsavtaler.
- 1715 • Å avbyråkratisere akademia og forenkle kravene til rapportering og redusere søknadsbyråkratiet for
1716 forskningsmidler og driftsmidler
- 1717 • En full gjennomgang av målstyringsregimet i høyere utdanning for å ta bort oppgaver og
1718 rapporteringskrav som ikke er relevante eller nødvendige

1719 **Fri og nysgjerrighetsdrevet forskning**

1720 Forskningens frihet og uavhengighet er et viktig prinsipp for SV. Det er avgjørende for at forskningen
1721 skal bidra til ny kunnskap, stille spørsmål ved etablerte sannheter og bringe samfunnet framover.

1722
1723 I forskningssamarbeid med næringslivet må det unngås at tunge næringsinteresser og kortsiktige
1724 forretningshensyn får prege resultatene av forskningen. SV vil stille krav til private givere, slik at store
1725 bidrag til bestemte forskningsformål ikke etterfølges av egenandeler som tas fra øvrige forskningsformål.

1726
1727 Anvendt forskning på spesielle satsingsområder der Norge er i front, som velferdsforskning,
1728 klimaforskning og energiforskning, må kombineres med annen, mer nysgjerrighetsdrevet forskning. SV
1729 vil understreke behovet for å sikre en bred humanistisk forskning og kritisk samfunnsforskning. Alle
1730 forskningsinstitusjoner bør ha klare strategier for open-access-publiserings og populærvitenskapelig
1731 formidling av forskningsresultater.

1732
1733 Offentlig forvaltning må bli mer aktiv innen innovasjon og involvere kunnskapsmiljøene til å bedre
1734 offentlig forvaltning. SV vil arbeide for at departementenes forskningsbevilgninger følges av en avsetning
1735 til grunnforskning.

1736 1737 **SV vil jobbe for**

- 1738 • Å styrke ordningen med fri prosjektstøtte (FRIPRO) og bidra til at mer av forskningsmidlene går til
1739 nysgjerrighetsdrevet og nyinnvendende forskning.
- 1740 • At offentlig finansiert forskning er tilgjengelig gratis for offentligheten.
- 1741 • At det vurderes opprettet et register med oversikt over avtaler mellom forskere og næringslivet.
- 1742 • Å styrke de regionale forskningsfondene og satse på det regionale forskningssamarbeidet mellom
1743 forskningsinstitutter, institusjoner og næringslivet.

1744 **Arbeidsbetingelser i forskningen**

1745 For å øke forskningsinnsatsen, trengs det flere forskere i Norge. Forskerne må ha stabile og gode
1746 arbeidsbetingelser. I dag er for mange forskere ansatte i midlertidige stillinger, med utrygge og uryddige
1747 arbeidsforhold. Kvinner er overrepresentert når det gjelder midlertidig tilsetning i undervisnings- og

1748 forskerstillinger. En opprydning i arbeidsforhold og redusert bruk av midlertidig tilsetting er derfor også
1749 viktig i et likestillingsperspektiv.

1750
1751 Arbeidsgiverne ved utdanningsinstitusjonene har et hovedansvar for å rydde opp i dagens praksis med
1752 midlertidig tilsetting. En forskningsfinansiering med større forutsigbarhet gjennom økt grunnbevilgning
1753 vil gjøre det lettere for institusjonene å ansette folk i faste stillinger. SV er opptatt av at forskerne skal få
1754 sammenhengende tid til forskning, samtidig som de oppfyller sine forpliktelser til å undervise og drive
1755 forskningsformidling.

1756
1757 Mange ansatte innenfor høyere utdanning og forskning opplever at de må bruke stadig mer tid på
1758 rapportering og byråkratiske oppgaver framfor det som er kjernevirksomheten deres. Også
1759 søknadsskriving tar en uforholdsmessig stor del av arbeidstiden. De totale rapporteringskravene må
1760 forenkles og reduseres.

1761
1762 **SV vil jobbe for**

- 1763 • At de ansatte skal ha stabile og ryddige arbeidsforhold.
- 1764 • Å styrke de ansattes faglige frihet.
- 1765 • At arbeidsgiverne ved universitetene, høyskolene, universitetssykehusene og i museumssektoren
1766 legger frem en plan for å redusere midlertidigheten med 10 prosent hvert år i løpet av neste
1767 stortingsperiode.
- 1768 • Å redusere andelen av stillinger som er eksternt finansierte, samt styrke rettighetene til de som er
1769 ansatt på ekstern finansiering
- 1770 • At forsknings- og undervisningsplikten skal kunne utføres innenfor normal arbeidstid

1771 **Livslang læring**

1772 Kravene til kunnskap og kompetanse i arbeidslivet blir stadig større. Det er ikke lenger slik at utdanning
1773 er noe man tar én gang i livet. SV vil legge til rette for at alle får påfyll av kunnskap og kompetanse
1774 gjennom yrkesløpet, og får muligheten til å utvikle sine evner gjennom et langt liv. Både samfunnet og
1775 den enkelte er tjent med at det legges til rette for livslang læring. Det gir økt tilgang på kvalifisert
1776 arbeidskraft, bedre jobbmuligheter for folk som står utenfor arbeidslivet og økt kvalitet på tjenestene i
1777 samfunnet. I tillegg til at det er et gode i seg selv for oss mennesker å lære mer og mestre bedre.

1778 Godt kvalifiserte arbeidstagere på alle nivå er en viktig del av den norske samfunnsmodellen og et
1779 konkurransefortrinn for norsk næringsliv. Med et stadig økende behov for å fornye sine kvalifikasjoner
1780 og sin kompetanse for å møte kunnskapsutviklingen og den internasjonale konkurransen, er det viktig å
1781 satse på livslang læring. Dette er en sentral del av en fremtidsrettet politikk for næringslivet og for en
1782 sterk offentlig sektor. *Se kapittelet om en bærekraftig næringspolitikk*

1783 En del voksne arbeidstakere er nødt til å øke sine grunnleggende ferdigheter for å kunne fungere godt i
1784 arbeids- og samfunnslivet. Det er særlig viktig for SV å legge til rette for et godt læringstilbud for denne
1785 gruppen. SV mener "utdanningslinjen" må være like viktig som "arbeidslinjen" i norsk arbeidspolitikk.

1786 **SV vil jobbe for**

- 1787 • At det legges fram en stortingsmelding om livslang læring
- 1788 • At partene i arbeidslivet inviteres til samarbeid om et løft for etter- og videreutdanning for de ansatte,
1789 og at det utvikles gode modeller og belønningsordninger.
- 1790 • Invitere til et spleiselag mellom arbeidslivet og staten for at voksne som har behov for det skal få
1791 tilbud om videregående opplæring på arbeidsplassen
- 1792 • Å fjerne kravet om at elever må ta ut sin rett til videregående opplæring (ungdomsretten)
1793 sammenhengende i løpet av fem år.
- 1794 • Gjøre det enklere for personer med voksenrett til videregående opplæring å kombinere dette med
1795 dagpenger
- 1796 • Utvide ordningen med Basiskompetanse i arbeidslivet (BKA)

- 1797 • Stimulere universiteter, høyskoler, fagskoler og studieforbund til å skape mer fleksible
1798 studiemuligheter. Studier bør kunne gjøres på internett, via regionale studiesentre eller andre
1799 ”utenfor campus”-løsninger - også mens man samtidig er i jobb.
- 1800 • Det må etableres en statlig tilskuddsordning til koordineringsoppgaver knyttet til desentraliserte
1801 tilbud i høyere utdanning.
- 1802 • Bygge ut en regional infrastruktur med flere studiesentra i hvert enkelt fylke for både enkeltpersoner
1803 og organisasjoner/bedrifter
- 1804 • Styrke rettighetene til voksenopplæring, også for arbeidsinnvandrere og asylsøkere
- 1805 • Sikre studieforbundenes rolle, både som tilbydere av formelt kompetansegivende studier og av kurs
1806 til allmenn nytte
- 1807 • Sikre folkehøgskolene gode rammevilkår og fortsette samarbeidet om et sommerskoletilbud som en
1808 del av Ny Giv-satsingen for å redusere frafallet i videregående opplæring
- 1809 • [Les mer om demokrati i utdanningene i kapittelet om demokrati]
- 1810

1811 Kapittel 8: Digitalisering

1812 Teknologi gir nye muligheter for økt demokratisk deltagelse og bedre tjenester. Økt digitalisering i
1813 offentlig sektor kan gi store gevinster i form av raskere saksbehandling, bedre brukerservice, effektiv
1814 bruk av ressurser og mindre byråkrati.

1815 I dag varierer det offentlige tjenestetilbudet stort, og mange kommuner bruker unødvendig store
1816 ressurser på å løse de samme oppgavene som nabokommunen. Med økt samarbeid og digitalisering av
1817 tjenester kan ressurser frigjøres til andre velferdsoppgaver. Land som Danmark og Estland har
1818 digitalisert offentlige tjenester og kommunikasjon, noe som har ført til en mer tilgjengelig offentlig sektor
1819 og store ressursbesparelser.

1820 Samtidig kan bruk av ny teknologi gjøre oss sårbare på nye måter. Mange deler personlig informasjon på
1821 nett, og ulovlig innsyn og bruk av personopplysninger forekommer. Som samfunn opplever vi også
1822 risiko for digitale angrep. Vi trenger ny politikk og økt kompetanse for å styrke enkeltpersoners og
1823 samfunnets sikkerhet i en digital tid.

1824 SV vil utnytte mulighetene i ny teknologi og sikre oss bedre mot farene gjennom en offensiv satsing.
1825 Målet må være at ny teknologi kan bidra til et åpnere, tryggere og mer inkluderende samfunn. Videre vil
1826 vi prioritere et løft innen tre samfunnsområder: helse, skole og politi.

1827 Med digitalisering følger behov for å bygge kompetanse på nye løsninger. Digitalisering uten tilhørende
1828 opplæring gir ikke de gevinstene, på kvalitet og effektivitet, som digitaliseringen skal ha. Alle nye
1829 løsninger må følges av nødvendig kompetansebygging.

1830 Hovedprioriteringer for SV i perioden:

- 1831 • **Alt på ett sted.** Alle innbyggere skal ha en personlig offentlig inngang på nett som gir tilgang til
1832 statlige og kommunale tjenester. Sikkerhetsnivået skal være høyt.
- 1833 • **Tilgang til mappa.** Alt det offentlige vet om deg, skal du vite. Når personopplysninger om deg
1834 lages eller når du identifiseres, enten at du fanges opp gjennom overvåkning eller at noen ser på
1835 din pasientjournal, skal du automatisk få beskjed. Unntak er hensyn til sikkerhet og
1836 etterforskning.
- 1837 • **Alltid digitalt åpent.** Alle tjenester som lar seg digitalisere skal tilbys som selvbetjeningsløsninger
1838 for innbyggerne. Dette frigjør ressurser, reduserer byråkrati og bidrar til bedre offentlig service.
1839

1840 **Modernisering og mindre byråkrati**

1841 Tilgang til mange offentlige tjenester er i dag avhengig av personlig oppmøte. I noen tilfeller er dette
1842 nødvendig, men svært ofte kunne tjenestene i større grad vært løst av brukerne selv. Mange kommuner
1843 og statlige etater er sinker i dette arbeidet, og vi mangler en nasjonal forpliktende innsats på tvers av
1844 forvaltningsnivåene. Det er på tide at alle tjenester som egner seg for selvbetjening kommer på nett.

1845 Fremtidens offentlige sektor må levere tjenester der brukerne er, og på de plattformene vi alle har. Det
1846 er ingen grunn til at flyttemelding ikke kan sendes inn på mobilen, eller at du ikke skal kunne bekrefte
1847 barnehageplassen på sms.

1848 Brukt på riktig måte kan IKT-løsninger redusere byråkrati og frigjøre tid til bedre offentlige tjenester. SV
1849 vil derfor etablere et overordnet prinsipp om at all offentlig virksomhet og alle fornyingsprosjekter skal
1850 ha en bærende IKT-dimensjon som sikrer samhandling, stabilitet og sikkerhet. Slik kan alle offentlige
1851 løsninger henge sammen, uten at det brukes unødvendig mye ressurser.

1852 **SV vil jobbe for:**

- 1853 • Alt på ett sted. Alle innbyggere skal ha en personlig offentlig inngang på nett som samler statlige og
1854 kommunale tjenester på ett sted. Den elektroniske ID-løsningen brukes som innlogging.
- 1855 • Alltid digitalt åpent. Alle tjenester som lar seg digitalisere skal tilbys som selvbetjeningsløsninger for
1856 innbyggerne.
- 1857 • Tilgjengelige løsninger. Alle løsninger fra offentlig sektor skal være plattformnøytrale så innbyggerne
1858 selv kan velge om de skal brukes fra smart-telefon, nettbrett eller stasjonær datamaskin.
- 1859 • Felles løsninger for kommune og stat. Løsninger som utvikles i offentlig sektor må kunne brukes
1860 som felles løsninger i hele forvaltningen.
- 1861 • At retten til høyhastighets nettilgang må være en grunnleggende del av offentlig infrastruktur. Dette
1862 innebærer robust nettdekning i hele, for både næringsliv og øvrig befolkning.

1863 **Privatliv og personvern**

1864 Personvernet utfordres i krysningpunktet mellom kommersielle tjenester, underholdning og sosialt liv.
1865 Vi deler store mengder personopplysninger gjennom sosiale medier, søkemotorer og netjtjenester. Store
1866 selskaper som Google, Microsoft, Facebook, Twitter og Apple vet svært mye om hva og hvem vi liker og
1867 misliker. Opplysningene analyseres og selges til selskaper som skal finne kunder for sine produkter.
1868 Denne kommersielle overvåkingen utfordrer personvernet.

1869 Biter av informasjon som offentliggjøres av den enkelte, og som hver for seg er ufarlig og uskyldig nok,
1870 kan tilsammen utgjøre en trussel både mot enkeltpersoner, bedrifter og organisasjoner, og for samfunnet
1871 som helhet. Det er viktig at folk får en økt bevissthet rundt hva slags informasjon de sprer og hvordan
1872 denne kan brukes.

1873 Nettsamfunnet gjør også at det aldri har vært enklere og billigere å overvåke, både for offentlige og
1874 private aktører. Krysskobling av åpne kilder på nett kan gi stor innsikt i vanlige folks liv. Kombinasjonen
1875 av dette og politimyndighetenes økte tilgang til basestasjoner, ringeløgger og e-poster gjør etterforskere i
1876 stand til å bevege seg langt inn i vår private sfære uten at vi er klar over det. Dette skaper en ubalanse
1877 mellom privatliv og personvern på den ene siden, og samfunnssikkerhet og kommersielle interesser på
1878 den andre siden. SVs mål er å sikre folk mer kontroll over egne data.

1879 **SV vil jobbe for:**

- 1880 • Alt det offentlige vet om deg, skal du vite. Når personopplysninger om deg lages eller når du
- 1881 identifiseres, enten at du fanges opp gjennom overvåkning eller at noen ser på din pasientjournal,
- 1882 skal du automatisk få beskjed. Unntak er hensyn til sikkerhet og etterforskning.
- 1883 • At folk skal selv få avgjøre hvilke personopplysninger som skal gjøres tilgjengelig på nett fra det
- 1884 offentlige. Kun absolutt nødvendig informasjon skal i utgangspunktet deles
- 1885 • Å innføre sikker elektronisk ID til alle. Alle innbyggere skal få en sikker og trygg elektronisk ID,
- 1886 som både kan brukes som innlogging til private og offentlige tjenester gjennom hele livet
- 1887 • Sterk kontroll og begrensning av offentlig og privat overvåkning. Styrke Datatilsynets mulighet til å
- 1888 drive tilsyn, beskytte personvernet og spre informasjon om hvordan folk kan beskytte seg selv
- 1889 • At kun politiet som skal drive etterforskning på nett
- 1890 • Å lovfeste retten til personvern og privatliv
- 1891 • Å lovfeste retten til nettnøytralitet
- 1892 • Å reversere Stortingets vedtak om å innføre datalagringsdirektivet i Norge

1893 IKT og sikkerhet

1894 Stadig større deler av samfunnets infrastruktur er i dag digital. Også kritisk infrastruktur som energi og

1895 telefoni er knyttet til nettet. Dette gjør samfunnet svært sårbart for digitale angrep.

1896 De senere årene har vi sett fremveksten av en ny type digitale våpen. De kan ødelegge, sette infrastruktur

1897 ut av spill eller fungere som spioner og rapportere tilbake til avsender. Flere land har etablert «cyber»

1898 som egen våpengren i forsvaret, på lik linje med land, luft og sjø, som både skal bidra til forsvar og

1899 angrep. Også i Norge er det igangsatt arbeid mot digital krigføring.

1900 SV vil gjøre Norge beredt til å møte denne nye trusselen ved å styrke forsvars- og politimyndighetenes

1901 evne til å fange opp, avverge og stanse digitale angrep.

1902 **SV vil jobbe for:**

- 1903 • At satsingen på digital sikkerhet gjennom Nasjonal Sikkerhetsmyndighet økes
- 1904 • Å styrke politiets og forsvarets grunnkompetanse og verktøykasse innen IKT og sikkerhet.
- 1905 • At IKT-sikkerheten rundt kritisk infrastruktur som energiforsyning, kommunikasjon, helse og
- 1906 forvaltning høynes
- 1907 • Å øke det sivile samfunns kapasitet og kompetanse til å møte truslene, gjøre det enklere å beskytte
- 1908 seg som privatpersoner

1909 Alt offentlig skal være offentlig

1910 Så lenge tilgjengeliggjøring ikke truer personvern, privatliv eller rikets sikkerhet bør alle offentlig

1911 finansierte data være offentlig tilgjengelig. Ringvirkningene vil kunne være svært store for demokrati,

1912 forskning, innovasjon og næringsliv.

1913 Offentlige myndigheter samler enorme mengder data og statistikk for de fleste samfunnsområder. Det

1914 samles inn av blant annet statens kartverk, vegvesenet, kommunene, forsvaret, energiverkene, og ikke

1915 minst SSB. Dataene inneholder informasjon som kan være svært viktig for andre, men som i dag er

1916 utilgjengelig, enten på grunn av krav om inntjening eller fordi etatene ikke har prioritert offentliggjøring.

1917 Forskning som er finansiert av det offentlige, og ikke inneholder personsensitiv informasjon bør

1918 offentliggjøres. I de tilfeller hvor forskningen bygger på et datagrunnlag, bør også dette offentliggjøres.

1919 **SV vil jobbe for:**

- 1920 • At alt offentlig skal være offentlig. All offentlig finansierte informasjon, skapt av offentlig ansatte, skal
- 1921 gjøres offentlig tilgjengelig såfremt det ikke utfordrer personvern, privatliv eller rikets sikkerhet.

- 1922 • At unntak fra forskrift i offentlighetsloven må fjernes. Dette gjelder i dag blant annet Statens
1923 Kartverk.

1924 **Utsatte grupper**

1925 Nettsamfunnet kan gjøre sårbare grupper enda mer utsatt. Mange overgrep skjer på, eller har sitt
1926 utspring fra, digitale medier. Det er derfor nødvendig å styrke både det offentlige og sivile arbeidet for å
1927 beskytte sårbare grupper på digitale medier som nett og mobiltelefon.

1928 Det er spesielt nødvendig å styrke ungdoms kunnskap om personvern, og heve deres bevissthet om valg
1929 man gjør når man bruker digitale medier som internett og mobiltelefon. Jo tidligere man lærer, jo bedre
1930 vil en være i stand til å bruke den nye teknologien på en positiv måte uten å havne i ubehagelige
1931 situasjoner.

1932 Når stadig mer skjer på nett, må dataanalfabetisme anerkjennes som et samfunnsproblem. Fortsatt er det
1933 mange i Norge som ikke er datakyndige. Samtidig blir teknologien stadig enklere å bruke. Alle som ikke
1934 har lært seg IKT bør derfor få muligheten til å lære seg dette.

1935 **SV vil jobbe for:**

- 1936 • Å styrke informasjonsarbeidet for nettvett i befolkningen, spesielt øke satsingen på barn og unge.
1937 • Å sørge for at mennesker som opplever krenkelser av sitt personvern på nett skal få rask hjelp.
1938 • Å støtte arbeid mot misbruk av informasjon og registreringer som er lagt igjen digitalt.
1939 • Å tilby gratis data-kurs for data-analfabeter.

1940 **Helse**

1941 Helse og omsorg kan bli bedre for både pasienter og ansatte med riktig bruk av teknologi. IKT-løsninger
1942 som digitale blodprøvetakere, sensorer, videokommunikasjon og varslingssystemer kan gjøre det mulig
1943 for langt flere eldre å bli boende hjemme. Det sparer store beløp for samfunnet, men mest av alt skaper
1944 det en bedre alderdom for de mange eldre som dermed kan bli boende hjemme.

1945 I dag er det fortsatt ikke uvanlig at røntgenbilder sendes i taxi mellom sykehus. Dette er hverken
1946 lønnsomt eller sikkert. Tvungen IKT-samhandling og økt bruk av telemedisin vil spare penger og gi
1947 bedre kvalitet i behandlingen av pasienter.

1948 **SV vil jobbe for**

- 1949 • Å innføre 100 % elektronisk samhandling på felles åpne standarder for rask informasjonsflyt, bedre
1950 kvalitet og mindre byråkrati.
1951 • At alle eldre tilbys velferdsteknologiske trygghetspakker som gjør det sikrere å bo hjemme, og å
1952 åpne for bruk av GPS-sporing av demente ved samtykke eller forhåndssamtykke
1953 • Å gi pasientene elektronisk tilgang til og kontroll over egen pasientjournal. Ensidig tilgangsrett må
1954 gjelde i alle tilfeller som ikke er akutte, eller hvor pasienten er tvangsinnlagt.
1955 • Å offentliggjøre informasjon om kvalitet for alle nivåer i helsetjenestene (fastlege, hjemmehjelp,
1956 sykehjem og sykehus) for å sikre reelt helsevalg og utvikling av helsetjenestene.
1957 • Å gi alle pasienter mulighet til å gi tilbakemelding på helsetjenester de har brukt. Pasienterfaringer
1958 vil utvikle helsevesenet, og vil være relevant for andre pasienter.
1959 • At pasienter bør få mulighet til selvbetjening og å kommunisere med fastlege på nett. Gi muligheten
1960 til at pårørende kan følge hverdagen til institusjonaliserte pasienter gjennom pasientdagbøker på
1961 nett.
1962 • Å bygge ut det fjerntmedisinske tilbudet slik at flere kan få medisinsk hjelp hjemme.

- 1963 • Å bygge ut ordninger som helsebiblioteket for å sikre at den til enhver tid beste kunnskapen tas i
1964 bruk i helsetjenestene.

1965 **Utdanning**

1966 Ny teknologi gir nye muligheter for hvordan man organiserer læringsarbeidet, og kan hjelpe læreren
1967 med å tilpasse undervisningen til hver enkelt elev på en effektiv måte. I tillegg har skolen et ansvar for å
1968 utvikle elevenes digitale kompetanse og oppfordre til nettvett.

1969 I skolen har satsingen på IKT ikke fungert optimalt fordi den ikke har blitt ledsaget av en utvikling av
1970 innhold som styrker læring og generell opplæring blant lærerne. SV vil jobbe for en strategi for hvordan
1971 IKT kan støtte læring og undervisning i skolen. Skoleeiere, skoleledere og lærere trenger samtidig et
1972 solid kompetanseløft for å gjøre denne jobben.

1973 Utviklingen av digitale læremidler har kommet langt, og tilbyr spennende muligheter for styrking av
1974 lærerne og læring. De nye verktøyene analyserer elevens resultater og fremgangsmåte, og tilbyr oppgaver
1975 tilpasset elevens mestringsnivå. Læreren får på denne måten raskt innsikt i hva elevene sliter med, og
1976 kan gi hyppige og relevante tilbakemeldinger. Dette kan gi mer tid til tilpasset opplæringen, og mindre
1977 tid på retting. Skoleeiere, skoleledere og lærere trenger samtidig et solid kompetanseløft for å gjøre
1978 denne jobben.

1979 **SV vil jobbe for:**

- 1980 • Å etablere en felles IKT-arkitektur for skolen basert på internasjonale standarder og felles
1981 påloggingsløsninger.
- 1982 • At det er minstestandarder for skolenes infrastruktur, digitale enheter og nettilgang
- 1983 • At det stilles krav om at en økende andel av nye læremidler skal være digitale. Andelen skal økes
1984 utover perioden for å få fremme innovasjon hos forlagene.
- 1985 • At det etableres en godkjenningsordning for digitale læremidler, kommersielle og frie, som
1986 tilfredsstillende sentrale krav til læring, standarder, samhandling og språklig likestilling.
- 1987 • Å styrke lærerutdanningen: Alle nye lærere skal være i stand til å integrere pedagogisk IKT-bruk i
1988 undervisningen, og alle lærere skal motta tilbud om etter- og videreutdanning innen pedagogisk
1989 IKT-bruk.
- 1990 • Å sikre at alle elever får like muligheter ved bruk av digitale verktøy og innhold.

1991 **Politi og sikkerhet**

1992 Det er store mangler i politiets bruk av kommunikasjonsteknologi. Moderne systemer vil både gjøre den
1993 daglige driften mer effektiv og målrettet, og styrke politiets evne til å håndtere krisesituasjoner.

1994 Teknologirevolusjonen som har skjedd i samfunnet har ikke skjedd i politiet. SV mener en offensiv
1995 IKT-strategi kan være drivende for bedre samhandling og informasjonsdeling.

1996 **SV vil jobbe for:**

- 1997 • Å etablere nødvendige IKT-systemer for å styrke politiets operasjonssentraler. Systemet må
1998 samordnes mellom politidistrikter, og på slik måte, at alle aktuelle ressurser fra andre etater og fra
1999 forsvaret synliggjøres i systemet. Beredskapsplaner må også sikre drift av disse systemene i en
2000 krisesituasjon.
- 2001 • At det etableres sambandssystemer med tilstrekkelig datakapasitet som er tekstlige og visuelle.
- 2002 Radiokommunikasjon er ikke godt nok alene.
- 2003 • At det sikres full dekning av sambandssystem i hele landet slik at ingen er uten dekning ved
2004 katastrofer. Dette kan sikres ved samhandling med kommersielle nett.

- 2005 • Å etablere bedre og sikrere rutiner og systemer for kommunikasjon innad i politiet, inkludert
- 2006 innkalling av ressurser, beredskapsplaner og riksalarm.
- 2007 • At både politiet og PST satses på etablering av IKT-kompetanse i egne rekker. Det trengs for å drive
- 2008 mer "smart policing" og informasjonsinnhenting fra offentlige kilder og andre etater.
- 2009 • Å gi etter- og videreutdanning i IKT-bruk.
- 2010

2011 Kapittel 9: Velferd

2012 SV arbeider for et samfunn med små forskjeller i makt og ressurser. Arbeid til alle, et rettferdig
2013 skattesystem, en god offentlig velferdsstat og en sterk fagbevegelse er den beste garantien for et slikt
2014 samfunn. Det er et mål at forskjellene i samfunnet skal bli mindre. Et samfunn med små forskjeller er et
2015 tryggere samfunn.

2016 Gode fellesskapsløsninger gir oss frihet og trygghet. Velferdsstaten bygger på at vi i fellesskap finansierer
2017 skole, helse og omsorg, i stedet for at hver enkelt av oss må kjøpe dyre private tjenester og forsikringer.
2018 Hvis vi en dag blir alvorlig syke eller står uten arbeid, skal vi være trygge på at fellesskapet stiller opp.
2019 Den norske modellen, med en omfattende velferdsstat, små forskjeller og et sterkt trepartssamarbeid i
2020 arbeidslivet, er i tillegg det beste grunnlaget for arbeid og verdiskaping i framtiden.

2021
2022 Vårt velferdssamfunn må ha et verdigrunnlag bygd på: solidaritet, likeverd, sosial rettferdighet,
2023 universelle ordninger og fellesskapsløsninger. Markedstenkning og privatisering kan bryte med et slikt
2024 verdigrunnlag og kan hindre samarbeid og samordning av velferdstjenester.

2025 Hovedmålet i en politikk for rettferdig fordeling er arbeid til alle. Arbeid er grunnlaget for økonomisk
2026 trygghet og selvstendighet, og tilknytning til arbeidslivet er viktig som sosialt og politisk fellesskap. SV vil
2027 jobbe for at folk kommer seg i arbeid eller utdanning. Samtidig må kampen for full sysselsetting aldri bli
2028 en unnskyldning for å gi folk som ikke evner å stå i jobb et uverdigg tilbud. SV vil arbeide for større
2029 helhet og langsiktighet i tilbudet til dem som faller utenfor arbeidslivet.

2030 SV vil bekjempe fattigdom. En politikk for lav arbeidsløshet, små økonomiske forskjeller og en sterk
2031 velferdsstat er den mest effektive måten å redusere fattigdom på. Særlig viktig er det at barn slipper å
2032 vokse opp i fattigdom.

2033 SV arbeider for et rettferdig skattesystem, som bidrar til å utjevne forskjeller og ta vare på miljøet. Vi vil
2034 dele godene i samfunnet, ved at de som eier mest og tjener mest må betale mer til fellesskapet.

2035 SV mener velferden skal være et offentlig ansvar. Når private selskaper skal tjene penger på velferd, går
2036 det ut over lønns- og arbeidsvilkårene for de ansatte og kvaliteten på tjenestene. De ansatte og deres
2037 kompetanse er den viktigste faktoren for gode velferdstjenester. Retten til hele stillinger og gode lønns-
2038 og arbeidsforhold bidrar til trygge ansatte og bedre tjenester. SV vil jobbe for en god kommuneøkonomi,
2039 slik at kommunene kan legge til rette for et godt lokalt velferdstilbud.

2040 Hovedprioriteringer for SV i perioden

- 2041 • **En nasjonal boligplan:** Alle skal ha et hjem.
- 2042 • **En ny minsteytelse i folketrygden.** SV vil erstatte dagens engangsstønad med en minsteytelse (2 G) i
2043 Folketrygden som sikrer alle barn en god start.
- 2044 • **Statlig minstenorm for sosialhjelp** og utvidelse av kvalifiseringsprogrammet slik at alle som trenger
2045 det får plass.

2046 **Prinsipper for offentlig velferd**

2047 Velferdsstaten er et spleiselag, der skattepengene brukes på velferd til alle. SV mener fellesskapets
2048 penger skal gå til velferd og ikke til profitt for private aktører. SV mener at viktige velferdsoppgaver først
2049 og fremst er et offentlig ansvar, gjerne i samarbeid med ideelle organisasjoner. Erfaringer viser at
2050 kommersialisering fører til dårligere lønns- og arbeidsforhold for de ansatte, mindre forutsigbarhet og
2051 stabilitet for brukerne.

2052 De siste tjue årene har markedsinspirerte styringsmodeller fått stadig større plass i offentlig sektor. De
2053 kjennetegnes av mål- og resultatstyring, med vekt på rapportering, kontroll og såkalte bestiller- og
2054 utførermodeller. Dette har bidratt til økt byråkratisering av offentlig sektor. SV vil jobbe for at de ansatte
2055 får bruke mest mulig av sin tid og kompetanse på å gi et godt tilbud til befolkningen. Vi vil motarbeide
2056 byråkratiserende og tungvinte styringsformer.

2057 Skal vi oppnå en offentlig sektor som gir best mulig velferd og trygghet, må vi sørge for at arbeidsformen
2058 bygger opp under nytenkning, kvalitet og sunn fornuft i stedet for detaljstyring og umyndiggjøring av de
2059 ansatte. Videre er det nødvendig å sikre reell brukermedvirkning, inkludert bruk av pårørendes
2060 erfaringer.

2061 **SV vil jobbe for**

- 2062 • At velferden først og fremst utøves av det offentlige eller i samarbeid mellom offentlig og ideell
2063 sektor. SV vil sikre at offentlige bevilgninger til velferd skal gå til gode tjenester og ikke privat profitt.
- 2064 • At viktige velferdsoppgaver ikke settes ut på anbud. SV vil særlig prioritere å få en slutt på anbud på
2065 tjenester til enkeltpersoner.
- 2066 • Å redusere bruken av forretningsorienterte regnskaper i offentlig forvaltning.
- 2067 • Bedre og mer effektive styringsmodeller i offentlig sektor, som i større grad bygger på de ansattes
2068 skjønn og som reduserer detaljstyring, unødig tidsbruk og byråkrati.
- 2069 • Større involvering av brukere og pårørende for å sikre bedre kvalitet i tjenestene og høy etisk
2070 bevissthet i yrkesutøvelsen.
- 2071 • At flere fristilte offentlige virksomheter, som Avinor, NSB og helseforetakene, omgjøres til
2072 forvaltningsenheter.

2073 **Fattigdomsbekjempelse**

2074 SVs mål er å avskaffe fattigdom. Å leve i fattigdom gir færre muligheter for den enkelte, samtidig som
2075 sannsynligheten for fysiske, psykiske og sosiale problemer øker. Fattigdom skaper også et dårligere
2076 samfunn for alle.

2077 Fattigdomsbekjempelse handler først og fremst om fordelingspolitikk. En politikk for lav arbeidsløshet,
2078 små økonomiske forskjeller og en sterk velferdsstat er den mest effektive måten å bekjempe fattigdom
2079 på. I tillegg må det føres en politikk for inntektssikring for de som ikke har muligheten til å være i jobb.
2080 Folk med minoritetsbakgrunn og enslige forsørgere er overrepresentert blant fattige. Måltrettet innsats
2081 mot særlig utsatte grupper er nødvendig i arbeidet mot fattigdom.

2082 Sosialtjenestelovgivningen brytes ofte, og rettssikkerheten for mennesker som trenger sosialhjelp er for
2083 dårlig. SV vil styrke rettssikkerheten og jobbe for at kommunene følger opp lovverket.

2084 [Les mer i kapitlene om helse, arbeid og mangfold]

2085 **SV vil jobbe for**

- 2086 • At arbeidstrening, utdanning eller annen aktivitet blir en rettighet for alle som står uten arbeid.
- 2087 • En rettighetsfesting av plass i kvalifiseringsprogrammet til de som har behov for det, og rett til å
2088 fullføre kvalifiseringen for de som er med.

- 2089 • At det innføres en nasjonal minstenorm for sosialhjelp tilsvarende minsteytelsen i folketrygden.
- 2090 • Utvikle en nasjonal handlingsplan for sosiale entreprenører med finansieringsordninger som særlig
- 2091 stimulerer til innovasjon og sosialt entreprenørskap.
- 2092 • Langt sterkere kontroll med kredittinstitusjoner gjennom, blant annet, innføring av rentetak, et
- 2093 offentlig gjeldsregister og et forbud mot videresalg av gjeld.
- 2094 • At egenandeler på offentlige tjenester holdes lave, og at mest mulig av offentlige velferdsordninger
- 2095 finansieres gjennom skattesystemet i stedet for ved egenandeler slik at de som har mest også betaler
- 2096 mest.
- 2097 • At det innføres ordninger, for eksempel ombud, der folk kan få hjelp til å finne frem i systemene for
- 2098 sosialhjelp og helsetjenester.
- 2099 • At det gis fulle klagerettigheter etter forvaltningsloven også for saker omhandlet av
- 2100 sosiallovgivningen, for eksempel utmåling av sosialhjelpens størrelse.
- 2101 • At fylkesmannens kompetanse til å overprøve kommunal skjønnsutøvelse i vedtak om
- 2102 omsorgstjenester skal følge forvaltningslovens standardbestemmelser og ikke være spesielt
- 2103 innskrenket som i dag.
- 2104 • Å øke tilgangen til fri rettshjelp.

2105 Innsats for fattige barn

2106 Samfunnet har et ansvar for å hindre at barn vokser opp i fattigdom. Først og fremst handler dette om at

2107 alle barn har rett til en trygg og meningsfull oppvekst. I tillegg vet vi at en samordnet innsats for disse

2108 barna bidrar til å forebygge en lang rekke fysiske, psykiske og sosiale problemer i fremtiden.

2109 For å bekjempe barnefattigdom er foreldrenes deltagelse i arbeidslivet aller viktigst. Samtidig bør

2110 ordningene som skal ivareta barn som lever i fattige familier styrkes.

2111 Kommunene har et stort ansvar for barn som lever i fattige familier. Barn skal ha gode boforhold og må

2112 ikke bo i hospits eller lignende. SV vil innføre aktivitetsstøtte for barn i fattige familier og mener staten

2113 må bidra med penger til dette.

2114 **SV vil jobbe for**

- 2115 • At alle som får barn gis full rett til foreldrepermisjon, og at foreldre som mangler opptjening får
- 2116 erstattet dagens engangsstønad med en ytelse tilsvarende minsteytelsen i folketrygden (2 G).
- 2117 • Å forsvare barnetrygden. Barnetrygden må økes minst i takt med prisstigningen.
- 2118 • At barnetrygd og barns egen inntekt holdes utenfor når sosialhjelp beregnes.
- 2119 • At ytelser i folketrygden, som uføretrygd og arbeidsavklaringspenger, har rimelige barnetillegg.
- 2120 • At det innføres krav til kommunene om moderasjonsordninger for betaling av barnehageplass og
- 2121 plass i skolefritidsordning, og at kommunene må gi søskenmoderasjon for disse samlet.
- 2122 • Styrking av ordninger med gratis halvdagsplass i barnehager og SFO/aktivitetsskole
- 2123 • Styrke åpne møteplasser, barnevernet, helsestasjonene og familievernet.
- 2124 • Å bedre barns bomiljøer gjennom en aktiv sosial boligpolitikk.
- 2125 • Innføring av et aktivitetskort som gir gratis adgang til aktiviteter i kommunen for alle barn og unge
- 2126 • At ingen barn må betale egenandeler for helsetjenester gjennom å øke aldersgrensen for betaling av
- 2127 egenandeler fra 16 til 18 år.

2128 Sosiale ytelser

2129 SVs mål er full sysselsetting. Alle som kan skal få muligheten til å være i arbeid. For å legge til rette for

2130 dette må stønadsordningene ved arbeidsløshet, sykdom og permittering og ordningene for enslige

2131 forsørgere innrettes slik at de sikrer folk mot en fattigdom som gjør veien tilbake til arbeidslivet
2132 vanskeligere.

2133 Folk som i kortere eller lengre tid ikke klarer å delta i arbeidslivet, må ha ytelser som sikrer et verdig liv.
2134 Ingen arbeidstuføre blir friske av å leve i fattigdom. Målet må hele tiden være at den enkelte helt eller
2135 delvis skal komme tilbake i jobb eller utdanning. Tett oppfølging, realistiske krav og fleksible løsninger
2136 er den beste veien tilbake til arbeidslivet.

2137 **SV vil jobbe for**

- 2138 • Å åpne muligheter for å ta utdanning i perioder man mottar dagpenger, slik at man kan være i
2139 aktivitet i perioder med arbeidsløshet.
- 2140 • At uføretrygden opprettholdes på et nivå som hindrer ytterligere fattigdom, og at barnefamilier og
2141 unge uføre gis støtte minst tilsvarende dagens nivå.
- 2142 • At overgangsstøtten opprettholdes, og at mottakere av støtten sikres tilgang til utdanning eller
2143 annen arbeidsrettet aktivitet.
- 2144 • At mottakere av arbeidsavklaringspenger får vurdering og tiltak raskere enn i dag, for å unngå lengre
2145 perioder med arbeidsløshet eller manglende deltagelse i arbeid, utdanning eller andre arbeidsrettede
2146 tiltak.
- 2147 • At satsen for unge som deltar i kvalifiseringsprogrammet, som i dag er lavere enn for voksne
2148 mottakere, heves til tilsvarende nivå som andre mottakere og at barnetillegget på
2149 arbeidsavklaringspenger økes for å gi trygghet og mer nærhet til arbeidslivet.
- 2150 • At minsteytelser i folketrygden skal ligge over vedtatt fattigdomsmål.
- 2151 • [Referanse til likestillingskapittelet].

2152 **Trygg oppvekst - barnevern**

2153 Hvordan vi behandler barna i dag, avgjør hva slags framtid vi får. Hensynet til barn og til barnas
2154 perspektiver og meninger skal løftes fram i politikken. SV jobber for tidlig innsats for barns beste i alle
2155 ledd, gjennom graviditeten, på helsestasjon og i barnehage, skole, barnevern og helsetjenester.

2156 **SV vil jobbe for**

- 2157 • At barns rett til å bli hørt, og til medvirkning, sikres i alle tjenester som retter seg mot barn.
- 2158 • Å fortsette utbyggingen av tilbudene til barn og unge. SV vil ha gratis, åpne møteplasser med
2159 kompetente og omsorgsfulle voksne.
- 2160 • Å sørge for samarbeid mellom faggrupper og sektorer. Barns oppvekstvilkår, rettssikkerhet og
2161 trygghet er avhengig av at fagfolk møtes og samarbeider.
- 2162 • Å fjerne tabuer gjennom å sikre bedre kompetanse og større interesse rundt alvorlige forhold som
2163 vold og seksuelle overgrep. Hjelpetilbudet til barn og unge utsatt for vold og overgrep, og til unge
2164 overgripere må bygges ut. Tilgangen til akutt hjelp må bedres.
- 2165 • Å videreutvikle barnevernets kompetanse og tilstedeværelse på de arenaene barn befinner seg.
2166 Barnevernet må bli mer synlig og tilgjengelig, både for barn, foreldre og for andre fagfolk.
- 2167 • At det biologiske prinsipp ikke skal gå foran barns behov for trygge og utviklingsstøttende
2168 oppvekstvilkår
- 2169 • Å etablere flere barnehus der barn utsatt for vold, overgrep, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse får
2170 møte hele hjelpeapparatet på ett sted. Barnehusene må styrkes økonomisk, køene må avvikles og
2171 det må vurderes om barnehusenes kompetanse også skal benyttes i sivile saker.
- 2172 • At familievernet styrkes, og at barn blir hørt og får tilbud om samtaler ved behov.
- 2173 • At det utredes etablering av en familiedomstol.

- 2174 • At barnevernloven blir en rettighetslov slik at barns rett til beskyttelse blir lovens grunnleggende
2175 prinsipp
2176 • [Les mer om satsing på barn og unges helse i kapittelet om helsepolitikk]

Dissens 11

Et mindretall i landsstyret bestående av Ola Kristian Johansen ønsker å legge til følgende kulepunkt over:

- «Å styrke tilsynsførerordning for barn under offentlig omsorg»

Arbeids- og velferdsetaten (NAV)

2178 Arbeids- og velferdsetatens mål må være høyest mulig deltagelse i arbeidslivet og minst mulig fattigdom.
2179 NAV møter mange mennesker i en vanskelig livssituasjon og har en spesiell rolle i velferdsforvaltningen
2180 vår. NAV må fungere godt, og møte folk med respekt og muligheter. Mange beslutninger i NAV fattes
2181 av saksbehandlere som aldri har møtt personen det gjelder, folk opplever at det ikke er mulig å få
2182 snakke med saksbehandleren som tar viktige avgjørelser for seg. SV vil at NAV skal møte folk der de
2183 bor, og at folk skal ha krav på å vite hvem saksbehandleren sin er. Saksbehandlerne lokalt bør få mye
2184 større beslutningsmyndighet og -frihet.

SV vil jobbe for

- 2186 • Mer målrettede tilbud og tiltak gjennom at ansatte på lokale NAV-kontor gis større frihet til å ta
2187 avgjørelser skreddersydd den enkelte som har behov for hjelp.
- 2188 • At mottakere av sosialhjelp, og andre som i dag har begrenset klagerett, gis full klagerett for å sørge
2189 for at rettssikkerheten deres ivaretas fullt ut.
- 2190 • At NAV har ressurser til å møte folk på en god måte og til å utføre de tjenester etaten er satt til. Slik
2191 kan etaten bedre forhindre lengre opphold utenfor arbeidslivet og sikre folk anstendig livsopphold i
2192 vanskelige situasjoner.
- 2193 • At NAV får IKT-systemer som er oppdaterte og funksjonelle, og at tjenestene er godt tilgjengelige på
2194 nett for å effektivisere drift og tilgjengelighet.
- 2195 • En ombudsfunksjon med ansvar for NAV som kan bidra til å hjelpe folk gjennom systemet, som
2196 kan sikre at rettssikkerheten ivaretas og som skal rapportere løpende til politiske myndigheter om
2197 forholdene i NAV.

Rettferdig boligpolitikk

2198 Alle skal ha et hjem. Boligprisene har økt kraftig de siste to tiårene. Det gjør at foreldrenes lommebok
2199 blir avgjørende for hvem som klarer å skaffe seg sin første bolig. Noen tjener seg rike på å eie mange
2200 boliger, andre får aldri mulighet til å eie sitt eget hjem. Hvem som har et trygt hjem til en pris en kan
2201 leve med har blitt et klassespørsmål.
2202

2203 For SV er boligpolitikken er en like viktig del av velferdspolitikken som helse, utdanning og
2204 inntektssikring. Å sørge for at det er gode og passende boliger til alle, er et ansvar som må løses i
2205 samarbeid mellom staten, kommunene, boligsamvirket og andre boligutbyggere og -forvaltere. For å få
2206 til nok boligbygging til priser folk har råd til er det nødvendig med politisk styring. Markedet klarer ikke
2207 alene å sikre at det bygges nok boliger eller en variert boligmasse. SV vil lage en nasjonal boligplan med
2208 klare mål og konkrete tiltak og tydelig ansvarsfordeling mellom stat og kommune. Planen skal legge til
2209 rette for en byggedugnad hvor kommunene får støtte til å løse sitt ansvar på en god måte. Staten og
2210 byggenæringen er en viktig samarbeidspartner i arbeidet.

2211 Kommunenenes ansvar for boligpolitikken må tydeliggjøres, mens staten på sin side må legge til rette
2212 gjennom gode økonomiske støtteordninger til kommuner, boligbyggerlag og andre som kan bidra til
2213 større og mer variert boligmasse. Byggenæringen må utvikles slik at vi får flere og bedre boliger igjen for
2214 pengene [Referanse til næringskapitlet om innovasjon i byggenæringen]. Kommuner i pressområder
2215 må samarbeide om boligbyggingen. Dersom kommunene ikke samarbeider godt nok må staten pålegge
2216 regionalt plansamarbeid.

2217 Boligspekulanter og kommersielle aktører må forhindres fra å skape utrygghet i leiemarkedet. SV vil øke
2218 andelen av utleieboliger utenfor det ordinære markedet gjennom flere studentboliger og andre typer
2219 billige utleieboliger. Det skal være strenge utbyttebegrensninger for ikke-kommersielle utleieboliger.
2220 Målet er å dempe prisveksten i leiemarkedet og gjør det mulig for folk flest å spare til egen bolig mens
2221 de leier.

2222 De fleste boliger er allerede bygd. Det er viktig at boligområdene har akseptabel standard inne og ute,
2223 har miljøvennlig energibruk, er sikre mot brann og mot farer fra biltrafikk, og har trivelige omgivelser.
2224 Dette er ikke minst viktig for eldre beboere. Det er behov for fornyelse av de store boligområdene med
2225 blokkbebyggelse bygd i 1950-1980-årene. SV går inn for offentlig støtte til støtte forbedringer
2226 blokkbebyggelsen særlig mht miljø, energi og tilgjengelighet. For at eldre kan bli boende i egen bolig er
2227 det viktig med gode offentlige støtteordninger for å installere heis. Husbankens støtteordning må
2228 videreutvikles og tilføres langt større bevilgninger. Kommunene bør sammen med boligsamvirket og
2229 andre ta medansvar for rådgiving for eldre mennesker som ønsker å skaffe tilpasset bolig eller å etablere
2230 bofelleskap og ulike fellesskapsordninger som kan øke boevnen og redusere omsorgsbehovet. De bør
2231 også ta ansvar for å bygge og organisere omsorgsboliger med varierende grad av hjemmehjelp og tilsyn.

2232 **SV vil jobbe for**

- 2233 • En nasjonal boligplan. En slik plan må sette klare forventninger til kommunene gjennom statlige
2234 planretningslinjer som pålegger kommunene å bygge nok boliger til å holde tritt med
2235 befolkningsveksten. Samtidig må staten kunne pålegge regionalt plansamarbeid i pressområder.
- 2236 • At det opprettes et statlig utbyggingsselskap som sørger for at det bygges på flere av de tomtene som
2237 i dag er ferdig regulert for boligformål, særlig i pressområdene.
- 2238 • At det innføres en leietrygghetslov for å sørge for etablering av flere ikke-kommersielle utleieboliger
- 2239 • At det bygges minst 2000 studentboliger årlig, og gjennomgå måten studentboligene finansieres på
2240 for å sørge for mest mulig utbygging.
- 2241 • At Husbanken styrkes for å øke boligbyggingen.
- 2242 • At kommunene tilbys gunstige lån til tomtekjøp og boligbygging, og støtte til ikke-kommersielle
2243 boligprosjekter og boligleasingprogram. SV vil gi folk mulighet til å lease en bolig og senere velge å
2244 kjøpe den.
- 2245 • Å fjerne skattefordelen i formuesberegningen for bolig nummer to for å dempe prisveksten og
2246 redusere boligspekulasjonen.
- 2247 • Å lovfeste kommunenes ansvar for hjelp til vanskeligstilte på boligmarkedet
- 2248 • Å øke kommunenes frihet til å sette eiendomsskatt
- 2249 • Å innføre et samarbeidsprogram for oppgradering av dårlige bomiljøer, mellom stat og
2250 kommunene, for å sikre barn en trygg oppvekst.
- 2251 • Å sikre at mennesker med utviklingshemming får reell mulighet til selv å velge hvordan og med
2252 hvem de vil bo, Husbanken må bare gi tilskudd til prosjekter som ikke fører til nye store
2253 institusjoner
- 2254 • Å forby framtidig tomtefeste, og at boliger på festet grunn skal kunne innløses til en rettferdig pris.
2255 SV vil ikke utvikle tomtefesteinstituttet for fritidsboliger, under forutsetning av at avgiftsnivået holdes
2256 på et akseptabelt nivå.

2257 **Eldrepolitikk**

2258 Svært mange eldre mennesker er friske, og de utgjør en stor ressurs for samfunnet. Denne ressursen bør
2259 utnyttes bedre, også av det offentlige. SV vil legge til rette for aktive eldre gjennom nye boligløsninger,
2260 eldresentre, transportordninger og frivillige organisasjoner, og motvirke eldrediskriminering. SV vil ha
2261 fleksible ordninger som gir økt bruk av eldres kompetanse i arbeidslivet og i kommunene.

2262 Den beste eldreomsorgen utformes i samarbeid med de eldre selv. Potensialet for mer tilrettelagte tilbud
2263 i eldreomsorgen er stort. I dag ønsker mange eldre å bo lenger hjemme Dette må endre måten vi
2264 organiserer eldreomsorgen på i framtiden. Større vekt må legges på hjemmebesøk og tilrettelegging i
2265 hjemmet. Kommunene må sikres økt kompetanse innen blant annet rehabilitering, tilrettelegging og
2266 velferdsteknologi. De ansattes tid og kompetanse avgjør kvaliteten på omsorgstilbudet i hjemmet og på
2267 sykehjem. Økt grunnbemanning gjennom kompetente ansatte i hele stillinger er den beste garantien for
2268 god pleie og omsorg.

2269 Eldre mennesker vil normalt i sine siste leveår ha behov for helse- og omsorgstjenester i eget hjem eller
2270 på sykehjem. Det bør gjøres mer for å tilrettelegge for bruk av velferdsteknologi både i hjemmene og på
2271 sykehjem. Et sykehjem er både en boform og en institusjon. Langt fra alle sykehjem har tilfredsstillende
2272 standard. Mangel på kontakt, aktivitet og trivsel kan føre til passivitet, interesseløshet og inaktivitet.
2273 Forskriften om verdighetsgaranti bør gis et innhold som sikrer kvalitet og høy faglig profesjonell standard
2274 der menneskelighet, verdighet og fagetikk er viktige sentrale sider ved kvaliteten. SV vil at politikken på
2275 dette området handler om det fysiske bomiljøet, formelle krav knyttet til verdighetsgarantien og
2276 kompetansekrav til de ansatte. Økt grunnbemanning gjennom kompetente ansatte i hele stillinger er den
2277 beste garantien for god pleie og omsorg. SV mener at det bør utvikles kvalitetskrav i samsvar med
2278 omsorgsformer som erfaringsmessig gir gode resultater.

2279 Det er et fellesansvar å gjøre det mulig å bo hjemme for de som ønsker det. Staten må utstyre
2280 kommunene med kompetanse, og sørge for god utdanning. Kommunene bør ha mer kompetanse innen
2281 rehabilitering, tilrettelegging og velferdsteknologi. Samtidig som flere vil bo hjemme lenger, har
2282 beboerne på sykehjem blitt eldre og sykere. Tiden på sykehjem er kortere enn den var før. Dette stiller
2283 nye krav til planlegging og utforming av tjenestene på sykehjem.

2284 **SV vil jobbe for**

- 2285 • At det bygges nok omsorgsboliger og sykehjems plasser.
- 2286 • Å gi alle eldre gode muligheter for aktivisering i hverdagen, gjennom å fortsette utbyggingen av
2287 dagsenter og sosiale aktiviteter, og etablere tilskudd til frivillige organisasjoner som gir
2288 aktivitetstilbud.
- 2289 • Å innføre en statlig ordning for bidrag til prosjekter med økt grunnbemanning.
- 2290 • Å innføre en minstedekning for tilgjengelige leger til beboerne ved norske sykehjem.
- 2291 • Å etablere støtteordninger for velferdsteknologi som kommunene kan søke på, for å øke bruken av
2292 velferdsteknologi i eldreomsorgen.
- 2293 • Å bygge ut tilbud om hverdagsrehabilitering og legge til rette for alternative boligløsninger for eldre i
2294 kommunene, som eldrekollektiv, eldretun og forsterkede omsorgsboliger.
- 2295 • At det på sikt innføres spesialisering av sykehjem i befolkningstette områder, slik at eldre kan velge
2296 sykehjem tilpasset deres behov.
- 2297 • Å styrke pårørende og brukeres muligheter til medbestemmelse og rett til selv å disponere de
2298 hjemmetjenestene de er tildelt.
- 2299 • Styrke transportordninger som gjør det mulig for mennesker med funksjonsnedsettelse å være
2300 aktive deltakere i lokalsamfunnet.
- 2301 • Fleksible ordninger som sikrer lengre bruk av eldre arbeidstakeres kompetanse.

2302 **Pensjon**

2303 Alderspensjon fra folketrygden er grunnlaget for en trygg og meningsfull alderdom for alle. SV arbeider
2304 for et pensjonssystem som sikrer alle innbyggere en pensjon å leve av, og som bidrar til å utjevne
2305 økonomiske forskjeller.

2306

2307 Pensjonssystemet etter pensjonsreformen tar i for liten grad hensyn til forskjeller i forventet levealder og
2308 inntekt. Ved en omlegging av tjenstepensjoner må offentlige bidrag særlig løfte yrkesgrupper med lav
2309 lønn og lav forventet levealder.

2310

2311 Overgang fra ytelsesbaserte til innskuddsbaserte tjenstepensjoner flytter risikoen for utviklingen i
2312 pensjonenes verdi fra arbeidsgiver til arbeidstaker. SV vil arbeide for å sikre arbeidstakerne større
2313 innflytelse over hva slags tjenstepensjonssparing bedriften velger, og for å stimulere arbeidsgivere til å
2314 velge ytelsesbaserte pensjoner.

2315

2316 **SV vil jobbe for**

2317 • Et pensjonssystem som løfter pensjonsnivået til yrkesgrupper med lav lønn og lav forventet
2318 levealder.

2319 • Å unngå at den enkelte må ta risikoen for utviklingen av tjenstepensjonens verdi.

2320 • At pensjonssystemet tar høyde for kjønnsforskjeller. Alle endringer må vurderes ut fra et
2321 kjønnsperspektiv.

2322

2323 Kapittel 10: Helse

2324 Vi trenger en ny kurs i helsepolitikken hvis vi skal møte de store helseutfordringene i fremtiden.

2325 Forebygging og helsefremmende arbeid må få en helt annen plass enn i dag.

2326 Klasseforskjeller måles ikke bare i kroner og øre, de kan også måles i helsetilstand og levealder. Slike
2327 helseforskjeller avgjøres tidlig i livet. SV vil dreie innsatsen til det som betyr mest for folkehelsen.

2328 God helse hele livet krever en god start. I dag er ikke helsetilbudet til barn, ungdom og deres foreldre
2329 godt nok. SV vil prioritere gode lavterskeltilbud som sørger for tidlige møter med helsevesenet, raskere
2330 henvisninger og riktigere behandling.

2331 Utsatte grupper har for lav prioritet i helsevesenet. I dag må mennesker som trenger psykisk helsehjelp
2332 vente for lenge. Psykiske lidelser er blant de viktigste årsakene til tapte leveår, nedsatt livskvalitet, uførhet
2333 og fattigdom. Behandling av psykiske lidelser må derfor prioriteres mye høyere. Vi må satse på
2334 forebyggende arbeid for å redusere risikoen for at folk blir psykisk syke og vi må bidra til at de som
2335 trenger det får hjelp raskt. Rask hjelp gjennom fjerning av ventelistene for poliklinisk behandling vil være
2336 et svært viktig tiltak.

2337 Nordmenn er blant de friskeste i verden. Dette skyldes et godt utviklet offentlig velferdstilbud for alle.
2338 Dette tilbudet trues av kommersialisering. Markedstenkning og profittmotiv svekker helsetilbudet og
2339 øker klasseforskjellene. De markedsinspirerte finansieringssystemene i helse-Norge fremmer enkle og
2340 raske operasjoner framfor helhetlig behandling av mer komplekse lidelser. Når noen inngrep blir mer
2341 lønnsomme for sykehusene enn andre, får vi et helsetilbud med dårligere pasientbehandling og
2342 pasientsikkerhet. SV vil stoppe slik markedsretting, og arbeide for at helsevesenet organiseres ut fra mål
2343 om bedre folkehelse, mer forebygging og bedre behandling.

2344 Helsevesenet må moderniseres. Velferdsteknologi og digitalisering kan styrke helsearbeidet betraktelig,
2345 men det krever endring i måten vi organiserer tjenestene. SV vil at den norske helsetjenesten skal ligge i
2346 front på dette området.

2347 Hovedprioriteringer for SV i perioden

- 2348 • **Et helseløft for barn og unge.** Styrke satsing på skolehelsetjeneste og helsestasjoner med 1500
2349 årsverk. Alle nyfødte skal få hjemmebesøk. Helsesøstertjenesten skal bli tydelig til stede for barn,
2350 ungdom og i skolene. Satsing på helsepersonell som kan forebygging og den nære
2351 lavterskelkontakten. Styrke samarbeidet mellom helsetjeneste, skole, barnevern, idrett og kulturliv
2352 for å skape gode oppvekstvilkår.
- 2353 • **Å fjerne køene.** Åpne dørene i rusomsorg og psykiatri gjennom å avvikle ventelistene for poliklinisk
2354 behandling på rus og psykisk helse. Forebygging og tidlig innsats må belønnes. Ingen skal vente mer
2355 enn 30 dager på poliklinisk behandling.

Dissens 12

Et mindretall i landsstyret bestående av Ole Kristian Johansen og Oddrun Årflot ønsker å slette følgende tekst fra kulepunktet over: «Å fjerne køene».

- 2356 • **Gode tenner hele livet.** For de fleste blir ikke tannhelse dekket av fellesskapet slik andre viktige
2357 helsetjenester. Derfor vil SV starte på en opptrappingsplan som skal ende med at all nødvendig
2358 tannhelsehjelp er dekket av folketrygden på samme måte som andre helsetjenester.
2359

2360 **Folkehelse**

2361 Nordmenn har stort sett god helse. Likevel er det på helsen vår vi kan se noen av de tydeligste bevisene
2362 på klaseskillene i Norge. Det gode helsegjennomsnittet skjuler store, systematiske forskjeller; De som
2363 tjener mest har også best helse. Disse urettferdige helseforskjellene er sosialt skapt og mulig å gjøre noe
2364 med. Så lenge forskjellene skyldes ulikheter i samfunnets ressursfordeling, er det fellesskapets ansvar å
2365 påvirke denne fordelingen i en mer rettferdig retning. Rettferdig fordeling er den beste
2366 folkehelsepolitikken.

2367 Helse er ikke et individuelt anliggende, og folkehelsearbeidet må derfor ikke bare rettes mot individet.
2368 Folkehelsen henger sammen med levekår, ytre miljø og sosiale og samfunnsmessige forhold. Å styrke
2369 folkehelsen handler om å skape gode oppvekstvilkår, arbeid til alle og et inkluderende samfunn.

2370 De sosiale helseforskjellene må møtes offensivt gjennom mange forskjellige tiltak:

2371 For det første gjennom mer rettferdig fordeling [les mer i kapitlene om økonomi og velferd].

2372 For det andre gjennom en tryggere og mer helsefremmende oppvekst [les mer om oppvekst i kapitlene
2373 om velferd og kunnskap].

2374 For det tredje gjennom et mer inkluderende samfunn og arbeidsliv [les mer i kapitlene om mangfold og
2375 arbeidsliv]

2376 Vår egen livsstil er også viktig. Livstilsrelaterte sykdommer har store kostnader for den enkelte i form av
2377 redusert livskvalitet og tapte leveår, og fører også til store kostnader for samfunnet. Forebyggende
2378 helsetiltak og å legge til rette for positive helsevalg er avgjørende for å bedre folkehelsen. Dette vil bidra
2379 til mindre psykiske lidelser, mindre sykdom, færre ulykker, sprekere alderdom og høyere livskvalitet.

2380 Folkehelseutfordringen er ekstra store blant barn og unge og hos mange mennesker med
2381 minoritetsbakgrunn. Lav aktivitet hos ungdommen og høyere forekomst av diabetes i flere
2382 minoritetsgrupper er eksempler på dette. Disse gruppene må prioriteres i folkehelsearbeidet.

2383 **SV vil jobbe for**

- 2384 • Å styrke det offentlige informasjonsarbeidet om ernæring og kosthold og gevinsten av fysisk aktivitet.
- 2385 • Å bruke avgiftssystemet for å dreie forbruket i retning av mer sunn mat
- 2386 • Å bedre kommunikasjonen i helsevesenet gjennom å sørge for enkelt språk, mer bruk av kvalifiserte
2387 tolker, informasjon på flere språk og mer muntlig informasjon om rettigheter i helsevesenet
- 2388 • Å avklare papirløses status knyttet til adgangen på helsetjenester, for å få en klar grenseoppgang for
2389 hvilke tjenester som skal være tilgjengelige for personer uten lovlig opphold. Utgangspunktet for en
2390 slik avklaring er at alle mennesker har rett på nødvendig helsehjelp.
- 2391 • At det innføres en forpliktende opptrappingsplan for folkehelse som skal inkludere alle sektorene i
2392 samfunnet og hvor spesielt frivillig sektor skal spille en viktig rolle
- 2393 • At likemannsmidlene styrkes sånn at folk som har en sykdom eller funksjonsnedsettelse bidrar til å
2394 lære andre å leve med den samme sykdommen eller funksjonsnedsettelsen.

2395 **En god oppvekst**

2396 Grunnet for helse og livskvalitet avgjøres tidlig i livet; under svangerskapet og i barne- og
2397 ungdomsårene. Selv om norske barn og unge er blant de friskeste i verden er det en rekke
2398 helseutfordringer som må møtes på et tidlig stadium, slik som økende overvekt, inaktivitet, diabetes,
2399 psykiske lidelser, kroniske sykdommer og rus og vold i nære relasjoner. Dessverre blir denne delen av
2400 livet ofte nedprioritert i helsepolitikken. SVs satsing på folkehelse vil i denne stortingsperioden vie
2401 særskilt oppmerksomhet til barn og unge.

2402 Helsestasjonene og skolehelsetjenesten er sentrale i SVs satsning. 1,2 millioner barn, unge og foreldre
2403 bruker hvert år disse tjenestene, som er gratis, åpne for alle og med lav terskel for kontakt. Tjenestene

2404 mangler imidlertid i overkant av 1500 stillinger (helsesøstre, fysioterapeuter, jordmødre) for å holde en
2405 god standard. SV vil sikre denne standarden og på denne måten bidra til færre langvarige
2406 helseproblemer og mindre klasseforskjeller.

2407

2408 Det er ikke like godt å være nyfødt i alle kommuner. Mens nyfødte noen steder får hjembesøk av
2409 helsesøster, har andre ikke slike tilbud. Tidlig hjemmebesøk er svært viktig, både for relasjonsbygging
2410 mellom barn og foreldre, og for å fremme god oppvekst. Derfor vil SV at alle nyfødte skal ha krav på
2411 hjemmebesøk fra helsestasjonen. På sikt bør hjemmebesøk i større grad også brukes for eldre barn.

2412 Barn av voldelige foreldre, barn av foreldre med rusproblemer og barn av foreldre med psykiske lidelser
2413 møter spesielle utfordringer i hverdagen. Støtteapparatet for disse barna må styrkes, også når foreldre får
2414 behandling og hjelp.

2415

2416 Ungdom er særlig utsatt for seksuelt overførbare sykdommer. For å settes i stand til å ivareta sin egen
2417 seksuelle helse på en god måte, og for å bli trygg på egen seksualitet, er det avgjørende at ungdom får
2418 god seksualundervisning tidlig.

2419

2420 **SV vil jobbe for:**

- 2421 • En ny satsing på barn og unges folkehelse. Styrke helsestasjonene og skolehelsetjenesten med 1500
2422 nye årsverk. Alle nyfødte skal ha hjemmebesøk fra helsestasjonen.
- 2423 • At alle kommuner skal ha tilbud om helsestasjon for ungdom fra 13 til 25 år. For mindre
2424 kommuner kan dette skje i tverrkommunalt samarbeid.
- 2425 • Å opprette et nasjonalt kompetansesenter for helsestasjons- og skolehelsetjenesten.
- 2426 • Å innføre strengere regler for å skåne barn fra reklame for usunne produkter
- 2427 • At idretten sikres gode rammevilkår og at fysisk aktivitet i skole og arbeidsliv gis større plass
- 2428 • At det opprettes en offentlig portal med kvalitetssikret informasjon om graviditet og fødsel samt en
2429 nasjonal bekymringstelefon for gravide

2430 **Pasientsikkerhet**

2431 Selv om Norge har en av de beste helsetjenestene i verden, er tap av liv og helse hos pasienter på grunn
2432 av uønskede hendelser et stort problem. Forskning viser at for mange årlig dør, skades, infiseres,
2433 gjeninnlegges, eller blir liggende lenger på grunn av feil gjort på sykehus. Vi vil nok aldri få et helsevesen
2434 helt uten feil, men pasientsikkerheten skal styrkes gjennom å utvikle en mer lærende kultur ved norske
2435 sykehus. Det må bli større åpenhet om feil. Feil må meldes og deles uten frykt for konsekvenser, og
2436 åpenheten må ses på som sentral i utviklingen av bedre tjenester. Det betyr ikke at helsepersonellet skal
2437 bruke mer tid på å rapportere etter nasjonale krav, men at det enkelte sykehus i større grad må ta ansvar
2438 for at feil ikke gjentas.

2439 Det er et tankekors at pasienter ikke er mer sentrale når kvalitet og ressurser skal fordeles i
2440 helsetjenesten. SV vil sette pasienten i sentrum ved å la pasienters tilbakemelding og behov bli viktigere i
2441 utviklingen av helsetjenestene.

2442 [Les mer om helsetjenester og IKT i kapittelet om digitalisering]

2443 De ansatte må ha tid til å gjøre jobben sin, og oppleve trygge og stabile rammer. Dessverre er det slik at
2444 svært mange ansatte – ofte kvinner – tilbys små, midlertidige stillinger, og må løpe mellom skift for å få
2445 endene til å møtes. SV vil ha hele, faste stillinger og mindre bruk av vikarer. Dette vil skape kontinuitet
2446 og trygghet, som er avgjørende for kvalitet og pasientsikkerhet. Forskning viser også at vakter som varer
2447 lenger enn normal arbeidsdag fører til mer feil. Mange leger jobber svært lange vakter, SV vil vurdere
2448 maksgrenser for hvor lenge vaktene kan vare på bakgrunn av tilgjengelig forskning.

2449 De ansatte må sikres tid til å hjelpe pasientene. I dag bruker helsepersonell mye tid på papirer, og det
2450 går ut over pasientene. Nasjonale og kommunale rapporteringskrav har skapt et helsevesen hvor vi
2451 bruker mer tid til å rapportere om kvalitet enn vi bruker på å lage kvalitet. SV vil føre mer makt over til
2452 helsepersonellet og redusere kravene til rapportering oppover i systemet. Det er når leger, sykepleiere og
2453 helsefagarbeidere har tid til den enkelte pasient at vi skaper god helse.

2454 SV vil redusere innslaget av markedsinspirerte systemer i helsevesenet. Systemene er først og fremst
2455 laget for å effektivisere, men går i mange tilfeller ut over kvalitet og sikkerhet for pasientene. Å
2456 utelukkende styre ressurser etter pasientflyt og ventelister, sier lite om kvaliteten på behandlingen den
2457 enkelte pasienten får.

2458 Stadig flere bedrifter benytter seg av muligheten til å kjøpe vei i helsekøene for sine ansatte, når de
2459 tegner helseforsikring og kjøper private tjenester. En slik utvikling fører til at betalingsevne går foran
2460 faktiske behov i helsekøen, og det svekker det offentlige tilbudet. SV jobber for et rettferdig helsevesen,
2461 hvor prioriteringer gjøres på et helsefaglig grunnlag.

2462 **SV vil jobbe for**

- 2463 • En ny organisering av helsetjenestene som sikrer at kvalitet og pasientsikkerhet prioriteres foran
2464 kortsiktige økonomiske innsparinger
- 2465 • At fastlegekontorene får et større koordinerings- og oppfølgingsansvar
- 2466 • At pasienter som ikke får behandling ved valgt sykehus innen behandlingsfristen skal få hjelp til å
2467 finne et umiddelbart alternativ.
- 2468 • At alle som innlegges får en fast kontaktperson som gir oppfølging og veiledning.
- 2469 • At langsiktige konsekvenser for samfunn og helse blir viktig i alle effektiviserings- og
2470 omorganiseringsprosjekter.
- 2471 • Å øke åpenheten om alvorlige feil, og etablere en permanent utrykningsenhet som skal undersøke
2472 mistenkelige dødsfall og skader.
- 2473 • Å innføre bedre systemer som bruker tilbakemeldinger fra pasientene for å utvikle tjenestene.
- 2474 • Å føre mer beslutningsmakt over til helsepersonellet gjennom å redusere rapporteringskravene i
2475 helsesektoren.
- 2476 • At hele stillinger gjøres til normen i helsetjenestene.
- 2477 • At medikamenter uten vitenskapelig dokumentert effekt skal merkes, for å hindre brukere i å bli
2478 lurt.

2479 **Et bedre offentlig helsevesen**

2480 Et sterkt offentlig helsevesen gir likeverdig tilgang til helsetjenester og bidrar til å utjevne sosiale
2481 helseforskjeller.

2482 Sterke kommersielle aktører forsøker i dag å ta over det offentliges oppgaver for å tjene penger på helse.
2483 For å kapre kontrakter dumpes lønn, pensjon og rettigheter for de ansatte og helsetilbudet holdes til et
2484 minimum. Kommersialisering av helse og omsorg er en dårlig strategi for å øke kapasiteten i
2485 helsevesenet. Privat drift skaper ikke flere leger, sykepleiere eller helsefagarbeidere, og gir ikke økt
2486 kvalitet og pasientsikkerhet for befolkningen SVs strategi for bedre helse- og omsorgstjenester er å
2487 videreutvikle fellesskapsløsningene i dialog med pasienter og ansatte.

2488 Innslaget av private tjenester skal først og fremst begrenses til ideelle organisasjoner. Disse har vært
2489 viktige i oppbyggingen av helsetilbudet i Norge, og må fortsatt være viktige drivkrefter i utviklingen av
2490 velferden. For å gi gode rammer for dette må langsiktige og trygge avtaler erstatte anbudsregimene som i
2491 dag preger deler av helsetjenesten.
2492

2493 **SV vil jobbe for**

- 2494 • Å styrke brukernes stilling i helsetjenesten gjennom mer medbestemmelse og involvering i
- 2495 tjenesteutviklingen
- 2496 • Å gi ansatte i helsetjenesten gode muligheter til å drive innovasjon på egen arbeidsplass.
- 2497 • Et omfattende effektiviseringsprogram for å utnytte kapasiteten i det offentlige helsevesenet fullt ut,
- 2498 og at offentlig kapasitet bygges opp i stedet for å øke bruken av kommersielle aktører
- 2499 • Å pålegge kommersielle aktører et ansvar for opplæringen av nytt personell på lik linje med
- 2500 offentlige institusjoner, for eksempel gjennom et avgiftssystem
- 2501 • Å hindre etablering av kommersielle aktører som går ut over det offentlige tilbudet gjennom å
- 2502 opprette en godkjenningsordning for alle aktører som leverer spesialisthelsetjenester, etter modell
- 2503 fra godkjenningsordningen for sykehus
- 2504 • Å avvikle dagens anbudsregime for helsetjenester, og innføre et system med langsiktige avtaler med
- 2505 ideelle virksomheter der kvalitet er viktigere enn kortsiktige økonomiske vurderinger
- 2506 • At private helsebedrifter med offentlig avtale skal miste avtalen hvis de prioriterer privat betalende
- 2507 pasienter.

2508 **Sykehus**

2509 I viktige spørsmål må folk bli hørt og politikere kunne stilles til ansvar. Dagens helseforetaksmodell
2510 overlater sentrale politiske beslutninger til byråkrater og er udemokratisk. Styrene i helseforetakene er
2511 ikke valgt av folkevalgte organer. SV mener sykehusene skal være demokratisk styrt. Vi vil avvikle
2512 foretaksmodellen, og sikre at styringen av sykehusene gjøres av folkevalgte i full åpenhet.

2514 **SV vil jobbe for**

- 2515 • At sykehusene rammefinansieres, og at prioriteringene skjer gjennom aktiv faglig styring fra
- 2516 sykehusenes styrer og nasjonalt politisk hold. Økonomisystemene må endres slik at de blir lik øvrig
- 2517 offentlig forvaltning
- 2518 • At finansieringsløsninger som bidrar til at faglige vurderinger kommer i bakgrunnen endres.
- 2519 • [Det vil legges frem en egen uttalelse med detaljert modell for styring av sykehusene på landsmøtet
- 2520 2013]
- 2521 • [Les mer om helsedemokrati og sykehusstyring i kapittelet om demokrati og folkestyre]

2522 **Tannhelse**

2523 Tennene er en viktig del av helsen vår. Likevel er tannhelse ikke dekket av det offentlige slik andre
2524 sentrale helsetjenester er. I dag er selv små tannhelsebehandlinger så dyre at mange ikke har råd til å gå
2525 til tannlegen. Det er store prisforskjeller mellom tannleger, og det har blitt avdekket mange tilfeller av
2526 overbehandling.

2527 SV vil gjøre tannbehandling rimeligere. Vi vil først dekke tjenestene til dem som trenger det mest, før vi
2528 gradvis innfører en maksgrænse for egenbetaling for alle nødvendige tannhelsetjenester. Parallelt er det
2529 viktig å innføre priskontroll på tannhelsetjenester, og tilsynet må styrkes for å unngå spekulativ
2530 overbehandling.

2531 **SV vil jobbe for**

- 2532 • Å gjøre tannhelse til del av det ordinære helsesystemet. Målet er at all nødvendig tannbehandling
- 2533 skal være betalt av fellesskapet med en egenandelsgrænse på maksimum 2500 kroner

2534 **Trygge og nære helsetjenester**

2535 Norge er et spredtbygd land. I dag ser vi en sterk tendens til sentralisering av helsetilbudet til de store
2536 byene. Behovet for sterke faglige miljøer i en stadig mer spesialisert helsetjeneste driver utviklingen.

2537 Sentraliseringen har ikke ivaretatt behovet for nære og tilgjengelige helsetjenester på en god nok måte.
2538 SV vil ha et trygt helsetilbud i hele landet. Det innebærer at vi må desentralisere det vi kan, og
2539 sentralisere det vi må. Hva som kan og bør desentraliseres må tilpasses de lokale forholdene, og vil være
2540 ulikt i ulike deler av landet. Ensporet sentralisert og strømlinjeformet helsetjeneste går ut over distriktene
2541 og skaper utrygghet for de som bor der.

2542 Det desentraliserte fødetilbudet er også under press. Vi trenger gode fødestuer, fødeavdelinger og et
2543 helhetlig fødetilbud som sikrer at kvinnene når frem til profesjonell helsehjelp innen fødselen. De
2544 senere årene har sterke krefter jobbet for sentralisering av fødetilbudet. SV vil ha et desentralisert
2545 fødetilbud for å sikre at fødetilbudet finnes der folk bor.

2546 Ambulansetjenesten og telemedisinen kan bidra til å sikre nærhet til helsetilbudene for mange
2547 mennesker. Med utdannede fagfolk og god bruk av tjenestene kan mange liv reddes. En god
2548 ambulansetjeneste skal sikre stabilisering og starte behandling, men den skal ikke erstatte
2549 lokalsykehusene. SV vil styrke ambulansetjenesten for å sikre at flere mennesker opplever at det er kort
2550 vei til kvalifisert hjelp. Det telemedisinske tilbudet må bygges ut for å sikre at flere mennesker kan få
2551 hjelp nærmere der de bor.

2552 **SV vil jobbe for**

- 2553 • Å øke kompetansen innen avansert pleie og omsorg i distriktene gjennom målrettet etter- og
2554 videreutdanning, slik at pasienter med kroniske sykdommer kan få hjelp lokalt og slipper å reise til
2555 sykehuset.
- 2556 • Å styrke lokalsykehusene og det lokale fødetilbudet
- 2557 • Å styrke ambulansetjenesten og fjernmedisintilbudet lokalt slik at folk med lang vei til sykehus får
2558 forsvarlig behandling
- 2559 • At ordningen med fritt sykehusvalg brukes aktivt av fastlegene til å sørge for best og raskest mulig
2560 behandling

2561 **Rekruttering**

2562 Endringer i befolkning og folkehelse gjør at Norge fremover har et stort behov for helsepersonell. Skal vi
2563 møte denne utfordringen må vi arbeide for å øke statusen for sykepleiere, helsefagarbeidere og
2564 terapeuter gjennom bedre arbeidsvilkår.

2565 I dag har spesielt de kvinne-dominerte yrkene i helsetjenesten dårlige arbeidsvilkår. Det er vanlig med
2566 deltid, lave lønninger og midlertidige stillinger. Dette gjør at mange forlater helse- og omsorgsyrket, for å
2567 jobber i andre næringer. SV mener bedre lønns- og arbeidsvilkår for helsepersonell er en forutsetning
2568 for god bemanning og høy kvalitet på tjenestene også i framtiden.

2569 **SV vil jobbe for**

- 2570 • At ansatte i sykehusene som ønsker det skal få tilbud om hele og faste stillinger.
- 2571 • At sykehusene innfører vikarpooler for å håndtere vikarbehov og for å kunne tilby flere hele
2572 stillinger.
- 2573 • At all konkurranseutsatt virksomhet i sykehusene gjennomgås med mål om å gjennomføre flest
2574 mulig oppgaver i sykehusenes egen regi slik at pasientsikkerhet og kontroll med tjenestene blir
2575 bedre.
- 2576 • At sykehusene gis pålegg om å tilby nok læreplasser for å ivareta samfunnets utdanningsbehov.
- 2577 • Å gi helsepersonell opplæring som tettere knyttet til den lokale helsetjenestens behov slik at flere
2578 kan få nødvendig behandling nær hjemmet.

2579 **Rusomsorg**

2580 SV vil styrke innsatsen mot rusavhengighet. Hovedmålet må være forebygging, gjennom en restriktiv
2581 rusmiddelpolitikk, gode oppvekstvilkår for barn og unge og helse- og omsorgstjenester med lav terskel
2582 og minimal ventetid.

2583 De som ønsker å slutte med rusmidler må få god og rask hjelp. SV vil satse på tverrfaglig spesialisert
2584 rusbehandling som tilbyr koordinerte og helhetlige tjenester uten unødvendige brudd i behandlingen.
2585 Rusavhengige er som alle andre mennesker – de er forskjellige. Derfor må avvenningstilbudet være
2586 preget av et faglig mangfold, med mulighet for å velge mellom ulike behandlingsmetoder. Noen klarer
2587 seg godt med korttidsbehandling, mens andre trenger lengre tid på å komme seg ut av rusen. I dag vrir
2588 stadig flere helseforetak innsatsen fra langtids- til korttidsbehandling. En slik utvikling gagnar ikke
2589 nødvendigvis rusavhengige. SV vil sikre at det opprettholdes tilbud om langtidsbehandling over hele
2590 landet. Folk må få tilgang på behandling fort, og ventelistene må avvikles. Ingen skal vente mer enn 30
2591 virkedager på et poliklinisk tilbud. SV ønsker begrensede forsøk med heroinassistert behandling for de
2592 aller mest utsatte brukerne. De som ikke klarer å slutte med rusmidler, må få bistand som kan sikre
2593 skadereduksjon og et verdig liv.

2594 Rusavhengige må sikres verdige boforhold, tilbud om arbeid, studier eller annen sysselsetting og få hjelp
2595 til å oppnå en ordnet økonomi. Kommunene har et særlig ansvar for å sikre sammenheng og helhet i
2596 tjenestene. All behandling og hjelp av rusavhengige må preges av brukermedvirkning, likeverd og
2597 respekt.

2598 **SV vil jobbe for**

- 2599 • En ny tiårig opptrappingsplan for rusfeltet. Planens mål skal være å fjerne behandlingsskøer, sikre
2600 helhetlig behandling og rehabilitering og skaffe nok egnede boliger for rusavhengige. Rusavhengige
2601 skal få tilbud om hjemmerehabilitering med vekt på boevne og trening på hverdagsoppgaver
- 2602 • Å etablere mottaks- og oppfølgingsentre over hele landet.
- 2603 • Å sikre at pasienter i legemiddelasistert behandling mottar fullgod rehabilitering, og ikke bare
2604 medisin.
- 2605 • Å sikre at tilbudet om rusavvenning er mangfoldig og at ulike behov dekkes både i
2606 behandlingsmetode og - lengde.
- 2607 • At bosted med oppfølging skal defineres som en del av behandlingsopplegget og at folk må få
2608 botilbud i varige boliger.
- 2609 • Å innføre røyke-/sprøyteromløsninger med helse- og sosialfaglig personell i de store byene.
- 2610 • At bruken av fengselsstraff og bøter mot rusavhengige for besittelse av brukerdoser avskaffes, og
2611 erstattes med andre reaksjonsformer

2612 **Alkohol**

2613 SVs mål for alkoholpolitikken er å verne enkeltmennesker mot avhengighet og alkoholskader og å verne
2614 samfunnet mot vold og negative ringvirkninger av andres misbruk. Spesielt sårbare er familie, barn og
2615 venner av folk som er alkoholavhengige.

2616 Det drikkes mer alkohol i Norge i dag enn tidligere som følge av en liberal alkoholpolitikk de siste
2617 femten årene. Dette har ført til økte sosiale problemer. Sammenhengen mellom tilgjengelighet, pris og
2618 misbruk er sterk. SV vil derfor arbeide mot salg av vin og brennevin i butikk og justere opp
2619 alkoholavgiftene for å unngå at alkohol blir relativt billigere når kjøpekraften øker.

2620 Vinmonopolet sikrer regulert omsetning, godt vareutvalg og rimelig tilgjengelighet over hele landet.
2621 Vinmonopolet er viktig for en ansvarlig alkoholpolitikk og for et likeverdig tilbud av alkoholholdige

2622 drikkevarer. SV vil føre en alkoholpolitikk som er konsekvent og forståelig og vil derfor fjerne ordningen
2623 med forkortede salgstider dagen før helligdager og på lørdager.

2624 **SV vil jobbe for**

- 2625 • Å øke alkoholavgiftene for å redusere tilgjengeligheten
- 2626 • At bevillingshavere som gjentatte ganger bryter alkoholloven mister muligheten til å få bevilling
- 2627 • Å åpne for kommunale tillegg i bevillingsgebyrene for å finansiere økt kontroll med skjenking
2628 og salg av alkohol
- 2629 • Å tillate salg av alkohol etter klokken 1500 også på dager før helligdag
- 2630 • Tilbud om vinmonopol i alle kommuner som ønsker det
- 2631 • At kommunene gis frihet til å sette skjenketidene selv

2632 **Psykisk helse**

2633 SV arbeider for et psykisk helsevern som tar utgangspunkt i folks rett til medvirkning, forebygger
2634 helseplager, og yter tjenester tilpasset den enkeltes behov.

2635 Psykiske lidelser er blant de viktigste årsakene til tapte leveår, nedsatt livskvalitet, uførhet og fattigdom.
2636 SV vil derfor at forebygging og behandling av psykiske lidelser skal ha høyere prioritet enn i dag. Vi vil
2637 arbeide for bedre og mer tilgjengelig behandling, styrke pasientenes stilling og arbeide mot utestenging
2638 og stigmatisering av mennesker med psykiske lidelser.

2639 Det er et stort problem at mange ikke får hjelp når de trenger det. Vi trenger et psykisk helsevern som i
2640 større grad hjelper brukerne på deres egne premisser, stiller opp når folk er i nød, samordner tjenester
2641 og bidrar til lavteksttilbud og selvorganisert selvhjelp.

2642 **SV vil jobbe for:**

- 2643 • Å avvikle ventelistene i psykisk helsevern og sikre alle som trenger poliklinisk behandling et tilbud
2644 innen 30 virkedager
- 2645 • Å styrke skolehelsetjenesten og øke innsatsen mot mobbing og sosial isolasjon.
- 2646 • Finansieringsordninger som fremmer ambulante tjenester og hjemmebehandling
- 2647 • Styrket rettsvern for psykisk syke, strengere regler for bruk av tvungent psykisk helsevern og bruk av
2648 unødvendig tvang
- 2649 • Å bidra til gode rammevilkår for å skape felles arenaer for kunnskapsdeling om selvorganisert
2650 selvhjelpsarbeid og styrke satsningen på lokalt selvhjelpsarbeid.
- 2651 • Å opprette flere lavterskeltilbud, både for unge og voksne

2652 **Verdivalg i helsepolitikken**

2653 Vi stilles overfor mange verdivalg i helsepolitikken. Ny teknologi bidrar til mange muligheter, folk får
2654 leve lenger og med bedre helse for hvert år som går. Samtidig fører den nye kunnskapen og teknologien
2655 oss inn i nye etiske dilemmaer.

2656 Mange av disse spørsmålene setter samfunnet, og menneskene, i valgsituasjoner som kan være
2657 vanskelige. Det er vanskelig å styre den teknologiske og medisinske utviklingen, men det er et politisk
2658 ansvar å ta stilling hvor grensene går, og hva samfunnet skal bruke ressurser på.

2659 SVs utgangspunkt er at alle mennesker er likeverdige. Alle skal gis samme muligheter til meningsfulle liv
2660 og verdig død.

2661 **SV vil jobbe for**

- 2662 • Å etablere en god offentlig ordning for livstestament der mennesker kan selv avklare sin holdning til
- 2663 for eksempel livsforlengende behandling
- 2664 • Å styrke og sikre en god og verdig behandling av døende (palliativ behandling), også med nok
- 2665 ressurser.
- 2666 • Fortsatt forbud mot aktiv dødshjelp, men gjennomgå retningslinjer og handlingsmuligheter for
- 2667 helsepersonell når en pasient står ved livets slutt.
- 2668 • At blodprøver som har som mål å avdekke genetiske egenskaper hos fosteret forbys
- 2669 • Et offentlig tilbud om tidlig ultralyd. Svangerskapsomsorgen skal gi ekstra oppfølging til foreldre, og
- 2670 sørge for god informasjon om tilbudet før de velger det. Dersom ultralyd avdekker avvik skal ekstra
- 2671 svangerskapsomsorg gis
- 2672 • Hindre at det utvikler seg et kommersielt marked for DNA-analyser knyttet til helse
- 2673 • Å etablere et forpliktende organdonasjonsregister hvor en kan registrere seg som potensiell giver
- 2674 • At eggdonasjon tillates
- 2675 • At bruk av surrogat ikke tillates. Sikre god offentlig informasjon om dilemmaer, farer og risiko både
- 2676 for surrogatmødre og biologiske foreldre ved å gjøre dette i utlandet.

2677 **Kronisk sykdom og nedsatt funksjonsevne**

2678 Noen trenger helsevesenet oftere enn andre. Kroniske sykdommer og enkelte funksjonsnedsettelse

2679 øker behovet for hyppige helsetjenester. Et velfungerende helsevesen med kompetanse på kronisk

2680 sykdom og funksjonsnedsettelse kan være forskjellen på et godt liv og et liv med unødige smerter og

2681 plager.

2682 God habilitering og rehabilitering er forskjellen på om folk blir helt friske eller ikke, særlig er dette viktig

2683 for barn og unge. Rehabilitering skal være en naturlig del av behandlingen, både for mennesker som er

2684 rammet av kroniske tilstander og for andre som trenger rehabilitering etter sykdom. Manglende eller

2685 dårlig tilbud om rehabilitering fører til mer sykdom for folk og større kostnader for samfunnet.

2686 Habilitering og rehabilitering skal i størst mulig omfang gjennomføres der folk bor for å gi flere mulighet

2687 til bedre håndtering av hverdagen etter at man har fått en funksjonsnedsettelse eller en kronisk sykdom.

2688 SV vil overføre mer av ansvaret for rehabilitering til kommunene fordi mye av den viktigste

2689 rehabiliteringen handler om å komme inn i hverdagen med en ny sykdom eller funksjonsnedsettelse.

2690 Med flere ergoterapeuter og fysioterapeuter kan kommunene settes i stand til å drive gode

2691 rehabiliteringstilbud. Likevel må det fortsatt være tilbud om spesialisert rehabilitering for de tilstandene

2692 der dette gir best behandling og resultat, for eksempel er det avgjørende at rehabilitering av

2693 sansetapsgruppen fortsatt rettighetsfestes og finansieres gjennom folketrygdloven.

2694 **SV vil jobbe for**

- 2695 • Å opprettholde ordningen med behandlingsreiser til utlandet for folk som har god nytte av det, og
- 2696 utvide ordningen til nye grupper, for eksempel muskelsyke
- 2697 • Å jobbe for å styrke kunnskapen om smertelindring i helsevesenet
- 2698 • Å sikre at rehabilitering blir en reell del av behandlingkjeden for alle som trenger det
- 2699 • At en større del av rehabiliteringen blir kommunenes ansvar, og at ansvarsoverføringen følges av
- 2700 kompetansekrav og finansiering

2701

2702 Kapittel 11: Demokrati og folkestyre

2703 SVs mål er at alle skal sikres like muligheter til å delta i demokratiet. Grunlaget for en rettferdig
2704 fordeling av goder og byrder i samfunnet er rettferdig fordeling av makt. SV vil utvide, fordype og fornye
2705 demokratiet, hvor målet er å gi vanlige mennesker økt makt og innflytelse over sitt eget liv og samfunnet
2706 de bor i.

2707 Lik rett til utdanning, helsetjenester og velferd er forutsetninger for at alle kan være i arbeid og delta på
2708 like fot i samfunnet. Sterk konsentrasjon av rikdom på få hender gir enkelte mennesker uforholdsmessig
2709 sterk innflytelse over beslutninger som berører mange. SV ser omfordeling og demokrati som to sider av
2710 samme sak. SV vil styrke demokratiets makt over markedskreftene, styrke sivilsamfunnet og de folkelige
2711 bevegelsene og flytte beslutninger nærmere innbyggerne. Vi vil øke folks innflytelse gjennom oppvekst -
2712 og utdanningspolitikken, på arbeidsplassene, og i møte med velferds- og helsetjeneste.

2713 SV er opptatt av å sikre at barn og unge uten stemmerett skal høres, i tråd med FNs barnekonvensjon.
2714 SV er for å gi 16-åringer stemmerett og for å sikre ungdom innflytelse gjennom formelle kanaler, i skoler
2715 og i organisasjonslivet. SV er opptatt av Norges rolle for å fremme menneskerettighetene internasjonalt.
2716 Den nasjonale innsatsen er viktig, også for å gi oss selv troverdighet ute.

2717 SV vil sikre at den frie demokratiske debatten gis gode kår, nasjonalt, lokalt og i møte med teknologisk
2718 utvikling.

2719 Mange beslutninger og rettigheter i arbeidslivet og andre samfunnsforhold som i Norge er demokratisk
2720 bestemt, utfordres i dag fra Brussel. EØS-avtalen undergraver dermed det norske demokratiet. SV vil
2721 erstatte dagens avtale med en mindre omfattende handels- og samarbeidsavtale med EU.

2722 SV vil legge til rette for å bygge opp en tredje sektor i norsk økonomi basert på samvirke og bedrifter eid
2723 av de ansatte. At de ansatte selv eier sin egen arbeidsplass vil bety mer makt over egen hverdag for
2724 lønnsstakerne. SV vil jobbe for å regulere bedriftsformer som minker de ansattes innflytelse, slik som
2725 franchise.

2726 Hovedprioriteringer for SV i perioden

- 2727 • **Mer makt over egen arbeidshverdag.** SV vil gi ansatte større makt i bedriftene og ved å styrke
2728 fagbevegelsens posisjon, blant annet gjennom kollektiv søksmålsrett i viktige spørsmål.
 - 2729 • **En demokratisk sektor i norsk arbeidsliv.** SV vil bygge opp en tredje sektor i norsk arbeidsliv basert
2730 på demokratiske eieformer. Det bør være et mål at også arbeidslivet drives etter demokratiske
2731 prinsipper. SV vil blant annet etablere lovverk for demokratisk eide bedrifter som sikrer slike
2732 selskaper de samme stabile juridiske rammene som AS-er.
 - 2733 • **Styrke frivilligheten.** Frivillig innsats og organisering er en bærebjelke i det norske samfunnet, og en
2734 avgjørende del av et levende folkestyre. SV vil styrke frivilligheten gjennom å sikre organisasjonene
2735 økte frie inntekter, og ved å forenkle regelverk og rapporteringskrav.
- 2736

2737 **En sterk fagbevegelse**

2738 Grunlaget for en sterk velferdsstat og et godt arbeidsliv er en sterk fagbevegelse. Politiske myndigheter
2739 må vise respekt for partenes frihet til å inngå avtaler. SV vil jobbe for at de nødvendige rammevilkårene
2740 for fagbevegelsens arbeid er på plass.

2741 Arbeidet for et demokratisk arbeidsliv må gis nytt innhold. SV vil i perioden jobbe for nye reformer i
2742 arbeidslivet som gir ansatte sterkere innflytelse over sin egen arbeidsplass og sin egen hverdag. SV mener
2743 det ikke er myndighetenes oppgave å bryte inn i lovlige arbeidskonflikter. Bruken av lønnsnemnd må
2744 derfor begrenses til alvorlige tilfeller der liv og helse eller sentrale samfunnsinteresser direkte trues. SV
2745 vil utrede modeller for å pålegge partene å opprettholde nøkkelfunksjoner for å unngå situasjoner med
2746 tvungen lønnsnemnd.

2747 **SV vil jobbe for**

- 2748 • Å øke fradraget for fagforeningskontingent for å stimulere til en sterkere fagbevegelse
- 2749 • En franchiselov som blant annet skal sikre ansatte medbestemmelse og at bruk av franchise ikke
2750 brukes til å uthule arbeidsmiljølovgivningen eller til å vanskeliggjøre fagorganisering og
2751 medbestemmelse
- 2752 • At bruken av tvungen lønnsnemnd begrenses
- 2753 • Å sørge for et trygt og seriøst arbeidsliv gjennom å gi tillitsvalgte kollektiv søksmålsrett på viktige
2754 områder som innleie av arbeidskraft og midlertidige ansettelser
- 2755 • Å utvide tillitsvalgtes innsynsrett i virksomhetene, for å sørge for at fagbevegelsens arbeid ikke
2756 undergraves av arbeidsgivere
- 2757 • Å forenkle fagbevegelsens mulighet til å kreve allmenngjøring
- 2758 • Å forbeholde fradraget for kontingent til arbeidsgiverorganisasjoner til de bedriftene som har
2759 tariffavtale

2760 **Deltagende demokrati**

2761 SV vil utvide og fordype demokratiet slik at flere stemmer blir hørt. I dag er blant annet kvinner,
2762 minoriteter og lavinntektsgrupper underrepresentert i folkevalgte organer. SV vil jobbe for like
2763 muligheter til deltagelse i det politiske systemet. Det betyr blant annet å legge bedre til rette for
2764 småbarnsforeldre, personer med funksjonsnedsettelse eller andre grupper som vil øke sin deltagelse hvis
2765 det tilrettelegges bedre.

2766 Forslag om lokale tilpasninger av valgsystemet skal behandles positivt. SV vil støtte kommuner som
2767 ønsker å innføre forsøk med avvikende valgdager, direktevalg på ordførere, deltakende budsjettering og
2768 andre former for et mer direkte demokrati. SV vil jobbe for endringer som gir den enkelte velger mer
2769 innflytelse på rekkefølgen på valglistene. SV vil også foreslå å senke stemmerettsalderen til 16 år.

2770 Stortinget er folkets lovgivende forsamling. SV mener folket bør ha mer innflytelse over Stortingets
2771 arbeid enn det har i dag. Vi vil gi velgerne mulighet til å foreslå saker til behandling i Stortinget. Vi vil
2772 også skape større åpenhet rundt Stortingets arbeid ved å innføre et lobbyregister.

2773 **SV vil jobbe for**

- 2774 • Å senke stemmerettsalderen til 16 år
- 2775 • En styrking av demokratiopplæringen i skolen
- 2776 • At det blir enkelt å stemme ved valg, særlig gjennom godt tilgjengelige valglokaler for alle
- 2777 • At det legges til rette for forsøk med deltagende budsjettering
- 2778 • Å innføre ordningen Folkeforslag i Stortinget. Forslagene skal behandles på samme måte som
2779 representantforslag fra stortingsrepresentantene.

- 2780 • At det blir større åpenhet rundt lobbyvirksomhet mot storting og regjering ved å opprette et
2781 lobbyregister.
2782 • At forbudet mot politisk TV-reklame opprettholdes

2783 Grunnloven

2784 Grunnloven skal sikre folkets rett til demokratisk makt, beskytte mindretallet og gi frihet og
2785 rettssikkerhet for den enkelte. SV går inn for en fullt demokratisk statsform der arvelige posisjoner
2786 fjernes. Vi vil endre Grunnloven slik at den bidrar til å fordype og utvide folkestyret, og sikre
2787 befolkningen grunnleggende rettigheter. Grunnloven må være forståelig og tilgjengelig for folk.

2788 **SV skal fremme og støtte grunnlovsforslag som**

- 2789 • Erstatter monarkiet med republikk
2790 • Gir et fullstendig skille mellom kirke og stat
2791 • Fastslår at alle mennesker har rett til en bolig
2792 • Fastslår at retten til å søke asyl er en grunnleggende menneskerett Norge anerkjenner
2793 • Sikrer streikeretten
2794 • Fastsetter allemannsretten som allment prinsipp
2795 • Utvider demokratiet ved å senke stemmerettsalderen til 16 år
2796 • Forbyr bruk av dødsstraff uansett situasjon
2797 • Fjerner krigsprerogativet, slik at det kreves behandling i Stortinget for at Norge skal kunne delta i
2798 væpnede operasjoner i utlandet
2799 • Forbyr produksjon, bruk eller utplassering av atomvåpen på norsk jord
2800 • Begrenser den møtefrie perioden i Stortinget om sommeren
2801 • Gir mulighet til å levere grunnlovsforslag nærmere stortingsvalget for å få mer debatt om
2802 grunnlovsforslagene

2803 Lokaldemokrati

2804 Et sterkt lokaldemokrati er viktig. Lokaldemokratiet gir nærhet mellom innbyggere og beslutningstakere,
2805 og rom for lokale tilpasninger.. SV arbeider for desentralisering av makt i Norge. Vi mener makt må
2806 overføres både fra statlig politisk nivå og fra forvaltningen, til regionalt og lokalt nivå. Forutsetningen er at
2807 den faglige kompetansen ivaretas. Færre av de statlige overføringene til kommunene bør være
2808 øremerket, selv om øremerking i en del tilfeller er nødvendig for å sikre likeverdige betingelser for folk
2809 over hele landet. Når staten gir kommunene oppgaver, må fullfinansiering være et prinsipp.

2810 Lokaldemokrati innebærer også aksept for at ikke alle kommuner prioriterer likt. SV har tro på at
2811 kommunene i de fleste saker er best egnet til å finne gode løsninger som ivaretar både nasjonale og
2812 lokale hensyn, og at kommunene gjennom gode avveininger og tilpasninger kan bidra til større aksept
2813 for de nasjonale hensyn. Statlig overprøving av lokale beslutninger kan svekke den lokale aksepten, og
2814 bør begrenses til særlige tilfeller. SV mener det bør etableres et tvisteløsningsorgan som kan avgjøre
2815 tvister mellom staten og kommunene. I dag har staten siste ord, og det bidrar til å svekke den lokale
2816 tilliten og aksepten for de nasjonale hensyn.

2817 SV arbeider for mer kommunalt samarbeid, og er positive til at kommuner som ønsker det slår seg
2818 sammen. Slike kommuner bør også få statlige stimuleringsmidler som gjør sammenslåingen enklere. Vi
2819 mener beslutninger om kommunesammenslåing må fattes lokalt. SV går mot at kommuner skal slås
2820 sammen med tvang fra statlig hold.

2821 SV vil ha et mer slagkraftig regionnivå som kan gi demokratisk styring i spørsmål som går ut over de
2822 grensene dagens fylkeskommuner utgjør. Skal sykehusene komme under tydelig demokratisk kontroll,
2823 vil regioner heller enn fylker, gi mer helhetlig forvaltning.

2824 **SV vil jobbe for**

- 2825 • Støtte kommuner som ønsker å overføre makt direkte til kommunens innbyggere slik at de kan ha
2826 mulighet til å påvirke lokalsamfunnets prioriteringer.
- 2827 • Mer bruk av deltagende demokrati
- 2828 • At folkeavstemninger kan tas i bruk i viktige spørsmål og at direktevalg på ordfører gjøres mulig
- 2829 • En helhetlig gjennomgang av rapportering og tilsyn, for å sikre at de rapporteringer og det tilsyn som
2830 føres er nødvendig og godt. Unødig byråkrati må fjernes.
- 2831 • At Norge fortsatt skal ha tre forvaltningsnivåer, og at fylkeskommunen erstattes med større regioner

2832 **Helsedemokrati**

2833 I viktige spørsmål må folk bli hørt og politikere kunne stilles til ansvar. Dagens helseforetaksmodell er
2834 udemokratisk, fordi folket ikke får disse mulighetene. Styrene i helseforetakene er ikke valgt av
2835 folkevalgte organer, men av departementet. Det er ofte uklart hvem som tar beslutninger og hvem man
2836 skal forsøke å påvirke. SV mener sykehusene skal være demokratisk styrt. SV vil avvikle
2837 foretaksmodellen, og sikre at styringen av sykehusene gjøres av folkevalgte i full åpenhet.

2838

2839 **SV vil jobbe for**

- 2840 • At dagens helseforetakslov erstattes med en forvaltningslov. Formålet i loven skal være at
2841 helseforvaltningen skal oppfylle målsettingene i den nasjonale helseplanen.
- 2842 • At Stortinget hvert fjerde år skal vedta en nasjonal helseplan, hvor det fastslås sykehusstruktur,
2843 sykehusfunksjoner og legges en rekke andre føringer for driften.

2844 **Barn og unges rett til medbestemmelse**

2845 For SV er det et grunnleggende mål å sikre alle demokratisk deltagelse. Frivillige organisasjoner for og
2846 med barn og unge er viktige for livskvalitet og deltagelse. Det er en offentlig oppgave å sikre at så mange
2847 som mulig får mulighet til å organisere seg. De demokratiske barne- og ungdomsorganisasjonene har en
2848 særlig verdi fordi de gir stemme til folk som ikke har stemmerett.

2849 Dagens formelle strukturer for barn og unges medvirkning må endres slik at de gis reell makt, sikrer
2850 representativitet og sikrer at de som sliter med å bli hørt får kanaler for deltagelse i demokratiet. For
2851 særlig utsatte grupper vil SV at myndighetene systematisk skal involvere unge med egne erfaringer i
2852 beslutningsprosessene. Skolen er en sentral del av barn- og unges liv, og må ha gode systemer for
2853 medbestemmelse fra elevene.

2854 **SV vil jobbe for**

- 2855 • At grunnstøtten for frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner fortsatt vektlegger demokrati, og at
2856 støtteordningen utvides
- 2857 • At Frifond-ordningen opprettholdes og videreutvikles
- 2858 • At barn og unge, og deres organisasjoner, sikres god tilgang til beslutningsprosesser på alle nivåer

2859 **En sterk frivillig sektor**

2860 Deltagelse i frivilligheten har stor verdi både for de som deltar og for samfunnet som helhet. SV vil
2861 styrke de frivillige organisasjonenes arbeid gjennom å sørge for stabile og forutsigbare rammebetingelser,
2862 og gjennom å skape et tettere samarbeid mellom organisasjonene og det offentlige. Organisering er et
2863 spørsmål om makt. Demokratiske organisasjoner, folkelig mobilisering og engasjement er en
2864 forutsetning for demokratisk og radikal forandring.

2865 **SV vil jobbe for**

- 2866 • Full kompensasjon for merverdiavgift til frivilligheten
- 2867 • En årlig melding til Stortinget om frivillighetens rolle, bidrag og situasjon
- 2868 • Å sikre at Frivillighetsregisteret blir et funksjonelt verktøy som også fungerer til søknader og
- 2869 rapportering
- 2870 • At offentlige støtteordninger til frivillige organisasjoner er ubyråkratiske og så frie som mulig

2871 **Kunnskapsdemokrati**

2872 Kunnskapssektoren har et spesielt demokratisk oppdrag. Kunnskapsinstitusjonene skal være arenaer for
2873 meningsbrytning og er viktige premissleverandører for hele samfunnsdebatten. Dette har stor verdi,
2874 derfor må institusjonene være levende demokratiske arenaer.

2875 Et sterkt elevdemokrati gjør skolen bedre og gir verdifull opplæring i demokratiske prosesser for elevene
2876 som deltar. Et sterkt studentdemokrati er viktig for å utvikle bedre studentvelferd, undervisning,
2877 fagkritikk og for å utfordre akademiske hegemonier. Akademisk styring av høyere utdanning og
2878 forskning er viktig for å sikre akademisk frihet. SV ønsker derfor å styrke medbestemmelsen og
2879 innflytelsen til både elever, studenter, forskere og ansatte - på alle nivåer i den norske
2880 kunnskapssektoren.

2881 **SV vil jobbe for**

- 2882 • At elev- og studentdemokratiet styrkes og har gode rammevilkår
- 2883 • Å sikre at elevs og studenters tillitsvalgte får informasjon, muligheter for deltakelse og innflytelse
- 2884 der beslutninger tas
- 2885 • At samskipnadene styres av et studentflertall
- 2886 • At universiteter og høyskoler styres av demokratiske organer på den enkelte institusjon

2887 **Arbeidslivsdemokrati**

2888 Makt over egen arbeidsplass og egen hverdag ligger til grunn for SVs arbeidslivspolitik.
2889 Representasjonen må skje gjennom organiserte arbeidstakere, men det er også et politisk ansvar å legge
2890 minsterammene for dette arbeidet.

2891 SV vil legge til rette for å bygge opp en tredje sektor i norsk økonomi basert på samvirke og bedrifter eid
2892 av de ansatte. At de ansatte selv eier sin egen arbeidsplass vil bety mer makt over egen hverdag for
2893 lønnstakerne. SV vil jobbe for å regulere bedriftsformer som minker de ansattes innflytelse, slik som
2894 franchise.

2895 SV vil også legge til rette for flere samvirkebedrifter. Staten må legge til rette for utviklingen av en slik ny
2896 og mer demokratisk privat sektor gjennom tiltak som kan gi slike bedrifter tryggere rammevilkår. Staten
2897 bør legge til rette for at det opprettes samvirkebaserte finansinstitusjoner som kan sørge for kapitaltilgang
2898 til en slik sektor.

2899 Eiernes mulighet til å flytte eller legge ned lønnsomme arbeidsplasser er et demokratisk problem. Hvis
2900 bedriften likevel flyttes ut av landet, skal de ansatte ha krav på etterlønn. Også i kapitalistiske bedrifter
2901 kan mye gjøres for å gjøre arbeidslivet mer demokratisk. SV ønsker å flytte mer makt til arbeidstakerne
2902 ved å stimulere til økt ansatteierskap i eksisterende bedrifter.

2903 **SV vil jobbe for**

- 2904 • At ansatte kan kreve styrerepresentasjon i bedrifter med mer enn ti ansatte
- 2905 • At ansattes innflytelse økes i selskapene ved at deres andel av stemmene på selskapers
2906 generalforsamling økes til 40 prosent

- 2907 • At ansatte gis forkjøpsrett til egne arbeidsplasser, i samarbeid med myndighetene, når eierne vil flytte
- 2908 bedrifter ut av landet
- 2909 • At det etableres en ny selskapsform for demokratiske bedrifter, som er eid og styrt av de ansatte i
- 2910 felleskap
- 2911 • At det innføres en ny og sterkere ervervslov som kan hindre utflytting og spekulative oppkjøp
- 2912 • Et sterkt statlig eierskap av infrastruktur og naturressurser og innenfor næringer av en særlig
- 2913 samfunnsstrategisk betydning
- 2914 • At styrene får klar instruks om å snu trenden med urimelig høye lederlønninger
- 2915 • At det opprettes utvalg og råd med ansattrepresentanter som utformer bedriftens lønnspolitikk
- 2916 • At det stilles krav om klarere flertall i styret ved fastsettelse av lønn i private selskaper

2917 **Trosfrihet**

2918 Norge er i dag et samfunn med stort religiøst mangfold. I tillegg er det en betydelig del av befolkningen
 2919 som ikke bekjenner seg til noen religion. Med mange tros- og livssynsamfunn i Norge er det også
 2920 nødvendig med godt samarbeid mellom trossamfunnene og staten, og mellom livssyns- og
 2921 trossamfunnene selv. SV mener det er en offentlig oppgave å legge til rette for slik dialog.

2922 SV mener staten skal være livssynsnøytral, Norge skal være et mangfoldig samfunn hvor ulike
 2923 mennesker lever sammen med like rettigheter. Vårt utgangspunkt for religions- og livssynspolitikken i
 2924 Norge er menneskerettighetene. Det er ikke statens oppgave å ha en offisiell religion.

2925 **SV vil jobbe for**

- 2926 • Livssynsnøytralt lovverk om tros- og livssynssamfunnenes rolle i Norge
- 2927 • En utvidelse av støtteordninger for å sikre livssynsnøytrale seremonirom til begravelser,
 2928 konfirmasjoner, bryllup og andre seremonier.
- 2929 • At det stilles krav om å følge norsk likestillings- og diskrimineringslovgivning for å få statsstøtte.

2930 **Fri presse**

2931 En fri samfunnsdebatt er demokratiets livsnerve. Frie og uavhengige medier, stort mediemangfold og
 2932 spredt og begrenset eierskap i mediebransjen, er viktig for å sikre samfunnsdebatten gode vilkår. SV
 2933 mener pressestøtten bør utvides for å bidra til økt mediemangfold. Ikke minst er det viktig at
 2934 pressestøtten tar høyde for digitaliseringen av mediene.

2935 NRK er drivende og utviklende for den norske mediebransjen og må videreutvikles som
 2936 allmennkringkaster. Gjennom lisenssystemet sikrer man rikskringkastingen mot politisk spill rundt
 2937 spørsmål som er redaksjonelle. NRK må sikres en rolle på mange plattformer, og frihet til utvikling, for
 2938 fortsatt å fungere som drivkraft.

2939 **SV vil jobbe for**

- 2940 • Effektive virkemidler for spredning av eiermakt i mediene
- 2941 • At pressestøtten utvides til nye medieformer, og at produksjonstilskuddet skal ivareta små lokalaviser
 2942 og nummer to-aviser i byene
- 2943 • At det utredes egne støtteordninger til nye medieprosjekter
- 2944 • At NRKs rolle som allmennkringkaster opprettholdes og videreutvikles

2945 **Forbrukermakt**

2946 Valgene vi gjør som forbrukere er viktige for vår livskvalitet. Kvaliteten på produktene og tjenestene vi
 2947 kjøper har stor betydning for miljøet, helsa og privatøkonomien vår. Den enkelte forbruker er ofte
 2948 maktesløs mot selskapenes informasjonsovertak og markedspåvirkning. Arbeidet med å styrke
 2949 forbrukernes rett til informasjon og klagemulighet må fortsette. Samtidig er forbrukermakt både et
 2950 spørsmål om friheten til å velge og friheten til å slippe å velge.

2951 SV mener det offentlige må ta ansvaret for at flere helse- og miljøskadelige produkter ikke blir tilbudt
2952 forbrukerne [les mer om genmodifiserte produkter i kapitlene om næring og miljø].

2953 Både EØS og Verdens handelsorganisasjon kan svekke forbrukerrettighetene i Norge. SV mener at
2954 EØS bør erstattes med en begrenset handelsavtale og at Verdens handelsorganisasjons regelverk ikke
2955 skal få gå på bekostning av nasjonale forbrukerbestemmelser.

2956 Alt for store ressurser i vårt samfunn forsvinner i markedsføring. Den store reklamemengden betyr at
2957 penger er avgjørende for tilgang til offentligheten og offentlige rom. SV arbeider for en vesentlig
2958 reduksjon i reklamepresset i Norge.

2959 **SV vil jobbe for**

- 2960 • Å innføre en reklameavgift som ilegges all distribuert kommersiell reklame.
- 2961 • At det innføres en ordning der uadressert reklame og telefonsalg begrenses gjennom at mottakerne
2962 aktivt må akseptere å motta slik markedsføring
- 2963 • At barn og unge gis sterkere forbrukeropplæring for å kunne beskytte seg mot kommersielt press
- 2964 • Å styrke forbrukernes kollektive makt gjennom å legge til rette for at forbrukere kan gå til kollektive
2965 søksmål mot kommersielle aktører
- 2966 • Et pålegg om mer forståelig produkt- og vilkårsinformasjon
- 2967 • At ingen norske garantiordninger svekkes som følge av EØS
- 2968 • Sterkere reaksjoner mot villedende markedsføring
- 2969 • At barn og unge skal skånes mot kommersiell reklame
- 2970 • At all informasjon om pris, ingredienser og næringsinnhold i dagligvareprodukter er offentlig
2971 tilgjengelig
- 2972 • At føre-var-prinsippet legges til grunn ved vurdering av tilsetningsstoffer og kjemikalier
- 2973 • Å forbedre dagens merkeordninger og jobbe for nye ordninger i utsatte bransjer

2974

2975 Kapittel 12: Likestilling, feminisme og valgfrihet

2976 SV er et feministisk parti. SV legger derfor en forståelse av kjønnsrett til grunn for politikken. Det
2977 norske samfunnet gjennomføres av det ujevne maktforholdet mellom menn og kvinner. Kvinner er
2978 underrepresentert i maktposisjoner, kvinner eier mindre og tjener mindre enn menn, og
2979 lønnsforskjellene øker. Fordi makten mellom kvinner og menn er ulikt fordelt, vil tilsynelatende
2980 kjønnsnøytral politikk slå ulikt ut for menn og kvinner og forsterke ulikhetene i makt, muligheter og
2981 ressurser. SV mener det er nødvendig å ta i bruk radikale virkemidler for å utfordre strukturene som
2982 opprettholder de skjeve maktforholdene mellom kjønnene

2983 Likestilling og valgfrihet er først og fremst en rettighet, men også samfunnet som helhet tjener på økt
2984 likestilling. Kvinners deltakelse i arbeidslivet er en viktig kilde til økonomisk vekst for samfunnet og
2985 økonomisk frihet for den enkelte. SV mener at likestillingspolitikken er et felles ansvar, og at offentlige
2986 myndigheter har et spesielt ansvar for å arbeide for likestilling på alle samfunnsarenaer.

2987 Kvinner er i dag utsatt for diskriminering og omfattende menneskerettighetsbrudd i de fleste land i
2988 verden. Menns vold mot kvinner er et alvorlig samfunnsproblem. Voldtekt og vold mot kvinner og barn
2989 brukes systematisk i krigføring, samtidig som vold mot kvinner og manglende likestilling er det største
2990 hinderet mot utvikling i fattige land. Også i Norge er vold mot kvinner og seksuell trakassering et
2991 omfattende samfunnsproblem.

2992 Norske kvinner har høyere sysselsetting enn noe annet land. Innvandrerkvinner i Norge har for
2993 eksempel høyere yrkesdeltagelse enn italienske kvinner har. Samtidig er norsk arbeidsliv er sterkt
2994 kjønnsdelt, og kvinner jobber i stor grad deltid. Sterk kjønnsdeling bidrar til å opprettholde
2995 lønnsforskjeller mellom menn og kvinner, og begrenser menns og kvinners valgfrihet i familieliv,
2996 utdanning og arbeidsmarked. SV vil jobbe for en likestillingssatsing i arbeidslivet.

2997 Selv om det er kvinner som har mest å vinne på mer likestilling, har også menn mye å tjene på et friere
2998 kjønnsrollemønster. En viktig konsekvens av økt likestilling har vært at norske menn er hjemme med
2999 barna sine i langt større utstrekning enn menn i andre land. SV vil fortsette å jobbe for at samfunnet skal
3000 legge til rette for reell valgfrihet for kvinner og menn.

3001 Likestilling handler ikke bare om kjønn, det handler også om å sikre alle mennesker likeverd og
3002 valgfrihet. SV har alltid vært en pådriver for homofiles rettigheter, og det vil vi fortsette å være. SV
3003 jobber for universell utforming for å fjerne de samfunnsskapt barrierene som hindrer likeverdige
3004 deltagelse i samfunnet. Vi vil jobbe konsekvent for å slå ned på all diskriminering, og vi vil trykke
3005 ordninger som kompenserer for følgene av nedsatt funksjonsevne.

3006 Hovedprioriteringer for SV i perioden:

- 3007 • **Arbeid mot seksuell trakassering.** En landsdekkende flerårig satsing i skolen mot seksuell
3008 trakassering. [les mer i kapittel om justispolitikk og samfunnssikkerhet].
 - 3009 • **Bryte opp det kjønnsdelte arbeidsmarkedet.** SV vil lovfeste retten til heltid og være pådrivere for
3010 likelønn og en trepartsavtale for likestilling.
 - 3011 • **Universell utforming.** En konkret plan for å nå målet om universell utforming av alle skolebygg i
3012 Norge.
- 3013

3014

3015

3016

3017 **Valgfrihet og likestilling i arbeid og utdanning**

3018 SV vil arbeide for likestilling og reell valgfrihet innen utdannings- og yrkesvalg. Ungdoms utdanningsvalg
3019 er sterkt kjønnsdelt, og denne skjevheten begrenser ungdommers valgfrihet. Samtidig bidrar et sterkt
3020 kjønnsdelt arbeidsliv til å opprettholde lønnsforskjeller mellom kvinner og menn, og til å begrense
3021 valgfrihet i familieliv, utdanning og arbeidsliv.

3022 Kvinner, og særlig kvinner med kort utdanning, er overrepresenterte når det gjelder ufrivillig deltid,
3023 deltidsstilling over lang tid og midlertidige ansettelser. Mange kvinner har lav lønn, lavere pensjon, færre
3024 rettigheter og større grad av usikkerhet på arbeidsmarkedet enn de fleste menn.

3025 Utfordringene innen likestilling er ofte spesielt store for grupper som er utsatt for dobbeltdiskriminering
3026 slik en kan erfare blant kvinner fra etniske minoriteter og kvinner med funksjonsnedsettelse.

3027 Det er mange familier som har problemer med å få tiden til å strekke til når begge foreldrene er i jobb.
3028 For mange blir det derfor en løsning at en av foreldrene går ned i stilling, i de fleste tilfeller kvinner.
3029 Både kvinner og menn må møte et arbeidsliv som gjør det mulig med normal fritid og et likestilt
3030 familieliv.

3031 **SV vil jobbe for**

- 3032 • At det inngås en avtale mellom partene i arbeidslivet om arbeidet for likestilling
- 3033 • Initiativer som fremmer likelønn, eksempelvis en likelønnsrett.
- 3034 • Å endre deltidskulturen i den kvinne-dominerte delen av arbeidslivet, blant annet gjennom lovfesting
3035 av rett til heltid.
- 3036 • At det gjennomføres forsøk med redusert arbeidstid med full lønnskompensasjon, særlig i sektorer
3037 der sykefraværet er høyt. En forutsetning er at dette ikke bidrar til å befeste uønskede
3038 kjønnsforskjeller.
- 3039 • At kontantstøtten omgjøres til en ventestønad for folk som ikke har fått barnehageplass, inntil
3040 løpende opptak er innført. Deretter avvikles den.
- 3041 • En landsdekkende programsatsing for frie utdanningsvalg, SV vil blant annet vurdere om
3042 likestillingsstipend for det underrepresenterte kjønn kan brukes for å inspirere til utradisjonelle
3043 utdanningsvalg.
- 3044 • Å etablere et ressursmiljø for å styrke arbeidet med likestilling i førskole- og lærerutdanning og i
3045 læremidler.
- 3046 • [Les mer i kapitlet om mangfold og inkludering]

3047 **Folkestyre**

3048 I dag er mannlige, middelaldrende menn med majoritetsbakgrunn overrepresentert i folkevalgte
3049 forsamlinger. SV mener det er nødvendig å gjøre mer for at norske demokratiske organer skal bli mer
3050 likestilte og representative. SV vil sikre en mer likestilt representasjon i internasjonale organer der Norge
3051 deltar.

3052 **SV vil jobbe for**

- 3053 • At det tas inn en bestemmelse i valgloven om at kommunestyre, fylkesting og Storting høsten før
3054 valg drøfter likestillingsstatus i det gjeldende folkevalgte organet, og at den folkevalgte forsamlingen
3055 avgjør om det skal stilles krav om at hvert kjønn skal være representert med minst 40 prosent på
3056 valglisten ved det kommende valget, slik Sametinget gjør.
- 3057 • Å øke andelen kvinner, etniske minoriteter, personer med funksjonsnedsettelse, samt personer
3058 under 30 og over 60 år, i folkevalgte forsamlinger.

3059 **Barn og foreldrepermisjon**

3060 En rettferdig velferdsstat er avgjørende for likestilling. Norske kvinner har mindre sannsynlighet for
3061 fattigdom ved samlivsbrudd enn kvinner i andre europeiske land på grunn av den tryggheten
3062 velferdsstaten tilbyr. Ordningene må forsvares og forsterkes.

3063 Foreldrepengeordningen gjør det mulig å være både småbarnsforelder og arbeidstaker i Norge, og er en
3064 forutsetning for god oppvekst, likestilling og høy yrkesdeltagelse. SV ønsker en mer rettferdig
3065 foreldrepengeordning. Neste steg er en minsteytelse for foreldrepenger uavhengig av yrkesaktivitet, sånn
3066 at alle barn får tilbringe det første året med sine foreldre. Arbeidet med utdanning eller annen
3067 arbeidsrettet aktivitet knyttet til overgangsstøtten må opprettholdes og videreutvikles.

3068 **SV vil jobbe for**

- 3069 • At det innføres en minsteytelse for foreldrepenger på 2 G for foreldre som har liten eller ingen
3070 tilknytning til arbeidslivet.
- 3071 • At det satses mer på oppsøkende virksomhet og tilrettelegging for arbeidslivet for småbarnsforeldre
3072 som står utenfor arbeidslivet og mottar trygdeytelser.
- 3073 • At fedre gis selvstendig rett til uttak av foreldrepenger.
- 3074 • At foreldrepengeperioden etter fødsel deles i tre *like store* deler; en felles del som foreldrene deler
3075 fritt mellom seg, en mødrekvote og en fedrekvote/medmorkvote.

3076 **Vold, overgrep og seksuell trakassering**

3077 Menns vold mot kvinner er et brudd på kvinners menneskerettigheter og hindrer likestilling. Et liv uten
3078 krenkelser og vold er grunnleggende for frihet, livskvalitet og helse. Undersøkelser i Norge viser stort
3079 omfang av vold og overgrep, særlig mot jenter og kvinner. Tabuer bidrar til at vold og overgrep kan
3080 fortsette i det skjulte.

3081 De fleste voldtekter begås av en offeret kjenner, enten partner eller tidligere partner, en venn eller
3082 bekjent. De fleste som utsettes for voldtekt er kvinner, men også menn utsettes. Kunnskapen om at man
3083 kan bli utsatt for seksuelle overgrep og voldtekter begrenser jenters og kvinners bevegelsesfrihet og
3084 trygghet. Vold og overgrep mot menn og gutter er tabubelagt, samfunnet har et ansvar for å gi
3085 oppmerksomhet og tilbud til utsatte gutter. Mørketallene er store og det er svært få fellende dommer i
3086 saker som når rettsapparatet. Mennesker med funksjonsnedsettelse er svært utsatt og sårbare for vold
3087 og overgrep, vi må gjøre mer for å forebygge og bekjempe denne volden. Andre som er særlig utsatt for
3088 vold er LHBT-befolkningen [referanse], homofobien er særlig sterk i en del religiøse miljøer.

3089 [Referanse til mangfold, asyl og velferd]

3090 **SV vil jobbe for**

- 3091 • Et robust tilbud over hele landet gjennom gode rammer til krise- og incestsentrene.
- 3092 • Forsøk med helhetlige krisemottak for både kvinner og barn, der utsatte kan anmelde vold og
3093 seksuelle overgrep og få all bistand, inkludert avhør, på ett sted.
- 3094 • En landsdekkende, flerårig satsing i skolen mot seksuell trakassering.
- 3095 • At et forbud mot seksuell trakassering og trakassering på grunn av kjønn skal inn i opplæringsloven.
- 3096 • Jevnlige, nasjonale omfangsundersøkelser av vold og seksuelle overgrep.
- 3097 • Et helhetlig og likeverdig tilbud til alle overgrepsutsatte gjennom lovfesting av tilbud om
3098 overgrepsmottak.
- 3099 • At det skal bli obligatorisk for dommere og sakkyndige som skal ta slike saker å gjennomføre kurs
3100 om vold, seksuelle overgrep, manipulasjon og helsekonsekvenser av vold.
- 3101 • At etterforskning av voldtektssaker prioriteres.
- 3102 • At helsevesenet skal ta ansvar for å avdekke vold og overgrep, blant annet gjennom
3103 svangerskapsomsorgen.

- 3104 • At studenter og elever innen fag som helse- og sosial, politi, rettsvesen og utdanning får nødvendig
- 3105 kunnskap om vold og overgrep.
- 3106 • At hjelpe- og behandlingstilbudet til både ofre, voldsutøvere og overgripere bygges ut, herunder unge
- 3107 overgripere.
- 3108 • Et bedre beskyttet botilbud for ofre for menneskehandel.
- 3109 • Å styrke hjelpetiltak for kvinner og menn i prostitusjon, og sikre at sexkjøpsloven, som forbyr kjøp
- 3110 av sex, blir håndhevet.
- 3111 • At det etableres egne regionale kompetansesentre i de store byområdene, som jobber med
- 3112 kartlegging av de prostituerte situasjon og dermed kan bidra til at prostituerte kan sluses over i tiltak
- 3113 som gir god langsiktig oppfølging ved at de får muligheten til å velge nye leveveier.

Dissens 13

Et mindretall i landsstyret bestående av Vibeke Johnsen, Hege Lothe, Mali Trønsmoen, Nora Fjelddalen, Mona Wærnes, Andreas Halse og Snorre Valen ønsker å legge til et nytt avsnitt:

«Porno, prostitusjon, stripping og menneskehandel

Porno- og prostitusjonsmarkedet er basert på fornedring og utnyttelse av mennesker, og er et marked med enorm lønnsomhet for kapitalkreftene som står bak. Politi- og påtalemyndigheten må aktivt håndheve loverket som forbyr kjøp av seksuelle tjenester samt hallik- og bordellvirksomhet. SV vil fremme hjelpetiltak som gir kvinner muligheten til å komme seg ut av prostitusjon, og blant annet etablere kompetansesentre for prostituerte og eks-prostituerte i de største byområdene. Det må også etableres gode hjelpetiltak innen kriminalomsorgen og på asylmottak for kvinner i prostitusjon. SV vil også styrke det holdningsskapende arbeidet mot kjøp av sex, med fokus på skadevirkninger av prostitusjon. SV vil skjerpe pornolovgivningen.

SV mener det internasjonale arbeidet mot trafficking må styrkes. Det må legges økt press på land som tillater menneskehandel. Statens eierskap må benyttes aktivt for å etablere etiske regler mot kjøp av seksuelle tjenester for ansatte i bedrifter hvor staten er eier eller deleier, slik staten har gjort for egne ansatte. De etiske retningslinjene i Statens Pensjonsfond Utland må klargjøres for å sikre at bedrifter staten investerer i tar aktive grep for å hindre at virksomheten bidrar til handel med kvinner og barn. Vi vil arbeide for at Norge utøver press på FNs medlemsland for å innføre «codes of conduct» for FN-soldater, slik at det slås ned på handel med kvinner og barn. SV vil innføre nulltoleranse for kjøp av seksuelle tjenester også for kommuneansatte, og arbeide for at private bedrifter gjør det samme. Muligheten for asyl for traffickingofre må forenkles og traffickingofrenes sikkerhet og rettssikkerhet må ivaretas.

- Stripping må forbys på utestedene, fordi det er uverdigg og gjør kvinner til objekter på en måte som rammer alle kvinner. I mange tilfeller foregår det kriminell virksomhet, som for eksempel menneskehandel, i ly av strippestedene. Norge må følge Islands eksempel!»

3114 Kommersialisering

3115 Barn og unge må beskyttes mot kjøpepress, kroppspress og seksualisering. Kommersialisering påvirker

3116 ofte unges helse negativt og bidrar til å forsterke den tradisjonelle kjønnsrolletenkningen. Samfunnet har

3117 et særskilt ansvar for å beskytte dem som er i en sårbar fase av livet. Vi trenger mer kunnskap om

3118 forebygging av dårlig selvilde, og hvordan den kommersielle kulturen påvirker kjønnsroller og helse.

3119 SV vil satse på utbygging av helsesøstertjenesten og helsestasjoner for ungdom [referanse til

3120 velferdskapittelet].

3121 Til tross for et lovverk som regulerer markedsføring rettet mot barn og som forbyr

3122 kjønnsdiskriminerende reklame, er det store mangler i håndhevingen av dette. SV mener det må satses

3123 bredt på informasjon og opplysning til barn og foreldre, om både medier og marked, reklame og
3124 påvirkning, for å gi dem økt kritisk sans og dermed økt forbrukermakt. SV mener reklame der barn og
3125 unge ferdes må begrenses. Særlig viktig er det å sikre skoler og barnehager som reklamefrie soner, og
3126 diskutere hvordan sosiale medier kan gjøres tryggere for barn og unge.

3127 **SV vil jobbe for**

- 3128 • At barn får oppleve reklamefrie soner der de ferdes til daglig. Barnehager og skoler skal være
- 3129 reklamefrie arenaer.
- 3130 • Å innføre merking av retusjert reklame.
- 3131 • Å styrke mulighetene for å slå ned på villedende reklame.
- 3132 • Effektiv håndheving av forbudet mot kjønnsdiskriminerende reklame.
- 3133 • [Referanse til generell forbrukerpolitikk]

3134 **Kvinner helse**

3135 Selvbestemmelse over egen kropp og eget liv er avgjørende for menneskers frihet og helse. Derfor er
3136 god likestillingspolitikk også god helsepolitikk.

3137 SV mener at helsevesenet må få bedre kunnskap om hvordan helseplager og sykdom rammer menn og
3138 kvinner ulikt. Tilsvarende må behandlingen og det forebyggende arbeidet ta hensyn til kjønnsforskjeller.
3139 Både forskning og utdanning må ha et kjønnsperspektiv. Det innebærer også å heve statusen på
3140 forskning og arbeid med sykdom og plager som rammer kvinner. SV mener Norge må gå foran i
3141 forskning på kvinners helse.

3142 Norsk helsetjeneste fungerer best på enkle og akutte lidelser, og ikke like bra på sammensatte og
3143 kroniske lidelser, som svært mange kvinner sliter med. Samtidig lever kvinner lenger enn menn. Å sikre
3144 at eldreomsorgen også har et kjønnsperspektiv er vesentlig for å gi gode helse- og omsorgstjenester i
3145 alderdommen. SV vil jobbe for at folkehelsearbeidet har et tydelig kjønnsperspektiv og for at stat og
3146 kommuner tar ansvar for å sikre et reelt likevelldig tilbud av helsetjenester, uavhengig av sosial bakgrunn.
3147 Sammenhengen mellom krenkelser og helse må opp på dagsorden.

3148 **SV vil jobbe for**

- 3149 • At det jevnlig rapporteres om kjønnsforskjeller i folkehelse, og at kjønnsperspektivet integreres i alt
- 3150 folkehelsearbeid.
- 3151 • At behandling og forebygging tar hensyn til kjønns- og kulturspesifikke kvinnehelseproblemer.
- 3152 • Å sikre kvinner rett til selvbestemt abort inntil 16. svangerskapsuke.
- 3153 • At svangerskaps- og fødselsomsorgen styrkes, blant annet ved å innføre et nytt tilbud om
- 3154 tidligsamtale for gravide, bedre jordmørtjenesten og ved å gi bedre fødetilbud, også for dem som
- 3155 ønsker en medikamentfri fødsel.
- 3156 • At helsefagene gir elever og studenter bedre kompetanse på områder som angår kvinners helse.
- 3157 Særlig er det behov for et løft når det gjelder temaer som vold mot kvinner, herunder seksuelle
- 3158 overgrep, voldtekt og kjønnslemlestelse.
- 3159 • At det forskes mer på kjønnsforskjeller i helse og i helsetjenestene, og at helse- og omsorgstjenestene
- 3160 tar hensyn til slike kjønnsforskjeller.

3161 **Likestilling – lovverk og politisk gjennomslagskraft**

3162 Likestilling er en grunnleggende verdi og skal gjelde alle. Ulike mennesker skal ha like muligheter.
3163 Norsk lov sikrer formell likestilling på mange områder, med effektiv håndheving og etterlevelse. SV vil
3164 styrke både juridiske rettigheter og holdningsarbeidet for å sikre et samfunn uten diskriminering.

3165 Norge har i dag et relativt godt lovverk for å sikre likestilling og ikke-diskriminering på ulike
3166 samfunnsområder. Håndhevingen av dette lovverket er derimot ikke alltid like effektivt, og mange

3167 grupper har ikke tilstrekkelig kjennskap til de rettighetene man har og de juridiske ordningene som
3168 finnes. Derfor vil SV arbeide for å stryke det juridiske arbeidet for et ikke-diskriminerende samfunn.

3169 **SV vil jobbe for**

- 3170 • En styrking av den statlige kapasiteten for gjennomføring av likestillingspolitikken.
- 3171 • At likestillings- og diskrimineringsombudet har ressurser og reaksjonsmuligheter for å bidra til å
3172 stoppe diskriminering.
- 3173 • At likestillings- og diskrimineringsnemnda får kompetanse til å tilkjenne oppreisning i
3174 diskrimineringsaker.
- 3175 • Styrke Likestillings- og diskrimineringsombudets pådriverrolle.
- 3176 • Konkretisering av aktivitets- og redegjørelsesplikten i diskrimineringslovgivningen.
- 3177 • At Likestillings- og diskrimineringsombudet skal håndheve forbudet mot seksuell trakassering på lik
3178 linje med de andre forbudene i likestillingsloven.
- 3179 • At det skal gis fri retts hjelp uten behovsprøving (til den diskriminerte part) for å føre
3180 diskrimineringsaker for domstolene dersom Likestillings- og diskrimineringsombudet anbefaler
3181 det.
- 3182 • En tilskuddsordning for å styrke arbeidet med rettighetsinformasjon i regi av frivillige organisasjoner
3183 og kompetansemiljøer.
- 3184 • Et forbud mot sammensatt diskriminering slik at diskriminering i skjæringspunktet mellom for
3185 eksempel kjønn og funksjonsnedsettelse eller kjønn og etnisitet blir forbudt i henhold til
3186 likestillingsloven.
- 3187 • Innføring av en lov om økonomisk trygghet ved samlivsbrudd (samboerlov) som skal sikre
3188 grunnleggende økonomisk trygghet ved samlivsbrudd mellom samboere med mindre de har avtalt
3189 annet.

3190 **LHBT-politikk**

3191 SV jobber for alles rett til å leve frie og gode liv. Mange lesbiske, homofile, bifile og transpersoner
3192 (LHBT-befolkningen) utsettes for diskriminering. Vi vil jobbe for et samfunn der retten til å definere seg
3193 selv sitter i ryggraden til hele samfunnet, der homo ikke lenger er et skjellsord og der kulturell og religiøs
3194 undertrykking av seksuell orientering og/eller kjønnsuttrykk bekjempes der den forekommer.

3195 **SV vil jobbe for:**

- 3196 • At homo-, trans- og bifobi skal bekjempes på alle samfunnsområder.
- 3197 • At syn på seksuell orientering ikke skal gi helsepersonell reservasjonsrett, for eksempel ved
3198 henvisning til assistert befruktning.
- 3199 • Diskrimineringsvern for transpersoner.
- 3200 • Avvikling av Seksjon for Transseksualisme v/Rikshospitalet sitt diagnosemonopol og rett til second
3201 opinion for transseksuelle innenfor landets grenser.
- 3202 • Etablering av regionale sentra som skal tilby behandling og veiledning for alle som faller innenfor
3203 transspekteret.
- 3204 • At kjennskap til ulike seksuelle orienteringer og kjønnsuttrykk skal utvikles for å gi bedre møter med
3205 helsepersonell, ansatte i skoleverket, utlendingsforvaltningen og andre.
- 3206 • At LHBT-personer som berøres av tvangsekteskap, vold og trakassering sikres godt vern og
3207 oppfølging hvor myndighetene gis tilstrekkelig opplæring i hatmotivert trakassering/vold.
- 3208 • At Norge er en sterk pådriver for LHBT-rettigheter internasjonalt.
- 3209 • At den såkalte HIV-paragrafen fjernes.

3210 **Et universelt utformet samfunn**

3211 Et universelt utformet samfunn er velfungerende for alle. Norge har enda en vei å gå før vi har oppnådd
3212 samfunnsmessig likestilling og deltagelse for alle mennesker. Mange av ordningene og lovbestemmelsene
3213 som gjør at folk med nedsatt funksjonsevne får delta i samfunnet og leve gode liv, er under press. Et

3214 samfunn som er universelt utformet er et samfunn som er godt for alle innbyggere. I årene som kommer
3215 får vi flere eldre i Norge. Det krever blant annet tilgjengelig kollektivtransport og løsninger som gir
3216 muligheter til å fungere i hverdagen selv om helsen eller funksjonsevnen blir dårligere.

3217 Et universelt utformet samfunn sikrer også at synshemmede og hørselshemmede kan delta på lik linje
3218 med andre mennesker. Tegnspråkopplæring er avgjørende for deltagelse og likestilling, det samme
3219 gjelder tilgang på tolking og andre nødvendige hjelpemidler. CI-operasjoner har gitt nye muligheter for
3220 hørselshemmede. Det er viktig at operasjonene følges av god og nødvendig rehabilitering.

3221 **SV vil jobbe for**

- 3222 • At rettsikkerhet og trygghet mot overgrep og diskriminering for mennesker med
- 3223 funksjonsnedsettelse ivaretas bedre enn i dag.
- 3224 • At retten til et dagtilbud for mennesker med utviklingshemming sikres, fortrinnsvis gjennom arbeid.
- 3225 • At hjelpemiddelformidlingen styrkes og opprettholdes som del av folketrygden.
- 3226 • At barn som har dysleksi får de hjelpemidler de trenger til skolegangen sin, og at ordningen med
- 3227 stønad til datahjelpemidler gjeninnføres.
- 3228 • At tilgang til varer og tjenester blir del av diskrimineringslovgivningen.
- 3229 • At det fastsettes tidsfrister for når eksisterende bygg, opparbeidete uteområder og det offentlige
- 3230 transporttilbudet skal være universelt utformet.
- 3231 • At aldersgrensen for å få hjelpemidler til trening og fritidsaktivitet fjernes for å sikre flere aktive og
- 3232 friske liv.
- 3233 • At stønadsordningene for bilfinansiering gjennom folketrygden opprettholdes og styrkes.
- 3234 • At transportsystemene for folk med nedsatt funksjonsevne styrkes og at arbeidet for universell
- 3235 utforming av kollektivtilbudet prioriteres.
- 3236 • At det innføres krav ved offentlige innkjøp om at leverandørene inkluderer folk med nedsatt
- 3237 funksjonsevne.
- 3238 • At systemet for formidling av tegnspråktolker blir bedre og at det utdannes flere tolker.
- 3239 • At ordningen med servicehunder utvides for å gi flere mennesker mer frihet.
- 3240 • At brukerstyrt personlig assistanse rettighetsfestes.
- 3241 • At heistilskuddene styrkes, slik at flere kan slippe å flytte.
- 3242 • [Les mer i kapittel om arbeid og velferd]

3243 **Kapittel 13: Mangfold og integrering**

3244 Norge er et flerkulturelt samfunn, mangfold er hverdagen. Mennesker med røtter i ulike kulturer gjør
3245 samfunnet vårt rikere på kunnskap, språk, kulturuttrykk, meninger og livssyn.

3246 I et fritt samfunn må det være rom for store forskjeller i levemåte, kultur og livssyn. Samtidig er det
3247 avgjørende at vi på tvers av forskjellene greier å skape en felleskap tuftet på noen felles verdier,
3248 grunnleggende plikter og rettigheter som skal gjelde alle.

3249 Vårt mål er et flerkulturelt samfunn uten diskriminering og med rom for ulikhet, som er kjennetegnet av
3250 samhold, tilhørighet og fellesskap. Det samfunnet SV jobber for skal bygges på felles og ufravikelige
3251 verdier som demokrati, likestilling, antirasisme, menneskerettigheter, ytringsfrihet og rettferdig fordeling.

3252 SV jobber for disse grunnleggende verdiene, uavhengig av hvem som utfordrer dem. Det er feilslått å la
3253 religiøse eller kulturelle begrunnelser få forrang for fellesverdiene.

3254 Hvilken retning samfunnet tar er avgjørende for hvordan det går med integreringa i framtida.
3255 Arbeidsløshet og store økonomiske forskjeller er gift for et samfunn, og skaper grobunn for økende
3256 sosiale problemer, segregering, fremmedhat og rasisme. Nøkkelen til vellykket integrering er å sikre alle
3257 mennesker som lever i Norge arbeid, utdanning og deltakelse i samfunnet, kombinert med en sterk

3258 velferdsstat som sørger for velferd til alle.

3259 For SV er det overordnede målet med integreringspolitikken å utjevne forskjellene i inntekt og levekår
3260 mellom innvandrere og den øvrige befolkningen. Det viktigste vi kan gjøre for å få flere ut av fattigdom
3261 er å få folk i arbeid. SV mener at målrettet innsats for at flere minoriteter, da særlig minoritetskvinner,
3262 skal komme i jobb er viktig både for økonomisk selvstendighet, integrering og likestilling.

3263 Integrering er en toveis prosess som stiller krav om at både storsamfunnet og innvandrere må tilpasse
3264 seg. Alle har en individuell plikt til å gjøre en innsats for å lære seg norsk og å komme i arbeid. Samtidig
3265 har samfunnet et ansvar for å sørge for at alle får muligheten til å lære seg norsk og få seg jobb.
3266 Hensikten med krav kan ikke være å stenge folk ute, men å inkludere flere. Det er viktig for SV å
3267 mobilisere hele befolkningen, minoritetsmiljøene inkludert, til å delta på viktige fellesarenaer som
3268 foreldremøter, idrettslag og i frivillige organisasjoner. Samfunnet må ha velferdsordninger som hindrer at
3269 innvandrere blir en ny underklasse i Norge. Både målrettede ordninger, som språkopplæring og
3270 kvalifisering til arbeid, og universelle velferdsgoder som barnehageplass til alle og videregående
3271 opplæring med høy gjennomføring, er gode virkemidler.

3272 **Hovedprioriteringer for SV i perioden:**

- 3273 • **Øke innvandrerkvinnens yrkesdeltagelse.** SV vil styrke norskopplæringen, godkjenningsordningene
3274 for medbrakt kompetanse og det oppsøkende arbeidet rettet mot kvinner med innvandrerbakgrunn.
- 3275 • **Raskere bosetting.** Kommuner som inngår langvarige avtaler om bosetting må belønnes. Samtidig
3276 bør staten gis rett til å fordele flyktninger i kommuner, dersom kommunene ikke når målene om
3277 bosetting.
- 3278 • **Forsterket arbeidet mot diskriminering.** SV vil gi likestillings- og diskrimineringsnemnda myndighet
3279 til å tilkjenne oppreisning for diskriminering.
- 3280

3281 **Bosetting**

3282 I dag tar det for lang tid fra en flyktning får oppholdstillatelse til hun eller han blir bosatt i en kommune.

3283 **SV** vil jobbe for en raskere bosetting. Raskere bosetting betyr at nye innbyggere raskere kommer i gang

3284 med sitt nye liv i kommunen. Med god og effektiv kvalifisering vil en flyktning kunne bidra inn i

3285 lokalsamfunnet med sine ressurser, blant annet gjennom deltakelse i arbeidslivet.

3286 **SV vil jobbe for**

3287 • At bosetting av flyktninger skjer i nært samarbeid med NAV, og i samhandling med arbeidslivet
3288 lokalt, slik at flyktninger kan delta i arbeidslivet så fort som mulig.

3289 • At staten belønner kommuner som inngår langvarige avtaler om bosetting. Samtidig bør staten gis
3290 rett til å fordele flyktninger i kommuner, dersom kommunene ikke når målene om bosetting.

3291 • Å legge om integreringstilskuddet slik at raskere bosetting belønnes og at utbetalingstiden kortes ned
3292 til tre år.

3293 • Å innlemme bosettings- og integreringsarbeidet i kommunenes langsiktige planer.

3294 • At flyktninger som selv finner bolig skal kunne bosette seg i en kommune på eget initiativ. For å øke
3295 tilflyttingen til distriktene bør flyktninger som bosetter seg i distriktskommuner kunne få økt støtte,
3296 samtidig som Oslo og andre pressområder unntas muligheten for slik bosetting.

3297 • At det innføres et mål om at bosetting i en kommune skjer innen hundre dager fra asylsøknaden tas
3298 til behandling, dersom oppholdstillatelse gis.

3299 **Opplæring i norsk og samfunnskunnskap**

3300 Folk som skal bli boende i Norge må lære seg norsk. Gode norskkunnskaper er viktig for å kunne delta

3301 i arbeidslivet og i samfunnet ellers. Det å lære seg norsk gir også bedre muligheter til å bruke den

3302 kompetansen folk har med seg til å delta i samfunnet og følge opp barna sine på skole og

3303 fritidsaktiviteter. Det er viktig at norskopplæringen er omfattende nok, og av god nok kvalitet, til at det

3304 gir en reell mulighet til å lære seg språket. Her er det også viktig at språkopplæringen er praksisnær og

3305 styrker muligheten folk har til å utøve det yrket de har med seg, for eksempel gjennom

3306 arbeidsplassknyttet opplæring.

3307 **SV vil jobbe for**

3308 • At prøvene som brukes i opplæring i norsk og samfunnskunnskap skal være godt kjent for
3309 arbeidsgivere og andre utdanningsinstitusjoner slik at de skal fungere som dokumentasjon på
3310 norskkunnskaper.

3311 • At opplæringen i norsk og samfunnskunnskap gjøres fleksibel slik at det blir mulig å gjennomføre
3312 opplæringen i sammenheng med arbeid eller utdanning, og at tilskuddet til opplæringen økes.

3313 • Utvikle og styrke høyskole- og universitetsbaserte norskkurs for personer med høyere utdanning, for
3314 å knytte norskopplæringen mer opp til den utdanningen personen allerede har

3315 • Å utvikle en mer modulbasert opplæring, slik at den lettere kan tilpasses deltakernes behov og
3316 forutsetninger

3317 • At norskopplæringstilbudet er på et høyt nok nivå til at det gir reell mulighet til å bestå nødvendige
3318 norskprøver.

3319 • Å styrke voksenopplæringen økonomisk og bidra til en bedre organisering av opplæringen i
3320 kommunene, ved blant annet å øke lærernes kompetanse.

3321 **Kvalifisering og rekruttering til arbeid**

3322 Mange innvandrere kommer til Norge med høy kompetanse, utdanning, arbeidserfaring og gode

3323 ferdigheter i flere språk. Andre har lite eller ingen utdanning. Uavhengig av medbrakt kompetanse har

3324 de aller fleste nyankomne innvandrere behov for å tilegne seg kunnskap om det norske samfunnet

3325 generelt og arbeidsmarkedet spesielt. I tillegg til opplæring i norsk og samfunnskunnskap er
3326 introduksjonsprogram et viktig tiltak i grunnleggende kvalifisering av nyankomne innvandrere som
3327 mangler utdanning og arbeidserfaring.

3328 SV vil styrke innsatsen for arbeidskvalifisering, aktiv arbeidsformidling, rådgivning og bekjempelse av
3329 diskriminering. Slik vil vi øke deltakelsen i arbeidslivet for de gruppene som har lavest sysselsetting i dag.
3330 Staten, kommunene, næringslivet og fagbevegelsen må samarbeide for å finne løsninger for å rekruttere
3331 flere med innvandrerbakgrunn til arbeidslivet. SV vil vurdere innføring av moderat kvotering av folk
3332 med innvandrerbakgrunn ved ansettelse i det offentlige.

3333 **SV vil jobbe for**

- 3334 • At all grunnleggende kvalifisering, også grunnskoleopplæring, kan tas innenfor
3335 introduksjonsprogrammet.
- 3336 • Å styrke den oppsøkende virksomheten for å tilby innvandrerkvinner arbeidskvalifisering og
3337 arbeidserfaring.
- 3338 • Å gjøre det enklere å få godkjent utdanning og relevant arbeidserfaring fra utlandet.
- 3339 • Å vurdere kvotering av arbeidssøkere med innvandrerbakgrunn ved ansettelse i offentlig sektor, og
3340 pålegge all offentlig virksomhet å ha rekrutteringsplaner for personer med innvandrerbakgrunn.
- 3341 • At det innføres mentorordninger og etableres målrettede ordninger som gir innvandrere hjelp til
3342 jobbsøking.
- 3343 • Å unngå at kommuner eller andre offentlige arbeidsgivere stiller formelle språkkrav som ikke står i
3344 samsvar til den jobben som skal utføres.

3345 **Familie og likestilling**

3346 Arbeid og en selvstendig økonomi er nøkkelen til kvinnefrigjøring. Økt yrkesdeltakelse for
3347 minoritetskvinner er i tillegg viktig for å bekjempe barnefattigdom og isolering av kvinner og barn i
3348 enkelte minoritetsmiljøer.

3349 I noen miljøer undertrykkes kvinner systematisk, gjerne med religiøse eller kulturelle begrunnelser. Vi
3350 vet at kvinneundertrykkende strukturer kan ta lang tid å endre. Kvinnefrigjøring krever
3351 foregangspersoner og press. SV skal være en utålmodig pådriver for likestilling.

3352 Vold mot kvinner krenker menneskets fundamentale rett til trygghet og frihet, og er et hinder for
3353 likestilling. Vold i nære relasjoner omfatter ikke bare vold fra partner og tidligere partner, men også vold
3354 fra andre familiemedlemmer, herunder giftepress og tvangsekteskap og vold på grunnlag av seksuell
3355 orientering. Manglende deltakelse i arbeidslivet gjør at en del kvinner er økonomisk avhengige av sin
3356 partner. Regelverket for familieinnvandring gjør dessuten at en del innvandrerkvinner er avhengige av
3357 ekteskapet for å i det hele å ha rett til å bli i Norge. Mangel på jobb og mangel på selvstendige rettigheter
3358 gjør at noen minoritetskvinner har få reelle muligheter til å bryte ut av voldelige forhold.

3359 **SV vil jobbe for**

- 3360 • At kampen mot tvangsekteskap trappes opp.
- 3361 • Å utvide ordningen med minoritetsrådgivere på videregående skoler.
- 3362 • At arbeidet mot kjønnslemlestelse styrkes gjennom informasjonstiltak, skolehelsetjeneste, økt
3363 kompetanse i skoler og barnehager, og at hjelpetilbud for de som frykter for eller har blitt utsatt for
3364 overgrep bedres.
- 3365 • At innsatsen for at unge med innvandrerbakgrunn ikke faller ut av skolen forsterkes, for å gi mer
3366 selvstendighet og mulighet til å ta egne valg.
- 3367 • Å styrke tilliten mellom barnevernet og innvandrere, og at foreldre gis hjelp til å føre en
3368 barneoppdragelse i tråd med norsk lov.
- 3369 • Å gjennomgå visumreglene for å lette besøk av familie, eller av besøkende og vitenskapsfolk.
- 3370 • Å erstatte treårsregelen med et system som ikke gjør kvinner sårbare for overgrep og utnyttning.

3371 **Religiøs og kulturell praksis**

3372 SV arbeider for full tros- og religionsfrihet i en trosnøytral stat. Målet må være størst mulig frihet til å
3373 leve ut sin tro, innenfor rammen av noen tydelige plikter og rettigheter som gjelder for alle innbyggere i
3374 samfunnet. SV vil aldri akseptere diskriminering og overgrep, uavhengig av begrunnelse.

3375 SV mener det skal ligge svært tungtveiende hensyn til grunn for å innføre begrensninger i retten til å
3376 bære klesplagg eller symboler som uttrykker religiøs tilhørighet. Det bør derfor være rom for å bruke
3377 symboler og religiøse plagg som ikke er ansiktsdekkende dersom de er tilpasset etatens uniformering.

3378 Ikke alle barn opplever det som et fritt valg om de må bære religiøst begrunnede plagg eller symboler.
3379 SV vil arbeide for en aktiv dialog mellom foreldre, barn, skole, utdanningsetaten, tros- og
3380 livssynssamfunn og andre relevante organisasjoner med det formål at ingen barn skal oppleve at de
3381 pålegges å bruke religiøst begrunnede plagg eller symboler. Det er viktig at alle barn uavhengig av kjønn
3382 og foreldres livssyn sikres den samme mulighet til utfoldelse i barndommen.

3383 **SV vil jobbe for**

- 3384 • Effektive sanksjoner mot arbeidsgivere som på usaklig grunnlag diskriminerer arbeidstakere som
3385 bærer religiøst hodeplagg.
- 3386 • En gjennomgang av retningslinjer for fritak som gis fra grunnskoleundervisning basert på foreldrenes
3387 religiøse oppfatninger.
- 3388 • At det utvikles en nordisk offentlig imamutdanning på norske læresteder i dialog med muslimske
3389 miljøer.

3390 **Mangfold og demokrati**

3391 I en global verden blir det mer og mer naturlig at mennesker har tilhørighet i mer enn ett land og en
3392 kultur. Det trenger ikke å gjøre folk til mindre lojale borgere av Norge. Vårt felleskap skal ha rom for
3393 mange måter å være norsk på. SV vil åpne opp for muligheten til å ha dobbelt statsborgerskap. Det er et
3394 viktig skritt mot et mer åpent og inkluderende samfunn med forståelse og aksept for en befolkning som
3395 har tilknytning til flere land og kulturer.

3396 SV vil styrke og bruke morsmålsferdighetene til ungdom gjennom bevisst satsing på å rekruttere ungdom
3397 med flerkulturell bakgrunn til yrker som krever flerkulturell forståelse, som for eksempel politi,
3398 barnevern, lærer og førskolelærer.

3399 Minoritetsbefolkningen er underrepresentert på alle områder hvor det utøves samfunnsmakt i Norge.
3400 SV vil styrke og utvide demokratiet i Norge, blant annet ved å være en pådriver for å rekruttere flere
3401 med minoritetsbakgrunn til politiske verv, slik at makt og deltakelse blir virkelighet for alle.

3402 **SV vil jobbe for**

- 3403 • Å åpne for dobbelt statsborgerskap.

Dissens 14

Et mindretall i landsstyret bestående av Mona Wærnesog Mali Tronsmoen ønsker å legge til følgende kulepunkt:

- Statsborgerskap har ikke som forutsetning språktest og samfunnsfagsprøve

- 3404 • At det utredes en ordning der kravet om botid for statsborgerskap reduseres fra sju til fem år for
3405 søkere som kan dokumentere deltagelse i introduksjonsprogram, arbeidsliv, utdanning og lignende,
3406 samt redusere kravet om fem års botid for å bli norsk statsborger.
- 3407 • Å øke innsatsen for å rekruttere ungdom med flerkulturell bakgrunn til yrker som krever
3408 flerkulturell forståelse.
- 3409 • Å styrke informasjonsarbeidet om viktigheten ved å delta i frivillig arbeid og organisasjoner.
- 3410 • At det rekrutteres flere personer med minoritetsbakgrunn til politiske organer.

3411 **Diskriminering, rasisme og ekstremisme**

3412 Selv om det er forbudt opplever en høy andel av minoritetsbefolkningen å bli diskriminert på bakgrunn
3413 av sin tro, kultur eller hudfarge. SV vil motarbeide diskriminering på boligmarkedet og arbeidslivet
3414 gjennom en streng håndheving av antidiskrimineringsloververket, og skjerpe regelverket mot
3415 diskriminering i utelivet. Vi har alle et ansvar for å mobilisere mot hverdagsrasismen der vi jobber og
3416 bor. Rasisme og diskriminering må bekjempes gjennom lovgivning, og gjennom økt forståelse og kontakt
3417 mellom mennesker og folkegrupper. Faktabaserte debatter og dialog om ulike sider ved innvandring og
3418 integrering er viktig for å bekjempe rasisme og diskriminering.

3419 Trakassering, rasisme og vold må bekjempes aktivt, blant annet ved at politiet følger nøye med i
3420 utviklingen av ekstreme miljøer. Det må arbeides for å forhindre rekruttering til ekstreme grupper, og
3421 bruken av straffeloven må skjerpes for å forhindre trakassering og vold. Vi må alle si i fra mot
3422 ekstremistiske holdninger.

3423 **SV vil jobbe for**

- 3424 • Å sikre at verneombud og tillitsvalgte gis økt kompetanse for bedre å være i stand til å avdekke
3425 forekomst av diskriminering, samt veiledning og oppfølging av de som opplever diskriminering.
- 3426 • En konkretisering av arbeidsgivere og offentlige myndigheters plikt til å jobbe for likestilling og ikke-
3427 diskriminering, herunder forebygging av vold og trakassering.
- 3428 • At Likestillings- og diskrimineringsombudet skal håndheve forbudet mot trakassering.
- 3429 • At Likestillings- og diskrimineringsnemnda kan tilkjenne oppreisning for diskriminering.
- 3430 • Å styrke det holdningsskapende arbeidet gjennom å igangsette kampanjer for å fremme dialog,
3431 kunnskap og forståelse både for mangfold og felles verdier.
- 3432 • At ledere og ansatte i religiøse menigheter skal ha et offentlig kurs med opplæring i norsk lov og den
3433 plass menneskerettigheter, religionsfrihet og demokratiet har i Norge.
- 3434 • At trossamfunn må følge Likestillingsloven for å få statsstøtte.

3435 **Ytringsfrihet og ekstremisme**

3436 En fri samfunnsdebatt er demokratiets livsnerve. Å forsvare ytringsfriheten er å styrke folkestyret. Det
3437 innebærer å forsvare retten til ytringer også når de kan oppleves som sårende eller krenkende hos
3438 majoriteten eller en minoritet, også ytringer som fremmer holdninger SV vil bekjempe. Å hindre eller
3439 motarbeide at slike ytringer kommer til uttrykk i offentligheten er ikke veien å gå for å vinne fram i
3440 kampen for mangfold, toleranse og likeverd.

3441 Ytringsfriheten gjelder også religiøse og politiske fundamentalister, selv om de ikke anerkjenner våre
3442 felles prinsipper og spilleregler. Oppfordring til vold og andre lovbrudd skal møtes med rettslige midler.
3443 Politiets sikkerhetstjeneste må ta alle former for ekstremisme på alvor i sine trusselvurderinger.

3444 **Samer og nasjonale minoriteter**

3445 Samisk kultur har en viktig plass i den norske kulturarv, og Norge har klare internasjonale forpliktelser
3446 til å sørge for at den samiske befolkningens rettigheter ivaretas.

3447 Språk er kulturbærende. For å kunne bevare kunnskaper og ferdigheter som har utviklet seg gjennom
3448 generasjoner, må man sørge for at språket som formidler disse kunnskapene ikke går tapt. Flere samiske
3449 språk er i dag et truet som følge av generasjoner med knallharde fornorskingsprosesser og aktiv fortieelse.
3450 SV mener det er vårt felles ansvar å styrke de samiske språkernes posisjon i Norge.

3451 Samene har kollektiv rett til land og vann, som følge av internasjonale konvensjoner og erklæringer og
3452 statens godkjenning. Denne retten må utøves i samarbeid med den øvrige befolkningen som har
3453 tilhørighet til de samme områdene Men staten skal fortsatt være eier og siste instans i det områder den i
3454 dag eier. [Les mer om reindriftsnæringen under landbruk i næringskapitlet].
3455

3456 Fem folkegrupper har status som nasjonale minoriteter – jøder, kvener, rom, romani og skogfinner –
3457 alle med langvarig tilhold i landet vårt og med en særegen historie og kultur. SV mener norske
3458 myndigheter må føre en mer aktiv politikk for å sikre at de nasjonale minoritetene får muligheter til å
3459 verne om og videreutvikle egen kultur og språk. Deres historie og situasjon skal representeres i skolen og
3460 andre institusjoner som bærer kulturarv.

3461

3462 **SV vil jobbe for**

- 3463 • Å styrke støtten til samisk språkopplæring og litteratur.
- 3464 • Å styrke arbeidet for språk og kultur for nasjonale minoriteter.
- 3465 • At samisk representasjon i nordiske og regionale samarbeidsorganer som Nordisk Råd og
3466 Barentsrådet.
- 3467 • Å sikre barn av romfolket skolegang.

3468

3469 **Kapittel 14: Kultur og idrett**

3470 Folk flest er storbrukere av kunst og kultur. Vi hører på musikk, ser film, leser bøker eller opplever
3471 kunst i alt fra reklame til det offentlige rom. Vi bruker kultur til å koble ut og slappe av med, men også
3472 til selvutvikling og refleksjon. En film, en bok, en sang eller et bilde kan nytes, men samtidig utfordre oss
3473 til å tenke på nye måter. Kunsten har en viktig egenverdi - både for de som skaper, de som formidler og
3474 de som opplever kunst.

3475 SV står for en liberal kulturpolitikk. Vi vil bekjempe sensur og oppmuntre til kunst og kultur som
3476 utfordrer. Vår støtte til flerkulturelle, solidaritetsfremmende og demokratiserende kulturtiltak skal aldri
3477 innebære at vi stenger for kunst og kultur som verdimeessig eller ideologisk står oss fjernt.

3478 Kultur er ikke bare kunst. Innen litteraturen er faglitteratur og annen sakprosa livsnødvendig for å
3479 formidle kunnskap og skape debatt. Arkitektur og design er avgjørende for trivsel, fellesskap, økologi og
3480 økonomi. Kulturminner er samfunnets felles hukommelse.

3481 Kulturlivet har store ringvirkninger. Kulturlivet er et møtested på tvers av kultur, religion, alder og
3482 bakgrunn. Kunst og kultur bidrar til helse, sosialt fellesskap og læring. Et godt kulturtilbud er også viktig
3483 for stedsutvikling. Levende samfunn fordrer levende kulturliv, folkebibliotek, kulturskoler, museer og
3484 andre lokale kulturarenaer er i sentrum av utviklingen av gode lokalsamfunnet.

3485 Hovedbegrunnelsen for offentlig kulturpolitikk vil alltid være å fremme viktige kulturuttrykk som ikke
3486 kan finansieres av markedet alene og sørge for at prisen på kulturopplevelser ikke virker sosialt
3487 urettferdig.

3488 Flest mulig skal ha anledning til å oppleve og utøve kunst, kultur, idrett og friluftsliv. SV vil arbeide for
3489 god kommuneøkonomi, god geografisk fordeling av statlige midler og bedre samarbeid mellom de
3490 nasjonale og lokale og de profesjonelle og frivillige aktørene.

3491 Folk trenger ikke bare jobb, hus og offentlige tjenester - de trenger også fritidsinteresser som kultur og
3492 idrett. Et hovedmål for SV i idrettspolitikken er å gi alle muligheten til å være fysisk aktive gjennom et
3493 åpent, rimelig og tilgjengelig tilbud med lav terskel. Dette gjelder både det organiserte idrettsstilbudet, og
3494 muligheten for egenorganiserte aktiviteter. SV vil særlig arbeide for at barn og unge sikres gratis tilgang til
3495 idrettsaktiviteter. Norge har fantastisk natur. Alle bør gis mulighet til å oppleve og bruke den på en
3496 positiv måte.

3497 Barnekultur har mindre status og får mindre støtte enn kultur for et voksent publikum. Det produseres
3498 for få barnefilmer, teaterstykker og for lite musikk for barn. SV vil jobbe for et kulturløft for barn og
3499 unge. Flere og bedre produksjoner innen teater, film, tv, musikk og billedkunst, og en offensiv satsing på
3500 kulturskolene er viktig.

3501 **Hovedprioriteringer for SV i perioden**

- 3502 • **Kulturløft for barn og unge.** SV vil satse på film, flere teaterproduksjoner for barn, barnemusikk
3503 og konserter og turneer. Barnefestivaler og den kulturelle skolesekken må prioriteres og utvides.
3504 Styrke fritidsklubber og åpne møteplasser, kulturskolen og bibliotekene.
- 3505 • **Gi alle muligheten til å være fysisk aktive.** Flere idrettsanlegg som er tilgjengelig for alle og som
3506 kan være med på å gi flere mulighet til fysisk aktivitet til en billig penge. Bedre mulighetene til å
3507 delta for de med dårlig råd.
- 3508 • **Biblioteksatsing.** Ta initiativ til et samarbeid mellom staten og kommunene om en nasjonal
3509 strategi for utvikling av folkebibliotek, skolebibliotek og forskningsbibliotekene.

3510 **Bibliotek**

3511 Bibliotekene har en viktig rolle som åpne og levende formidlere av kunnskap og kultur, og som
3512 møteplass i lokalsamfunnene. Bibliotekenes spiller en viktig rolle som sosial utjevner og i mange
3513 kommuner er den mest velfungerende integreringsinstitusjonen. Oppgaven med å formidle gratis
3514 kunnskap må videreutvikles. Bibliotekene må både være digitale møtesteder og videreutvikle
3515 spisskompetanse innen alle slags informasjonsinnhenting og kunnskapsformidling.

3516 **SV vil jobbe for**

- 3517 • At det tas initiativ til et samarbeid mellom staten og kommunene om en nasjonal strategi for
3518 utvikling av folkebibliotek, skolebibliotek og forskningsbibliotekene
- 3519 • At bibliotekarutdanningen styrker opplæringen i kunnskapsdeling, formidling og digitale verktøy
3520 ytterligere
- 3521 • At låneordninger for å gjøre digital litteratur tilgjengelig fra bibliotekene kommer på plass for alle
3522 biblioteker. Ordningen bør være plattformuavhengig og skal ivareta kopivernet
- 3523 • At innkjøpsordningene for litteratur videreføres og at sakprosadelen av ordningen utvides for å
3524 stimulere til mer norskspråklig sakprosa
- 3525 • At Norge sikrer at ordbøker, leksika og digitale avisarkiv blir tilgjengelige for alle gjennom nasjonale
3526 lisenser på flere kilder til allmenn kunnskap
- 3527 • At fag- og forskningsbibliotekenes samlinger blir mer tilgjengelige for allmennheten.

3528 **Språk og litteratur**

3529 Å mestre språk og tekst er avgjørende for å tilegne seg kunnskap og delta i samfunnet. Språkpolitikken
3530 handler derfor om myndiggjøring av hver enkelt av oss. Samtidig er språket en sentral del av menneskets
3531 identitet og historie. Det må ligge til grunn når vi utformer språkpolitikken.

3532 Norsk språk står overfor store utfordringer i møte med engelskdominansen, særlig innenfor akademia
3533 og næringslivet. SV vil arbeide for at norsk skal være det samfunnsbærende språket på alle områder i
3534 Norge. Prinsippet om likestilling mellom nynorsk og bokmål må gjelde på alle samfunnsområder.
3535 Samtidig må de samiske urfolksspråkene, de ulike norske minoritetsspråkene og de nyere
3536 innvandrerspråkene sikres en levedyktig plass i det norske samfunnet.

3537 Norsk litteratur er helt avgjørende for utvikling og bevaring av det norske språket. SV har som mål at det
3538 skal være et bredt tilbud av kvalitetslitteratur, både skjønnlitteratur og sakprosa, tilgjengelig for hele
3539 befolkningen. Litteraturen er for viktig til å overlates til markedet alene. SV går inn for en boklov som
3540 ivaretar kulturarv og språk gjennom opprettholdelse av fastprissystemet

3541 **SV vil jobbe for**

- 3542 • At alle elever skal møte både nynorsk og bokmål tidlig i skolegangen, og at det skal være obligatorisk
3543 skriftlig opplæring i begge skriftspråk på ungdomstrinnet og i den videregående opplæringen.
- 3544 • At mållova styrkes og virkeområdene for mållova blir klart definert til å gjelde alle offentlige etater
3545 uavhengig av organisasjonsform.
- 3546 • At de samiske språkene blir sikret en levedyktig utvikling både i og utenfor skolen
- 3547 • Å sikre gode rammer i tilskuddsordningen for norskspråklige lærebøker for høyere utdanning og at
3548 eksamen på egen målform skal gjelde alle institusjoner.
- 3549 • Sidemålsundervisninga må styrkes, og alle elever må få en egen karakter i skriftlig sidemål på
3550 vitnemålet, både i ungdomsskolen og i den videregående opplæringen (studieforberedende)
- 3551 • Sanksjoner mot forlag som ikke leverer alle læremidler til samme tid og pris på begge målformer
- 3552 • At faget norsk blir obligatorisk for alle som tar grunnskolelærerutdanning.
- 3553 • Å innføre en boklov

- 3554 • Å styrke programmer og institusjoner som driver arbeid for leselyst økonomisk
- 3555 • At e-bøker også fritas for merverdiavgift
- 3556 • Å vurdere eierskapsbegrensninger for å hindre monopolisering av bokbransjen
- 3557 • At innkjøpsordningene for sakprosa og tegneserier styrkes
- 3558 • Støtte etablering og drift av litteraturhus

3559 **Barn og unge**

3560 SV vil gi kultur for barn et skikkelig løft. Det betyr at støtten til kulturproduksjon for barn må prioriteres
 3561 når et nytt kulturløft skal på plass. Barn og unge skal ha gode muligheter til å oppleve og utøve kultur.
 3562 Barnekultur har ikke hatt den statusen den fortjener, det er et politisk ansvar å gi de vilkårene som
 3563 trengs for å heve både kvalitet, utbredelse og status.

3564 Kulturskolene er viktige. I dag stenges mange barn ute fra kulturskolen på grunn av høye priser og lange
 3565 ventelister. SV vil arbeide for flere plasser, lavere pris og faglig kompetente ansatte i hele og faste
 3566 stillinger. SV ønsker å innføre en forskrift for kulturskolevirksomhet. Vi vil også styrke den kontakten
 3567 kulturskolenes fagarbeidere har med skolen. SV mener at praktiske og estetiske fag må få en mer sentral
 3568 plass i skolen.

3569

3570 Den kulturelle skolesekken bringer profesjonell kunst av høy kvalitet til barn og unge over hele landet.
 3571 SV vil styrke dette tilbudet, med særlig vekt på at skolesekken skal gi mer varig engasjement og arbeid
 3572 med kunst og kultur.

3573 **SV vil jobbe for**

- 3574 • At det blir satt av mer midler til den kulturelle skolesekken, og at deler av midlene brukes til å støtte
 3575 transport for elevene
- 3576 • Krav til teatre med offentlig støtte om flere produksjoner for barn i repertoaret
- 3577 • At festivaler for barn og festivaler med et sterkt barneprogram prioriteres
- 3578 • Markedsføringsstøtte til kulturproduksjoner for barn
- 3579 • En statlig belønningsordning for kommuner som satser på sosialt utjevne og faglig sterk
 3580 kulturskole
- 3581 • At læreplanen videreutvikles slik at de estetiske fagene i skolen styrkes, og at estetisk kompetanse
 3582 vektlegges sterkere gjennom hele opplæringen
- 3583 • At det statlige bidraget til ordningen med kulturkort for barn og unge økes slik at det blir enklere å
 3584 gjøre ordningen permanent i flere fylker.
- 3585 • At ungdommens kulturmønstring videreføres og styrkes

3586 **Kunstnerens leve- og arbeidsvilkår**

3587 Et rikt kulturliv kan ikke bygge på fattige kunstnere. SV arbeider for at flere kunstnere skal ha
 3588 mulighet til å leve av sin kunst og at for at kunstnere over hele landet får like muligheter. Mangfold
 3589 og kvalitet i kulturlivet forutsetter kunstnere med skikkelige lønns- og arbeidsvilkår. SV arbeider for
 3590 gode, langsiktige og forutsigbare arbeidsbetingelser for aktive kunstnere. Kunstnerpolitikken må ta
 3591 hensyn til at ulike kunstnergrupper har ulike produksjonsvilkår og dermed ofte ulike interesser.

3592 Kvinnelige kunstnere skal ha samme muligheter som menn. På samme måte må kulturlivet bekjempe
 3593 diskriminering med begrunnelse i etnisk bakgrunn, alder og funksjonsevne.

3594 Utøvere av kunst og kultur må også gis mulighet for å møte folk og marked for sin kunst. Det offentlige
 3595 kan være en viktig tilrettelegger for dette.

3596 **SV vil jobbe for**

- 3597 • Flere offentlige innkjøp, utsmykninger og oppdrag til norske kunstnere
- 3598 • En opptrapping til 100 flere hjemler for langsiktig finansiering av kunstnerskap i løpet av perioden
- 3599 • At det offentlige bidrar til ordninger som sikrer markeder for kunst og kultur

3600 **Statlige institusjoner og forvaltning av kulturpolitikken**

3601 Statlige kulturinstitusjoner som de nasjonale teatrene er nødvendige for å sikre et nasjonalt kulturtilbud
3602 av høy kvalitet. SV vil sikre disse nøkkelinstitusjonene gode arbeidsvilkår gjennom stor kunstnerisk frihet
3603 og trygge og forutsigbare økonomiske rammer.

3604

3605 Samtidig har de statlige kulturinstitusjonene et ansvar for å bidra til et godt kulturtilbud også utenfor de
3606 store byene. Blant annet bør Riksteateret og Den Norske Opera & Ballett nå større deler av Norge, og
3607 Nasjonalmuseets arbeid med landsdekkende formidling må styrkes. Lokale og regionale institusjoner,
3608 som regionteater og distriktsopera, må utvikles videre i samhandling med de statlige institusjonene.

3609 Kulturpolitikken er avhengig av både faglig og folkelig forankring. Støtteordningene til kulturen skal hvile
3610 på kunstnerisk kvalitet, men må også ta hensyn til publikumsinteresse. På samme måte som i
3611 vitenskapen er fagfellevurdering blant kunstnere ofte best egnet når kvalitet skal bedømmes.

3612 Forvaltningen av kunst- og kulturpolitikken skal bygge på prinsippet om «armlengdes avstand». Dette
3613 innebærer at Stortinget og regjeringen bestemmer de overordnede prioriteringene i kulturpolitikken,
3614 men ikke tar detaljavgjørelser som undergraver kunst- og kulturfaglige vurderinger i ulike
3615 tilskudsorganer. SV vil arbeide for enkle og forutsigbare støtteordninger i kulturlivet, som reduserer
3616 unødig byråkrati.

3617 **SV vil jobbe for**

- 3618 • Å styrke distriktssatsingen til nasjonale kulturinstitusjoner
- 3619 • En samlet plan for vedlikehold og vern av nasjonale kulturinstitusjoner, samt prioritering av
3620 rehabilitering
- 3621 • Å øke mulighetene for å flytte kunst ut der folk bor og virker gjennom sterkere utlånsordninger og
3622 formidlingsoppdrag til institusjonene
- 3623 • En klarere rolle for Norsk kulturråd, særlig med tanke på avveininger mellom kulturpolitiske
3624 målsetninger og kunsthaglige vurderinger
- 3625 • Bedre støtteordninger for prosjekter basert på samarbeid mellom profesjonelle og ikke-profesjonelle
3626 aktører

3627 **Musikk**

3628 Musikk er en kunstform som er tilgjengelig og nær folk i hverdagen på en annen måte enn mange andre
3629 kunstformer. Norsk musikkliv holder et svært høyt nivå både innenfor folkemusikk, klassisk musikk og
3630 rytmisk musikk. SV vil styrke både bredden og eliten i musikklivet slik at det har gode kår for vekst og
3631 utvikling. Ikke minst er vi opptatt av å støtte helårsarrangørens daglige drift. Støtteordningene må bidra
3632 til å sikre artister og opphavspersoner forutsigbare inntekter.

3633 Dagens knutepunktordning må evalueres for å sikre at den bidrar til å spre arrangørkompetanse. Slik
3634 ordningen er organisert i dag, er den for sterkt sjangerorientert. Når festivaler og musikere i stadig
3635 sterkere grad krysser grenser, bør ikke en ordning som knutepunkt holde utviklingen tilbake.

3636 **SV vil jobbe for**

- 3637 • En kritisk gjennomgang av eksisterende støtteordninger for å innrette mer mot kunstnerisk kvalitet
3638 og publikumsinteresse

- 3639 • Å utrede og innføre en støtteordning for å gi flere små arrangører og arrangører i oppstartsfasen
3640 bedre mulighet til etablering.
- 3641 • At knutepunktordningen evalueres for å vurdere om den har ønsket effekt.
- 3642 • At kor og korps sikres gode øvingslokaler og tilgang på kvalifiserte dirigenter.
- 3643 • At det offentlige skal tilby musikk til digitalt utlån gjennom folkebibliotekene.
- 3644 • Bidra til at det blir etablert profesjonelle vokalensembler i alle fylker.
- 3645 • At eksport av norsk musikk får hjelp og støtte.

3646 **Film og kino**

3647 Filmpolitikken skal ha som mål å sikre et mangfold av filmuttrykk med høy kunstnerisk kvalitet innenfor
3648 ulike sjangre og formater. Støtteordningene bør sikre bedre kjønnsmessig og geografisk fordeling av
3649 filmstøtten enn i dag. En god filmpolitikk sørger for støtte til kunstnerisk dristige prosjekter, ikke bare til
3650 prosjekter som har sterke kommersielle muligheter. SV mener det kommunale kinotilbudet må
3651 videreutvikles for å styrke dette mangfoldet.

3652 **SV vil jobbe for**

- 3653 • At filmarbeidere sikres bedre og mer forutsigbare arbeidsvilkår gjennom arbeidsstipender.
- 3654 • Fortsatt satsing på likestilling innen norsk film.
- 3655 • At ressursituasjonen for filmutdanningene gjennomgås for å sikre studienes kvalitet.
- 3656 • En tydelig regionalisering av filmpolitikken og videreutvikling av regionale filmsentra.
- 3657 • Å bevare det kommunale kinosystemet og gå imot privatisering av kinoene i storbyene.
- 3658 • At de regionale filmsentrene gis bedre økonomiske vilkår.
- 3659 • Desentraliserte midler også til spillefilmproduksjon.
- 3660 • Et eget barnefilmløft.
- 3661 • At cinematek gis bedre rammevilkår.

3662 **Scenekunst**

3663 Scenekunstopolitikken omfatter både viktige, bærende institusjoner, og den stadig sterkere frie,
3664 profesjonelle scenekunsten. SV vil stimulere til mangfold og kunstnerisk frihet for scenekunsten i Norge,
3665 blant annet gjennom en sterkere satsing på regional og lokal scenekunst.

3666 **SV vil jobbe for**

- 3667 • Flere produksjoner for barn ved de nasjonale scenene og regionteatrene
- 3668 • Å styrke tilskuddsordningene og infrastrukturen for fri scenekunst, både nasjonalt og internasjonalt
- 3669 • Styrking av Norsk kulturfond med en prioritering av fri scenekunst
- 3670 • Å innføre statlig delfinansiering til ordninger med regionale scenekunstinstruktører for å styrke
3671 scenekunsten i hele landet og bidra til økt samarbeid mellom profesjonelle og frivillige krefter
- 3672 • Å styrke lokal teater- og revyvirksomhet over hele landet gjennom å videreføre Frifond teater og
3673 vurdere tilsvarende ordninger for teater og revy for voksne
- 3674 • Å styrke distriktsoperaene gjennom økte bevilgninger

3675 **Billedkunst og kunsthåndverk**

3676 Billedkunsten er viktig fordi den kan gi opplevelser og erkjennelser som ikke kan oppnås gjennom
3677 andre kunstformer og medier. Den gode billedkunsten kan stille spørsmål, engasjere og provoserer,
3678 men den kan også gi oss vakre, visuelle inntrykk i hverdagen vår. SV vil legge til rette for mer mangfold i
3679 billedkunst og kunsthåndverk.

3680 **SV vil jobbe for**

- 3681 • Bedre vederlagsordninger slik at flere kan leve av kunsten
3682 • At billedkunstnere sikres økonomisk gjennom langvarige stipend og utstillingshonorarer for å
3683 kompensere for de særlige praktiske og økonomiske utfordringene de har som ikke-
3684 institusjonstilknyttede, skapende kunstnere

3685 Arkitektur og design

3686 God arkitektur og design er viktige kulturuttrykk, men er også avgjørende for at samfunnet i framtiden
3687 blir bedre for mennesker og miljø. Arkitektene har en viktig rolle i utvikling av miljøvennlige
3688 lokalsamfunn. I et samfunn der befolkningssammensetningen endrer seg, vil universell utforming få
3689 stadig sterkere betydning for innbyggernes deltagelse og frihet. Gode vilkår for designfeltet viktig både
3690 for kultur- og næringslivet.

3691 **SV vil jobbe for**

- 3692 • Økt kompetanse innenfor arkitektur og design i det offentlige
3693 • At potensialet i ny arkitektur og design utnyttes til å skape mer miljøvennlige og bovennlige samfunn
3694 • At satsingen på verdiskaping knyttet til arkitektur og design styrkes

3695 Pengespill

3696 Gjennom Norsk tipping har samfunnet sikret verdifulle bidrag til kultur og idrett gjennom tiår. SV vil
3697 opprettholde spillmonopolet til Norsk Tipping, men mener at idrett og frivillighet på sikt bør finansieres
3698 over statsbudsjettet for å sikre økt stabilitet og forutsigbarhet. Samtidig vet vi at pengespill skaper
3699 alvorlige økonomiske, sosiale og helsemessige problemer for mange mennesker. SV vil endre
3700 spillpolitikken for å bekjempe spilleavhengighet, selv om dette medfører reduserte inntekter for Norsk
3701 tipping.

3702 **SV vil jobbe for**

- 3703 • Å føre en spillpolitikk som beskytter mot avhengighet samtidig som den opprettholder posisjonen til
3704 Norsk tipping
3705 • Å hindre Norsk tipping i å engasjere seg i nettcasino og utplassere spilleautomater

3706 Kulturvern

3707 Vi skal verne våre kulturminner fordi de er avgjørende for vår kulturelle identitet, og gir oss kunnskap og
3708 opplevelser. Kulturminner, kulturmiljøer og kulturlandskap utgjør store kulturelle og sosiale verdier,
3709 men er også viktige ressurser for næringsutvikling i distriktene. De må bevares gjennom vern,
3710 vedlikehold og skjøtsel, men også i størst mulig grad gjennom aktiv bruk.

3711 Skjøtsel og vedlikehold er primært et eieransvar, enten eierskapet er offentlig eller privat. Men når det
3712 offentlige pålegger eiere spesielle hensyn, må eierne kompenseres for økte kostnader og færre
3713 bruksmuligheter. En stor andel av våre kulturminner er i offentlig eie, det gjelder blant annet viktige
3714 fellesarenaer som skoler, kirker og helseinstitusjoner. SV vil arbeide for at etterslepet reduseres.

3715 **SV vil jobbe for**

- 3716 • En dreining i kulturvernpolitikken slik at den i større grad ivaretar et bredt samfunnshistorisk bilde,
3717 inkludert historiske sammenhenger og klassekonflikter, og immaterielle kulturminner som
3718 håndbåren kunnskap og tradisjonell kvinnekultur
3719 • At landbruket har en sentral plass i kulturvernet
3720 • At Norge tar bedre vare på kystkulturen som mange steder er truet av fraflytting eller av byggepress
3721 • Å sikre urbefolkningens og minoritetenes kulturminner – både de tradisjonelle norske minoritetene
3722 og nyere innvandreteres

3723 **Idrett**

3724 I norsk idrett legges det ned et omfattende arbeid for å sikre folk i alle aldre gode idrettsopplevelser.
3725 Ikke minst bidrar et stort antall frivillige med en betydelig dugnadsinnsats. SV vil sikre idretten gode
3726 rammevilkår, slik at denne innsatsen kan styrkes og videreutvikles. Vårt mål er et rikt og inkluderende
3727 idrettstilbud over hele landet.

3728 Et hovedmål for SV i idrettspolitikken er å gi alle muligheten til å være fysisk aktive gjennom et åpent,
3729 rimelig og tilgjengelig tilbud med lav terskel. Dette gjelder både det organiserte idrettstilbudet, og
3730 muligheten for egenorganiserte aktiviteter. SV vil særlig arbeide for at barn og unge sikres gratis tilgang til
3731 idrettsaktiviteter. Det er i dag et stort etterslep på utbygging og vedlikehold av norske idrettsanlegg. Det
3732 må vurderes ekstraordinære tiltak for å redusere dette etterslepet.

3733 God breddeidrett og god toppidrett er avhengige av hverandre. SV vil legge til rette for at både bredde-
3734 og mosjonsidrett, konkurranse- og eliteidrett får utvikle seg på egne vilkår og på utøvernes ulike
3735 premisser og ulike ambisjonsnivå.

3736 Norge skal ha et aktivt og sterkt miljø for toppidrett. Toppidretten gir gode forbilder, gir gode
3737 opplevelser for befolkningen og er drivende for å utvikle hele idretten videre. SV mener at idretten har
3738 et stort ansvar for å sørge for en ren idrett, og at utøvere som tas for doping bør utestenges fra deltagelse
3739 i OL.

3740 **SV vil jobbe for**

- 3741 • Å sikre gode vilkår for idretten på alle plan - barne- og ungdomsidretten og toppidretten,
- 3742 • At norsk toppidrett skal fremstå som en arena hvor utøvere, trenere og administrativ ledelse bidrar
3743 til en ren, verdibasert idrett
- 3744 • At forholdene legges til rette for en helsemessig forsvarlig toppidrett og at det er en kontinuerlig
3745 satsing på forebyggende arbeid mot idrettsrelaterte skader, sykdom og doping
- 3746 • At anleggsmidler sikrer likeverdige muligheter til å drive idrett over hele landet, og at staten må bidra
3747 til å redusere etterslepet på utbygging og vedlikehold av nasjonale anlegg og svømmeanlegg
- 3748 • At det gis støtte til anlegg som gir mulighet for uorganisert fysisk aktivitet utenom dyre kommersielle
3749 tilbud, slik som åpne flerbrukshaller, balløkker og lignende
- 3750 • At tilbudet av gratis idrettsaktiviteter for barn og unge økes
- 3751 • At mennesker med nedsatt funksjonsevne gis likeverdig mulighet til å drive idrett og fysisk aktivitet
3752 gjennom å oppheve 26-årsgrensen for å få støtte til aktivitetshjelpemidler
- 3753 • At idrettslagenes samarbeid med skoler, barnehager og SFO, fritidsklubber, helse- og
3754 omsorgsinstitusjoner, arbeidsplasser, NAV-kontorer eller asyl- og flyktningsmottak styrkes for å
3755 bidra til folkehelse, forebygging og inkludering

3756 **Friluftsliv**

3757 Friluftslivet er viktig for folks fysiske og psykiske helse og trivsel og er en viktig del av norsk kultur.
3758 Friluftsliv øker forståelsen for sammenhengen mellom mennesker og natur, og dermed for de store
3759 miljøutfordringene. Det offentlige har en viktig oppgave i å tilrettelegge for aktiviteter i naturen. Dette
3760 forutsetter en god politikk for kulturminnevern, nye nasjonalparker og vern av viktig natur.
3761 Allemannsretten må sikre alle rett til hensynsfull ferdsel i naturen.

Dissens 15

Et mindretall i landsstyret bestående av Ola Kristian Johansen og Unni Wærstad ønsker å legge til følgende avsnitt:

«SV vil ha en restriktiv politikk for motorferdsel i utmark. For å skjerme sårbare områder og det stille

friluftslivet, mener SV at det bør åpnes for tilrettelegging av faste snøskutetraseer som kanaliserer motorferdsel vekk fra andre viktige interesser, og sikrer en bedre kontroll av skutertrafikken. Slike skuterløyper bør etableres i regi av kommunen gjennom bruk av plan og bygningsloven. Det må være strenge restriksjoner på barmarkskjøring i utmark.»

3762 Friluftsliv omfatter alt fra den lille turen i nabolaget til den store fjellturen. Alle skal ha mulighet for
3763 friluftsliv. SV vil legge spesielt til rette for at barn og unge, mennesker med funksjonsnedsettelse og
3764 minoritetsbefolkningen skal kunne ta i bruk naturen. SV vil ha en friluftslivpolitikk som bidrar til å
3765 redusere sosiale forskjeller. Grøntområder i og rundt byene må ivaretas slik at de er tilgjengelige for folk.

3766 SV vil styrke friluftsansjonene og friluftsrådenes arbeid.

3767 **SV vil jobbe for**

- 3768 • Å styrke og grunnlovsfeste allemannsretten.
- 3769 • Et friluftsløft for folkehelse gjennom ei stortingsmelding og et Friluftslivets år.
- 3770 • En styrking av friluftsansjonene og friluftsrådenes arbeid
- 3771 • At allmennheten sikres tilgang til friluftsområder, jakt og fiske. Utvide retten til fritt fiske i elver og
3772 vann for barn og unge til 18 år.
- 3773 • Å forvalte de offentlig eide friluftsområdene slik at kvalitet ivaretas og de framstår som attraktive
3774 arenaer for allsidig aktivitet.
- 3775 • Å initiere en nasjonal satsing på gåing og sykling gjennom anlegging av stier, turveier, gang- og
3776 sykkelveier.
- 3777 • At friluftslivet styrkes med støtte til areal-, informasjons- og aktivitetstiltak.
- 3778 • At en økt andel av spillemidlene prioriteres til anlegg for friluftsmål og til friluftstiltak for barn og
3779 unge.
- 3780 • At kollektive løsninger som turisthytter og kystledshytter prioriteres framfor private hytter i
3781 naturområder der hyttebygging må begrenses.
- 3782 • Lov om motorferdsel i utmark og praktiseringen av den skal hindre motorferdsel i utmark som
3783 forringer naturopplevelsene ved friluftsliv.
- 3784 • Å tillate bruk av lys under ettersøk.

Dissens 16

Et mindretall i landsstyret bestående av Oddrun Årflot, Ola Kristian Johansen og Lars Egeland ønsker å legge til følgende kulepunkt:

- «Å oppheve blyforbudet med unntak av i våtmarksområder»

3785

3786 Kapittel 15: Justispolitikk og samfunnssikkerhet

3787 Samfunnssikkerhet handler om å verne samfunnet mot hendelser som truer grunnleggende verdier og
3788 funksjoner, og setter liv og helse i fare. Slike hendelser kan være naturkatastrofer, utslag av tekniske eller
3789 menneskelige feil eller tilsiktede angrep eller handlinger.

3790 Når katastrofen inntreffer må beredskapen være rask, effektiv og kompetent. Den beste sikkerheten
3791 ligger i å forhindre at katastrofen blir en realitet. Dessverre kommer ofte det forebyggende arbeidet i
3792 bakgrunnen når samfunnssikkerheten står på dagsorden. SV strategi er derfor todelt. Vi vil redusere
3793 årsaker til katastrofer, ulykker, kriminalitet og tilsiktede angrep, og styrke beredskapen for å redusere
3794 konsekvensene dersom de inntreffer.

3795 En rekke samfunnstrekk bidrar til at vi må tenke nytt om samfunnsberedskapen. Miljø- og
3796 klimaendringer, sterkere globalisering og teknologiutviklingen utfordrer samfunnssikkerheten på nye
3797 måter.

3798 Samfunnet vårt blir stadig mer sårbart. Nye løsninger som gjør samfunnet mer avhengig av teknologi gjør
3799 også at katastrofer eller angrep kan få større konsekvenser enn tidligere. Det er avgjørende å sikre
3800 kraftforsyning, kommunikasjonskanaler og tilgang til rent vann og trygg mat.

3801 En framtidrettet beredskap består av tre deler. Den første er den profesjonelle beredskapen, med politi,
3802 brann, helse og forsvar som de viktigste aktørene. Den andre er folkeberedskapen som frivillige
3803 organisasjoner og den frivillige oljevernberedskapen står for. Den tredje er den hvor hver enkelt kan
3804 bidra.

3805 Justispolitikken skal sørge for rettssikkerhet, trygghet og rettferdighet. Kriminalpolitikken utgangspunkt
3806 må være forebygging. Det mest effektive for å forhindre kriminalitet er å hindre at store økonomiske og
3807 sosiale forskjeller får utvikle seg. Tillit mellom mennesker hindrer kriminalitet. Et inkluderende
3808 samfunn med lav arbeidsledighet og gode oppvekstvilkår for barn forebygger rekruttering til destruktive
3809 miljøer. Raske reaksjoner og tidlig innsats på alle nivåer hindrer at kriminalitet får utvikle seg, øke i
3810 omfang og alvorlighetsgrad. SV vil være en pådriver for et sterkere vern for kvinner og barn. Videre vil
3811 SV styrke arbeidet mot organisert kriminalitet, skatteparadiser og menneskehandel.

3812 [Les mer i kapitlene om internasjonal rettferdighet, velferd, mangfold og integrering og likestilling,
3813 feminisme og valgfrihet]

3814 Hovedprioriteringer for SV i perioden

- 3815 • **Styrke den brede og sivile beredskapen.** Sterkere involvering og bedre rammevilkår for frivillige
3816 organisasjoner. Ta initiativ til et beredskapsprogram som gjør at alle barn og unge lærer seg
3817 svømming, førstehjelp og hvordan håndtere kriser og alvorlige hendelser.
- 3818 • **Kamp mot voldtekt og vold og seksuelle overgrep i nære relasjoner.** Voldtektsmottakene skal
3819 lovfestes, kompetansen skal bedres, barnehusene skal styrkes og etableres flere steder, avhørskøene
3820 skal bort og helsetilbudet skal bedres.
- 3821 • **Hindre ekstremisme.** SV vil arbeide for at samfunnet hindrer rekruttering til ekstreme miljøer og at
3822 personer i ekstreme miljøer gis exit-muligheter.

3823

3824 **God forebygging**

3825 Forebygging er helt grunnleggende, men blir likevel ofte nedprioritert. Gjennom å gi barn en trygg
3826 oppvekst i et samfunn med små økonomiske og sosiale forskjeller, bidrar vi mest effektivt til å hindre
3827 kriminalitet. Rask reaksjon ved lovbrudd, virker også effektivt. Videre er det viktig å få en god
3828 rehabilitering og mulighet til å starte på nytt. Det krever et koordinert og målrettet arbeid fra flere,
3829 inkludert frivillige.

3830 Økt trafikk over grensene og bortfall av den ordinære grensekontrollen innenfor Schengen-samarbeidet,
3831 stiller oss overfor ekstra store utfordringer. Norge er et svært rikt land som er attraktivt for kriminelle fra
3832 mange land. SV vil bekjempe økonomiske forskjeller både nasjonalt og internasjonalt. Videre vil vi jobbe
3833 for styrket grensekontroll og bedre samarbeid på tvers av land og politidistrikter.

3834 Menneskeskapt klimaendringer fører til mer ekstremvær og økt risiko for naturkatastrofer som flom,
3835 ras og skred. Vi kan få en dobling i antall dager med mye nedbør og havnivået forventes å stige. Det må
3836 tas hensyn til klimatilpasning i all samfunnsplanlegging framover. Svake punkt må kartlegges og utbedres.
3837 Tiltak for klimatilpasning bør inn i kommunenes klima- og energiplaner.

3838 Intakte økosystemer er mest robuste for endringer, og henter seg raskest inn etter ekstremvær. Bevaring
3839 av naturmangfold er en rimelig og viktig forsikring mot naturkatastrofer. Våtmarker kan holde på store
3840 vannmengder og vil kunne bidra til å hindre store ødeleggelse ved økte nedbørmengder. Myrer bidrar
3841 til å hindre tørke i tørre perioder. [Referanse: naturmangfold i miljøkapittelet]

3842 **Folkeberedskap**

3843 Samfunnsberedskapen må være bred. Frivilligheten er avgjørende for samfunnsikkerheten og
3844 muligheten til å ha en stor stående beredskap. Store deler av den nasjonale redningstjenesten består av
3845 frivillige som trår til når krisen rammer.

3846 I tillegg til å videreutvikle den folkeberedskapen organisasjonene står for, vil SV styrke arbeidet for at
3847 hver enkelt av oss skal kunne bidra når ulykker og katastrofer rammer. Det er avgjørende at folk med
3848 den riktige kompetansen kan innkalles raskt i krisesituasjoner. Det er også viktig med godt samarbeid
3849 mellom den profesjonelle beredskapen og folkeberedskapen.

3850 **SV vil jobbe for**

- 3851 • At frivillige organisasjoner som Røde Kors, Norsk folkehjelp og andre skal få en tydeligere rolle i
3852 planleggingen av beredskap
- 3853 • At alle barn og unge lærer seg svømming, redning og førstehjelp og hvordan håndtere alvorlige
3854 hendelser.

3855 **Ekstremisme**

3856 Norge har tradisjonelt vært et land med relativt få tilfeller av politisk vold, men 22. juli 2011 viste oss at
3857 terroren kan ramme også her. I en tid der man ser trusler fra både høyreekstreme og ekstreme
3858 islamistiske grupper, må samfunnet ta de ulike formene for ekstremisme på alvor. Det krever tiltak på
3859 ulike nivåer, der man må forebygge utbredelse av ekstremistiske holdninger, hindre rekruttering til
3860 ekstremistiske miljøer, rette innsats mot å få mennesker ut av miljøene og sørge for at lovverket på en
3861 god måte er tilpasset trusselbildet og beskytte særlig sårbare mål.

3862 Vi vil aldri kunne leve i et samfunn som beskytter oss hundre prosent mot terrorhandlinger. Målet må
3863 være å forebygge terrorisme, samtidig som vi ikke går til angrep på personvern og frihet for hver enkelt.
3864 Mange av løsningene SV allerede jobber for, som et sterkt fellesskap, en trygg oppvekst og gode tilbud
3865 innenfor barnevern og psykiatri, er tiltak som også forebygger ekstrem atferd som truer samfunnets
3866 sikkerhet.

3867

3868 **SV vil jobbe for:**

- 3869 • Exit-tiltak for å få ungdom ut av ekstreme miljøer.
- 3870 • At PST og politiet har gode og effektive systemer, god oversikt og bred kompetanse i sitt
- 3871 forebyggende arbeid.
- 3872 • At PST prioriterer alle former for ekstremisme, inkludert høyre-radikalisme og religiøst begrunnet
- 3873 ekstremisme
- 3874 • Tett samarbeid over landegrensene og politidistrikter
- 3875 • At samfunnet jobber mot forhold som leder unge til ekstremisme, det være seg arbeidsløshet eller
- 3876 følelse av å bli marginalisert og diskriminert
- 3877 • Effektiv forebygging gjennom barnevern, skole, inkludering og psykiatri.

3878 **Våpenkontroll**

3879 Jakt- og fisketradisjonen i Norge er en viktig årsak til at vi er et land med et høyt antall våpen. Det krever

3880 at vi har en velfungerende våpenkontroll. SV mener dette bør være et av feltene hvor vi skjerper

3881 kontrollen for å øke sikkerheten. Dersom man aktivt går inn for å skaffe seg våpen, må samfunnet

3882 kunne stille klare sikkerhetskrav.

3883 **SV vil jobbe for:**

- 3884 • At våpenregisteret er oppdatert og gir fullstendig oversikt over alle våpen i Norge.
- 3885 • At PST rutinemessig får en kopi av alle våpensøknader.
- 3886 • Å skjerpe rutinene for å inndra våpentillatelsen til personer med voldsdom.
- 3887 • Å stramme inn reglene for magasinkapasitet på halvautomatiske våpen.
- 3888 • Et fortsatt ubevæpnet politi

3889 **En bredere forsvarspolitik**

3890 [referanse til internasjonalt kapittel om forsvar]

3891 Det norske forsvarets primære oppgave er å forsvare Norge, og yte bistand i kriser og katastrofer. De

3892 siste årene har Norge deltatt med uforholdsmessig store militære kapasiteter i operasjoner i utlandet. SV

3893 mener at forsvarets oppmerksomhet skal være i de norske nærområdene. Forsvarets evne til å håndtere

3894 kriser og akutte situasjoner hjemme skal prioriteres først.

3895 Både de militære styrkene og det norske sivilforsvaret har viktige roller i samfunnssikkerheten. Det er

3896 viktig å sørge for at forsvarets ressurser er tilgjengelig for det sivile samfunnet når kriser og katastrofer

3897 finner sted.

3898 SV mener at sivilforsvarets rolle bør utvides og at den allmenne verneplikten skal omfatte begge kjønn.

3899 Med verneplikten skal den enkelte kunne velge sivil eller militær opplæring, det er et mål å utvide

3900 sivilforsvarets beredskap vesentlig.

3901 **SV vil jobbe for**

- 3902 • At Norge skal ha en allmenn verneplikt, for kvinner og menn.
- 3903 • At det på sikt blir innført en opplæring i regi av sivilforsvaret som all ungdom som ikke går gjennom
- 3904 militærtjeneste innkalles til

3905 **Nødetatene**

3906 Velfungerende nødetater reduserer skade når ulykker og kriminalitet rammer, men er også en viktig del

3907 av tryggheten i samfunnet vårt. I en styrket samfunnsberedskap må nødetatene fungere både hver for seg

3908 og samlet. Granskningen etter 22. juli 2011 avdekket systemsvikt. Denne svikten handler om dyptgående
3909 strukturproblemer knyttet til gjennomføring av planverk, organisasjonskultur, samhandling og
3910 kommunikasjon, teknologiske løsninger, styring og ledelse, som har utviklet seg over lang tid. Arbeidet
3911 med å rette opp i denne systemsvikten blir viktig i årene som kommer.

3912 **SV vil jobbe for**

- 3913 • Styrke myndighetenes reaksjonsevne og nødetatenes funksjon og koordinering
3914 • [Les mer om nødetatene i kapittelet om digitalisering]

3915 **Ekstremvær**

3916 Klimakrisen skaper global oppvarming med store konsekvenser for været. Vi har allerede mer ustabil
3917 vær enn før. Forskjellige typer ekstremvær vil gi økt risiko for ødeleggelser i store deler av landet. De
3918 skadene som vil oppstå varierer, men vi ser allerede betydelig økning av stein- og jordskred. Dette
3919 rammer veier, næringer, boliger, offentlige bygg, og forskjellige typer annen infrastruktur.

3920 Konsekvensene kan bli fraflytting, og noen ganger tømning av hele boligfelt, med store økonomiske
3921 følger både for enkeltpersoner og samfunn. Beredskapen må planlegges ut fra den nye vær-situasjonen.

3922 **Oljevernberedskap**

3923 Norge er en oljenasjon som har en langstrakt kyst med svært krevende forhold for opprydding av oljesøl.
3924 Skal vi unngå de største oljekatastrofene, bør viktige gyteområder for fisk og viktige funksjonsområder
3925 for sjøfugl skjermes for petroleumsaktivitet. Ordninger for tildeling av konsesjoner må sikre at
3926 miljøhensyn blir ivaretatt. Aktivitet nær kysten øker faren for at olje driver til land i løpet av kort tid.
3927 Utstyr til bruk i oljevernberedskap må være lett tilgjengelig og designet for å holde under krevende
3928 forhold.

3929 Våre mest sårbare områder bør så langt det er mulig forskånes fra skipstrafikk. Norskekysten er sterkt
3930 trafikkert, og grunnstøtinger fører jevnlig til oljeutslipp. En styrking av beredskapen for opprydding av
3931 oljesøl må utformes i samarbeid med frivillige organisasjoner og utenlandske.

3932 **SV vil jobbe for**

- 3933 • Å styrke oljevernberedskapen
3934 • Støtte til arbeidet med å rehabilitere miljø og dyreliv etter oljeutslipp

3935 **Matvareberedskap**

3936 Selvforsyning og norsk matproduksjon er viktige deler i den nasjonale sikkerhetspolitikken. Det viktigste
3937 tiltaket for matvaresikkerheten er å drive matproduksjon basert på norske ressurser over hele landet.
3938 Sentralisering av landbruket, større enheter og større maskiner gjør matproduksjonen mer sårbar for
3939 økte vannmengder og ustabile værforhold. Det er derfor viktig å ivareta rammevilkårene for små og
3940 mellomstore bruk.

3941 [Les mer om landbrukspolitikk i kapittelet om næring]

3942 **SV vil jobbe for:**

- 3943 • Et sterkt jordvern og driveplikt for å sikre arealer egnet for matproduksjon
3944 • Tiltak som holder matjorda i Norge i hevd
3945 • Tiltak som sikrer befolkningen mat i akutte situasjoner

3946 **Politi- og rettsvesen**

3947 SV arbeider for en kompetent og bredt sammensatt politistyrke med ressurser og kompetanse til å
3948 ivareta hele sitt brede samfunnsoppdrag. Politiet skal ha moderne utstyr og opplæring som gjør det i

3949 stand til å løse kriser og katastrofesituasjoner på en profesjonell måte. Samtidig må det forebyggende
3950 arbeidet ha høy prioritet. SV vil være en pådriver for at politiet og det øvrige rettsapparatet blir bedre
3951 rustet til å ivareta kvinners og barns rettssikkerhet og beskyttelsesbehov. Voldtekt, samt vold og overgrep
3952 i nære relasjoner, må prioriteres, kompetansen må økes og det må tilrettelegges på alle nivåer for at flere
3953 tør å anmelde, flere skyldige domfelles og reaksjonene blir mer i samsvar med alvoret i sakene.

3954 SV mener juryordningen best ivaretar prinsippet om å bli dømt av sine likemenn og -kvinner. SV vil
3955 samtidig arbeide for endringer i utvelgelse og godtgjøring som sikrer at juryene er bredt folkelig
3956 sammensatt, samt gå inn for at juryene må begrunne sine standpunkt..

3957 Det offentlige har et særlig ansvar for å sikre ressursvake grupper tilgang på juridisk bistand. SV vil
3958 arbeide for at den offentlige rettshjelpsordningen skal bli bedre, blant annet ved å utvide det saklige
3959 dekningsområdet.

3960 **SV vil jobbe for**

- 3961 • At politi og fengselsvesen er en offentlig oppgave og ikke privatiseres
- 3962 • At lokalt og forebyggende politiarbeid prioriteres for å sikre et nært og synlig politi
- 3963 • At politiet fortsatt skal være ubevæpnet
- 3964 • Å styrke politiets kompetanse innen forebyggende arbeid
- 3965 • At politiet sikres moderne kommunikasjons- og transportutstyr og en bemanning som gjør det i
3966 stand til å løse sitt samfunnsoppdrag
- 3967 • Å redusere unødig byråkrati i politiet.
- 3968 • At det sikres uavhengighet i etterforskning og kontroll med politisaker.
- 3969 • At arbeidet med å rekruttere flere søkere med minoritetsbakgrunn til Politihøyskolen forsterkes
- 3970 • Å styrke arbeidet mot organisert kriminalitet, økonomisk kriminalitet, hvitvasking og korrupsjon
- 3971 • At arbeidet mot voldtekt, vold og overgrep i nære relasjoner prioriteres høyere.
- 3972 • Raskere rettferdighet. Effektivisere domstolene gjennom for eksempel en spesialisering av dommere
3973 som jobber med spesielt krevende saker.
- 3974 • At juryordningen videreføres, men at det innføres krav om begrunnelse for juryens avgjørelse.
- 3975 • En utvidelse av dekningsområdet for rettshjelp. Dagens egenandeler og inntekts- og formuesgrenser
3976 bør erstattes med et progressivt egenandelssystem der man ser på faktisk betalingsevne.
- 3977 • At de juridiske lavterskeltilbudene styrkes.
- 3978 • [Les mer i kapitlene om velferd og likestilling, feminisme og valgfrihet]

3979 **Vold og overgrep**

3980 Sammenhengen mellom en utrygg barndom og alvorlige helseskader, er nå godt dokumentert. Barn tar
3981 særlig sterk skade av vold og overgrep, og spesielt når den begås av personer som skulle være trygge for
3982 barnet. SV er spesielt opptatt av at barns rettssikkerhet og vern må styrkes.

3983 Videre er SV opptatt av bedre arbeidet mot voldtekt. Voldtektsutsatte må ikke oppleve møtet med
3984 politi- og rettsvesen som et nytt overgrep. Dette betinger bedre kompetanse, raskere etterforskning og
3985 irettføring og arbeid med å bedre holdningene i hele befolkningen. Krav om at juryen må begrunne
3986 sine avgjørelser kan også bidra.

3987 SV vil lovfeste voldtektsmottakene, etablere helhetlige krisemottak for både kvinner og barn, der all
3988 bistand kan fås på et sted, styrke barnehusene, avvikle avhørskøene og bedre helsetilbudet.

3989 SV er opptatt av at alle som utsettes for vold, må få den hjelpen de trenger og bli møtt med respekt. Den
3990 som utøver vold skal straffes, og samtidig få hjelp til endring. SV vil styrke krisesentrene, støttesentrene
3991 mot incest, Alternativ Til Vold og andre som har lang erfaring og kompetanse på området

3992 [Les mer i kapitlet om likestilling, feminisme og valgfrihet og kapitlet om velferd]

3993 **SV vil jobbe for**

- 3994 • At ofre for kriminalitet som blir tilkjent erstatning, skal få forskuddsbetalt erstatningen fra staten slik
3995 at ofrene ikke blir dobbelt skadelidende
- 3996 • Å hindre at foreldelsesfrister gjør det praktisk umulig for ofre for overgrep å få erstatning og
3997 oppreisning
- 3998 • Styrking av behandlingstilbudet til voldsutøvere i regi av aktører som Alternativ til vold
- 3999 • Egne kompetansehevingstiltak om voldtekt for politijurister, statsadvokater, dommere og sakkyndige
- 4000 • At kommunene etablerer lokale handlingsplaner mot vold og overgrep i nære relasjoner
- 4001 • økning i straffenivået i visse typer saker, som sedelighetsforbrytelser, menneskehandel og
4002 hallikvirksomhet.
- 4003 • [Les mer om barnehus, voldtekstmottak og kompetanseheving i henholdsvis kapitlet om likestilling,
4004 feminisme og valgfrihet og i kapitlet om velferd].

4005 **Kriminalomsorg og rehabilitering**

4006 Det er avgjørende for samfunnet og for den som har vært fengslet at det legges til rette for en ny start
4007 etter soning. Arbeid, bolig, utdanning, et skikkelig helsetilbud og rusomsorg både før og etter løslatelse,
4008 er spesielt viktig. Frivillige organisasjoner gir viktige bidrag til kriminalomsorgen og trenger offentlig
4009 støtte til sitt arbeid. SV er positive til begrenset bruk av hjemmesoning, så lenge sikkerheten ivaretas.
4010 Hjemmesoning kan for mange være vel så tøft som soning bak murene, men har den fordelen at man
4011 kan beholde en viss tilknytning til det normale livet. Dette letter rehabiliteringen, og øker dermed
4012 samfunnets trygghet i neste omgang.

4013 SV mener det er naturlig å bruke alternativer til vanlig fengselsstraff i mange tilfeller, både for å avlaste
4014 fengselsvesenet og fordi det kan gi bedre rehabilitering. SV vil arbeide for at kriminalomsorgen legger
4015 bedre til rette for at innsatte og pårørende kan opprettholde familierelasjonen ved fengsling. Særlig viktig
4016 er barns mulighet til kontakt med fengslede foreldre. SV mener det er riktig at utlendinger som ikke skal
4017 bli værende i Norge soner i sitt hjemland, dersom dette ikke går på tvers av den enkeltes grunnleggende
4018 rettigheter. Det må unngås at internasjonale nettverk får etablere seg innenfor murene.

4019 **SV vil jobbe for**

- 4020 • Videreføring og utvidelse av tilbakeføringsgarantien slik at tidligere innsatte får reell mulighet til
4021 deltagelse i arbeidsliv og samfunn etter endt soning
- 4022 • Økt bruk av alternative soningsformer
- 4023 • At flere utenlandske fanger kan sone i sine hjemland
- 4024 • At tverrfaglige soningsalternativer for barn tas i bruk, slik at ingen barn må sitte i fengsel

4025

4026 Kapittel 16: Internasjonal rettferdighet

4027 Verden har ressurser nok til at alle mennesker kan leve godt, men disse er grovt urettferdig fordelt. For å
4028 få en rettferdig og fredelig verden, trengs en radikal omfordeling av makt og ressurser. Vi trenger en
4029 økonomi underlagt demokratisk styring og en ressursbruk som ikke ødelegger miljøet. Målet med SVs
4030 internasjonale politikk er fred og frihet fra undertrykking, rettferdig fordeling, respekt for
4031 menneskerettighetene og folkeretten, og bærekraftig utvikling.

4032 Til tross for økonomisk vekst de siste tiårene, preges verden av store forskjeller mellom rike og fattige
4033 land. Også innad i land øker forskjellene mellom fattige og rike. Forskjellene er i dag den største
4034 hindringen for at verden skal greie å gjøre de nødvendige omstillingene til miljøvennlige samfunn som er
4035 bærekraftige økonomisk og sosialt. For å skape utvikling og global omfordeling, trengs det store
4036 endringer i verdens økonomiske strukturer. De store pengestrømmene går i dag fra de fattige til de rike.
4037 SV vil snu dette.

4038
4039 Vårt mål er at alle mennesker skal kunne leve sine liv fri fra undertrykkelse og autoritære regimer.
4040 Angrep på demokratiske rettigheter og menneskerettighetene kan ikke aksepteres, uansett hvor de
4041 forekommer. SV vil hindre at norskprodusert militært materiell havner i diktaturer eller regimer som
4042 undertrykker egen befolkning eller som opptrer som okkupantmakt slik for eksempel Israel gjør overfor
4043 Palestina.

4044 Klimaendringene er et globalt problem som krever internasjonalt samarbeid og økt rettferdighet i
4045 forholdet mellom rike og fattige land. Mens det er de rike landene som har det historiske ansvaret for
4046 klimaendringene, rammes de fattige landene hardest av konsekvensene når klimaet endrer seg. SV vil
4047 jobbe for en rettferdig klimaavtale som reduserer klimagassutslippene tilstrekkelig til å hindre at
4048 temperaturen stiger mer enn to grader. Norge må ta sitt ansvar på hjemmebane og være pådriver for
4049 finansiering av klimatiltak i utviklingsland, som regnskogbevaring, klimatilpasningstiltak og økt tilgang til
4050 ren energi.

4051 Mange vestlige land er i dag preget av voksende klasseskiller og økonomisk nedgang. En krise skapt av
4052 gjeld, finansspekulasjon og utflytting av industriproduksjon til lavkostnadsland gjør at massearbeidsløshet
4053 og sosial nød nå også rammer mange industriland. SV vil styrke det internasjonale arbeidet for sosiale og
4054 faglige rettigheter globalt, og jobbe for mer internasjonalt faglig samarbeid.

4055 Multinasjonale selskaper og internasjonal storkapital utgjør en stor og udemokratisk maktfaktor i verden.
4056 SV vil at Norge skal jobbe for å hindre den maktkonsentrasjonen disse selskapene bidrar til. Krav om
4057 land for land-rapportering og åpenhet, og arbeid mot skatteparadis er nødvendig for rettferdig
4058 fordeling og demokratisk utvikling.

4059 SV vil at Norge skal føre en selvstendig internasjonal politikk for solidaritet, menneskerettigheter,
4060 samarbeid og fred. SV vil at Norges mål i utenrikspolitikken skal være uavhengig av stormaktsinteresser
4061 og at Norge skal basere vår sikkerhet på folkeretten, samarbeid i FN og nordisk forsvarssamarbeid.

4062 Hovedprioriteringer for SV i perioden

- 4063 • **Styrke FN.** Norge skal ikke delta i offensiv krigføring i NATO-regi, men i stedet arbeide for å styrke
4064 FN's fredsbevarende rolle.
- 4065 • **Rettferdig fordeling og bærekraftig utvikling.** SV vil innrette norsk eierskapspolitikk, bistand og
4066 utenrikspolitikk slik at Norge bidrar til mer demokrati, likestilling, bedre klima og miljø, styrket
4067 sivilsamfunn og økt makt til fagbevegelsen og andre folkelige bevegelser.
- 4068 • **Åpenhet og solidaritet.** At Norge bidrar til at flere land oppnår selvstendighet og økt velferd. Norge
4069 kan ikke godta lånebetingelser som presser frem velferdskutt og annen høyrepolitikk. Norge må

- 4070 aktivt bidra til økt åpenhet og innsyn, blant annet ved å kreve land-for-land-rapportering og
4071 bekjempe skatteparadisene. SV vil skattlegge finanssektoren.
- 4072 • **Samstemthet.** SV vil jobbe for en samstemt politikk for utvikling. Dette innebærer å ta reelle
4073 utviklingspolitiske hensyn i alle politiske områder, også utover utviklings og utenrikspolitikken.

4074 **Mer rettferdig fordeling**

4075 Den globale kapitalismen fører med seg store forskjeller mellom fattig og rik. En uregulert
4076 finansøkonomi og sterke strukturer som fremmer interessene til både rike land og rike mennesker og
4077 selskaper verden over, bidrar til at mange hundre millioner mennesker lever i fattigdom og
4078 maktesløshet. Det er nødvendig med en systemforandring og en grunnleggende omfordeling av ressurser
4079 hvis folk skal få kontroll over sin egen hverdag. Universell tilgang på utdanning og helsetjenester av høy
4080 kvalitet er avgjørende for å lykkes.

4081 Veien ut av fattigdom handler både om retten til arbeid og fagorganisering, om nasjonal kontroll over
4082 økonomien, om folkets eiendomsrett til fellesressurser som vann og fri rett av nedarvede kunnskaper,
4083 satt opp mot patenter og privatisering; om retten til helse og utdanning, og om demokratisk kontroll over
4084 egen utvikling. I dag opplever land at demokratiske beslutninger overprøves gjennom pålegg om
4085 privatisering og deregulering. Norge må føre en politikk som motarbeider spekulasjonsøkonomi og som
4086 bidrar til å finansiere fattigdomsbekjempelse og internasjonalt samarbeid. Skatteparadisene er et stort
4087 hinder i arbeidet for rettferdig fordeling og i kampen mot korrupsjon og kriminalitet, og må derfor
4088 bekjempes.

4089 Norges handelspolitikk og utøving av eierskap må ikke stå i motsetning til utviklingspolitikken vi fører.
4090 SV vil jobbe for at norske investeringer og etableringer i utlandet bidrar til økonomisk utjevning,
4091 bærekraftig utvikling og aktiv styrking av menneskerettighetene.

4092 **SV vil jobbe for**

- 4093 • Å innføre internasjonale finansskatter, herunder en skatt på finanstransaksjoner, til inntekt for
4094 globale fellesgoder.
- 4095 • At Det internasjonale pengefondet og Verdensbanken demokratiseres. Det må innføres full åpenhet
4096 i beslutningssystemene, slik at de ulike landenes stemmegiving blir synliggjort. Lån fra IMF og
4097 Verdensbanken skal ikke kobles til krav om privatisering, kutt i offentlige tjenester eller liberalisering
4098 av økonomien.
- 4099 • At Norge skal ta initiativ til en internasjonal konvensjon for finansiell åpenhet.
- 4100 • At norske selskap tar skatteansvar som en del av sitt samfunnsansvar. Statens Pensjonsfond Utland
4101 (Oljefondet), Norfund og statlig eide bedrifter skal ikke bruke skatteparadis ved investeringene sine.
- 4102 • Å fremme tilgang på utdanning og helsetjenester for alle som et viktig mål og virkemiddel i
4103 fordelingspolitikken.
- 4104 • At Norge fortsetter arbeidet for at illegitim gjeld slettes både i Norge og internasjonalt. Det bør
4105 opprettes en internasjonal gjeldsdomstol i FN som vurderer gjeld ut fra kriterier om legitimitet og
4106 bærekraft. Det bør også opprettes en uavhengig og åpen internasjonal gjeldslettemekanisme.

4107 **Global miljøpolitikk**

4108 Å løse de alvorlige miljøproblemene og de voldsomme klasseskillene menneskeheten står overfor, er en
4109 forutsetning for å oppnå en fredeligere og mer rettferdig verden. Klimaendringene er et globalt problem
4110 som krever internasjonalt samarbeid og økt rettferdighet i forholdet mellom rike og fattige land. Mens
4111 det er de rike landene som har det historiske ansvaret for klimaendringene, rammes de fattige landene
4112 hardest av konsekvensene når klimaet endrer seg.

4113 SV vil jobbe for en rettferdig klimaavtale som reduserer klimagassutslippene tilstrekkelig til å hindre at
4114 temperaturen stiger mer enn to grader. De rike landene må ta størstedelen av utslippsreduksjonene.
4115 Norge må gå foran med store utslippskutt innenlands, selv om andre land foreløpig ikke gjør det samme.

4116 [Les mer om miljø og klima i kapitlet om miljø]

4117 Norge skal være pådriver for finansiering av klimatiltak i utviklingsland, som regnskogbevaring,
4118 klimatilpasningstiltak og økt tilgang til ren energi. Målet med dette arbeidet må være å støtte

4119 utviklingslandenes egen innsats for langsiktig klimavennlig utvikling, ikke kortsiktige og usikre
4120 utslippsreduksjoner som kan selges på internasjonale kvotemarkeder.

4121 **SV vil jobbe for:**

- 4122 • At Norge bidrar til en ambisiøs og rettferdig internasjonal klimaavtale ved å gå foran og vise vei,
4123 gjennom både kraftige utslippskutt og finansiering av tiltak i fattige land.
- 4124 • At Norges satsning på bevaring av regnskog trappes videre opp til minst tre milliarder kroner i året.
- 4125 • At alle mennesker skal ha lik rett til energi. Norge bør bidra til at fattige land får økt tilgang til ren
4126 energi slik at de kan løfte folk ut av fattigdom uten å øke utlippene av CO₂.
- 4127 • At oljefondet og statlig eide selskaper ikke investerer i sektorer og bedrifter som bidrar til
4128 ødeleggelse av regnskog eller annen sårbar natur.
- 4129 • At offentlige innkjøp ikke skal bidra til avskoging eller andre alvorlige miljøkonsekvenser.

4130 **Mer rettferdig handelssystem**

4131 Handel kan være et viktig bidrag for å bekjempe fattigdom, men dette forutsetter at handelen skjer på
4132 vilkår som er til fordel også for de fattige statene og for den fattige delen av befolkningen i landene. SVs
4133 mål er et rettferdig handelssystem, hvor fattige land sikres styringsrett og politisk handlefrihet til å ta i
4134 bruk nasjonale beskyttelsesordninger mot frihandel, slik også de rike landene har brukt dette når det har
4135 passet dem. Ethvert land må ha rett til å unnta de sektorer det selv ønsker fra frihandelsavtaler, for å
4136 unngå å skade lokale og nasjonale interesser, miljø og sysselsetting. SV vil støtte fattige lands tiltak for å
4137 bygge opp et variert nasjonalt næringsliv, for å trygge egen matproduksjon og for å fremme sine
4138 næringsinteresser på det globale markedet.

4139 Verdens handelsorganisasjon (WTO) må ikke utvides med nye avtaler om investeringer,
4140 konkurranseregler og offentlige innkjøp. Dette må også gjelde de bilaterale og regionale handelsavtalene
4141 Norge fremforhandler. Norge må ikke stille krav til utviklingsland om å åpne seg for utenlandsk
4142 konkurranse på viktige tjenesteområder som for eksempel utdanning, helse og energi.

4143 Offentlige tjenester må ikke berøres av tjenstehandelsavtalen (GATS). Internasjonal medisindustri
4144 stopper i dag medisintilgang for fattige land. Det vil SV hindre. I WTOs forhandlinger om industrivarer
4145 må Norge ikke la hensyn til norsk eksport av sjømat gå foran utviklingslands muligheter til å beskytte sin
4146 industri og sine havnæringer. Norge må åpne for økt import av varer fra fattige land, og vri norsk
4147 matimport vekk fra EU over til land i Sør.

4148 **SV vil jobbe for:**

- 4149 • At Norge legger til rette for at fattige lands handlingsrom til å utforme egen politikk og beskytte egne
4150 interesser ivaretas i alle handelsavtaler, blant annet gjennom å trekke alle krav mot fattige land om
4151 liberalisering. Norges forhandlingsposisjoner må være offentlige.
- 4152 • At kriterier om faglige, sosiale og demokratiske rettigheter skal være avgjørende når det forhandles
4153 om nye handelsavtaler som Norge inngår.
- 4154 • At internasjonale avtaler om miljø og rettigheter i arbeidslivet går foran WTO-regelverket
- 4155 • At Norge ikke inngår investeringsavtaler som gir investorer sterke pressmidler mot stater, som
4156 investor-stat-tvisteløsning og andre mekanismer for investeringsbeskyttelse.

4157 **Statens pensjonsfond utland - oljefondet**

4158 Gjennom Statens pensjonsfond utland investerer Norge enorme summer i utenlandske selskaper og
4159 verdipapirer. Dette gir oss en helt unik mulighet til å bidra til rettferdig fordeling av ressurser globalt,
4160 men også til det motsatte. SV mener forvaltningen av pensjonsfondet er et av de mest betydningsfulle
4161 spørsmålene i norsk politikk, og at Norge har ansvar for at fondet bidrar til miljøvennlig utvikling og
4162 sosial utjevning globalt.

4163 SV mener at Norge gjennom oljefondet må lede den internasjonale utviklingen for ansvarlig
4164 investeringspraksis. Hensynet til miljø, menneskerettigheter og internasjonal lovgiving må settes først i
4165 forvaltningen av pensjonsfondets investeringer.

4166 SV mener Etikkrådet for oljefondet må tilføres flere ressurser for å kunne følge opp de etiske
4167 retningslinjene mer effektivt. Rådet må kunne vurdere hele bransjer som er spesielt utsatt for miljøskade
4168 og brudd på menneskerettigheter, med tanke på å utelukke eller vise spesiell varsomhet ved nye
4169 investeringer. Etikkrådet må særlig få ressurser til å styrke arbeidet med selskaper som går inn under
4170 punktet om grov miljøødeleggelse, samt å følge opp arbeidet med selskaper som medvirker til
4171 miljøødeleggelser og tapte livsgrunnlag.

4172 Halvparten av oljefondet er investert i statsobligasjoner. SV mener at også disse investeringene må
4173 omfattes av de etiske retningslinjene, slik at statens pensjonsfond utland gjennom sine investeringer ikke
4174 hjelper stater som bryter folkeretten eller er ansvarlig for grove brudd på menneskerettighetene. SVs mål
4175 er at oljefondets investeringer skal bidra til å fremme arbeidstakernes rettigheter, menneskerettigheter og
4176 økologisk bærekraft i de selskapene fondet investerer i.

4177 **SV vil jobbe for**

- 4178 • At en betydelig andel av oljefondet og fremtidige oljeinntekter skal investeres i utviklingsland på en
4179 måte som skaper fordeling og kommer fattige mennesker til gode.
- 4180 • Å gi Etikkrådet myndighet og ressurser til selv å iverksette undersøkelser av selskaper og bransjer
4181 uten at det har kommet inn meldinger om mulige brudd på de etiske retningslinjene.
- 4182 • Å gi Etikkrådet vedtaksmyndighet og mulighet til selv å iverksette undersøkelser av selskaper og
4183 bransjer uten at det har kommet inn meldinger om mulige brudd på de etiske retningslinjene.
4184 Fremme økt bruk av observasjonslisten som virkemiddel.
- 4185 • Utrede muligheter for en mer helhetlig utøvelse av de etiske retningslinjene. Legge til rette for tettere
4186 samarbeid og større grad av informasjonsutveksling mellom Norwegian Bank Investment
4187 Management (NBIM) og Etikkrådet.
- 4188 • Gi Etikkrådet utvidet mandat til å jobbe med forslag til hele bransjer som kommer inn under negativ
4189 filtrering (såkalt produktbasert utelukkelse) fra NBIMs investeringer.
- 4190 • Kreve at selskaper der oljefondet investerer har åpenhet om selskapsstruktur, skatteinnbetalinger og
4191 eierforhold, samt regnskapsrapportering på land-for-land-nivå.
- 4192 • At selskaper der oljefondet investerer rapporterer på miljømessige og sosiale indikatorer, som
4193 utslipp av klimagasser, naturmangfold, arbeidstakerrettigheter og likestilling.
- 4194 • Å starte arbeidet med å bruke oljefondet til direkte investeringer for miljø og utvikling i fattige land.
- 4195 • De etiske retningslinjene i oljefondet må gi mulighet for å trekke seg ut av selskaper som er involvert
4196 i brudd på Folkeretten, som ILOs kjernekonvensjoner eller menneskerettighetene, og innføre
4197 tilsvarende etiske retningslinjer for statsobligasjoner.
- 4198 • At Norge skal satse på at oljefondet skal bidra til å tilføre kapital til utvikling av fornybar energi og
4199 investeringer i lavinntektsland, spesielt i de minst utviklede landene.
- 4200 • At Norge skal fortsette å være en pådriver for en internasjonal Arms Trade Treaty for å bidra til en
4201 strengere våpenkontroll internasjonalt
- 4202 • At Norge iverksetter tiltak for at norske våpenfabrikker i utlandet underlegges de samme krav til
4203 eksportkontroll som om bedriftene hadde operert fra Norge. SV vil sette strengere krav til
4204 samfunnsansvar når det gjelder statlig eierskap i forsvarsindustrien.
- 4205 • At Norge skjerper inn regelen for komponenteksport. Norge må kreve re-eksportklausul for alt
4206 militært materiell som eksportertes, inkludert komponenter og deler.

4207 **Utviklingssamarbeid**

4208 Utviklingspolitikk omhandler all politikk som påvirker levevilkårene for mennesker i utviklingsland.
4209 Investeringer, våpeneksport og rekruttering av helsepersonell kan fungere som aktiv motarbeidelse av

- 4210 norsk bistand. SV mener politikken må være sammenhengende og at alle handlinger bør bidra til
4211 utvikling, hvorvidt man lykkes med denne målsetningen skal det rapporteres på årlig.
- 4212 SV vil gjennomføre en begrepsendring fra ”bistandsbudsjett” til ”utviklingsbudsjett” i teksten for
4213 statsbudsjettet for å gi rom for et bredt fokus på hvilke tiltak, prosesser og institusjoner som fremmer
4214 utvikling og hvordan Norge kan føre en samstemt politikk for utvikling.
- 4215 Bistand er et av mange virkemidler i utviklingspolitikken. Det bidrar til økonomiske overføringer til
4216 utviklingsland som et ledd i et arbeid med å redusere fattigdom og sosiale og økonomiske forskjeller, og
4217 å avhjelpe humanitære katastrofer. Dette er nødvendige, men ikke tilstrekkelige, virkemidler for å skape
4218 en rettferdig verden og å motvirke fattigdom. Det overordnede målet for vår bistand er at et fattig land
4219 selv kan ivareta sin velferd.
- 4220 I norsk utviklingspolitikk skal klima, konflikt, kapital og kvinner være viktig. Klima- og miljørettingen er
4221 avgjørende for å ta vare på livsgrunnet og hindre dramatiske klimaendringer som først og fremst
4222 rammer de fattigste. Katastroforebygging og klimatilpasning redder liv og sparer både lokalsamfunn og
4223 det internasjonale samfunnet for store ressurser, samt bidrar til å bygge broer mellom langsiktig bistand
4224 og humanitær respons. Krig og konflikt hindrer utvikling i mange land, og krigshandlingene rammer i
4225 økende grad kvinner, barn og unge. Å snu kapitalstrømmene er viktig for å sikre ressurser til utvikling.
4226 Kvinners deltaking i det økonomiske livet og politiske prosesser er ei avgjørende drivkraft for utvikling.
- 4227 Tilgang til kunnskap er tilgang til makt. Utdanning for alle er helt grunnleggende for å sikre rettferdig
4228 fordeling og demokrati og deltakelse. Det er de fattigste og mest marginaliserte som i dag nektes
4229 utdanning. Støtte til god og gratis utdanning er derfor et av de mest sentrale utviklingspolitiske
4230 virkemidlene, og må prioriteres høyt i norsk utviklingspolitikk.
- 4231 SV jobber for rettferdig fordeling, flytting av makt fra kapital til demokratiske organ, og for at alle
4232 mennesker skal ha tilgang på velferd. SV vil jobbe for at Norge skal støtte fattige i kampen for makt,
4233 støtte bevegelser for et organisert arbeidsliv globalt, arbeide for kvinners rettigheter og mot de stadige
4234 angrepene på kvinners seksuelle og reproduktive helse.
- 4235 **SV vil jobbe for:**
- 4236 • At Norge tar ansvar for å bidra til utvikling gjennom å bruke mer enn en prosent av brutto
4237 nasjonalinntekt på bistand.
 - 4238 • At Norge gjennom utviklingspolitikken bidrar til forebygging av sykdommer, som HIV og malaria.
 - 4239 • At utdanning og helse skal prioriteres høyt i utviklingspolitikken, og at målsetningen må være
4240 oppbygging av lokale offentlig tilgjengelige tilbud.
 - 4241 • At norsk utviklingspolitikk bidrar til omfordeling og ivaretar interessene til marginaliserte grupper
4242 gjennom å styrke sivilsamfunn, respektere individuelle og kollektive rettigheter og drive
4243 institusjonsbygging i fattige land.
 - 4244 • At Norge skal satse på katastroforebygging og klimatilpasning for å forhindre tap av menneskeliv,
4245 sikre robuste samfunn og realisere rettigheter.
 - 4246 • At norsk bistand er i verdenstoppen når det gjelder kvalitet, effekt og unngåelse av mislighold og
4247 korrupsjon.
 - 4248 • At man ikke belaster utviklingsbudsjettet med midler til flyktningers opphold i Norge og at disse
4249 utgiftene føres på andre poster i statsbudsjettet.
- 4250 **Demokrati og menneskerettigheter**
- 4251 SV arbeider for en rettferdig verdensorden der konflikter løses med fredelige midler og der alle land gis
4252 mulighet til å bestemme sin egen vei framover. Som småstat er Norge avhengig av internasjonale
4253 spilleregler som forhindrer vilkårlig bruk av makt, og som beskytter interessene til de svakeste.

4254 Verden trenger sterke fellesskap som kan handle når det trengs. SV ønsker et demokratisk og sterkt FN
4255 som er effektivt organisert og handlekraftig. FN må være sterkt nok til å fungere som noe annet enn et
4256 verktøy for stormaktene. Samtidig bør flere internasjonale avgjørelser flyttes til organer i FN. SV vil gi
4257 FN større økonomisk frihet og vil vurdere finansskatter og skatt på internasjonal transport og
4258 våpenhandel som mulige inntektskilder.

4259 Demokrati og menneskerettigheter er en forutsetning for å oppnå rettferdig fordeling av makt og
4260 ressurser. Derfor vil SV føre en rettighetsbasert internasjonal politikk. SV vil at Norge skal være en
4261 pådriver for utbredelse og styrking av menneskerettighetene. Det er viktig med både kritikk og dialog for
4262 å endre menneskerettighetssituasjonen i mange land.

4263 Folkelig mobilisering og engasjement er en forutsetning for demokratisk og radikal forandring. SV vil at
4264 Norge skal arbeide internasjonalt for å styrke faglige, sosiale og demokratiske rettigheter, og gi politisk og
4265 økonomisk støtte til fagbevegelser, demokratibevegelser og sosiale bevegelser. Sterke, uavhengige
4266 folkelige organisasjoner i sivilsamfunnet er en forutsetning for et velfungerende demokrati, SV vil derfor
4267 prioritere støtte til slike bevegelser.

4268 **SV vil jobbe for:**

- 4269 • At Norge fører en tydelig dialog om menneskerettigheter og menneskerettighetsbrudd overfor stater
4270 der sentrale menneskerettigheter trues.
- 4271 • At regjeringen tar et særskilt ansvar for å støtte opp om fagbevegelse og sivilsamfunn i stater der
4272 norsk næringsliv er til stede.
- 4273 • Norge må jobbe for at norske selskaper har dialog med arbeidstaker- og arbeidsgiverorganisasjoner i
4274 utviklingsland. I statseide eller delvis statseide selskaper bør dette være et krav.
- 4275 • Norge må kreve at norske selskaper respekterer grunnleggende arbeidstakerrettigheter. Regjeringen
4276 må følge opp strategien for anstendig arbeidsliv fra 2008, og kreve at norske selskaper legger ILOs
4277 kjernekonvensjoner og Decent work agenda til grunn og at følger dette opp dette i praksis.
- 4278 • Å endre sammensetningen i FNs Sikkerhetsråd slik at den bedre avspeiler verdens
4279 befolkningssammensetning og at Generalforsamlingen tillegges større myndighet målet må være at
4280 de fem vetolandenes makt oppheves
- 4281 • Støtte til demokratiske krefter som kjemper mot undertrykkende regimer. SV vil opprette en
4282 prøveordning hvor studenter i undertrykkende land som har blitt utvist på grunn av sitt arbeid for et
4283 mer demokratisk samfunn får mulighet til å komme til Norge og fullføre sin utdanning.
- 4284 • At Norge satser videre, både politisk og økonomisk, på den internasjonale arbeidsorganisasjonen,
4285 ILO.
- 4286 • At oljeselskaper som er skyldige i alvorlige brudd på menneske- eller arbeidsrettighetene i andre
4287 land ikke skal få lisenser på norsk sokkel.
- 4288 • At Norge aktivt motarbeider all bruk av dødsstraff, og alle former for tortur.
- 4289 • At Norge tar ansvar for å styrke urfolks rettigheter slik de er nedfelt i FN-erklæringen om urfolks
4290 rettigheter, og at disse rettighetene ivaretas i all norsk utviklingspolitikk.
- 4291 • At FNs resolusjoner om kvinners rettigheter i og etter krig og konflikt, og om seksualisert vold som
4292 våpen i krig og konflikt, blir fulgt opp og implementert.
- 4293 • At barns rettigheter etter barnekonvensjonen prioriteres i norsk arbeid for menneskerettighetene.
- 4294 • At kvinners rettigheter i tråd med kvinnekonvensjonen prioriteres i norsk arbeid for
4295 menneskerettighetene, også i situasjoner hvor dette oppfattes som kontroversielt.

4296 **Fred og forsoning**

4297 Økonomisk og sosial ulikhet, ulik tilgang på ressurser og skjevfordeling av makt er de viktigste årsakene
4298 til krig og konflikt. Stormakters militære og økonomiske dominans er videre en av de viktigste grunnene
4299 til underutvikling og manglende sosial og økonomisk framgang i mange land. De største statene søker å
4300 oppnå kontroll over strategisk viktige ressurser og områder, i verste fall med krig som redskap.

4301 SV vil styrke Norges bidrag til fredsbygging og utvikling i sårbare stater, til beskyttelse av sivile og respekt
4302 for humanitære prinsipper i væpnet konflikt. Norge kan delta i militære operasjoner med et klart FN-
4303 mandat. SV støtter ikke norsk deltakelse i krig som bryter med dette. SV vil i hvert enkelt tilfelle
4304 vurdere hvorvidt en skal gi støtte til slike operasjoner ut fra om de vil virke fredsbevarende,
4305 freds(gjen)opprettende, og om de vil forhindre alvorlige brudd på folkeretten eller forbrytelser mot
4306 menneskeheten. FN-operasjoner for å hindre forbrytelser mot menneskeheten må kunne iverksettes
4307 svært raskt. Norsk deltakelse i militære operasjoner i utlandet skal bare skje etter åpen behandling i
4308 Stortinget og med FN-mandat.

4309 Kvinner er i sterk grad ofre for krigshandlinger, og seksuelle overgrep rammer mange kvinner spesielt i
4310 forbindelse med krig og konflikt. SV vil jobbe for at Norge blir et foregangsland når det gjelder å følge
4311 opp FNs resolusjoner om kvinners rettigheter i og etter krig og konflikt, og om seksualisert vold som
4312 våpen i krig og konflikt.

4313 **SV vil jobbe for**

- 4314 • At Norge skal fortsette å spille en meglerrolle der vi er ønsket. SV vil styrke vår satsning på
4315 diplomatiske, økonomiske og politiske virkemidler mot krig og konflikt.
- 4316 • At Norge prioriterer deltagelse i FNs fredsbevarende operasjoner der vi er ønsket og kan delta.
- 4317 • Å styrke innsatsen for konfliktdemping og konfliktdforebygging. Kvinner skal trekkes aktivt med i
4318 fredsprosesser. Strafferettslig forfølgning av kjønnsbasert vold i krig og konflikt må prioriteres.
- 4319 • At Norge tar ansvar for å bidra til å sikre at Afghanistan tilføres ressurser til å bygge opp
4320 demokratiske institusjoner etter at de norske styrkene er trukket ut
- 4321 • At utviklingspolitikken brukes til å støtte opp under Norges fredsbyggingsinnsats.
- 4322 • Å rette internasjonale økonomiske sanksjoner mot Israels okkupasjonspolitikk, og en internasjonal
4323 våpenboikott og våpenembargo mot Israel og andre stater som okkuperer et område i strid med
4324 folkeretten.

4325 **Nedrustning**

4326 Hvert år mister mer enn 740.000 mennesker livet som følge av væpnet vold. De aller fleste bor i
4327 utviklingsland. Som en av verdens ledende eksportører av våpenteknologi og ammunisjon har Norge et
4328 særlig ansvar for å forbedre nasjonal kontroll av våpeneksport og å jobbe for økt kontroll gjennom
4329 internasjonale avtaler.

4330 Eksistensen av verdens 20 000 atomvåpen utgjør et alvorlig sikkerhetspolitisk, humanitærrettslig og
4331 miljømessig problem. SV vil jobbe for nedrustning og vil foreslå grunnlovsfestet forbud mot atomvåpen
4332 på norsk jord. Dersom NATOs planer om å bygge et rakettskjold i Europa iverksettes, vil det føre til økt
4333 spenning og opprustning. Skjoldet må stoppes.

4334 Norge har i dag en stor våpenindustri som både leverer våpen til det norske forsvaret og til utlandet. SV
4335 mener det er nødvendig at det norske forsvaret har moderne våpen og at norske bedrifter også skal
4336 kunne selge våpen til andre land, men våpen er ikke en vanlig handelsvare. Norge må følge det
4337 internasjonale lovverket om våpenhandel og i tillegg etablere robuste etiske retningslinjer som hindrer at
4338 norske våpen brukes til angrepskrig eller ender i diktaturer.

4339 Våpenindustrien må omfattes av betydelig politisk kontroll. Våpenindustriens omfang og plass må aldri
4340 bli så stor at den kan påvirke norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk. SV mener det er nødvendig å
4341 begrense det samlede omfanget av norsk våpeneksport og - produksjon. Norske våpenbedrifter har også
4342 internasjonalisert sin virksomhet ved å opprette fabrikker i andre land. Dermed minsker innsynet og
4343 kontrollen med den norske våpenhandelen.

4344 **SV vil jobbe for**

- 4345 • At Norge skal være pådriver i det internasjonale arbeidet mot spredning av atomvåpen, for at
- 4346 atomvåpenstatene oppfyller sine nedrustningsforpliktelser i henhold til ikkespredningsavtalen og for
- 4347 forhandlinger om forbud mot atomvåpen.
- 4348 • At Norge praktiserer full åpenhet om norsk eksport av militært materiell, stanser all eksport til stater
- 4349 i krig, udemokratiske regimer eller regimer som systematisk undergraver menneskerettigheter.
- 4350 Norge må innføre sluttbrukererklæringer ved alt salg av militært materiell og etterkontroll av disse,
- 4351 sørge for offentlig tilgjengelig merking av all ammunisjon og en felles internasjonal merkeordning.
- 4352 SV vil kutte subsidier til norsk våpeneksport.
- 4353 • At norsk våpenproduksjon skal innrettes for å bidra til den defensive innretning norsk
- 4354 forsvarspolitikken bør ha.
- 4355 • At konvensjonene om masseødeleggelsesvåpen følges opp, at det etableres nye forbud mot slike
- 4356 våpen og at det skapes et internasjonalt press mot stater som måtte ha eller utvikle dem.
- 4357 • At norsk våpenindustri ikke får bidra til utviklingen av NATOs rakett skjold og at Norge må bruke
- 4358 sin posisjon i NATO for å reversere gjeldende politikk for utbygging av rakett skjoldet i alliansen.

4359 Ny alliansepolitikk

4360 Norges sikkerhetspolitikk må ta utgangspunkt i nordområdene. Den internasjonale oppmerksomheten

4361 rundt nordområdene vil øke i årene som kommer. Rivalisering om kontroll over ressurser kan føre til

4362 brytninger mellom ulike nasjonale interesser og stormakter i nord. Samarbeid om bærekraftig utvikling,

4363 ressursbruk, urfolks rettigheter og handel er i Norges interesse.

4364 NATO er et militært uttrykk for vestlige stormakters makt og dominans i verden. Gjennom

4365 medlemskapet i NATO er Norge bundet opp til stormaktsinteresser og avgjørelser tatt av USA alene.

4366 NATOs operasjoner undergraver også FNs mulighet til å bygge ut egen militær kapasitet. Alliansen har

4367 fortsatt første bruk av atomvåpen som del av sin strategi, og forbeholder seg retten til å bruke

4368 militærmakt utenfor sitt eget område, også uten FN-mandat. Gjennom medlemskapet i NATO øker

4369 faren for at Norge blir dratt med i angrepskriger og militære operasjoner uten hjemmel i folkeretten.

4370 Samtidig som nordområdene blir viktigere for Norges sikkerhet, har NATO over tid blitt mindre

4371 oppmerksom på sine nærområder og mer på operasjoner utenfor eget territorium. NATO blir stadig

4372 mindre viktig for Norges evne til å hevde suverenitet og forsvare eget territorium.

4373 SV mener Norge er tjent med å styrke det nordiske samarbeidet om forsvar og sikkerhet. Sterkere

4374 samarbeid om forsvarsmateriell, felles øvelser og felles planlegging av militær kapasitet mellom de

4375 nordiske landene bør utvikles slik at Norden blir den viktigste sikkerhetspolitiske forankringen for

4376 Norge. SV mener de nordiske landene over tid bør inngå et tett forsvarspolitisk samarbeid for gjensidig

4377 forsvar av de nordiske landenes suverenitet og territorier. SV vil erstatte norsk NATO-medlemskap med

4378 et tettere nordisk forsvarssamarbeid.

4379 **SV vil jobbe for**

- 4380 • Å styrke kystvakta og Forsvarets tilstedeværelse i nordområdene
- 4381 • Å erstatte medlemskapet i NATO med et utvidet nordisk samarbeid og en defensiv nordisk
- 4382 forsvarspakt

4383 Et forsvar for fred og sikkerhet

4384 SV mener Norge bør ha et effektivt og defensivt forsvar. Utgangspunktet for forsvaret skal være våre

4385 nasjonale sikkerhetsoppgaver innenfor et tett nordisk samarbeid.

4386 Forsvaret må prioritere kapasiteten til å forsvare Norge og norske interesser, bidra til stabilitet og felles

4387 sikkerhet mellom folk og stater i våre nærområder, samt forvaltning av de norske havområdene, i stedet

4388 for å innrettes mot offensive utenlandsoppdrag i NATO-regi.

- 4389 SV jobber for å sikre en forsvarlig overvåkning av norsk luftrum og de norske hav- og kystområdene.
 4390 Innkjøp av nye kampfly til forsvaret er en stor investering som legger beslag på mye av fellesskapets
 4391 ressurser. Flykjøpet skal behandles som en årlig bevilgning i Stortinget, slik at vi ikke nå binder oss til å
 4392 kjøpe 52 kampfly. SV vil arbeide for at Norge begrenser investeringene i det nye kampflyvåpenet til det
 4393 som er nødvendig for å opprettholde et effektivt luftforsvar for Norge. De øvre kostnadsrammene for
 4394 prosjektet må overholdes.
- 4395 Det er avgjørende for norske interesser at småstater sikres av et fungerende internasjonalt lovverk for
 4396 konflikthåndtering. Det er derfor en viktig del av norsk sikkerhetspolitikk å støtte opp om FNs kapasitet
 4397 og autoritet i konfliktsituasjoner.
- 4398 SV vil opprettholde den allmenne verneplikten og gjøre den kjønnsnøytral. Et profesjonelt forsvar basert
 4399 på vervede soldater vil svekke forsvarets folkelige forankring og legitimitet.
- 4400 **SV vil jobbe for**
- 4401 • At Norge ikke deltar i offensiv krigføring i NATO-regi. Norge må i stedet arbeide for å styrke FNs
 4402 fredsbevarende rolle.
 - 4403 • At norske styrker ikke kan delta i utenlandsoppdrag uten at deltagelsen følges av klare klausuler for
 4404 formål og utførelse av operasjonen.
 - 4405 • En ytterligere og sterk reduksjon i anskaffelsen av jagerflyene F-35.
 - 4406 • Høyere beredskap langs kysten enn i dag, inkludert å bedre forsvarets miljøovervåking og maritime
 4407 redningsarbeid.
 - 4408 • At forsvaret dimensjoneres slik at Norge hele tiden har en tydelig tilstedeværelse i nordområdene.
 - 4409 • At staten og Forsvaret har et særlig ansvar for å følge opp de som har tjenestegjort i internasjonale
 4410 operasjoner. Fysisk og psykisk skadede veteraner må få et godt økonomisk og helsemessig tilbud.
 - 4411 • [Verneplikt: les En bredere forsvarspolitik i kapittelet Justispolitikk og samfunnsikkerhet]
- 4412 **Samarbeidet i Europa**
- 4413 Den økonomiske og sosiale krisa som i dag rammer Europa, USA og store deler av verden, skyldes flere
 4414 tiår med høyrepolitikk. Avregulering av finanssektoren, lavere skatter, privatisering, konkurranseutsetting
 4415 og markedsstyring av offentlig sektor har bidratt til å forsterke problemene i kapitalismen og til å
 4416 destabilisere samfunnet. Spesielt alvorlig er situasjonen for unge mennesker som verken finner arbeid
 4417 eller utdanningsmuligheter. Det er nå avgjørende at det gjøres nye investeringer i arbeid, utdanning og
 4418 produksjon for å bidra til ny vekst og velferd.
- 4419 SV mener Norge må være med å bidra til å løse krisen i Europa, også gjennom lån til kriserammede
 4420 land. Vi mener imidlertid at norske bidrag ikke bør følges av urimelige og ensidige krav om reduksjon i
 4421 offentlige utgifter, privatisering og svekking av ansattes rettigheter.
- 4422 SV ønsker et tett samarbeid mellom Norge og de andre landene i Europa. SV stiller seg kritisk til
 4423 konsentrasjonen av makt og svekkingen av folkestyret i medlemslandene som den nåværende
 4424 utviklingen i EU innebærer. SV ønsker norsk deltakelse i et mellomstatlig samarbeid, ikke en
 4425 overnasjonal union som flytter makten over viktige deler av samfunnsutviklingen ut av folkevalgte
 4426 organer. Norsk medlemskap i EU vil innebære større avstand mellom folket og beslutningstakerne på
 4427 en rekke områder og svekke folkestyret i Norge. Medlemskap i den økonomiske og monetære union vil
 4428 bety at Norge mister muligheten til å føre en pengepolitikk som tar hensyn til norsk sysselsetting og
 4429 næringsliv. Dette er noen av grunnene til at Norge sier nei til norsk medlemskap i EU.
- 4430 EØS-avtalen svekker folkestyret ved å gjøre Norge til en passiv mottaker av lovverk fra EU. Avtalen
 4431 medfører en unødvendig detaljregulering av en rekke samfunnsområder i Norge, og undergraver viktige
 4432 virkemidler i nærings-, arbeidslivs- og distriktpolitikk. Ulempene ved avtalen er betydelig større enn

4433 fordelene. Så lenge EØS-avtalen består, må reservasjonsretten tas aktivt i bruk av norske myndigheter.
4434 Særlig viktig er det å hindre at EU-domstolens mange kjennelser om avregulering av arbeidsmarkedet får
4435 effekt i Norge.

4436 SV er sterk tilhenger av at Norge deltar i ulike former for europeisk samarbeid som øker samkvem og
4437 samarbeid innen blant annet utdanning, forskning, miljøvern og sosial utvikling. SV vil støtte forsterket
4438 norsk deltakelse i slike programmer, i og utenfor EU-samarbeidet. SV legger dessuten vekt på arbeidet i
4439 Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa, OSSE, og i Europarådet. Som den eneste
4440 alleuropeiske sikkerhetsorganisasjonen må OSSE styrkes. SV ønsker ikke at Norge bidrar til EUs
4441 nordiske kampgruppe.

4442 Den økonomiske krisen i EU har forverret den sosiale situasjonen for mange grupper. Romfolk har
4443 særlig blitt rammet av krisen. De er svært utsatt for diskriminering og sosial ekskludering, og i flere land
4444 er romfolket utsatt for regelrett forfølgelse. Mange har ikke adgang til skoler, helsestell eller jobb. Noen
4445 har endt med å reise fra vanskelige forhold i de landene de bor i. Også i Norge blir romfolk møtt med
4446 mye motstand og fordommer. SV vil arbeide for en human og rettferdig behandling av alle mennesker.

4447 **SV vil jobbe for**

- 4448 • Å trygge Norge som selvstendig og demokratisk nasjon gjennom å jobbe for å forhindre norsk
4449 medlemskap i EU
- 4450 • At Norge innleder forhandlinger med EU om en mindre omfattende handels- og samarbeidsavtale
4451 som erstatter dagens EØS-avtale
- 4452 • Å sikre at EØS ikke kan overprøve tariffavtaler, at lovgivningen for arbeidslivet ikke kan svekkes av
4453 EU og at EU-regler ikke kan sette til side ILO-konvensjoner Norge har forpliktet seg til å følge.
- 4454 • At Norge aktivt benytter reservasjonsretten i EØS, og legger ned veto mot direktiver som svekker
4455 den norske velferdsmodellen.
- 4456 • At Norges EØS-bidrag brukes aktivt for å bedre romfolkets situasjon i Europa

4457 **Styrket samarbeid i nordområdene**

4458 Nordområdepolitikk handler om sammensatte mål; det handler om ressursforvaltning,
4459 sikkerhetspolitikk, suverenitet, sysselsetting og bosetting. SV mener at det er en viktig sammenheng
4460 mellom den stadig økende strategiske oppmerksomheten på nordområdene i internasjonal politikk, og
4461 det nasjonale behovet for samfunnsutvikling i den nordligste landsdelen.

Dissens 17

Et mindretall i landsstyret bestående av Jan Olsen, Gülay Kutal, Oddrun Årflot og Ola Kristian Johansen ønsker å legge til følgende avsnitt:

«Samtidig må ikke det nasjonale fokuset på ressursene i nordområdene føre til at urbefolkningens tradisjonelle rettigheter til land og vann eller nordlendingenes bærekraftige beskatning av kystens ressurser svekkes. Der næringsinteresser eller storsamfunnets interesser kommer i konflikt med urbefolkning eller tradisjonell bruk av områder, mener SV at det er urbefolkning og tradisjonell bruk som skal prioriteres. Dette bør gjelde for alle landene i nord.»

4462 SV vil ha en helhetlig strategi for å utnytte mulighetene i nord. Strategien skal ha en sterk forankring
4463 blant folk i Nord-Norge. Barentshavet har enorme marine ressurser og petroleumsressurser.
4464 Klimaendringene kan, i årene som kommer, grunnleggende forandre forutsetningene for økonomisk
4465 samkvem og utvinning av ressurser i nordområdene. Norge må balansere mellom interessene til aktører
4466 som EU, Russland og USA. Etableringen av Arktisk råd i Tromsø var et gjennombrudd i dette arbeidet,
4467 og Barentssamarbeidet er stadig en viktig arena i våre nærmeste områder.
4468
4469

4470 Norge bør være offensive i nord. Å etablere infrastruktur som knytter landene i regionen tettere
4471 sammen vil være strategisk viktig. Jernbaneforbindelser mellom Norge og Russland kan gi rom for
4472 spennende muligheter innen både handel, transport, næring og kultur. Å øke kapasiteten, og forlenge
4473 Ofofbanen videre til Tromsø kan åpne for miljøvennlige og effektive transportlinjer både østover og
4474 sørover i en tid hvor fisk, malm og transport er i sterk vekst i regionen. Klimaendringene og issmelting
4475 kan føre til økt handel gjennom Nordøstpassasjen. Det kan gi større sannsynlighet for skipsulykker med
4476 oljesøl som rammer det sårbare miljøet i nord. SV vil jobbe for at utviklingen av nye handelsruter i nord
4477 skjer på en bærekraftig måte.

4478
4479 SV vil utvikle og forsterke Norges samarbeid med Russland. Samarbeid er den beste garantien for et
4480 godt naboskap i nord. Samtidig skal dette ikke hindre Norge i å kritisere svekkelser av demokratiet i
4481 Russland eller aggressiv russisk utenrikspolitikk. Støtte til frie medier, organisasjoner og institusjoner
4482 som vil fremme demokrati, er derfor viktig. Samarbeidet innen næringsliv, utdanning og forskning, miljø
4483 og helse og kultur og urfolk må videreutvikles. SV vil styrke Norges bidrag til en langsiktig og forsvarlig
4484 håndtering av atomsikkerhetsspørsmålene i Russland.

4485

4486 **SV vil jobbe for**

- 4487 • Å etablere avtaler om samarbeidet i nord med Russland som skal dekke en rekke områder som
- 4488 helse, kultur, næring, og arbeidsliv.
- 4489 • At Barentssamarbeidet styrkes
- 4490 • En samlet transportsatsing for Nordområdene gjennom å starte planleggingen av dobbeltspor
- 4491 mellom Narvik og Kiruna, jernbane til Troms og toglinje mellom Kirkenes og Russland
- 4492 • Å øke satsingen på satellitt, kystvakt og forsvar til havs.
- 4493 • At økt handel i nordområdene foregår på en bærekraftig måte, og at vi styrker samarbeidet med
- 4494 Russland for å etablere en god beredskap mot transportulykker og oljeutslipp i nord.
- 4495

4496 Kapittel 17: Innvandring og asyl

4497 Globaliseringen gjør at mennesker flytter på seg i stadig større grad. Dette er både et gode og en
4498 utfordring. Noen flykter fra krig, sult eller forfølgelse, mens andre søker et nytt og bedre liv for seg og sin
4499 familie. SVs utgangspunkt er at nordmenn skal ha mulighet til å reise og arbeide i andre land, og at
4500 Norge skal være et mangfoldig samfunn som mennesker fra andre land ønsker å være en del av. Flukt
4501 fra krig, sult eller forfølgelse eller søken etter et nytt og bedre liv vil alltid eksistere. Asyl- og
4502 innvandringspolitikken må være solidarisk, rettsikker og rettferdig, samtidig som den sørger for at
4503 nasjonal sikkerhet og norske lønns- og arbeidsvilkår opprettholdes.

4504 Norge kommer til å ha et økt behov for arbeidskraft i årene som kommer, og innvandring vil kunne
4505 dekke noe av dette behovet. Samtidig har Norge et ansvar for at arbeidsinnvandringen ikke i for stor
4506 grad tapper viktige ressurser fra de landene innvandrerne kommer fra. Vi vet dessuten at innvandring
4507 kan føre til at lønns- og arbeidsvilkår presses nedover. Derfor ønsker SV en liberal, men kontrollert
4508 innvandringspolitikk.

4509 Arbeidsinnvandring gir Norge muligheter og dyktige fagarbeidere, men den frie flyten av arbeidskraft i
4510 EØS-området misbrukes altfor ofte til å tvinge frem dårligere lønninger og mer utrygge jobber. SV
4511 arbeider for sterkere kontroll med arbeidsinnvandringen, slik at norske lønns- og arbeidsvilkår ikke
4512 undergraves.

4513 Asyl og flyktningpolitikken må være en rettferdig, solidarisk og rettsikker politikk, forankret i
4514 anbefalingene fra FN's høykommissær for flyktninger. Alle som søker beskyttelse skal behandles med
4515 respekt og få en rask og rettsikker avklaring av søknaden sin. Mennesker som har krav på beskyttelse
4516 skal få opphold, og mulighet til å bli integrert i det norske samfunnet. Personer som får avslag fordi de
4517 ikke har krav på beskyttelse, eller som ikke oppfyller andre vilkår for opphold, må transporteres ut av
4518 landet raskt. Asylsøkere som det ikke er utsikter til å klare å returnere, bør få en midlertidig
4519 arbeidstillatelse som gjøres permanent etter fem år, eller etter åtte år dersom det foreligger tvil om
4520 identitet. Misbruk av asylinstituttet for å fremme organisert kriminalitet, må møtes med effektive
4521 politiltak og rettsforfølgelse.

4522 Fordi innvandringspolitikken handler om enkeltmenneskers skjebner, mener SV det er ekstra
4523 nødvendig med tydelige og forståelige prinsipper for hvem som får bli og hvem som ikke får opphold i
4524 Norge. Barn kan aldri stilles til ansvar for foreldrenes handlinger. Barnets beste må gå foran såkalt
4525 innvandringspolitiske hensyn. Barn som har vært lenge i Norge uten lovlig opphold, og som hører
4526 hjemme i vårt land gjennom et liv og en tilknytning til Norge, må få opphold her. Det betyr at eventuelle
4527 foreldre som befinner seg i Norge og søker asyl også må få opphold. At hensynet til barnets beste veier
4528 tyngst, innebærer også at det ikke kan stilles krav om at foreldrene har en viss inntekt for at de skal
4529 kunne få familiegjenforening med sine barn.

4530

4531 Hovedprioriteringer for SV i perioden

- 4532 • **Styrke barns rettigheter.** FN's barnekonvensjon og prinsippet om barns beste må bli styrende for en
4533 ny asylpolitikk som er rettsikker, rettferdig og solidarisk. SV vil avvikle ordningen med midlertidig
4534 opphold for enslige mindreårige asylsøkere.
- 4535 • **Arbeid mot sosial dumping.** SV vil sikre at arbeidsinnvandrere får de samme lønns- og arbeidsvilkår
4536 som norske arbeidere, og ta initiativer for bedre kontroll med arbeidsinnvandringen til Norge.
- 4537 • **Likestilling.** SV vil erstatte treårsregelen med et system som ikke gjør kvinner sårbare for overgrep
4538 og utnyttning.

4539 Mennesker på flukt

4540 Antall flyktninger i verden har steget siden tusenårsskiftet. Krig, konflikt og sult er de vanligste årsakene
4541 til at millioner av mennesker må forlate hjem og alt de eier. Stadig flere blir drevet på flukt grunnet
4542 klimarelaterte naturkatastrofer som tørke, flom og tornadoer. De aller fleste av verdens flyktninger er på
4543 flukt i eget land, og er ikke omfattet av de internasjonale avtalene om flyktningsrettigheter. Svært
4544 mange flykter til fattige naboland, som ikke har ressurser til å gi flyktingene den hjelpen de har krav på.
4545 Kvinner og barn er særlig utsatt for brutal behandling. Norge har et ansvar for å ta i mot en høyere andel
4546 av verdens flyktninger enn det som gjøres i dag.

4547 **SV vil jobbe for**

- 4548 • Å øke antall kvoteflyktninger
- 4549 • At det etableres et fond i FN-regi som kan bidra til å finansiere tiltak for beskyttelse og hjelp til
4550 flyktninger
- 4551 • At Norge bidrar aktivt til at FNs retningslinjer for vern av internt fordrevne blir etterlevd, og at
4552 internt fordrevne får tilgang til humanitær hjelp
- 4553 • At det internasjonalt startes en prosess for å sikre at personer drevet på flukt som følge av
4554 miljøkatastrofer får beskyttelse gjennom flyktningkonvensjonen
- 4555 • At Flyktningkonvensjonen endres slik at den bedre ivaretar barns rettigheter

4556 **En human og rettssikker asylpolitikk**

4557 Det er en menneskerett å søke om asyl for å beskytte seg mot forfølgelse. SV vil føre en rettferdig,
4558 respektfull, solidarisk og rettssikker flyktningpolitikk som sikrer at alle som søker asyl får en grundig
4559 individuell behandling. Alle som har krav på beskyttelse skal få et trygt hjem i Norge. Norge må bruke
4560 anbefalingene fra FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) som en minimumsstandard: Hvis
4561 UNHCR sier det ikke er trygt å sende flyktninger tilbake til et land, skal ingen returneres dit. De som
4562 ikke har grunnlag for opphold skal returneres raskt.

4563 Dersom det er tvil om søkerens identitet eller andre grunner tilsier det, kan en person få
4564 oppholdstillatelse i Norge med en rekke begrensninger. Dette setter integreringsprosessen unødvendig
4565 på vent og kan innebære en stor psykisk påkjenning.

4566 **SV vil jobbe for**

- 4567 • Å få opprettet et ombud for flytninger og asylsøkere. Flyktningombudet skal motta klager fra
4568 asylsøkere og flyktninger som føler seg urimelig behandlet og peke på løsninger i henhold til norsk
4569 rett. Ombudets påpekninger skal ha betydelig påvirkningskraft.
- 4570 • Å styrke asylsøkeres rettssikkerhet, ved å erstatte Utlendingsnemnda med en egen domstol for
4571 utlendingssaker etter svensk modell, slik at asylsøkerne skal få forklare seg direkte for
4572 beslutningstakerne, de skal ha bedre innsyn i saken og bedre mulighet til å gi sitt tilsvarende til relevante
4573 vurderingstemaer.
- 4574 • At saksbehandlingstiden i asylsaker normalt ikke skal overgå 6 måneder
- 4575 • Å bistå asylsøkeren med å dokumentere fysiske og psykiske torturskader og å bygge opp et godt
4576 behandlingstilbud for flyktninger og asylsøkere som har vært utsatt for tortur eller andre overgrep
- 4577 • At utlendingsmyndighetene har barnefaglig kompetanse i alle ledd
- 4578 • At utlendingsmyndighetene bygger opp spesialkompetanse på særlig sårbare grupper slik som
4579 homofile, barn og kvinner som ofte utsettes for brutal behandling i fluktsituasjoner, og at det er
4580 særlig kompetanse om seksuelle overgrep
- 4581 • At muligheten til å legge inn begrensninger på familiegjennomføring, bosetting og annet fjernes.
4582 Muligheten til å leve sammen med sin nærmeste familie og muligheten til å bosette seg i en
4583 kommune er en forutsetning for å starte integreringsprosessen.
- 4584 • Å endre regelverket slik at flere asylsøkere skal kunne arbeide før søknaden deres er avgjort

- 4585 • At det åpnes opp for at asylsøkere skal kunne endre søknaden sin fra asylsøknad til søknad om
4586 arbeidstillatelse forutsatt at vilkårene for arbeidstillatelse er oppfylt.
- 4587 • At det bør gjennomføres en menneskerettslig vurdering av alle nye tiltak hvor dette er relevant, for å
4588 sikre både at tiltaket i seg selv og den faktiske implementeringen er i tråd med Norges internasjonale
4589 forpliktelser

4590 **Retur av asylsøkere med endelig avslag**

4591 Det er ikke alle som søker asyl som har gode nok grunner til å få innvilget oppholdstillatelse. SV mener
4592 at de som får endelig avslag på søknaden skal returnere raskt gjennom å legge til rette for frivillig retur.
4593 Dersom personer ikke reiser hjem frivillig etter endelig avslag skal norske myndigheter sørge for rask
4594 tvangsretur. Norge kan bare gjennomføre tvangsreturer dersom det er inngått en returavtale med landet
4595 søkeren kommer fra. Så lenge FNs høykommissær for flyktninger fraråder tvangsretur til et land, skal
4596 Norge heller ikke inngå en returavtale med dette landet. Alle returer av barn, både frivillig og med tvang,
4597 skal være godt tilrettelagt og i tråd med hensynet til barnets beste.

4598 SV er mot at personer som er utsatt for menneskehandel blir tvangsreturnert. Personer utsatt for
4599 menneskehandel bør få opphold uavhengig av om det reises straffesak, når myndighetene tror at de har
4600 vært utsatt for menneskehandel og det er fare for gjentakelse ved retur. Mulighetene for retur under
4601 Dublin-regelverket må ikke brukes i slike tilfeller.

4602 **SV vil jobbe for**

- 4603 • Returavtaler med land FNs høykommissær for flyktninger mener det er trygt å returnere asylsøkere
4604 til
- 4605 • Raskere retur av mennesker som ikke har grunnlag for opphold i Norge.
- 4606 • Å sikre at personer utsatt for menneskehandel får opphold uavhengig av om det reises straffesak.
- 4607 • Å sikre egnede botilbud til ofre for menneskehandel.
- 4608 • At det i alle saker etter utlendingsloven skal brukes statsautoriserte tolker
- 4609 • Å styrke opplæring i temaet menneskehandel generelt og menneskehandel med barn spesielt for
4610 ansatte på asylmottak
- 4611 • At Dublinkonvensjonen oppheves til fordel for en omforent byrdefordeling mellom europeiske land
4612 i mottak av asylsøkere
- 4613 • At det etableres en egen barneenhet i Politiets utlendingsenhet med ansatte med god barnefaglig
4614 kompetanse og en tydeligere beskyttelse av barns velferd i utsendelsessituasjoner
- 4615 • At hvordan tvangsutsendelser skal foregå, reguleres i lov og forskrift.
- 4616 • At det utarbeides retningslinjer for tvangsretur som skal sikre at utsendelse ikke medfører
4617 unødvendig belastning for den tvangsreturnerte. Retningslinjene må ha spesiell aktsomhet for
4618 sårbare grupper.
- 4619 • At det lages en uavhengig rapport som gjennomgår politiets arbeid med tvangsutsendelser.
4620 Evalueringsoppdraget bør være å vurdere hvordan politiet kan skjøtte sine oppgaver på en måte som
4621 samtidig ivaretar asylsøkernes velferd og sikkerhet best mulig, og å evaluere politiets innsats nå i
4622 forhold til disse hensynene.
- 4623 • At politiet, utlendingsforvaltningen og ambassade og ansvarlig departement pålegges oppfølgingsplikt
4624 ved tvangsreturer til å undersøke situasjonen til den utsendte og eventuelt iverksette tiltak for å bistå
4625 vedkommende.
- 4626 • At UDI og Utlendingsnemnda avkreves en vurdering av hvilke konsekvenser tvangsreturer har hatt
4627 for senere vedtak for asylsøkere i samme kategori.
- 4628 • En evaluering av utlendingsinternatet på Trandum.

4629 **Hensyn til barns beste**

4630 Alle barn har rett til en individuell behandling av sin sak og at deres meninger blir hørt. Barnefaglig
4631 kompetanse i asylprosessen er en forutsetning for at asylsøkende barn skal bli behandlet på egne
4632 premisser. SV vil arbeide for at barn får sin søknad vurdert ut fra reelle beskyttelsesbehov nedfelt i
4633 flyktningkonvensjonen, og etter barnekonvensjonens prinsipp om barnets beste.

4634 Mange barn har bodd lenge i Norge, uten at verken de eller familiene deres har fått en
4635 oppholdstillatelse. Å leve i en slik uavklart situasjon rammer barn og unge sterkt. SV vil ha et regelverk
4636 som tydeliggjør hensynet til barnets beste som grunnleggende prinsipp, og at det skal gå foran
4637 innvandringspolitiske hensyn. Det er nødvendig med barnefaglig kompetanse i alle ledd i
4638 utlendingsforvaltningen.

4639 **SV vil jobbe for**

- 4640 • At barnevernet skal overta ansvaret for alenestående barn tidligst mulig etter ankomst
- 4641 • Å endre regelverket for lengeventende barn slik at hensynet til barnets beste og barnets tilknytning til
4642 Norge skal gå foran innvandringspolitiske hensyn
- 4643 • En egen saksbehandlingsgaranti for barn som skal sørge for særlig rask og trygg behandling av saker
4644 som involverer barn
- 4645 • At det foretas systematisk kartlegging og evaluering av barns levekår på mottak
- 4646 • At det benyttes barnefaglig kompetanse i behandlingen av alle saker som vedrører barn, for å sikre
4647 barns rett til å bli hørt og at hensynet til barn blir ivaretatt
- 4648 • At det foretas en juridisk gjennomgang av utlendingslovverk og - praksis for å sikre at den er i tråd
4649 med FNs barnekonvensjon
- 4650 • At Norge skal ratifisere den nye tilleggsprotokollen til barnekonvensjonen som gir barn klagerett
4651 direkte til FN
- 4652 • At det sikres rask retur ved avslag slik at barn ikke må tilbringe barndommen i asylmottak. Barn
4653 som lever i asylmottak skal ha rett til barnehageplass
- 4654 • At barn ikke vokser opp på asylmottak

4655 **Enslige mindreårige asylsøkere**

4656 Barn som søker asyl alene i Norge er en spesielt sårbar gruppe og har derfor et spesielt behov for
4657 beskyttelse og omsorg. SV mener at barnevernet bør ha ansvar for alle enslige mindreårige asylsøkere,
4658 for å sikre at alle barn får den omsorgen og barnefaglige oppfølgingen de har krav på. SV er mot at det
4659 etableres egne omsorgssentre for enslige mindreårige asylsøkere i deres opprinnelsesland. SV mener at
4660 retur bare kan skje dersom foreldre eller andre omsorgspersoner har evne og vilje til å ha omsorg for
4661 barnet. Alle enslige mindreårige asylsøkere som kommer til Norge må få sin søknad behandlet her.

4662 Hvert år forsvinner flere barn fra norske asylmottak. I noen tilfeller blir barna utsatt for kriminelle
4663 handlinger som menneskehandel. SV mener det bør innføres strengere krav til etterforskning når barn
4664 forsvinner fra mottak.

4665 **SV vil jobbe for**

- 4666 • At ordningen med midlertidig opphold for enslige mindreårige asylsøkere mellom 16-18 år
4667 oppheves
- 4668 • At barnevernet skal ha ansvaret for alle enslige mindreårige asylsøkere
- 4669 • En uavhengig evaluering av hvordan aldersundersøkelsene brukes i dag, og om det er tilstrekkelige
4670 rettssikkerhetsmarginer for å konkludere med aldersundersøkelser som nyter generell tilslutning i
4671 relevante fagmiljø

- 4672 • At det igangsettes utvikling av bedre ordninger for omsorg, i tråd med Lov om barneverntjenester,
- 4673 som på sikt skal favne alle enslige mindreårige asylsøkere mellom 15 og 18 år
- 4674 • At enslige mindreårige asylsøkere bare kan sendes tilbake til opprinnelseslandet dersom de er sikret
- 4675 at foreldre eller andre omsorgspersoner kan ta omsorg for barnet
- 4676 • Det må ikke opprettes omsorgsinstitusjoner for mindreårige i konfliktherjede land. Norske
- 4677 myndigheter har lenge arbeidet med å få på plass "omsorgsinstitusjoner"/"ungdomshjem" i
- 4678 Afghanistan, så mindreårige kan sendes tilbake dit før fylte 18 år. Dette tiltaket må forkastes.
- 4679 • Lik rett til videregående opplæring for asylsøkende barn slik at det ikke blir opp til hvert fylke å
- 4680 vurdere dette tilbudet
- 4681 • At enslige mindreårige asylsøkere sine søknader blir behandlet i Norge og at de ikke returneres til
- 4682 førstesøknadsland slik Dublin-regelverket åpner for
- 4683 • Å innføre strengere krav til etterforskning når barn forsvinner fra mottak
- 4684 • Økt barnefaglig kompetanse og kompetanse på traumer hos dem som har ansvar for enslige
- 4685 mindreårige asylsøkere

4686 Papirløse og ureturnerbare asylsøkere

4687 Ikke alle som får avslag på asylsøknaden sin returnerer frivillig. Mange kommer fra land hvor det heller
 4688 ikke er mulig for norske myndigheter å tvangsreturnere til. Dette har ført til at Norge er i ferd med å få
 4689 en økende underklasse av mennesker som har levd her i inntil 17 år uten lovlig opphold og uten
 4690 mulighet til å leve et verdig liv. Mange av disse arbeider svart, og blir grovt utnyttet på arbeidsmarkedet.
 4691 Mange er hjemløse og lever i stor sosial nød. Det er også snakk om flere hundre barn, som har gått i
 4692 barnehage og skole i Norge i mange år, som lever i en ustabil og uavklart situasjon fordi foreldrene ikke
 4693 har lovlig oppholdstillatelse.

4694 SV arbeider for en permanent regulariseringsordning for immigranter uten oppholdstillatelse. 23 av 27
 4695 EU-land har gjennomført en eller flere former for reguleringsprogrammer.

4696 **SV vil jobbe for**

- 4697 • Innføring av en midlertidig arbeidstillatelse for personer som har fått endelig avslag, men som det
- 4698 ikke er utsikter til å klare å returnere. Tillatelsen bør gjøres permanent etter 5 år der identiteten er
- 4699 kjent og etter 8 år dersom det er tvil om søkerens identitet.

4700 Drift av asylmottak

4701 Mennesker som søker asyl har ofte spesielt behov for trygghet og god oppfølging. Det er viktig at
 4702 asylmottakene holder god kvalitet, har riktig kompetanse, god nok bemanning hele døgnet og at de blir
 4703 jevnlig kvalitetskontrollert av en uavhengig kontrollinstans. I dag har mange norske asylmottak for lav
 4704 materiell standard, for dårlig barnefaglig kompetanse og for dårlig aktivitetstilbud til beboerne.
 4705 Forholdene varierer avhengig av hvem som driver mottakene, og tilsynet fra UDI er ikke godt nok.

4706 Alle mennesker har behov for en meningsfull og helsefremmende hverdag. I dag er oppholdet i
 4707 asylmottak preget av en passivitet som bidrar til dårligere helse.

4708 **SV vil jobbe for**

- 4709 • At asylmottak etableres i områder som er tilrettelagt for god integrering
- 4710 • Å heve den materielle standarden og bedre aktivitetstilbudet på asylmottak
- 4711 • At det offentlige eller ideelle organisasjoner, eller offentlig eide selskaper, overtar driften av
- 4712 asylmottak i Norge
- 4713 • At mottakene har aktiviseringsstilbud som bidrar til aktivitet og god helse
- 4714 • At beboerne får rett behandling og oppfølging av sine traumer

4715 **Arbeidsinnvandring**

4716 Arbeidsinnvandring gir Norge både muligheter og utfordringer. Utenlandske arbeidere i Norge bidrar
4717 med etterspurt arbeidskraft og kompetanse som Norge trenger. Men arbeidsgivere bruker også
4718 arbeidsinnvandring for å legge press på norske lønns- og arbeidsvilkår. Muligheten til å hente inn
4719 arbeidskraft fra utlandet kan bidra til å øke arbeidsløsheten blant norske arbeidstakere. Sosial dumping
4720 og grov utnyttning av utenlandsk arbeidskraft undergraver de trygge jobbene og de anstendige
4721 arbeidsvilkårene som har blitt kjempet fram i Norge.

4722 For å hindre at vi får en underklasse av arbeidstakere med innvandrerbakgrunn utenfor det regulerte
4723 arbeidslivet, er det nødvendig at det føres en aktiv politikk med tiltak mot sosial dumping. Alle som
4724 arbeider i Norge skal vernes mot utnyttning og dårlige lønns- og arbeidsvilkår. Målet må være at alle
4725 arbeidsinnvandrere inkluderes i samfunnet, blant annet ved å tilrettelegge for språkopplæring. All
4726 organisering handler om å fjerne konkurranse mellom arbeiderne. Økt arbeidsinnvandring skjerper
4727 konkurransen mellom arbeidstakere, og bidrar til både utfrysning og et hardere arbeidsliv.

4728 SV mener ordningen med mulighet for arbeidstillatelse for spesialister og faglærte fra land utenom EØS
4729 er et gode. Studenter som utdannes i Norge bør få mulighet til å bli, dersom de har jobb etter endt
4730 studietid. Et dilemma er at utviklingsland slik kan tape kvalifisert arbeidskraft de trenger. SV mener ulike
4731 kompensasjonsordninger bør vurderes.

4732 **SV vil jobbe for**

- 4733 • Tilbud om gratis undervisning i norsk for arbeidsinnvandrere. Kostnader til norskopplæring bør
4734 deles likt mellom staten, arbeidsinnvandrere og deres arbeidsgivere
- 4735 • Bedre informasjon om sosiale og faglige rettigheter, i tillegg til informasjon om andre rettigheter og
4736 plikter i det norske samfunnet. Alle arbeidsinnvandrere bør få en startpakke med informasjon på
4737 språk de forstår.
- 4738 • Å styrke arbeidet for arbeidsinnvandrere, både i offentlig og frivillig regi.
- 4739 • At det innføres en fleksibel kvoteordning for spesialister der kvotens størrelse fastsettes hvert år for å
4740 dekke de behov landet har og sett i sammenheng med antall arbeidsinnvandrere generelt
- 4741 • At regelverket for midlertidig arbeidstillatelse for asylsøkere mykes opp, slik at flere asylsøkere får
4742 mulighet til å bidra i arbeidslivet
- 4743 • At Schengenavtalen sies opp
- 4744 • [Les mer om sosial dumping i kapittelet om arbeidsliv]

4745 **Familieinnvandring**

4746 Å leve sammen med den ektefellen eller partneren man selv har valgt, er en grunnleggende
4747 menneskerett og en verdi som SV holder høyt. Vanligvis vil det være til barns beste å vokse opp
4748 sammen med sine foreldre, og barn har derfor en rett til ikke å bli skilt fra foreldrene sine. Å kunne leve
4749 sammen med familien sin er dessuten av avgjørende betydning for folks helse og livskvalitet.

4750 Da kan vi ikke ha familieinnvandringsregler som splitter familier og hindre barn i å vokse opp sammen
4751 med foreldrene sine på grunn av lav inntekt. SV mener derfor at retten til familiegjening ikke bør
4752 begrenses i form av krav til botid, arbeid, økonomi eller lignende. SV vil svekke kravet om at det ved
4753 familieetablering kreves fire års utdanning eller arbeidserfaring, og kreve at slike krav evalueres for å se
4754 på hvordan de virker for kvinner og menn, og for folk fra ulike samfunnsklasser. SV vil arbeide for at
4755 alle typer oppholdstillatelser skal gi rett til familiegjening.

4756 Menn og kvinner som får familieinnvandring til Norge på grunnlag av ekteskap mister i utgangspunktet
4757 oppholdstillatelsen dersom de skiller seg eller flytter fra partneren før det er gått tre år, et regelverk som
4758 gjerne har blitt omtalt som «treårsregelen». Dette gjør at ekteskapsinnvandrere er fullstendig avhengige av

4759 ekteskapet og ektefellen for å få lov til å bli i Norge. En slik avhengighetssituasjon skaper en
4760 maktubalanse i ekteskapet som gjør at ekteskapsinnvandrere er særlig sårbare for utnyttelse, vold og
4761 mishandling. SV er svært kritisk til et regelverk som så til de grader undergraver prinsippet om
4762 likestilling og uavhengighet i ekteskapet.

4763 **SV vil jobbe for**

- 4764 • At det ikke skal være krav til verken inntekt eller botid for gjenforening med nærmeste familie.
- 4765 • Å erstatte treårsregelen med et system som ikke gjør kvinner sårbare for overgrep og utnyttning
- 4766 • At det gjennomføres en gjennomgang av likestillingskonsekvenser av familieinnvandringspolitikken,
4767 der man nøye gjennomgår praktiseringen av mishandlingsbestemmelsen, praktiseringen av
4768 proforma-bestemmelsen og kravet til økonomisk underhold.
- 4769

4770

4771

4772

4773

4774

4775

4776

4777

4778

4779

4780

4781

Landsstyrets

4782

Forslag til arbeidsprogram

4783

Sosialistisk Venstreparti

4784

2013 - 2017

4785

Vedtatt 18. januar 2013